

Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem
28-as számú művészeti- és művelődéstörténeti besorolású
doktori iskola

AZ ÉNEKLŐ IFJÚSÁG TÖRTÉNETE

FÓGEL-VERES ANETT

TÉMAVEZETŐ: DALOS ANNA (DSc)

DOKTORI ÉRTEKEZÉS

2023

Tartalomjegyzék

Köszönetnyilvánítás	III
Bevezetés	V
1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története	1
1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte	2
1.1.1. A <i>Magyar Kórus</i> folyóirat bemutatása	9
1.1.2. Az <i>Énekszó</i> folyóirat bemutatása	16
1.1.3. Az <i>Éneklő Ifjúság</i> folyóirat bemutatása	27
1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság	33
1.2.1. Az Éneklő Ifjúság jegyében született Kodály művek	51
2. Új zenei repertoár megjelenése	63
2.1. Az általános repertoár bemutatása	63
2.1.1. Régi zenék közlése	66
2.1.2. Új zenék közlése	70
2.1.3. A folyóiratokban megjelenő karirodalmi műfajok csoportosítása	74
2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása	78
2.2.1. Kerényi György szerepe az Éneklő Ifjúság mozgalomban	79
2.2.2. Bárdos Lajos szerepe az Éneklő Ifjúság mozgalomban	85
2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése	93
2.3.1. Kerényi György: <i>Julis néni tücske</i>	93
2.3.2. Kerényi György: <i>Balatoni szonáta</i>	100
2.3.3. Bárdos Lajos: <i>Boldogasszony</i>	116
2.3.4. Bárdos Lajos: <i>Istené az áldás</i>	125
Összegzés	135
Függelék	136
5. táblázat: A <i>Magyar Kórus</i> folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei	136
6. táblázat: Az <i>Énekszó</i> folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei	144
7. táblázat: Az <i>Éneklő Ifjúság</i> folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei	161
8. táblázat: A <i>Magyar Kórus</i> folyóirat repertoárja	168
9. táblázat: Az <i>Énekszó</i> folyóirat repertoárja	182
10. táblázat: Az <i>Éneklő Ifjúság</i> folyóirat repertoárja	192
11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok	198
Bibliográfia	209

Köszönetnyilvánítás

Köszönetnyilvánítás

Mindenekelőtt szeretném megköszönni témavezetőm, Dalos Anna iránymutatását, aki tanácsaival, javaslataival, szakmai meglátásaival felbecsülhetetlen értékű segítséget nyújtott a munkám során. Hálás vagyok S. Szabó Mártának, aki nélkül bizonyosan nem indultam volna el ezen az úton, s ha nem beszélgettünk volna időről időre, talán a végére sem értem volna. Köszönetet mondok Kamp Salamonnak, aki a témámmal kapcsolatos kutatásaim kezdeti nehézségein segített át hasznos gondolataival. Köszönet illeti volt karvezetés tanárait, Ordasi Pétert és Berkesi Sándort, akik megosztották velem mérhetetlen tudásukat, továbbá a Debreceni Egyetem Zeneművészeti Karának és oktatóinak, hogy szakmai háttérrel biztosítottak számomra az elmúlt évek során. Köszönöm együttesem, a MediChoir Hallgatói Kórus felém tanúsított odaadását, bizalmát és hűségét, nélkülük hiábavaló lenne minden eddigi igyekezetem. Hálás vagyok továbbá Korpás Kristófnak, aki a dolgozatom végső formázásában nyújtott hatalmas segítséget. Köszönöm családomnak és barátaimnak a biztatást, hogy mindig hisznek bennem, és hogy idejüket nem sajnálva segítettek, hogy haladni tudjak feladataimmal. Legnagyobb hálával tartozom férjemnek és két kicsi gyermekemnek, akiknél nagyobb támaszt nem is kívánhatnék az életemben, és akik nélkül egészen biztosan nem sikerült volna.

Fógel-Veres Anett
2023. augusztus 31.

Bevezetés

Az Éneklő Ifjúság mozgalom kialakulásának kezdetén született új, magyar kóruszene repertoárja ez idáig feltáratlan terület volt. Bár több helyen szerepel az 1930 és 1950 között működő *Magyar Kórus*, *Énekszó* és *Éneklő Ifjúság* folyóiratokról adat, illetve összefoglaló – a legfontosabb szakirodalom e tekintetben Pethő Villó *Kodály Zoltán és követői zenepedagógiájának életreform elemei* című disszertációja¹ –, kizárólag a mozgalommal és az időszak zenei repertoárjával részletesen foglalkozó írás nem készült. Így karvezetőként különösen „szívügyemnek” éreztem az Éneklő Ifjúsággal kapcsolatos kutatási feladatokat.

Az említett három folyóirat ugyanis gyakorlatilag egy az egyben dokumentálja a mozgalmat, sőt az „Éneklő Magyarország eszméjét” is: a cikkek között számos olyan írás található, amely a kor kóruséletével foglalkozott, a kottamellékletek és a hangversenyleírások pedig azt is bemutatták, hogyan tudott megvalósulni az énekkarok repertoárjának és működésének felvirágoztatása a gyakorlatban. A kor írásainak és dokumentumainak vizsgálata során egyre inkább világossá vált: egy akkora mértékű fejlődéshez és változáshoz, amely az Éneklő Ifjúság mozgalom első, körülbelül húsz évére volt jellemző, elképesztő összefogásra volt szükség. Az általam vizsgált cikkek hangvétele tanúsítja azt a töretlen hitet, amely a mozgalom háttérében állt: a Kodály által megálmodott „Éneklő Magyarország” kétségkívül nem valósulhatott volna meg enélkül. És valóban: mondhatjuk, hogy megvalósult. Ezért a munkám során legfőbb kutatási módszeremmé a lapok írásainak leginkább releváns, és elsősorban a mozgalomhoz kapcsolható részletek elemzése vált. Úgy vélem, az Éneklő Ifjúság mai működését megfigyelve nem kizárólag bennem, hanem más karvezetőkben is – akik együtteseikkel valaha részt vettek Éneklő Ifjúság hangversenyen –, kérdések vetődhetnek fel, legfőképpen arra vonatkozóan, hogy a mozgalom kezdetén miért tudott oly töretlenül fejlődni a kórusélet, s most miért érezhetünk egyfajta megrekedést.

A mozgalomhoz Kodály Zoltán nevelési eszméi adták az alapelveket, amelyeket a tanítványok dolgoztak ki, és ez a kidolgozás az, amely az ügy iránt elkötelezettek számára kiindulási pontot biztosított. Az országos méretűvé szervezett kórusmozgalomban Kodály

¹ Pethő Villó: *Kodály Zoltán és követői zenepedagógiájának életreform elemei*. PhD disszertáció. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2011. (Kézirat). A disszertáció többek között az Éneklő Ifjúság mozgalmat és a Magyar Kórus Kiadóvállalat működését is bemutatja.

valóságos kapcsolatot talált a nagyközönséggel, elsősorban az ifjúsággal és a pedagógusokkal.² Kodály művészete a korábbi koncentráltabb kifejezőmódtól a húszas évek végén a tömegműfajok, azon belül a vokális-szöveges művek komponálása felé mozdult el, amelynek köszönhetően egyre szélesebb körökben vált ismertté és elismertté mind kultúrpolitikai, mind tömegnevelői attitűdje szempontjából.³

Elsődleges forrásom a három folyóirat lapszámainak tartalma volt – az általam kigyűjtött cikkekben található információk alapján –, továbbá Kodály Zoltán a *Visszatekintés*-kötetekben összegyűjtött írásai, nyilatkozatai szintén dolgozatom alapjául szolgáltak. Fontos kiindulópontot képezett számomra a Bárdos Lajossal készített interjúkat dokumentáló Mátyás János-kötet,⁴ és a *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*t tartalmazó kiadvány,⁵ hiszen ezek segítségével „első kézből” kaptam információkat a disszertációm elkészítéséhez.

Munkám során a mozgalom legfőbb vezető alakjaira koncentráltam, így Kodály Zoltán, Bárdos Lajos és Kerényi György tevékenységeit alapul véve építettem fel a fejezetek tartalmát. Az általam vizsgált időszak kóruséletének „hangulatát” így elsődlegesen az ő nyilatkozataikra reflektálva igyekeztem feltárni. A Kodály elvei alapján kialakult „új szellemiség”, amely áthatotta az akkori Magyarországot, természetesen nem kizárólag Kodály Zoltán, Bárdos Lajos és Kerényi György érdeme volt, hanem mindazoké, akik valamilyen módon – zeneszerzőként, zenepedagógusként, zenetudósként, karnagyként, vagy akár kórusénekesként – az ügy mellé álltak, és nem riadtak meg attól az egészen más iránytól, amelyet a mozgalom vezető alakjai képviseltek. Dolgozatom első nagy fejezete így a történeti háttérrel, a mozgalom eseményeinek jellegét tárja fel.

Az első tudományos igényű feldolgozást, amely a kiadványok jegyzékének összeállítására törekedett, Gyimes Ferenc készítette el, még Bárdos Lajos életében az „Apakönyv” – vagyis a kiadó autentikus forrásanyagának jegyzéke – felhasználásával.⁶ A Berlász Melinda által szerkesztett *Kodály Zoltán és tanítványai* című tanulmánykötet egy speciális jegyzéket közöl Gyimes Ferenc munkája alapján, amelyben kizárólag Kodály és mintegy harminc tanítványának művei szerepelnek.⁷ Ehhez képest én, kutatásaim során, a

² Kroó György: *A magyar zeneszerzés 30 éve.* (Budapest: Zeneműkiadó, 1975.) 32.

³ I.h.

⁴ Mátyás János: „Hány színe van az életnek?” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.)

⁵ Bónis Ferenc (szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái.* (Budapest: Zeneműkiadó, 1968.)

⁶ Gyimes Ferenc: „Kodály Zoltán és zeneszerző tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál megjelent kompozíciói (1931–1950).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében.* (Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017.) 276.

⁷ I.h.

Bevezetés

három folyóirat elérhető anyagát vizsgáltam meg, ily módon a függelékben közölt táblázatok nem csupán Kodály és a tanítványok, hanem minden közreadott alkotásra kiterjedően, más kortárs zeneszerzők műveit is feltüntetik, illetve a „régit” zenét is tartalmazzák.

A következőkben a három folyóirat tartalmát igyekszem bemutatni külön fejezetekben. A rendkívül nagy mennyiségű forrásanyagra való tekintettel ezt a teljesség igénye nélkül vagyok kénytelen megtenni, célom azonban a mozgalommal kapcsolatos legfontosabb írások és események felkutatása volt a forráselemzés során. A Függelékben található összesítő táblázatokban összegyűjtöttem azon írások adatait, amelyek valamilyen módon a mozgalomhoz kapcsolódnak, ezeknek tartalmából igyekeztem kiemelni a leglényegesebbeket (5. 6. és 7. táblázat). Célom, hogy a kiválasztott idézetekkel, részletekkel valamelyest betekintést nyújtsak a kiadványok működése éveit alatti magyar kórusélet „hangulatába”, illetve abba a mai körülmények között szinte felfoghatatlan és példaértékű összefogásba, amelynek köszönhetően a mozgalom – legalábbis abban a húsz évben – a viszontagságok ellenére is szárnyalni tudott.

Disszertációm egyik fő célja az volt, hogy összegyűjtsem azt a többszáz művet, amelyhez sok esetben csak a kor folyóiratainak kottamellékleteiből juthatunk hozzá. E műlista akár a mai énekkaroknak is segítséget nyújthat repertoárjuk bővítésében. Ennek megfelelően összesítő táblázatokban tételesen közöltem a folyóiratokban található összes kottaanyagot – ezeket a Függelékben tüntettem fel. A második nagy fejezetben a kialakult listák alapján összegyűlt repertoárt vizsgáltam meg különböző szempontok szerint. Ezekben a fejezetekben választ kerestem a következő kérdésekre: milyen karrodalmi műfajok születtek a mozgalom első évtizedeiben, mi vált népszerűvé, mi kevésbé, mely kortárs zeneszerzőket preferáltak, melyeket kevésbé, továbbá, hogy a folyóiratok szerkesztői milyen jellegű régi zenét tartottak a mozgalomhoz méltó színvonalúnak. Végül a mozgalom jegyében született kórusművek alapvető sajátosságait jól demonstráló kompozíciók vizsgálata következett, amelyet Kerényi György és Bárdos Lajos két-két művének elemzésén keresztül kíséreltem meg.

Néhány szakirodalom, bár segítségemre volt a témám feldolgozása során, a dolgozat fejezeteiben nem került említésre. Hegyi József *Világunk zeneoktatási öröksége. A zeneitanítás kisenciklopédiája* című kötetének Magyarországról szóló fejezete,⁸ Maróti

⁸ Hegyi István: „Magyarország.” In.: Hegyi István (szerk.): *Világunk zeneoktatási öröksége. A zeneitanítás kisenciklopédiája*. (Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem, 1996.) 86–91.

Gyula *Kóruskultúránk és Európa* című könyve,⁹ Mohayné Katanics Mária „Bárdos Lajos, a tanár, a karnagy” című írása a *Bárdos Szimpóziumok* című tanulmánykötetben,¹⁰ a Bónis Ferenc által szerkesztett *Így láttuk Kodályt* című kötet,¹¹ Breuer János *Kodály-mérleg* című tanulmánykötete,¹² Ittész Mihály *A zenei nevelés magyar módszere. Kodály Zoltán zenei nevelési elvei* című írása,¹³ S. Szabó Márta *Egy múltat feltáró és jövőt építő magyar a 20. században. Gondolatok Kodály Zoltán életművéről* című tanulmánya,¹⁴ Szabolcsi Bence *Úton Kodályhoz* című írása,¹⁵ Tallián Tibor *Magyar képek. Fejezetek a magyar zeneélet és zeneszerzés történetéből (1940-1956)* című könyve,¹⁶ illetve Dalos Anna *Nem Kodály-iskola, de magyar. Gondolatok a Kodály-iskola eszméjének kialakulásáról*¹⁷ című tanulmánya és annak bibliográfiai adatai nagymértékben hozzásegítettek a mozgalom történetét taglaló, illetve a Kodállyal és Bárdossal kapcsolatos fejezetek megírásához. Kerényi György és Bárdos Lajos hagyatékának áttekintése és vizsgálata bizonyára újabb perspektívákat jelenthetne a kutatás során, de erre – tekintettel a dolgozat így is jelentős terjedelmére – nem tudtam sort keríteni. Bízom benne, hogy dolgozatom így is érzékletes képet tud nyújtani az Éneklő Ifjúság mozgalomról és annak hatásáról a magyar zenekultúrára.

⁹ Maróti Gyula: *Kóruskultúránk és Európa*. (Budapest: Athenaeum Kiadó, 2001.) 128–198.

¹⁰ Mohayné Katanics Mária: „Bárdos Lajos, a tanár, a karnagy.” In: S. Szabó Márta (szerk.): *Bárdos Szimpóziumok. 25 év – 25 előadás*. (Debrecen: Egyetemi Kiadó, 2010.) 23–27.

¹¹ Bónis Ferenc (szerk.): *Így láttuk Kodályt. 80 emlékezés*. (Budapest: Püski, 1994.)

¹² Breuer János (szerk.): *Kodály-mérleg*, 1982. (Budapest: Gondolat Kiadó, 1982.)

¹³ Ittész Mihály: „A zenei nevelés magyar módszere. Kodály Zoltán zenei nevelési elvei, tanításai.” In: dr. habil. Vas Bence (szerk.): *Zenepedagógia tankönyv*. (Pécs: PTE Művészeti Kar, Zeneművészeti Intézet, 2015.) 119–158.

¹⁴ S. Szabó Márta: *Egy múltat feltáró és jövőt építő magyar a 20. században. Gondolatok Kodály Zoltán életművéről*. (Debrecen: Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, 2009.)

¹⁵ Szabolcsi Bence: *Úton Kodályhoz*. (Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1972.)

¹⁶ Tallián Tibor: *Magyar képek. Fejezetek a magyar zeneélet és zeneszerzés történetéből (1940-1956)*. (Budapest: Balassi-MTA BTK, 2014.)

¹⁷ Dalos Anna: „Nem Kodály-iskola, de magyar. Gondolatok a Kodály-iskola eszméjének kialakulásáról.” *Holmi* 14/9 (2002. szeptember): 1175–1191.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története

Rajeczky Benjamin számos írásában foglalkozott a középiskolai zenei neveléssel, s ezekben nem rejtette véka alá, hogy az 1920-as és 1930-as években Magyarországon az iskolai zenei nevelés – és úgy általában véve a magyar emberek zenei műveltsége – igen elhanyagolt állapotban volt. 1941-ben így írt az előző húsz év középiskolai énekóráiról:

Az utóbbi 20 év keserves tantervi ingadozásai átlagosan heti 1–2 órát engedélyeznek az I. és II., legújabbban a III. osztályban. Annyi idő, amennyi alatt a kottaolvasást nagy ügygyel-bajjal megtanulhatták. (A heti egy órás időszakban ez is illuzórikussá vált.) Amelyik diák nem volt karénekes, ilyen alapon megismerhetett 50–60 népdalt és 20–30 egyházi éneket egyszólamra, azon kívül mondjuk 10 kis két- vagy háromszólamú kánont. Többet elérni nem lehet, mert az elemi iskola kottaolvasási eredménye nagyon kevés.¹⁸

A cikk szerzője beszélt továbbá arról, hogy az érettségiző diákok bizonyos szempontból rendkívül műveltek – tudják Tinódiról, hogy Lantosnak hívják, de nem tudják, hogy mi az a lant; tanultak eredeti kuruc költészetéről, de nem ismernek kuruc dallamot –, és ehhez hasonló alapvető példákkal illusztrálta, hogy akkortájt mennyire nem volt fókuszban a zeneoktatás, a zenei művelődés kérdése.¹⁹ Rajeczky szerint csak a kóruséneklés képes hozzásegíteni a fiatalokat az „elhatározó kezdőélményekhez”. Az ott tanultak alapján helyes irányba indulhat a diák érdeklődése abban az esetben, ha a tanított művek megfelelő minőségűek:

Végül az iskolai énekkarban való részvételt említjük, mint ami tényleg hozzásegíti a növendéket – ha nem is lényegesen több tudáshoz, mert arra nincs idő –, de legalább elhatározó kezdőélményekhez. Ezek alapján helyes irányba indulhat a diák érdeklődése – feltéve, hogy az énekkar műsora kifogástalan. [...] Sajnos, középiskoláink helyzete ének- és zenekari tevékenység szempontjából sem kielégítő. Az intézetnek legalábbis 50%-a nem vesz tudomást arról, hogy 10 év óta már könnyűszerrel és kevés anyagi

¹⁸ Rajeczky Benjamin: „Középiskolai énektanítás és zenei nevelés.” In: Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1976.) 305–309. 307.

¹⁹ I.h.

áldozattal olyan klasszikus értékű előadási darabokhoz juthat, amelyek a diáknak öröme és hasznára, az iskolának és a tanárnak becsületére válnak.²⁰

Rajeczky megfogalmazása arra utalt, hogy volt az országban olyan oktatási intézmény, amelyben viszont tudomásul vették, hogy újító szellemű, elhivatott zenészek – élükön Kodály Zoltánnal – azon igyekeztek, hogy többek között a több évtizeden át megjelenő folyóiratok segítségével klasszikus értékű művekhez juttassák az iskolákat, karvezetőket, intézményvezetőket és zenepedagógusokat. Ezek az intézmények tudtak tehát fejlődni, a másik ötven százalék viszont minduntalan visszahúzta az „élenjárókat”. Rajeczky egyértelműen az 1933-as évtől kezdődően látott javulást. Írása szerint mindez Kodálynak volt köszönhető:

Az igazság kedvéért tegyük hozzá, hogy az énekkarok és zenekarok mősora az utóbbi 8 esztendő alatt örvendetesen javult. A változást a húszas évek végén Kodály Zoltán gyermekkarai nyitották meg. Azóta tanítványaink mindig növekvő serege újra és újra nekilendül, rontani és építeni. Reméljük, mindig kevesebb lesz a rontanivaló. [...] Zenei neveléshez több kell, mint belekóstolás valami meghatározatlan szépbe és jóba. *Hiszen minden szépséget és jóságot megkeserít az a tudat, hogy nem értjük eléggé és technikalilag nem uralkodunk rajta.*

Tekintsünk el a lelkes és művelődésre törekvő tanárok hangversenyeitől, és nézzük meg, mit produkálnak a diákok, ha egészen magukra maradnak.²¹

Volt tehát már az 1920-as, 1930-as években is könnyen elérhető, értékes zene azok számára, akik arra nyitottak voltak. Sokakban megfogalmazódott az arra való igény, hogy a magyarok műveltebbé váljanak zenei téren is.

1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

A 19. század közepétől kezdődően Európa szerte megfogalmazódott a katolikus egyházzene megreformálására való igény, amely a „világi-as-hangszerkíséretes” zene egyházi használata helyett a gregoriánt és a Palestrina-stílust hirdette reformmozgalmak

²⁰ I.m. 308.

²¹ I.m. 308–309.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

formájában.²² A német regensburgi mintákat követve 1897-ben Magyarországon alakult meg az Országos Magyar Cecília Egyesület (OMCE), amely az egyházzenei reform terjesztését tűzte ki céljául. 1903. november 22-én jelent meg a X. Pius pápa (1903–1914) által kiadott egyházzenei rendelet, a *Motu Proprio*, amely törvénybe iktatva adott lendületet az egyházzene további fejlődésének.²³ A Magyar Kórus Kiadóvállalat létrejötte szempontjából az egyházzenei rendelet legfontosabb eleme a gregorián és a klasszikus vokális polifónia visszaállítása volt az egyházzenei gyakorlatba.²⁴ Az Országos Magyar Cecília Egyesület hivatalos lapja a *Katholikus Egyházi Zeneközlöny* lett.²⁵ 1912-ben kiadásra került a *Katholikus Kántor* nevű folyóirat, amely a másik fontos szervezet: a Katolikus Kántorszövetség lapjaként működött.²⁶ A rendelkezéseknek és a folyóiratoknak köszönhetően egyre szélesebb körben tudtak terjedni a cecilianizmus célkitűzései, az OMCE tagsági köre növekedett, karnagyok és templomok sorra a reformok és az igényes egyházi zene mellé álltak.

Az énekközpontok és karvezetők számára hétköznapi problémát jelentett a kottákhoz való hozzájutás. Horváth Károly, a debreceni Református Gimnázium tanára 1930-ban levélben kereste fel Kodály Zoltánt, amelyben arról panaszkodott: minden erőfeszítése ellenére, – bár kórusával a *Villő* tanulása közben igen nagy kedvet kaptak a *jó* művek megismeréséhez és előadásához – komoly gondot jelent számára a darabok kottájához való hozzájutás. Arra kérte Kodályt, hogy a Zeneakadémia vagy a Tudományos Akadémia közreműködésével hozzanak létre egy gyűjteményt, akár folytatólagos kiadással, hogy neki és énektanár társainak könnyebb legyen a művek között eligazodni, válogatni. Levelében utalt arra, hogy ha a mesternek egyéb elfoglaltságai miatt erre nem lenne ideje, a tanítványai biztosan elvégeznék a kiválogatást, fő, hogy a „szellem egységes legyen”.²⁷ Kodály válaszlevelében magára a kérésre vonatkozóan nem reagált, viszont örült a megkeresésnek, és jelezte, hogy meglepő módon nem sok hasonló levelet kapott az ügyben. Leveléhez csatolta a *Pünkösödölőt*.²⁸ Arra vonatkozóan, hogy Kodály konkrét kérést, vagy „feladatot” intézett-e tanítványai felé azügyben, hogy a kottakiadást valamilyen módon ideje lenne

²² Kaskötő Marietta: *Musica Sacra Hungariae: A Cecilianizmus Magyarországi története 1897-től 1950-ig*. PhD disszertáció. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2020. (Kézirat). 6.

²³ I.m., 18.

²⁴ I.m., 85.

²⁵ I.m., 74.

²⁶ I.m., 125.

²⁷ Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája I.* (Budapest: Magánkiadás, 1989.) 72.

²⁸ I.h.

megreformálni, adat nem áll rendelkezésünkre, mindenesetre az elkövetkező eseményekből akár erre is következtethetünk.

Bárdos Lajos maga mellett Ádám Jenőt, Kerényi Györgyöt és Kertész Gyulát említette, amikor arról mesélt, kezdő tanárokként és karvezetőkként meg kellett oldaniuk azt a kérdést, milyen anyagot tanítsanak:

De mit tanítsunk? Nem volt olyan kinyomtatott énekkari irodalom, amely érték, színvonal dolgában kielégített volna bennünket. Egyszerűen a semmiből kellett kiindulni. Könyvtárakból másoltunk ki régi mesterek értékes műveit, s ha nagyritkán alkalom adódott rá, külföldről is igyekeztünk hozzájutni kórusművekhez. Másrészt, mint fiatal zeneszerzők, komponáltunk is a magunk énekkara számára. Ezeket a darabokat aztán meghallotta hol ez, hol az a kolléga és elkérte. Másolgatás, kínos-keserves vergődés folyt.²⁹

Kutatásuknak köszönhetően összegyűlt jónéhány kórusmű, amelyeket elsőként a Rózsavölgyi kiadóhoz vittek el, reménykedve a kiadásban.³⁰ Miután ott elutasítással szembesültek, Kertész Gyula maga ment el a nyomdába és sokszorosította a kottaanyagot.³¹ A közreadott füzetnek nagy sikere volt a kollégák körében, így folytatást kívánt a művek további nyomtatása és terjesztése. A kiadóvállalat ötletének felmerülésére így emlékezett vissza Bárdos Lajos:

1930 nyarán – emlékszem pontosan augusztus 20-án, Szent István nap délutánján Kertész Gyulával egy városmajori padon ültünk, mikor neki az az ötlete támadt: mi lenne, ha ezt rendszeres, előfizetéses szolgáltatással oldanánk meg, egy negyedévenként megjelenő kottás folyóirattal, amelyben beszámoló, magyarázó cikkek mellett kottamelléklet is volna? Körlevelet akartunk nyomtatni, hogy előfizetőket gyűjtsünk. Ötezer példány kellett volna, csak az volt a probléma, hogy ez 64 pengőbe került. Hogy hozzuk össze a 64 pengőt? Kezdő, óradíjas tanárok! Fejenként összekuporgattuk a 16 pengőnket, és kinyomtattuk a körlevelet. Akkoriban a posta vállalta, hogy minden faluba elviszi a tanítónak, közelebbi címzés nélkül. Bámulatos volt az érdeklődés, özönlöttek a válaszok, pedig még a nevünket sem ismerték, csak azt ígértük, hogy jól bevált karműveket fogunk küldeni rendszeresen, negyedévenként, régi klasszikusokat

²⁹ Mátyás János: „*Hány színe van az életnek?*” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.) 15.

³⁰ I.h.

³¹ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

és új magyarokat. 64 oldal kottáért 6 pengőt kértünk egy évre: azt hiszem, ma drágább egy kicsit... Ebből lehetett kinyomtatni a Magyar Kórus első számát 1931 tavaszán. Az is Kertész kitűnő gondolata volt: nem 800 példányban, ahány előfizetés érkezett, hanem megint 5000 példányban. És a posta újból elvitte minden faluba, szaporodott az előfizetők száma. Megindulhatott a folyóirat. Először nem gondoltunk szövegre, csak 16 oldalas kis kottafüzetre, címlapra, tartalomjegyzékkel. Aztán számról-számra alakult ki, hogy rövid ismertetés, karvezetői tanácsadás is kapcsolódott a kottarészhez; később kis hangverseny beszámolók is. A szövegrész így fejlődött ki. A végén már 32 oldal volt a szöveg, mert a gyorsan föllendülő kóruséletben volt miről írni. A cél a tanítás, tapasztalatátadás, buzdítás volt, de helyet kapott benne minden, ami összefüggött az anyaggal.”³²

A rövid időn belül nagy népszerűségnek örvendő kiadóvállalat működése tehát nem csupán a kottakiadásra korlátozódott, hanem a tanítást, a hangversenyeket, az aktuális zenei életet érintő kérdéseket is közvetítette az olvasók felé.

A Bárdos Lajos, Kerényi György és Kertész Gyula irányításával 1930-ban létrejött Magyar Kórus Kiadóvállalat az Országos Magyar Cecília Egyesület elveit alapul véve egyházi művek kiadását tűzte ki elsődleges céljául. A kiadó létrejötte után egy évvel, 1931-ben – miután a Magyar Kórus mellett működő két nagymúltú kiadóvállalat, a Rózsavölgyi és a Rozsnyai sem vállalta annak kiadását – megjelent a *Szent vagy, Uram!* egyházzenei énekeskönyv Harmat Artúr és Sík Sándor szerkesztésében. A háromszázhat éneket tartalmazó gyűjtemény válogatásában és „restaurálásában” Kodály Zoltán is közreműködött.³³ A folyóirat népszerűsége idővel országos szintű terjesztést követelt, ezres, majd többeszes példányszám előállításával.³⁴

A kiadóvállalat később nem kizárólag egyházi műveket adott közre, megjelentetett gyermekkari füzeteket, kánonokat, népdalfeldolgozásokat is. A kiadó igyekezett az aktuális igényeknek megfelelő műveket közreadni. A *Magyar Kórus* folyóirat az egyházi darabok terjesztése eszközévé vált, a később megjelent *Énekszó* elsősorban az énekkatatóknak nyújtott segítséget, az *Éneklő Ifjúság* folyóirat pedig a fiatalok körét célozta meg. A megjelentetett repertoárról így mesélt Bárdos Lajos:

³² I.m., 15–16.

³³ I.h.

³⁴ Gyimes Ferenc: „Kodály Zoltán és zeneszerző tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál megjelent kompozíciói (1931–1950).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében.* (Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017.) 275.

Valóban, miután egyházi énekkarokat vezettünk, azzal kezdtük. De a terület összefüggött, mert iskolában is tanítottunk. Legtöbbszörre ugyanis akik vasárnap a templomban énekkart vezettek, hétköznap az iskolában tanítottak, vagy a polgári életben volt valamilyen énekkaruk felnőttekből, esténként. [...] Ki mondja meg, hogy Kodály Pünkösdlője egyházi vagy világi szám-e? Ez az iskolai ág is csakhamar annyira megizmosodott, hogy 1934-ben már a testvérlapot, az Énekszót is megindítottuk, hogy az kifejezetten az iskolai problémákkal, az iskolai anyaggal foglalkozzon. [...] Később a hangszer-tanító kollégák is fölfigyeltek arra, hogy itt van lehetőség. [...] Harmadik lapunk az Éneklő Ifjúság volt; a negyedik, a Zenei Szemle zenetudományi kérdésekkel foglalkozott. Végül ezt az ötödik lap követte, a Zenepedagógia, a zeneiskolák, a hangszeres oktatás kérdéseinek lapja. Így kapcsolódtak be újabb érdeklődési körök és kollégák.³⁵

A kiadó „szerkesztősége” Bárdos visszaemlékezései alapján kezdetben a „zongorája tetején” volt, Kertész Gyulával ott rendezték először a megjelentetésre szánt kéziratokat.³⁶ Később Kertész Gyula otthonának egy szobájában, majd már egy külön lakást bérelve folytatódhatott a munka egy alkalmazott, Bognár Lajos, illetve a szerkesztők családtagjainak segítségével.³⁷ A kották papírra vetése Jaczkó Viktor nyomdász érdeme, aki fémlapokra kézzel beleütött és vésett hangjegymetszés-technikával dolgozott.³⁸ Bárdosék továbbra is tanítottak, emellett vidéki utazásaik alkalmával személyesen is információkhoz jutottak a vidéki iskolák helyzetét illetően, így ezeknek megfelelően tudták irányítani a kottakiadványok újrakiadásával kapcsolatos igényeket, és biztosítani tudták a kottaellátás folytonosságát.³⁹

Időközben kirajzolódni látszott, hogy maga a kottakiadás nem elég ahhoz, hogy az egymástól elszigetelten élő, egymással nem kapcsolódó énektanárokon segítsen, illetve ahhoz sem, hogy élő zene szülessen belőle.⁴⁰ Maga az „Éneklő Ifjúság” hangverseny ötlete Bárdos Lajos feleségétől származik: ő úgy gondolta, hogy a koncertek révén a kiadott kották élővé válhatnak.⁴¹

Az a fajta kettősség, amely a kiadóvállalat által közölt művek sorát kezdettől fogva meghatározta, mind a két évtizedben megmaradt: egyrészt a kortársak vokális és

³⁵ Mátyás, i.m., 16–17.

³⁶ I.m., 21.

³⁷ I.h.

³⁸ Szabó Helga, I.m., 73.

³⁹ I.h.

⁴⁰ I.m., 76.

⁴¹ I.m., 76.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

hangszeres kompozícióinak minél szélesebb körű megismertetése és terjesztése volt a cél, másrésről pedig a gondosan válogatott „rég” zene, azaz a klasszikus kórusirodalom remekeinek közreadása. Kodály és Bartók gyermekkori kórusműveinek születése, majd népszerűsítése kétségkívül a mozgalom, illetve a mozgalomban tevékenyen részt vevő tanítványok ösztönző erejének is köszönhető.⁴²

Bárdos a kották árusítását illetően úgy fogalmazott, „egyáltalán nem voltunk kizsákmányolók”: hatod-nyolcadrészt olcsóbban adták a kottát, mint a nagy kiadók. A fiatal, ismeretlen szerzők először kis példányszámú próbakiadással jelentethették meg műveiket, tíz százalék részesedésért. Amennyiben sikeresnek bizonyult az adott mű, újabb és újabb kiadásokat érhetett meg, a szerző pedig annak megfelelően kapott tizenöt, majd húsz százalékot az eladott példányszámok után. Kodály és Bartók esetében más volt a kalkuláció, ők kivételek voltak: Bárdosék büszkék voltak, hogy ők adhatják ki a szerzeményeiket, így nekik negyven százalékot adtak.⁴³

Kertész Gyula mint szervező, levelező, technikai ötletadó, Kerényi György pedig mint a testvérlapok (*Énekszó* és *Éneklő Ifjúság*) szerkesztője, műfordítója, cikkírója vette ki a részét a feladatokból.⁴⁴ Mátyás János Bárdossal folytatott beszélgetéseiből az is kiderül, hogy baráti, kollegiális alapon mindenki tette a dolgát, ami éppen ahhoz volt szükséges, hogy a lapok gond nélkül megjelenhessenek.⁴⁵ Új kórusműveiket is először egymásnak mutatták meg, hallgattak egymás javaslataira, majd kipróbálták saját együtteseiken, hangszeren. Bárdos úgy fogalmaz: amikor már körül voltak így „bástyázva” véleményekkel, tapasztalatokkal, kizárólag akkor vitték el a nyomdába a már bevált kompozíciókat.⁴⁶

Fontos megemlíteni, hogy a folyóiratok mellett különböző gyűjtemények, kórusantológiák is megjelentek a kiadó gondozásában: *Társas énekek* címmel Nádasdy Kálmán férfikari gyűjteménye,⁴⁷ Kodály- és Bartók kóruskötetei,⁴⁸ az *Erdélytől Felvidékig* című gyűjtemény vegyeskari népdalleteket tartalmazott,⁴⁹ az *Adventtől adventig* című

⁴² Gyimes, i.m. 276.

⁴³ Mátyás, i.m. 19–20.

⁴⁴ I.m., 20.

⁴⁵ I.h.

⁴⁶ I.h.

⁴⁷ Nádasdy Kálmán (közr.): *Társas énekek. Három hangra.* (Budapest: Magyar Kórus, 1935.)

⁴⁸ Kodály Zoltán: *Gyermek- és nőikarok. Kórusok I.* (Budapest: Magyar Kórus, 1942.), Kodály Zoltán: *Vegyeskarok. Kórusok II.* (Budapest: Magyar Kórus, 1944.), Kodály Zoltán: *Férfikarok. Kórusok III.* (Budapest: Magyar Kórus, 1944.), Bartók Béla: *Bartók Béla kórusművei. Két és három szólamra gyermek-, női és férfikarok részére.* (Budapest: Magyar Kórus, 1942.)

⁴⁹ Kertész Gyula (szerk.): *Erdélytől Felvidékig.* (Budapest: Magyar Kórus, 1940.)

gyűjtemény protestáns nagymesterek műveit gyűjtötte egybe,⁵⁰ Kerényi György kiadása a *Nyugati kórusok*,⁵¹ Forrai Miklós madrigálgyűjteménye *Fallalla* címen,⁵² az *Ezer év kórusa* kötet,⁵³ Raics István szerkesztésében a *Madrigálok könyve* egyneműkaroknak,⁵⁴ Péter József szerkesztésében *Hajnalcsillag* címen a férfikaroknak szánt kötetek,⁵⁵ és ide tartozik Bárdos Lajos *Népdalkórusok* című gyűjteménye,⁵⁶ a *Magyar Cantuale*⁵⁷ és a *Harmonia Sacra* énekeskönyv is, amely vegyeskari miséket, motettákat, gregorián korálisokat és magyar népének-feldolgozásokat tartalmazott.⁵⁸ Bárdosék az addigi gyakorlattól eltérően először különnyomatokként jelentették meg a műveket, s csak a jól bevált, népszerű kompozíciókat válogatták be az egyes gyűjteményekbe.⁵⁹

Az iskolai zenei repertoár létrehozásában Rajeczky Benjamin működött aktívan közre, Kerényi Györggyel együtt szerkesztették az *Énekes Ábécé* című 1938-as énekgyűjteményt és a hozzá tartozó *Vezérkönyv az Énekes ábécéhez* című kiegészítő kötetet, amely az egyik első kezdeményezés volt a módszertanítás területén,⁶⁰ továbbá Gárdonyi Zoltán nevével találkozhatunk még sok alkalommal a folyóiratok áttekintése során, aki a hangszeres irodalomban segítette Bárdosék munkáját kompozíciókkal, irodalomkereséssel, tanácsadással.⁶¹ Még addig ismeretlen népdalok gyűjtésében főként Pongrácz Zoltán működött közre, aki a Csallóközben gyűjtött anyagait adta át feldolgozásra a kiadónak.⁶²

Az 1930-tól 1950-ig, húsz éven át működő Magyar Kórus Kiadóvállalatot és folyóiratait 1950-ben erőszakkal államosították, ez jelentette a végét a nagy jelentőséggel bíró vállalkozásnak, amelyre Bárdos igen szerényen így emlékezett vissza 1970-ben:

⁵⁰ Rezessy László (szerk.): *Adventtől adventig*. (Budapest: Magyar Kórus, 1947–1949.)

⁵¹ Kerényi György (közr.): *Nyugati kórusok*. (Budapest: Magyar Kórus, 1939.)

⁵² Forrai Miklós (közr.): *Fallalla*. (Budapest: Magyar Kórus, 1939.)

⁵³ Forrai Miklós (közr.): *1000 év kórusa*. (Budapest: Magyar Kórus, 1943.)

⁵⁴ Raics István (közr.): *Madrigálok könyve*. (Budapest: Magyar Kórus, 1947.)

⁵⁵ Péter József (szerk.): *Hajnalcsillag*. (Budapest: Magyar Kórus, 1943.)

⁵⁶ Bárdos Lajos (szerk.): *Népdalkórusok*. (Budapest: Magyar Kórus, 1935.)

⁵⁷ Bárdos Lajos, Kertész Gyula, Koudela Géza (szerk.): *Magyar Cantuale*. (Budapest: Magyar Kórus, 1935.)

⁵⁸ Bárdos Lajos, Kertész Gyula, Rajeczky Benjamin (szerk.): *Harmonia Sacra*. (Budapest: Magyar Kórus, 1937.)

⁵⁹ Mátyás, i.m., 20.

⁶⁰ Kerényi György–Rajeczky Benjamin: *Énekes Ábécé*. (Budapest: Magyar Kórus Kiadó, 1938.), Kerényi György–Rajeczky Benjamin: *Éneklő Iskola. Vezérkönyv az Énekes Ábécéhez*. (Budapest: Magyar Kórus Kiadó, 1941.)

⁶¹ Mátyás, i.m., 23.

⁶² I.h. A Pongrácz Zoltán által gyűjtött népdalok 2018-ban megjelentek Tari Lujza közreadásában. A kiadás adatai: Tari Lujza (közr.): *Pongrácz Zoltán népzenei gyűjtése szülőföldjén*. (Dunaszerdahely: Szlovákiai Magyar Művelődési Intézet, 2018.)

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

Szerénytelenség lenne, ha mi beszélnénk erről: de nem mi, hanem a legtekintélyesebb kollégák mondták ki, hogy a Magyar Kórus működése szinte választóvonalat jelentett. Azt hiszem, objektíven megállapítható, hogy – ha bizonyos szűkebb területen is – valami lényegesen megváltozott. Iskolák és énekkarok százai, zeneiskolák és hangszeres együttesek bármikor, bármilyen mennyiségben juthattak hozzá a réginél sokkal értékesebb anyaghoz, és ez munkájukat nagy mértékben befolyásolta. [...] Akkoriban, a „fölrázás” idejében nagy jelentősége volt, hogy a gyatra Liedertafel- és operettátírat-stílusból áttemeljük Palestrinára, Bachra és a nagy magyar mesterekre az énekkarokat. Nem tudom, ez bekövetkezett volna-e az egész országot behálózó agitálás és propaganda, a folyóiratok cikkei, hirdetései, az előadások, hangversenyek, hanglemezek nélkül? Merjük állítani, hogy a nagy régi mesterek és Kodály, Bartók művei nem jutottak volna el Homokterenyére vagy bármelyik eldugott kis községbe, ha nincs ez a vállalkozás. Amennyire figyelem a mai énekkarok műsorát, azt látom, hogy most, a megszüntetés után évtizedekkel is alig van énekkar, amely valamikor vissza ne nyúlna a mi régi repertoárunkhoz, ne élne az akkoriban gondosan és bevált anyaggal.⁶³

1.1.1. A Magyar Kórus folyóirat bemutatása

A Magyar Kórus „egyházzenei hangjegyes folyóirat” alcímmel szerepelt a borító oldalon. Évenként négy alkalommal jelent meg, indulásakor összesen tizenhat oldal terjedelemben, amely tartalmazott szöveges részeket és kezdetben négy oldalnyi ingyen közreadott kottát is.⁶⁴ A szövegrészek tartalomjegyzéke minden esetben fel van tüntetve a folyóirat első borítólapján. A kiadvány Csehszlovákiában, Ausztriában, Jugoszláviában, Romániában és Amerikában is elérhető volt.⁶⁵ A borítón szereplő információk közt megtaláljuk a folyóirat munkatársainak névsorát is, amelyben jól látszik, hogy a lap az ország több pontjáról, nem kizárólag Budapestről vonzotta a résztvevő kollégákat.⁶⁶ Gregorián énekeket adtak közre

⁶³ Mátyás, i.m., 24.

⁶⁴ A folyóirat népszerűvé válásával a lap terjedelme 16 oldal szövegrészre és 16 oldalnyi ingyen közreadott kottás anyagra bővül.

⁶⁵ *Magyar Kórus* 1/3 (1931. szeptember): első borítólap.

⁶⁶ *Antos Kálmán* a szegedi Fogadalmi templom karnagyja. *Bárdos György* tanár, Budapest. *Bárdos Lajos* a Zeneművészeti Főiskola tanára, Budapest. *b. Buchner Antal* zeneiskolai igazgató, főszékesegyházi karnagy, Esztergom. *Calligaris Ferenc* f. tan. karnagy, Budapest. *Demény Dezső* a Szent István Bazilika karnagyja, Budapest. *Gyulai Lajos* tanár, zeneszerző, Wien. *Halmos László* székesegyházi karnagy, Győr. *Irtiing Ferenc* tanítóképzőintézeti tanár, karnagy, Győr. *Jósvay Gábor* igazgató, egyházi karnagy, Poroszló. *Halbwidl Frigyes* karnagy, Budapest. *Harmat Artúr* a Zeneművészeti Főiskola tanára, karnagy, Budapest. *Kertész Gyula* tanár, karnagy, Budapest. *Kerényi György* zeneszerző, tanár, karnagy, Róma. *Kishonti Barnabás* tanítóképzőintézeti ének- és zenetanár, Budapest. *Kiss Dénes* zeneszerző, Budapest. *Koudela Géza dr.* Zeneművészeti Főiskolai tanár, egyházzenei igazgató, Budapest. *König Péter* zeneiskolai igazgató, karnagy,

kis gyűjteményekben, megjelentették a reneszánsz polifónia remekműveit, emellett magyar zeneszerzők egyházzenei kompozícióit.

Gregorián énekgyűjtemények kiadására jó példa a már az első évben is megjelentetett *Korális füzetek* sorozat, amely népszerűsítette a gregorián-éneklést: időről-időre a kiadó egy-egy mise kottáját, egy adott témakörhöz tartozó kottás füzetet adott közre.⁶⁷

A folyóirat egyértelműen egyházi felhasználására készült, tele gyakorlati tanácsokkal, egyházi témákkal kapcsolatos írásokkal, az egyházzeneszek mindennapjait segítő információkkal. A következő összefoglaló például *Karvezetők naptára* címmel az egyes alkalmakhoz, főbb dátumokhoz ajánl konkrét műveket segítségként (1. faksimile).⁶⁸ A faksimilén jól látható, hogy például Szent Erzsébet és Szent Cecília napjára a szerkesztők Bárdos Lajostól, [Deák-]Bárdos Györgytől, Ottó Ferenctől és Kertész Gyulától kifejezetten a szentekhez szóló kompozíciókat javasoltak, december 8. – a Boldogságos Szűz Mária szeplőtelen fogantatásának ünnepe – alkalmából több szerző *Ave Maria* kompozícióját, karácsonyra szintén különböző korok alkalomhoz illő kórusműveit, többek között Caldara, Calligaris, Harmat Artúr, Kerényi műveit tüntették fel iránymutatásként:

Szeged. *Kutor Ferenc* tanítóképzőintézet tanár, karnagy, Pécs. *Luspay Kálmán* igazgató, egyházkarnagy, Dejtár. *Meszlényi Róbert dr.* a Zeneművészeti Főiskola titkára, Budapest. *Ország Tivadar* zeneszerző, tanár, Budapest. *Ottó Ferenc* zeneszerző, Perbál. *Percnyi Géza* zeneiskolai igazgató, karnagy, Budapest. *k. Pikéthy Tibor* székesegyházi karnagy, tanár, Vác. *Resch Mihály* karnagy, tanár, Gödöllő. *Sugár Jenő* egyházkarnagy, Budapest. *P. Szabó Polikárp* teológiai tanár, Gyöngyös. *Szendrei Imre* székesegyházi karnagy, tanítóképzőintézet tanár, Kalocsa. *Szendrei István* zeneszerző, egyházi karnagy, Nové Zámky. *Sztára József* nyugalmazott székesegyházi karnagy, tanítóképzőintézet tanár, Kalocsa. *Sztára Sándor* tanár, karnagy, Budapest. *Szögi Endre* a Polgáriskolai Tanárképző Főiskola tanára, Szeged. *Szupper Alfréd* díszkarnagy, Csorna. *Varázséji Béla dr.* prelátus-kanonok, egyházzenei igazgató, Vác.

⁶⁷ N.N.: Korális füzetek, szemelvények a legszükségesebb és legszebb gregorián énekekből. IX. korális mise.” *Magyar Kórus* 1/3 (1931. szeptember): kottamelléklet.

⁶⁸ N.N.: Karvezetők naptára.” *Magyar Kórus* 2/7 (1932. október): 92. Habár a szeplőtelen fogantatás nem azonos azzal a hittétellel, hogy Mária Jézust szűzen foganta és szülte, a katolikus hittétel szerint Szűz Mária már édesanyja, Szent Anna méhében szeplőtelenül, vagyis eredendő bűn nélkül fogant.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története

1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

Karvezetők naptára	
E = egynemű, V = vegyeskar. E betűk előtt álló szám a szövegek számát mutatja. Org. = kísérettel.	
November 6., 13. és 20-án	<i>De profundis</i> , az offertórium megrázó erejű korális dallama —.10
Nov. 19., Sz. Erzsébet napjára	Bárdos: <i>Szent Erzsébet</i> . Magyar Kórus 36. ének —.08 Ottó: <i>Szent Erzsébetről</i> . Magyar Kórus 39. ének —.08
Nov. 22., Sz. Cecília napjára	Kertész: <i>Cantantibus organis</i> (Cecília éneke) 4V —.08 Deák-Bárdos: <i>Szent Cecíliahoz és még</i> 10 vegyeskar 2.—
Adventre	<i>Rorate caeli</i> , advent 4. vasárnapjának híres korális introitusa —.10 Harmat: <i>Négy graduale</i> 4V, part 2.— szövegek —.25 Halmoz: <i>Négy offertórium</i> 4V, egész könnyű, szólampartitúra —.20 Bárdos: <i>Ó ékes szép virág</i> . Régi magyar ének, 4V, —.15 Deák-B.: <i>Ó dicsőült szép kincs</i> , 4V (a „Sz. Cecíliahoz” c. füzetben 2.— Harmat: <i>Alma Redemptoris Mater</i> . Mária-antifóna, 3E —.08 Meszlényi: <i>Ó nemes, ékes</i> . Régi magyar ének, 4V —.08
December 8-án	Halmoz: <i>Ave Maria és a négy adv. offertórium</i> , 4V —.30 Arcadelt: <i>Ave Maria</i> (Magyar Kórus 73. ének) 4V —.08 Kerényi: <i>Angyali énekszó</i> . 18., 19., 20. szám, a teljes kötet ára 1.50 ének) 4V, org. —.08
	Liszt: <i>Ave Maria</i> (Magyar Kórus 44. Karácsonyra (énekelhetők febr. 2-ig) Perényi: <i>Tui sunt caeli</i> . Offertórium 3E —.08 Bárdos: <i>Adjunk hálat</i> . Ünnepelejekre, 4V —.60, szövegek —.15 Bárdos: <i>Szent Karácsony éjjel</i> . Az Ol-társaságról 2E, 2V, org. —.08 Caldara: <i>Karácsonyi kánon</i> , 4E, vagy 4V, az előbbi énekkel —.08 Calligaris: <i>Bethlehem</i> , kétszólamú gyermekkarok 1.40 Deák-B.: <i>Dicsőség legyen</i> . Magyar Kórus 49. ének, 4V —.08 Deák-B.: <i>Öt karácsonyi ének</i> , a „Sz. Cecíliahoz” c. füzetben 2.— Demény: <i>Corde Patris</i> . Magyar Kórus 46. ének, 4V —.08 Graff: <i>Az angyal éneke</i> . Magyar Kórus 48. ének, 4V —.08 Harmat: <i>Ez nap nekünk</i> . Régi ének, 4V 1.—, szövegek —.10 Harmat: <i>Alma Redemptoris Mater</i> , karácsonyi antifóna, 3E —.08 Kerényi: <i>Angyali énekszó</i> . 4., 22., 30. szám, a teljes kötet ára 1.50 Kerényi: <i>Gyermekkarok</i> , 15 mű, köztük két karácsonyi 2.50 Kerényi: <i>Karácsony van ma</i> . Magyar Kórus 43. ének —.08 Kerényi: <i>Kirje, kirje, kisdedecske</i> . Magyar Kórus 41. ének, 2E, 2V —.08 Kertész: <i>A kisdéd Jézushoz</i> . Magyar Kórus 47. ének, 4V —.08 Zsasskowszky: <i>Pásztor dal</i> . M. K. 40. ének 2E, vagy 4V, org. —.08
	Felelős szerkesztő: <i>Bárdos Lajos</i> . A kiadásért felelős: <i>Kertész Gyula</i> .

1. faksimile: Karvezetők naptára a *Magyar Kórus* 2. évfolyam októberi számában.

1933-ban a lap új alcímet kapott: hangjegyes folyóirat a templom és iskola zenéjének ápolására. Ennek szellemében továbbra is a liturgikus témájú, orgonamuzsikával, kántorérettel, egyházi zeneszerzőkkel foglalkozó írások kaptak helyet a kiadvány hasábjain. Állandó, vagy rendszeresen megjelenő rovatokkal is találkozhatunk a folyóiratban: az *Új művek* rovatban a lapszámok közölték azoknak a frissen elkészült műveknek a címeit és rövid ismertetőit, amelyek újonnan elérhetővé váltak. Az *Üzenetek* rovatban olyan az olvasók és a szerkesztőség között zajló személyes levélváltásokat adtak közre, amelyek valamelyest a közösség javára válhattak, mindenkinek hasznos információkkal szolgálhattak. A *Hírek* rovat egyértelműen az aktuális zenei élettel kapcsolatos események híreit tüntette fel. A *Külföld* rovat országhatáron túl zajló események, koncertek híreiről tudósított. A *Folyóiratok* rovat pedig a párhuzamosan futó lapok egy-egy főbb hírére, cikkére hívta fel a figyelmet.

A rovatokon kívül különleges szerepe volt a folyóirat történetében szinte minden lapszámban megjelenő „korabeli reklámozásnak”. A reklámok főként az új gyűjteményeket, a kiadott kórusművek kottáit népszerűsítették, amelyekre külön keretekbe foglalt, szemet vonzó, nagyméretű betűkkel szedett kiáltványokkal hívták fel a figyelmet.

A *Magyar Kórus* folyóirat tehát elsősorban egyházzenei kérdésekkel foglalkozott – ezen belül is az egyházi kórusmuzsikával, a templomi szolgálatokat teljesítő énekkarokat érintő témákkal –, nem kifejezetten az Éneklő Ifjúság mozgalom eseményeivel. Azonban egy-két esetben szerepelt a mozgalommal foglalkozó írás is, vagy legalábbis a szerkesztők utalást tettek Éneklő Ifjúság hangversenyekre, a mozgalommal kapcsolatos eseményekre, vagy a „Folyóiratok” rovatban felhívták a figyelmet a testvérlapra (*Énekszó*), amelyben igyekeztek minden az énekesmozgalommal kapcsolatos hírt egybegyűjteni.

Az esemény nagy jelentőségének köszönhetően 1934-ben a *Magyar Kórus* folyóirat egy külön cikket szentelt az első Éneklő Ifjúság hangversenynek.⁶⁹ Ezernégyszáz gyermek „hatalmas energiafolyamú” énekéről számolt be, az írás szerint a hangversenyen jelen voltak az ország több pontján tanító énekköztanárok is, akik a koncert utáni, vezetőknél szervezett összejövetelen fogadalmat tettek arra, hogy saját városukban is indítványozni fogják a hasonló hangversenyek szervezését.⁷⁰ A cikk a továbbiakban összefoglalja a négy feltételt, amely alapján Éneklő Ifjúság hangversenyt lehetett és kellett szervezni, röviden: az Éneklő ifjúság hangversenyen csak iskolai, illetve egyéb ifjúsági együttesek léphettek fel, lehetőleg helyi, illetve környékbeli települések énekkaraival, csak és kizárólag az *Énekesrendben* szereplő művekből lehetett válogatni a hangversenyműsorokba – az *Énekesrend* művei közé tartozott minden olyan mű, amelyet a *Magyar Kórus* és az *Énekszó* megjelentetett, illetve, amely szerepelt a Magyar Kórus ingyenesen igényelhető Hangjegytárában –, feltétlenül fel kellett szólalnia egy tömegéneknek, azaz „összkarnak”, akár egyszólamban, akár többszólamban, de leginkább kánonban, mert ezzel lehetett leginkább a „közös, összefogó, igazi konstruktív” munkára nevelni az ifjúságot. Továbbá emiatt felhívta a figyelmet a megfelelő helyszínválasztásra: olyan hely kellett, ahol mindenki jól elfért a közös énekléshez is. Végül az adott város hangversenyének tiszta jövedelmét rá kellett fordítani egy-egy újabb közhasznú énekkari gyűjtemény megjelentetésének költségeire.⁷¹

A cikk további részében a szerkesztők kitértek arra is, hogy hogyan kell a gyakorlatban nekifogni egy Éneklő Ifjúság hangverseny szervezésének: egy agilis kolléga hívjon össze minden arra érdemes énekköztanítót egy értekezletre, válasszák ki az énekkarokat, a hangverseny színterét, az időpontra vonatkozóan tegyenek javaslatot a budapesti központnak, szervezzék meg a Rendező Bizottságot, amelynek többek között

⁶⁹ N.N.: „Az Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 4/15 (1934. október): 223-224. 223.

⁷⁰ I.h.

⁷¹ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

feladata az alapos társadalmi előkészítés – meg kell hívni minden egyházi, megyei, városi stb. kitűnőséget –, állapítsák meg a műsort az „alapszabály” szerint, végezetül mindenről nyomban értesítsék a központot.⁷² A cikk nagyon gyakorlatias hangvételű, azonban igen egyértelművé tette a csatlakozás feltételeit és módját, pontos iránymutatást adott, így az énekköztartó, karvezető olvasók könnyen magukénak érezhették a mozgalom iránymutatásait.

A Magyar Kórus Kiadóvállalat szerkesztői *Énekesrendnek* nevezték el azt a műlistát, amely az általuk megjelentetett régi és kortárs kompozíciókat jelentette. A kifejezésnek feltehetően szimbolikus jelentése is volt: új „rend”, azaz új társadalmi közösség jött létre. A folyóiratok időről időre közreadták az *Énekesrend* számozott tájékoztatóit, amelyben egybegyűjtötték az összes már addig megjelent mű, gyűjtemény, illetve egyéb munkák címét. Példaként az összes dokumentumot tartalmazó listát emelném ki, amelyet az *Énekszó* folyóirat utolsóként megjelenő, 17. évfolyam 6. számában adtak közre „A Magyar Kórus VIII. Énekesrendi tájékoztatója 1931–1950” címmel 1950-ben.⁷³ A negyvenhat oldalas összefoglaló minden műfajt egybefoglalt, amelyet a kiadóvállalat valaha közreadott: gyűjtemények listája, egyházi népénekek, gregorián énekek, kariskola – „bevezetés a kótaolvasásba”, kórusművek gyűjteményei, misetételek dallamai, karművek listája bármely alkalmakra, karművek ünnepkörökhöz kötődően – például húsvétra, hálaadásra, szentekről szóló művek, stb., orgonaművek, zenei könyvek, hanglemezek, egyebek.⁷⁴

Az az alapelv, amely szerint csak az *Énekesrendben* szereplő művek közül lehetett válogatni a hangversenyekre, igen szigorú szabálynak volt tekinthető. A hangversenyszervezés módját összefoglaló cikk úgy fogalmazott: megalkuvásnak még a „kezdet nehézségei” címén sincs helye, hiszen az Éneklő Ifjúság hangversenyek éppen azt akarják megmutatni, hogy igenis van új magyar művészi kórusirodalom, és ugyanakkor megvan a régi nagyok megbecsülése is a jövő magyar társadalom lelkében.⁷⁵ Tehát nem engedélyezték, hogy a régi hagyományok szerinti, – Bárdos szavaival élve „Liedertefal- és operettstílusú, silányabb minőségű”⁷⁶ –, már a repertoáron szereplő műveket műsorra tűzzék abban az esetben, ha már az Éneklő Ifjúság címmel látták el a hangversenyt. Csak az a koncert kaphatta meg a mozgalom nevét, amelyik minden fentebb sorolt iránymutató

⁷² I.h.

⁷³ N.N.: „A Magyar Kórus VIII. Énekesrendi tájékoztatója 1931–1950.” *Énekszó* 17/6 (1950. május). 1–46.

⁷⁴ I.h.

⁷⁵ N.N.: „Az Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 4/15 (1934. október): 223.

⁷⁶ Mátyás, i.m., 24.

alapelvnek meg tudott felelni. 1935-ben a kiadvány nagyszabású cikket szentelt az Éneklő Ifjúság mozgalomnak:

A másfél éve megindult „Éneklő Ifjúság” mozgalom országszerte visszhangra talált. Tavasszal, az iskolaév végén 10 vidéki város határozta el, hogy a klasszikus *a capella* korszak remekeiből és a magyar népdal talajából kivirágzott új magyar kórusirodalom gyöngyeiből hangversenyt rendez. Gyors egymásutánban kelt életre a gondolat mindenfelé, még a határon túl is. A tavaszi hangverseny-sorozat Kolozsvárral kezdődött meg. Folytatódott ez a nagy kánon a szegedi hangversennyel. Átvette a szólamot Miskolc, Debrecen, Pécs, Kőszeg, majd Békéscsaba. Kisebb keretek között, de ugyanolyan lelkesedéssel rendeztek hasonló szellemű „Éneklő Ifjúság”-hangversenyt még kis községek is: Tura (Hatvanban), Jászszentandrás és Boconád.

Mindegyik helyen gondos készület, áldozatos vállalkozás, lelkes énekkarok, fáradhatatlan vezetők == ragyogó sikerek. A hangverseny-sorozatról személyes benyomásaink és helyi sajtó alapján a következőkben számolunk be:⁷⁷

A Kerényi György által írt cikk folytatásában Kolozsvár, Miskolc, Debrecen, Pécs, Szeged, Kecskemét, Kőszeg, Békéscsaba és Hódmezővásárhely hangversenyeinek beszámolóit adta közre a lap, kitérve bennük az előadó énekkarokra és karnagyaikra, az előadások színvonalára és a műsorokon szereplő művek szerzőinek felsorolására, egy-egy szerzemény címének feltüntetésével.

1941-ben *Éneklő Ifjúság* címmel egy kis rovat kapott helyet a folyóirat hasábjain, amelyben arról számoltak be a szerkesztők, hogy nagymértékben megnövekedett a hangversenyek mennyisége:

Soha ennyi Éneklő Ifjúság nem volt, mint ezidén, a mozgalom nyolcadik tavaszán. Ez mindennél többet mond a gondolat értékéről. De a magyar énekoktatók egyre tisztulobb ízléséről is. Sajnáljuk, hogy részletes beszámolóra nincs helyünk (több mint száz iskola és karvezető nevét kellene felsorolnunk!) ez testvérlapunknak, az Énekszónak a feladata. Mi csak röviden összegezzük.⁷⁸

A háború pusztításai a *Magyar Kórus* folyóirat kiadásában is meglátszódtak, 1944-től a cikkeket olvasva láthatjuk, hogy a zenei témák mellett – vagy akár helyett –,

⁷⁷ N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 5/19 (1935. október): 343.

⁷⁸ N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 11/42 (1941. nyár): 809-810.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

megszaporodtak a háborúval kapcsolatos hírek, amelyek a zenei életet is befolyásolták: próbák helyszínéül szolgáló épületek megsemmisüléséről, kórusok feloszlásáról írtak a szerkesztők. Az 1945-ös „csonka évben” hat helyett három lapszám megjelenését tervezték Bárdos Lajosék, ebből viszont csak kettő valósult meg.⁷⁹

1950 a Magyar Kórus megjelenésének utolsó éve volt, mindössze egy kiadványt adtak közre. Ebben a számban „Magunkról” címmel egy szerkesztői levelet adtak közzé, amelyben a következőket olvashatjuk:

A Magyar Kórus vezetősége február 10-én beadvánnyal fordult a Népművelési Minisztériumhoz, melyben bejelentette, hogy: a jövőben tisztán egyházzenei művek kiadásával óhajt foglalkozni. Ennek megvilágítására megemlítette a következőket:

a) a MK 1931-ben azzal a céllal alakult meg, hogy az addig elhanyagolt magyar egyházi zene fölemelésén buzgólkodjék;

b) ezirányú tevékenységét később kiterjesztette az iskolai és világi karének területére is, mert a legtöbb helyen a kántortanító és az egyházi énekkar volt az egyetlen zenei tényező a világi zene művelésére is és mert a népi alapon álló, haladó magyar zene akkoriban más kiadóra nem talált;

c) a MK vetése az utóbbi időkben már beérett annyira, hogy a karének fontossága, valamint a népi alapon álló haladó magyar zene társadalomformáló jelentősége átment a köztudatba, és így hatóságok, valamint más szervek ma már kellő módon ellátják a világi zeneműkiadást. Nincs szükség tehát továbbra a MK népdal- és más világi zeneműkiadói munkájára:

d) ezzel szemben az egyházi zene, amely pedig a templomok mindennapos gyakorlatában a legszélesebb rétegek állandó és ingyenes zenei nevelését szolgálja, más kiadóra nem számíthat, mint arra a MK-ra, amelyik két évtized alatt szinte a semmiből emelte fel *musica sacránkat* hazai és nemzetközi viszonylatban egyaránt jelentős magaslatra.⁸⁰

Ezt a bejelentésüket a magyar püspöki kar részére is továbbították és egyben felajánlották szolgálataikat mindennemű egyházi, illetve liturgikus kiadvánnyal kapcsolatban – a püspökök minden esetben örömmel és támogatóan fogadták a Magyar Kórus döntését, mindez kiderül a lapban közölt válaszlevelek nyilvánossá tételéből.⁸¹

⁷⁹ *Magyar Kórus* 15/61 (1945. szeptember). *Magyar Kórus* 15/62 (1945. december).

⁸⁰ N.N.: „Magunkról.” *Magyar Kórus* 20/79 (1950. március): 1733.

⁸¹ I.h.

Ennek következtében a vállalat azévtől kezdve a megnevezését *Magyar Kórus Kft, Egyházzenei Kiadóvállalatra* módosította.⁸² Az államosítás következtében azonban a folytatás nem valósulhatott meg, Bárdos így utalt vissza erre az időszakra:

Az államosítás, és az a mód, ahogyan azt végbevitték, természetesen fájdalmasan érintett bennünket..., hiszen húsz éven át építettük, fejlesztettük a kiadó működését a zenei reform-mozgalom szellemében. [...] Azzal kezdődött, hogy amikor 1949-ben a belügyminisztérium százszámra oszlatta fel a polgári egyesületeket, a Budai Dalárda is áldozatul esett. Elsirató kis írást írtam a *Magyar Dalba*. Jött is a könyörtelen válasz az ellenlapon: „a magyar zeneéletből ki fogjuk iktatni a „bl-féle” urakat...”⁸³

Nem kizárólag a kiadóvállalatot és folyóiratait szüntették meg, hanem a meglévő kéziratokat, nyomtatásra váró dokumentumokat is megsemmisítették.⁸⁴ 1950-től kezdődően kilenc éven át nem adtak közre zenepedagógusoknak szóló szaklapot, így a Bárdosék által húsz év alatt „felépített” mozgalom szelleme és az annak jegyében született és folytonosan közzétett tengernyi kompozíció és tájékoztató írás megszűnése, bizonyára nagy űrt hagyott maga után a kor karnagyaiban és zenetanáraiban.

1.1.2. Az *Énekszó* folyóirat bemutatása

Az egyre sikeresebben működő, terjedelmét tekintve megkétszereződött *Magyar Kórus* népszerűsége újabb folyóiratok létrehozását tette lehetővé, így 1933. október 1-jén elindulhatott az *Énekszó*, amely elsősorban az iskolai énekkarok munkájának támogatására született.⁸⁵ A *Magyar Kórus* mindenekelőtt egyházi témákkal foglalkozó folyóiratként működött és ugyan rendszeresen jelentetett meg műveket a karvezetők számára, az énekkarok számára főképp tájékoztatásra, útmutatásra, fejlődésük segítésére volt szükségük, így a Kerényi György és Kertész Gyula által szerkesztett, havonta megjelenő új lap hiánypótlónak bizonyult: munkatársai az iskolai ének ügyének szolgálatába álltak.⁸⁶

Az *Énekszó* ma is maradandó értékű folyóiratnak tekinthető. Legfontosabb profilja az énektanárok támogatása volt, zenepedagógiai témájú cikkeket, egy-egy külföldi ország

⁸² I.h.

⁸³ Mátyás, i.m., 44.

⁸⁴ Szabó Helga, i.m., 101.

⁸⁵ I.m., 75.

⁸⁶ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

énekoktatását bemutató tanulmányt jelentettek meg, amelyek segítették a tanítók gyakorlati munkáját. A *Magyar Kórus* testvérújságként létrejött folyóirat foglalkozott továbbá az iskolai problémákat érintő kérdésekkel – a hivatalos tantervvel, illetve az oktatási intézményeket érintő ügyintézkedésekkel – és az iskolai zenei anyaggal is. További feladata volt a fővárosi és vidéki zenei események összegyűjtése és közzététele.

Alcíme *Hangjegyes zenei és énektanpedagógiai folyóirat*, az első borítólapon minden esetben feltüntették a tartalmat és a lapszámhoz mellékelt ingyenes kottamelléklet listáját. Kodály és a kortársak művei megjelentetése mellett az *Énekszó* folyóirat is szerepeltetett kompozíciókat a régi mesterek arra érdemes darabjai közül, figyelembe véve azt, hogy a lap elsősorban iskolai felhasználásra készült, így a gyermekkarok adottságainak megfelelő nehézségű kottákat válogattak be a kiadványba.⁸⁷ Az *Énekszó* 1933-as indulásakor Sztankó Béla egy bevezető cikkel üdvözölte az olvasókat, amelyben alapos részletességgel mutatta be, miért is volt „hiánypótló” az újonnan induló lap:

Az iskolai énektanítás minden munkása régtől fogva érezhette oly időszaki folyóirat hiányát, mely az iskolai énektanítás egész területét átfogóan, ez úgy minden vonatkozását felölelően, kizárólag ennek a célnak a szolgálatába állítottan, s az ehhez fűződő érdekeket és érdeklődéseket kielégítően – szószólója legyen az e téren felmerülő kívánságoknak, kristályosító központja az énektanítással hivatásszerűen foglalkozók nézeteinek, állandó és éber figyelője az idevonatkozó intézkedéseknek, állapotoknak, megrögzítője a tényeknek, híradója az eseményeknek, megérzője az élő törekvések és eleven mozgalmak lüktető érverésének, összegyűjtője és közlője az énektanítás állandóan felfrissítést kívánó anyagának. Hogy legyen oly szerv, mely a központba futó erő vonzásánál fogva helyet biztosítson minden életrevaló gondolatnak, minden lappangó, elrejtett értéknek, ahonnan ezek centrifugális hajtóerővel a köz javára kiáradhassanak.⁸⁸

A *Magyar Kórus*hoz hasonlóan az *Énekszó*ban is voltak visszatérő rovatok, témák, például a gyakorlati énektanítással foglalkozó cikkek, amelyek konkrét énekórákat mutattak be részletesen, illetve olyan, *Ének az ünnepélyen* címmel ellátott írások, amelyek

⁸⁷ Mátyás, i.m., 17.

⁸⁸ Sztankó Béla: „Bevezetőül.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 2-3. 2. Sztankó Béla (1866–1939) zenepedagógus és zenetörténész, polgári iskolai énektanár, 1929-től a Zeneművészeti Főiskola tanára. Zenetudományi írásai mellett számos iskolai énekeskönyvet adott közre, például: *Dalokkönyv a népiskolák számára I–III.* 1890, *Vezérkönyv a népiskolai énektanításhoz*, 1909., *Az iskolai énekoktatás rendszerei*, 1934. 1925-ben fontos szerepet játszott az énektanterv kidolgozásában.

kifejezetten egy-egy megemlékezésre, ünnepi alkalmak műsoraira készülő énekkartatóknak adtak mankót a megfelelő dalbetétek kiválasztásához.⁸⁹ A szerkesztők időről-időre összefoglalták egy listában, miket érdemes énekelni iskolai énekkarokkal, és ily módon tették közzé az olvasók részére (2. fakszimile):⁹⁰

Mit énekeljünk iskolai énekkarainkkal?	
Ülági gyermekkarok	
KERÉNYI GYÖRGY GYERMEKKARAI	
Kétgúsi síp (30 népdal, 2 szól.)	1.—.60
Gyermekkarok (16 mű, 2 és 3 sz.)	2.50
Gyűjtő gyermekkar gyűjtemény (12 mű, 3 szól.)	1.50
Kilenc leánykar (3—4 szól.)	1.50
KERTÉSZ GYULA GYŰJTEMÉNYEI	
Tavaszi Bokréta (14 köztözlomű népdal kánon, Borzós J. István illusztrációival)	—80—20
Magyar Hazám (12 hazadals karócsok 1-, 2- és 3 szól.)	—50—12
PAPP ALADÁR GYERMEKKARI MUNKÁI	
I. rész (7 mű 2—3—4 szól.)	—80—00
II. rész (7 mű 3—4 szólamra)	1.—.75
III. rész (7 mű 4 szólamra)	1.—.75
KODÁLY ZOLTÁN GYERMEKKARAI	
Ujesztendőt köszöntő (3—4 Templomban is énekelhető)	—40—30
Jelenlét magát Jézus (3) A három nagy ünnepről	—40—30
A süket sógor (3) Tréfás népi szövegre	—20—15
VIII (4) Zoborvidéki népszokás	—50—38
Törött eszik a cigány (4) Két népdal	—30—24
Gólya-nóta (3—4) Népi gyermekdal	—40—30
Gegegy-járás (3) Magyar iskoláslúk nőiái szerint	—60—45
Táncnóta (3—5) „A ádnon diadala”	—70—52
Lengyel László játék (4) Szent László király emlékének a néphagyományokban fennmaradt történetek alapján	—70—52
Isten kovácsa (3) Kiszámoló-szövegekre	—30—24
Cigány srátó (3—4) Székely népdalok után	—40—30
Pünkösdfő (3—4) Leányok ünnepi kantátéja	1.40—40
Öt Tanum ergo 1, 2, 3 szólamra, részben orgonakísérettel	—90—
Iskolák, énekkarok számára szövegeket csak 25 példánytól feljebb adhatunk a Kodály karokból.	

2. fakszimile: Mit énekeljünk iskolai énekkarainkkal? – részlet az *Énekszó* 2. évfolyam 1. számából.

A folyóirat tájékoztatást adott a főbb hangversenyekről, így már az első számban egy, a Vigadóban megrendezett koncertre hívta fel az olvasók figyelmét, amelyen kilenc fiúiskola – köztük három vidéki – énekkara lépett fel. Az írásból kiderül, hogy már a koncertműsor szerzőit megfigyelve is érezhető volt az „új út”, amelyre Kodály tanítványai léptek:

A múlt iskolaév végén rendezték még a 11. országos középiskolai dalosünnepet. Nagy sikerrel, – amennyiben kilenc iskolai énekkar vett részt a hangversenyen, köztük három vidéki, azonfelül elismerés, taps is volt bőven. A műsor színvonala is emelkedett. Alig volt már a darabok közt dilettáns szerzemény, – dalárdautánzó mű, vagy szalonzene is csak egykettő. De hallottunk néhány szép népdal-kórust (Ádám Jenő, Bárdos Lajos és Graff Kálmán tollából) s bennük végre valami újabb hangot. A diák-énekes is rögtön megérzi, hogy mi a neki való, fiatalos, friss és levegős muzsika, örül az új hangzatoknak, szokatlan fordulatoknak. És az énektanár sem akarja ma már utánozni a dalárdák vastag hangtömegét: ezek az új kórusok olyan úton indulnak el, amelyen a dalárdák utánuk

⁸⁹ Példák erre a következő lapszámokban található konkrét ünnepekörökhöz kapcsolódó cikkek: 1933. 1/1 – október 6.; 1933. 1/2 – karácsony; 1934. 1/4 – március 15.

⁹⁰ N.N.: „Mit énekeljünk iskolai énekkarainkkal?” *Énekszó* 2/1 (1934. szeptember): hátsó borító.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

fognak majd következni. (Csak az ifjúsági zenekarok műsora változatlan és kietlen, ma épp úgy, mint harminc év előtt.)⁹¹

Arra példát, hogy a tantervvel, illetve az iskolai énekközpont aktuális helyzetével is foglalkozott a folyóirat, már a lap történetének kezdeteiből is találhatunk. Kertész Gyula *Kötelező népdalsorozat az iskoláknak!* című írásában megoldást keresett a problémára és kifejtette: továbbra is gondot jelent, hogy az énektanítás a mindennapi gyakorlatban „még mindig nem” kizárólag a népdalokon nyugszik.⁹² Kezdeményezte továbbá, hogy a minisztérium adja ki az iskolai dalok sorozatát, hogy ne a különböző felfogású és ízlésű tankönyvírók határozzák meg a magyar zenei közízlést.⁹³ Javaslatát, hogy hivatalos fórumok állítsák össze azt a százötven-kétszáz oldalas népdalgyűjteményt, amely méltóképpen képviselné a magyarok népi művészetét.⁹⁴ Ez az elképzelés az évek során meg is valósult: 1938-ban megszületett a Rajeczky- és Kerényi-féle *Énekes ábécé*,⁹⁵ 1941-ben Kodály és Kerényi szerkesztésében létrejött az *Iskolai énekgyűjtemény*,⁹⁶ 1943-ban Kodály Zoltán és Ádám Jenő munkájának nyomán megjelentek a *Szó-Mi* füzetek⁹⁷ – a füzetek közül három tartalmát az *Énekszó* folyóirat egy-egy lapszámában közre is adták,⁹⁸ – illetve Ádám Jenő *Módszeres énektanítása* is megjelent 1944-ben, amely munkák tartalma már mind a népdalokon nyugszik.⁹⁹

A kor folyóiratainak olvasása közben többször is szemben találkozhatunk ezzel a kifejezéssel: *nyilvános énekórák*. Kerényi György visszaemlékezéseiből kiderül, hogy a nyilvános énekórák mintáját berlini tartózkodása alatt ismerte meg, ahol Fritz Jöde (1887–1970) metódusát tanulmányozta 1930 és 1931 között.¹⁰⁰ Kerényi így mutatta be a nyilvános énekórákat:

⁹¹ N.N.: „Fiúiskolák dalosünnepe a Vigadóban.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 15. Az idézetben szereplő Graff Kálmán nem más, mint Nádasdy Kálmán. Gyakran Nádasdy [Graff] Kálmánként találkozhatunk a névvel.

⁹² Kertész Gyula: „Kötelező népdalsorozat az iskoláknak!” *Énekszó* 1/2 (1933. november): 17.

⁹³ I.h.

⁹⁴ I.h.

⁹⁵ Kerényi György–Rajeczky Benjamin, i.m.

⁹⁶ Kodály Zoltán–Kerényi György: *Iskolai énekgyűjtemény*. (Budapest: Országos Köznevelési Tanács, 1943.)

⁹⁷ Kodály Zoltán–Ádám Jenő: *Szó-Mi I–VIII*. (Budapest: Magyar Kórus, 1944–1945.)

⁹⁸ *Énekszó* 1943. 11/2 *Szó-Mi* 1. füzet, *Énekszó* 1943. 11/3 *Szó-Mi* 3. füzet, *Énekszó* 1947. 15/79. *Szó-Mi* 7. füzet jelent meg a folyóiratban.

⁹⁹ Ádám Jenő: *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján*. (Budapest: Turul Kiadó, 1944.) A kiadás pontos adataira a következő tanulmány hívja fel a figyelmet: Dalos Anna: „A Turultól a népdalig. A szélsőjobb oldali mozgalmak és a magyar zeneélet kapcsolatai (1938–1944).” In: Dalos Anna–Ozsvárt Viktória (szerk.): *Járdányi Pál és kora. Tanulmányok a 20. századi magyar zene történetéből (1920–1966)*. (Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2020.) 271–187. 271–272.

¹⁰⁰ Kerényi György mellett Ádám Jenő is járt Fritz Jödenél, továbbá Jöde Magyarországi tartózkodásának apropója is megemlítené: 1938-ban Budapesten egy egyhetes szemináriumon adott elő zenepedagógusok számára. Lásd: Matthias Funkhauser: „Fritz Jöde 'Tonika-Do' Szemináriuma Budapesten 1938-ban.

Kodály fölfigyelt arra, hogy engem az iskolai énektanítás ügye is foglalkoztat, ennél fogva azt javasolta, utazzak Berlinbe, mélyedjek el Jöde metódusában. Egy évet töltöttem ott, 1930-1931-ben. Jöde az Akademie für Kirchen- und Schulmusik tanára volt; rendszeresen látogattam óráit, valamint eljártam az úgynevezett Offene Singstunde-ire (nyilvános énekóráira), amelyeket havonta Berlin más-más városrészében rendezett meg. Jöde minden alkalomra egy-egy kottalapot jelentetett meg, s ezeket az egybegyűltek ott kapták kézhez. A kottalapok népdalokat, egyszólamú műzenei idézeteket és kánonokat tartalmaztak. Az egybegyűltek Jöde irányításával mind részt vettek a közös éneklésben.¹⁰¹

Egy 1934-es lapszámból kiderül, hogy Kerényi tapasztalatai nyomán utat nyitottak a gyermekkarok és a rádió között: létrehozták a nyilvános énekórák rádióműsort.¹⁰² A nyilvános énekórák célja volt, hogy amellet, hogy a karvezetők kiváló gyermekkarok előadásaiban hallgathatták meg azokat a műveket, amelyeknek kottáihoz frissen jutottak hozzá a kiadó révén, magát a tanulási folyamatot is megismerhették a műsoron keresztül, amelyen végig szükséges mennie egy énekkarnak ahhoz, hogy később egy sikeres hangverseny megvalósulhasson. Az énekkarvezető és karvezető rádióhallgatóknak kifejezetten nagy segítség lehetett egy-egy ilyen adás végig követése. A fentebb említett 1934-es *Énekszó* cikk a következőképpen foglalta össze a nyilvános énekórák várhatóan pozitív következményeit:

Az igazi nyilvános énekórák nem koncertek, hanem nagyszabású, mintaszerű tanítások, melynél az egész hallgatóság tevékenyen vesz részt s az énekkar tagjává válik. Mit várhatunk ettől az új kezdeménytől?

1. A gyermekkarirodalom remekeinek mintaszerű előadásait. Nem nagyszerű dolog lesz-e, ha minden gyermekkarust, melyének kótája az énektanár kezébe kerül, azonnal hallani is fogunk. És nemcsak mi, hanem énekesünk is.

2. És hallani fogjuk azt is: miképp tanítják meg ezeket a műveket a kiválóbb énektanárok. Énekórákon leszünk jelen s közvetlenül megismerhetjük az énekkarpedagógia új módszereit.

Történelmi háttér – Tartalom – Módszer.” <https://docplayer.hu/4016342-Matthias-funkhauser-fritz-jode-tonika-do-szeminariuma-budapest-1938-ban-tortenelmi-hatter-tartalom-modszer-kihatasai.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.28.)

¹⁰¹ Gábor Lilla: „Kodály pedagógiájának nyomában. Kerényi György és Bors Irma visszaemlékezése.” In: Ittész Mihály (szerk.): *A Kodály Intézet évkönyve III.* (Kecskemét: Kodály Intézet, 1986.) 28–38.

¹⁰² N.N.: „Nyilvános énekórák.” *Énekszó* 1/4 (1934. február): 71.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

3. Hallani fogunk osztályénekkorákat, elemi, polgári, stb. énekkorák sorozatait, az elméleti tananyag mai színvonalú tanítását, kezdve az osztatlan, falusi elemiktől a gimnázium legmagasabb osztályáig.¹⁰³

A szerkesztőség és az olvasók közötti interaktivitás a fentebb közölt részletből is jól érezhető. A későbbiekben a folyóirat gyakorta beszámolt a rádió nyilvános énekkora adásairól, gondosan feltüntetve a résztvevő énekkarokat és karnagyaikat.

Az 1934. április 28-i, a Zeneakadémia nagytermében megrendezett, nagyszabású és nagy jelentőséggel bíró ifjúsági hangverseny műsorára már nem kizárólag a *Magyar Kórus* által közölt művekből, hanem az *Énekszó*ból is válogathattak a karvezetők. Már a februári lapszámban felhívták az *Énekszó* olvasóinak figyelmét a hangversenyre.¹⁰⁴ A koncert óriási hatással volt a közönségre: először ez alkalommal került sor az úgynevezett „világtáj-éneklésre”, amelynek lényege, hogy a kórusok a terem különböző pontjairól – pódiumról és oldalerkélyekről egyaránt – énekeltek az összkarokat. Ez a fajta világtáj-éneklés a mai napig hagyományozódik a magyar kóruséneklésben. Az ezzel a hangversennyel elinduló mozgalom már maga az Éneklő Ifjúság mozgalom volt; egyre több fővárosi és vidéki énekkar rendezett Éneklő Ifjúság hangversenyeket. A májusi *Énekszó* lapszámában már Éneklő Ifjúságként emlegették a hangversenyt – fontos, hogy nagybetűkkel kezdve – beszámolva a tizennégy résztvevő énekkarról és a hatalmas sikerről.¹⁰⁵

Az 1934-es decemberi kiadványból kiderül, hogy a folyóirat a Magyarországi Énekköztudósok Országos Egyesületének (MEOSZ) hivatalos lapja lett, illetve közleményként adták hírül a borítón, hogy hivatalos rendeletek alapján, iskolai könyvtárak és tanári könyvtárak részére is elérhetővé vált és engedélyezett a lap.¹⁰⁶ Ugyanebben a számban *Éneklő Ifjúság* címmel kifejezetten az „Éneklő Ifjúság” hangversenyek szervezésére irányuló iránymutatásokat fogalmaztak meg a szerkesztők egy hosszabb cikkben, hivatkozva arra, hogy a zeneakadémiai hangverseny országos szintű mozgalmat indított el.¹⁰⁷ A cikkben írtakat már korábban, a *Magyar Kórus* folyóirat bemutatása című fejezetben kifejtettem. Tekintettel arra, hogy a kiadvány a *Magyar Kórus* testvérlapjaként működött, bizonyára fontosnak látták az *Énekszó* olvasóival is ismertetni az alapvető szabályokat.

¹⁰³ I.h.

¹⁰⁴ N.N.: „A Magyar Kórus és Énekszó hangversenye.” *Énekszó* 1/4 (1934. február): 72.

¹⁰⁵ N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 1/6 (1934. május): 103-105.

¹⁰⁶ N.N.: „Az Énekszó.” *Énekszó* 2/2-3 (1937. december): első borító.

¹⁰⁷ N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 2/2-3 (1937. december): 140.

A folyóirat időként betekintést engedett a mozgalom és általában véve a kor zenei életével kapcsolatos társadalmi nehézségekbe is: ilyen esetre jó példa egy 1935-ös cikk, amely a koncertek szervezésének nehézségeivel foglalkozott. A hangverseny típus egyik szépsége volt, hogy ugyanazon a színpadon állhattak a különböző iskolák, különböző korosztályú fiataljai, ráadásul a tömegénekeket is együtt zenghették.¹⁰⁸ A cikk írója szerint „új Magyarországot készítenek elő ezek az énekesek”, amelyben egy dobogón állhat kicsi és nagy, gazdag és szegény, falu és város, ennek ellenére azonban a lap szerkesztői hírt kaptak egy esetről, amely szerint egy vidéki Éneklő Ifjúság szervezése közben az egyik iskola visszautasította a felkérést, arra hivatkozva: „Csak nem fogunk polgáristákkal egy pódiumon szerepelni!”¹⁰⁹ A szerkesztők nem titkolták az esettel kapcsolatos felháborodásukat, majd igyekeznek segítséget nyújtani a hasonló helyzetben lévőknek:

Ez most, 1934-ben, tizenöt évvel Kun Béla után történt! Hol élnek ezek az emberek? Ahol még nem indult meg az Éneklő Ifjúság hangversenyének helyi szervezése, viszont az iskolák készen volnának megfelelő énekesrendi hangversenyszámokkal (értsd: új magyar vagy nyugati klasszikus művek: jegyzékük a Magyar Kórus kiadásában megjelent Énekesrend című katalógus), helyi rendezőbizottság hiányában jelentkezzenek az Énekszó szerkesztőségénél! Könnyen lehetséges, hogy így központunkból meg tudjuk rendezni az eddig még meg nem mozdult városok és környező falvainak ifjúsági hangversenyét.¹¹⁰

A lap szerkesztői nem győzték elégszer hangsúlyozni az Éneklő Ifjúság jelentőségét, egy-egy hangversenykritika, illetve koncertet bemutató leírás nem csupán a művek előadásmódjának megítélésére korlátozódott, hanem igyekeztek egészében vizsgálni magát a mozgalmat és annak hatásait a társadalomra. Ez a hatás a dalárdák esetében vagy csak nagyon lassan volt érezhető, vagy egyáltalán nem – a mozgalom emberei bíztak abban, hogy Kodály szavai alapján a felnőtt kórusok is az „új útra” terelődnek, amennyiben a gyermekkarokat megreformálják:

Éneklő Ifjúság: ez ma napjaink egyik legnagyobb jelentőségű eseménye, úgy művészi, mint társadalmi szempontból. Művészeti szempontból különösen nagy szükség van a művelt iskolai énekkarok példaadására. Dalárdáink műsorán, műkedvelő előadásokon,

¹⁰⁸ N.N.: „Éneklő ifjúság.” *Énekszó* 2/4-5 (1935. február): 186–187.

¹⁰⁹ I.h.

¹¹⁰ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

a rádió sok-sok „könnyű” zenéjében igen sok még a dilettáns, rossz muzsika, külföldi sablonzene. Ezért kell az Éneklő Ifjúságon belül szigorúan ragaszkodnunk ahhoz, hogy csak olyan műveket énekelünk, ami az Énekesrend művei közül való, illetve amit az Éneklő Ifjúság központi vezetősége, élén Kodály Zoltánnal, jóváhagy és előadásra ajánl: az énekkari irodalom külföldi remekműveit s az új magyar muzsika kiválóbb karénekeit.¹¹¹

A dalárdák csatlakoztak volna a mozgalomhoz, ez kiderül az 1939-es szeptember-októberi lapszámából. A *Magyar Dal* folyóirat *Az Éneklő Ifjúság és a Dalos Egyesületek Szövetsége* címmel egy cikket jelentetett meg, amelyet ugyan az olvasókkal nem közölt az *Énekszó*, azonban a szerkesztők válaszoltak rá és reagáltak a cikkben felmerülő gondolatokra:

A cikkíró igen jól ismeri az Éneklő Ifjúság mozgalmát. Eredményeitől el van ragadtatva. „Hiszen ma már az elemi iskolák is remekelnek” az éneklés terén, — kiált fel lelkesülten. A sok, szépségesen éneklő gyermekkar láttára és hallatára felébred benne a gondolat, hogy az Éneklő Ifjúságot valami módon egyesíténi kellene a Dalos Egyesületek Szövetségével. Milyen szép lesz, amidőn mi, felnőttek is „mind, mind együtt éneklünk fiainkkal és leányainkkal!” – „Daloskerületi ünnepélyek ne lehessenek meg az Éneklő Ifjúság gyönyörű összkarai nélkül. Mennyit tanulnak majd így a felnőttek dalárdái is!”¹¹²

A Dalos Egyesület tehát szövetkezni akart. A felvetésre érkező válasz ezzel szemben nem volt éppen helyeslő, sőt: a cikk írója – nincs feltüntetve, de feltehetően Kerényi György – pontokba szedve fejtette ki, miért nem támogatnák, hogy az Éneklő Ifjúság és a felnőtt dalárdák köre eggyé váljon.¹¹³ Abban egyet értettek, hogy az együttműködés sok hasznot hozhatna, azonban inkább csak a dalárdák részére.¹¹⁴ A felnőtt énekesek és karnagyaik tanulhatnának az ifjúságtól: művészi ízlést, nyugati kultúrát, magyar népdalismeretet, kánon-technikát, ünnepélyműsor-tervezést, illetve a dalárdák később leendő

¹¹¹ N.N.: „Az Éneklő Ifjúság tavaszi hangversenyei.” *Énekszó* 3/4 (1936. január): 264.

¹¹² N.N.: „Az Éneklő Ifjúság válasza a Dalos Egyesületek Szövetségének.” *Énekszó* 7/1 (1937. szeptember-október): 657–658. A *Magyar Dal* folyóirat *A Magyar Dalos Egyesületek Országos Szövetségének folyóirata* volt – ezzel az alcímmel működött –, megjelent havonta 1919–1940 között, főszerkesztői Falk Zoltán (1919–1935) és Jankovich Ferenc (1936–1944) voltak.

¹¹³ I.h.

¹¹⁴ I.h.

kórustagjaikként üdvözölhetnék a jelenlegi ifjú énekeseket.¹¹⁵ Csakhogy ezekben az években még problémát jelentett, hogy a felnőtt kórusok többnyire férfikarok voltak – még csak nagyon kevesen alakultak át vegyeskarokká, nőikarok pedig egyáltalán nem létesültek –, az Éneklő Ifjúság énekesei viszont többnyire lányok voltak, így az aránytalanul kevés vegyeskarban aligha tudtak volna elhelyezkedni.¹¹⁶ A cikk folytatása azonban talán még fontosabb kérdéskört feszegetett, magát a színvonalat kérdőjelezte meg:

Az Éneklő Ifjúság nem alkuszik. A mi gyermekkaraink csak értékes zenét énekelnek: gregoriánt, igazi népzene, nyugati klasszikusokat, magyar remekműveket. Sohasem a karmester saját szerzeményét, érzelgős slágereket, álmagyar irredentát. Ezzel szemben a Dalos Szövetség nem mondhatja el magáról, hogy dalárdái csak értékes zenét művelnek. A férfikarok műsorain nyugati klasszikus remekmű alig található; a kevés számú értékes magyar darab nagyszámú „saját szerzemény”, sláger és zeneileg értéktelen irredenta közt van elkeverve. Attól kell tartanunk, hogy ha az Éneklő Ifjúság egy énekesé átmegy a Dalos Szövetség egyik dalárdájába, ezt művészi színvonal tekintetében nem fogja minden kétséget kizáróan emelkedésnek tartani.¹¹⁷

Mindettől függetlenül az írás végén a dalárdák éppen zajló szignifikáns fejlődéséről számolt be a cikk írója, és bízott abban, hogy a minőségbeli javulás hamarosan olyan mértékűvé válik, hogy a mozgalom énekesei nyugodt szívvel léphetnek tovább a kor felnőtt kórusaiba.¹¹⁸

1936-ban már kész „új magyar művészi karirodalomról” olvashatunk a folyóiratban: egy lelkesítő cikket közöltek a számban Gaál Sándor király-díjas karnagy tollából, amelyet fontosnak tartok kiemelni pontosan az írója miatt: egy elismert, Veszprémben aktívan a zenei életben tevékenykedő karnagy szavai, amelyből véleményem szerint süt a mozgalom iránti lelkesedés:

Fogjunk össze e nemes, gyönyörű cél, terv megvalósítására! Ne legyen helye közöttünk a „kezdő nehézségei” címén megalkuvásnak, a meg nem [sic!] értésnek, az ellenvetéseknek. Anyagunk van bőven. Van új magyar művészi karirodalmunk és megvan ugyanakkor a régi nagyok becsülése is a jövő magyar társadalom lelkében.

¹¹⁵ I.h.

¹¹⁶ I.h.

¹¹⁷ I.h.

¹¹⁸ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

Városunk valamennyi iskolájának össze kell fogniok e gyönyörű társadalomépítő cél érdekében. Adjunk szárnyaló ambíciót ifjúságunknak. Kis városunk csengő hangú gyermekeinek, leányainak és ifjainak éneke szálljon fel az ég felé és hirdesse a győzhetetlen magyar dal szépségét! Isten dicsőségére, az emberek örömeire és édes Hazánk javára.¹¹⁹

A folyóirat szerkesztői nyíltan felvállalták véleményüket az énekoktatást és az ifjúság zenei nevelését érintő kérdésekben, állásfoglalásukat nem egyszer éles hangon fogalmazták meg. 1937-ben a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium új tantervet adott közre a középiskolákra vonatkozóan, amelyben az ének órákat harmadik osztálytól kezdve eltörölték. A szerkesztők az énekoktatás halálos ítéleteként utaltak a rendelkezésre:

A magyar középiskolai énektanítást halálos csapás érte. Az új tanterv elnémítja a magyar ifjúságot azzal a rendeletével, amely az éneket törli a tantárgyak közül: 12 éves kortól 18 éves korig nem fognak éneket tanítani a középiskolában. Mintha sírnál állanánk, úgy elszorul a szívünk. Mintha ellenség szállta volna meg az ifjúság birodalmát: sötét, daltalan hatalom, mely eltiltja a gyermekek énekét.¹²⁰

A középiskolák zenei életével kapcsolatban több írásában is foglalkozó Rajeczky Benjamin így reflektált az új tantervre *A süketnéma középiskola* címmel:

Egy évvel ezelőtt még reméltünk. Úgy gondoltuk, hogy az első és második osztály óraszámélelése, a zenetanítás oklevélhez kötöttsége valami átfogó, nagyvonalú terv első lépései lesznek. [...] Azt reméltük, hogy az énektanítás is kiemelkedhetik a dilettantizmus fojtó, ködös légköréből, tiszta dallamok, előkelő ritmusok magasságába. [...]

E helyett mást kaptunk. Az óraszámot gyorsan visszamondták, mintha meggondolatlan lépés lett volna. [...] A zenetanítási rendelkezés pedig csak negatív értelemben érvényesült: azt a kis zenei tevékenységet is megszüntette, ami eddig volt.¹²¹

Példaként feltüntetve a szerkesztők 1941-ben egy hosszú cikk keretén belül közölték az olvasókkal azokat a műlistákat, amelyeket a korábbi évben részükre beküldött

¹¹⁹ Gaál Sándor: „Hogyan szervezik vidéken az Éneklő Ifjúságot?” *Énekszó* 4/3-4 (1936. december): 389.

¹²⁰ N.N.: „Gyászolunk.” *Énekszó* 5/1 (1937. szeptember): 457.

¹²¹ Rajeczky Benjamin: „A süketnéma középiskola.” In: Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1976.) 312-313. 312.

évkönyvekből írtak össze. Így láthatóvá vált, hogy heti egy énekóra mellett is milyen eredményeket lehet elérni a karéneklés terén.¹²² A hivatalos szervek is felfigyeltek a mozgalom eredményeire. 1942-ben Vitéz Fraknóy József, a budapesti tankerület királyi főigazgatója egy körlevelet bocsátott közre a karéneklés jelentőségéről és méltánylásáról.¹²³ A körlevélben többek között elrendelte, hogy mind a nyolc osztály arra érdemes diákjaiból énekkart kell alakítani, továbbá levelében méltányolta a karéneklés pozitív hatásait: egy nagy összefogó érzelmi közösségként utalt rá, amely fejleszti a finomságot, a nemzeti érzést, a szociális érzéket és neveli a felelősségérzetet.¹²⁴ Továbbá több pontban felhívta az iskolaigazgatók figyelmét arra, hogy a karének órákat a gyakorlatban is támogatni kell, külön hangsúlyt fektetve az osztályozás kérdésére: mivel rendkívüli tárgynak minősül, így kötelező a diákoknak osztályzatot kapni rá, amely ösztönzi őket, illetve az osztályzás felhívja a figyelmet a tantárgy fokozottabb megbecsülésére.¹²⁵

A legnagyobb jelentőséggel bíró Éneklő Ifjúság hangversenyek a Budapesten megrendezett tavaszi koncertek voltak, amelyeket a Zeneakadémia – akkoriban Zeneművészeti Főiskola – nagytermében rendeztek meg. Az 1942-es tavaszköszöntő hangverseny rövid ismertetőjében azt olvashatjuk: „Valamennyi énekkar az egész műsor alatt a nagyteremben foglalt helyet s hallgatták egymást. A közös kánonban részt vett a *szabadkai* tanítónőképző kórusa is, az első délvidéki énekkar a fővárosban!”¹²⁶ A hangversenyen továbbá fellépett az érdi Keresztes Nővérek polgári iskolája Sass József karnagy vezetésével, a Pestszentlőrinci Általános Polgári Leányiskola Gesztelyi Anna vezetésével, a Csillaghegyi Zárda Polgári Iskolája Pallos Béla vezetésével, a Bajai Zárda Tanítóképző Intézete Bálint Ferenc vezetésével, és a Szent Angéla Leánygimnázium Cecelits Benőné vezetésével.¹²⁷ A műsor repertoárja természetesen kizárólag az *Énekesrend* listájából válogatott. Az énekkarok három-négy művet énekeltek, ezeknek zöme – az összkari művel együtt tizenkettő – kortárs szerző (Kodály, Bartók, Bárdos, Kerényi) műve volt, öt darab pedig régi korok zenéiből válogatott, magyar nyelven előadott kompozíció volt – a műsor leírásban feltüntetve a magyar szövegek szerzőinek nevét: Nádasy [Graff] Kálmán, Kerényi György, Szedő Dénes. A hangversenyen az elmaradhatatlan közös kánon

¹²² N.N.: „Műsorok, idézetek.” *Énekszó* 9/3 (1941. december-január): 886-890.

¹²³ N.N.: „Főigazgatói körlevél a karénekről.” *Énekszó* 10/2 (1942. november): 957-958.

¹²⁴ I.h.

¹²⁵ I.h.

¹²⁶ N.N.: „Tavaszköszöntő Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 9/6 (1942. május-június): 937.

¹²⁷ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

Bárdos *Istené az áldás* című műve volt, amelyet maga a szerző vezényelt el. A műsorismertető végén olvasható megjegyzésből kiderül, hogy a nagyszabású hangversenyt az újságok munkatársai is figyelemmel követték: „A napilapok másnapi bírálatai kiemelik a bajaiak szereplését, az utóbbi idők legszebb *Pünkösdlőjét*.”¹²⁸

1944-ben ugyanúgy, ahogy a *Magyar Kórus*, az *Énekszó* megjelentetése is korlátokba ütközött. Csupán két lapszámot adtak közre 1945-ben, azonban egy évvel később újra tudott indulni a folyóirat és még további öt éven keresztül, az államosítás miatti megszüntetésig működött.

1.1.3. Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat bemutatása

A harmadik folyóirat már a mozgalom nevét kapta: *Éneklő Ifjúság*. Rendkívül emberi, közvetlen, az olvasóval szinte baráti viszonyt ápoló a lap hangvétele. A szerkesztői kör az 1941 szeptemberében induló zenei lappal magát az ifjúságot szólította meg.¹²⁹ A lapszámok végén a következő szöveg olvasható: „Ez az ifjúsági zenei lap az *Éneklő Ifjúság* néven ismert mozgalom folyóirata. Innen vette címét is. Úgy találtuk, hogy ez az egyetlen cím, amely nem rekeszt ki senkit, de mindenkit egybefoglal. Zongorázók, hegedűsök, furulyázók: *valamennyiünknek közös anyanyelvünk az ének*. Természetesen nagyon örülünk, ha a karénekesek is tanulnak hangszeret. Folyóiratunk arra törekszik, hogy az éneklő, zenélő ifjúság közös társas életének szebbítője, gazdagítója legyen.”¹³⁰

A folyóirat havonta jelent meg, ismeretterjesztő zenei témájú olvasmányokkal, egyszerűbb kottapéldákkal, művek bemutató leírásával és zenei feladványokkal látták el az olvasó fiatalokat. A szerkesztők segítőkészsége és közvetlensége szinte minden lapszám olvasása esetén érzékelhető: a felmerülő kérésekre, kérdésekre a soron következő számban minden esetben igyekeztek választ adni. Az indulás évében az *Énekszó* is felhívta a figyelmet az új zenei folyóiratra:

„*Éneklő Ifjúság*” címen indul útra a magyar fiatalság zenei lapja, az „*Éneklő Ifjúság*” országosan ismert mozgalomának legújabb eredménye. A lap megszületését bátran

¹²⁸ I.h.

¹²⁹ N.N: „A szerkesztői kör tagjai.” *Éneklő Ifjúság* 1/1 (1941. szeptember): első borító. „A zenehallgatás művészete: Forrai Miklós; Az önképzőkör zenei élete: K. Péterffy Ida; Zenetörténeti olvasókönyv: Kerényi György; Társas zene és ének: Rajeczky Benjamin; Magyar népzenei fejezetek: Volly István..”

¹³⁰ I.m., hátsó borító.

nevezhetjük eredménynek, mert az iskolai énekkarokon keresztül évek óta folytatott öntudatos zenei ébresztés és művelés teszi egyáltalában lehetővé, hogy ma már nagyszámú érdeklődőre számíthat egy ifjúsági zenei folyóirat.¹³¹

Az *Énekszóban* megjelent cikk a lap indulása kapcsán továbbá idéz Kerényi György és Rajeczky Benjamin: *Éneklő Iskola – Vezérkönyv az Énekes Ábécéhez* című könyve záró fejezetéből, amelyben a mozgalom történetét és szervezetét mutatják be egy rövid leírásban a könyv szerzői:

Az Éneklő Ifjúság gyökerei visszanyúlnak a magyar zenei megújulás hősi koráig. A húszas évek zenei élete harcok színtere volt. Az idegen zenén nevelődött társadalom elzárkózott az igazi magyar népdal zenevilága elől, intézményei igyekeztek elfojtani az új megmozdulásokat; az iskola pedig, ahonnan a változást remélni lehetett volna, az elavult dalárdázást utánozta s mesterséges iskolazenét tanított. Kodály Z., látva s megunva a felnőtt társadalom értetlenségét, az ifjúság felé fordult; 1925-ben jelent meg első gyermekkora, a Villő, – kerek számban ettől az évtől számítjuk az Éneklő Ifjúság gondolatát is.¹³²

A fentebb említett bevezető cikk jól összefoglalja a folyóirat várható tartalmát: zenetörténet, zeneszerzés, magyar népdal és népzene, társaszene, hangszerismeret és a zenehallgatás művészete. A folyóirat segítséget nyújt az önképzőkori ének és zenei tevékenységek tekintetében is, illetve kitér arra, hogy a hangszeren tanuló „zenélő ifjúság” sincs kizárva a lap olvasói közül, hiszen hangszeres témájú írások, akár hangszeres kottaanyagok megjelenését is tervezik a jövőben.¹³³ Kerényi György néhány elképzelését szintén az *Énekszóban* jelentette meg az újonnan induló *Éneklő Ifjúság* folyóirattal kapcsolatban, ezekből az írásokból világosan kiderül, hogy sajnálatos módon egyes tanintézmények nem fogadták kizárólagos lelkesedéssel az újításokat, köztük magát a magyar népdalt sem:

Milyen szép volna, h a minden magyar iskolába járhatna a gyermekek zenei folyóirata!
Ez azonban elérhetetlen. Olyan ábránd, mint az örök béke. Mert itt is vannak ellentétek,
amiket, úgy látszik, nem lehet elsimítani. [...] Van egy tanintézet, amely haragszik ránk.

¹³¹ Kelemenné Péterffy Ida: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 9/1 (1941. szeptember-október): 855–856. 855.

¹³² Kerényi György–Rajeczky Benjamin: *Éneklő Iskola*, i.m., 148.

¹³³ Kelemenné Péterffy Ida, i.m. 856.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

Valamelyik szereplésről az Énekszó nem írt kedvező bírálatot. Az új lap előzetes felhívására az igazgatóság jelezte, hogy „körülbelül 35 növendék előfizetésére lehet számítani”. Mikor azonban az Éneklő Ifjúság megjelent, rájöttek, hogy „ezt is az Énekszóék csinálják”. Megírták a második levelet: „a növendékek a viszonyok miatt előfizetésre nem jelentkeznek.”¹³⁴

Kerényi „régóta fájdalmasan nélkülözött ifjúsági zenelapként” utalt az új folyóiratra, amely a viszontagságok ellenére mégis működni látszott: nem maradt abba a közreadása néhány hónap múltán.¹³⁵ Kerényi a *Magyar Kórust* mint a mozgalom bölcsőjét, a gyermekkoncertek gyakorlatát bevezető *Kis Filharmóniát*¹³⁶ mint testvérmozgalmat, az *Énekszót* pedig mint a mozgalom folyóiratát jegyzi; mindezek után egy következő állomásként tekintettek az ifjúsági lap indítására.¹³⁷

A második évfolyam negyedik, ötödik és hetedik számaiban *Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság?* címmel Raics István egy három részből álló cikksorozata jelent meg, amelyben a korai Kodály-gyermekkarok születésétől, illetve a már korábban taglalt, 1934-es nagyszabású zeneakadémiai hangverseny létrejöttétől kezdve foglalta össze a mozgalom kibontakozásának állomásait. Az első állomás tehát a budapesti, tizennégy iskola részvételével létrejött hangverseny volt.¹³⁸ A második cikk az 1935-ös évben már sokasodó Éneklő Ifjúság hangversenyekről számolt be, illetve Raics István felsorolta azt a tíz várost, amelyek elsőként csatlakoztak a mozgalomhoz: Kolozsvár, Hatvan, Miskolc, Debrecen, Pécs, Szeged, Kecskemét, Kőszeg, Békéscsaba és Hódmezővásárhely.¹³⁹ A cikk kiemelte továbbá az 1936. április 25-i zeneakadémiai hangversenyt, amelyen harmadik alkalommal mutatkozott be a mozgalom, a koncert bevezetőjét Kerényi György írta, s ebben először hangsúlyozta a magyar énekesrend mozgalmának fontosságát. Ezen a hangversenyen mutatták be először az „új ünnepi kánont”: Kodály *A magyarokhoz* című művét, illetve a hangverseny további különlegessége volt, hogy akkor először közvetített Éneklő Ifjúság-hangversenyt a rádió.

¹³⁴ Kerényi György: „Jegyzetek az új folyóirat megindulásáról.” *Énekszó* 9/2 (1941. november): 870–871.

¹³⁵ I.m. 872–873.

¹³⁶ N.N.: „Kis Filharmónia.” *Éneklő Ifjúság* 2/5 (1943. január): 62. „A Kis Filharmónia: hangversenyek sorozata a budapesti ifjúság számára. Minden hangverseny végén közös éneklés van.” A koncertsorozat Kerényi György kezdeményezésére indult el. A közönség első 15 sorában a gyerekek foglalhattak helyet, akik az előre megvásárolt koncertfüzetek alapján felkészülhettek a közös kánonéneklésre.

¹³⁷ I.h.

¹³⁸ Raics István: „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? I.” *Éneklő Ifjúság* 2/4 (1942. december): 44–45.

¹³⁹ Raics István: „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? II.” *Éneklő Ifjúság* 2/5 (1943. január): 50–51.

Az új ünnepi kánon azóta a magyar ifjúság legnagyobb zenei kincse, a *Berzsenyi Dániel* szövegére írt Kodály-kánon: „Forr a világ.” A Berzsenyi-szöveg új zengést, új értelmet kapott ebben a nagyszabású műben. „Az új magyar zenének ezt az ünnepi himnuszát az Éneklő Ifjúság sugalmazta s büszkén, boldogan vallja magáénak”. „Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat!” – hirdeti a zenével egyesült szöveg a magyar ifjúság örök okulására. Valóban, az idők járása nehezedik, s Európa felett vészterhes felhők gyülekeznek. A régi költő és a mai zeneszerző azonban tele hittel, tele reménnyel és bizakodással kiáltja a kisedd magyarság, e maroknyi nép felé: „Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat! Szabad nép...”¹⁴⁰

A harmadik, 1943-ból származó cikk a mozgalom legutóbbi történelmi eseményeit írta le. Az első kép a már korábban említett 1937. május 8-i, a Zeneakadémia nagytermében megrendezett Bartók-hangverseny:

1937-ben vagyunk. Bartók Béla, a most Amerikában élő nagy zeneszerző és zongoraművész szerzői estet tart a Zeneművészeti Főiskola nagytermében. Bartók Béla találkozik az Éneklő Ifjúsággal: ebben az időben keletkezett kórusművei közül elhangzik majdnem minden, amit gyermekek számára írt. És Budapest közönsége először hallhatja azokat a csodálatos, apró zongoradarabokat, amelyeket a Zenélő Ifjúságnak írt a mester. Mikrokozmosz a címe a gyűjteménynek – ma már alig akad magyar iskolásgyermek, aki ne hallott volna róla.¹⁴¹

A cikkben említett második kép a margitszigeti tavaszi Éneklő Ifjúság nagyszabású ünnepe – amelyre később, *Az Éneklő Ifjúság jegyében született Kodály-művek* című fejezetben részletesen kitérek –, amelyben Kodály és Bartók személyesen is nagy szerepet vállalt. Raics István rendkívül érzékletesen festette le a hangverseny hangulatát, így egy hosszabb szakaszt idézek a szövegből:

A késő tavasz pompájában ragyog ez a csodálatos nagy kert. A fűnek puha szőnyegén iskolásgyermek légiói tódulnak az ének csodálatos mérközésének színhelyére. A hatalmas pólópálya alig fogadja be a résztvevőket. Kilenc intézet kórusa vesz részt a június 6-i Éneklő Ifjúságon, de nincs Budapestnek olyan iskolája, amelyet el ne hozott volna a kíváncsiság, vagy a tanulási vágy. Szép, hímes ruhában vannak a lányok,

¹⁴⁰ I.h.

¹⁴¹ Raics István: „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? III.” *Éneklő Ifjúság* 2/7 (1943. március): 78–79.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.1. A Magyar Kórus Kiadóvállalat és folyóiratainak létrejötte

ünneplőbe öltöztek a fiúk is. Felvonulnak a pólópályán és a színek valóságos özönével kápráztatják el a hatalmas nézőközönség szemét. S míg a délutáni nap Buda ősi hegyei felől örökké kíváncsi szemével mustrálgatja, mi is történik az egykori Nyulak-szigetén, sorra felharsannak az új magyar kórusművészet remekei. Bartók *Tavasza*, *Ne hagyj itt* és *Jószágigéző* című kórusai után Kodály-művek következnek, köztük az oly ritkán hallható *Két zaborvidéki népdal*, majd a *Hegyi éjszakák*, a *Székely keserves* s a *Pünkösdlő*. Közül azonban a magasművészet európai mesterei is helyet kapnak: Händel, Lasso képviseli őket. Az elképzeltetlen gazdagságú műsor második részében a fiatalok is szóhoz jutnak, Bárdos Lajos és Kerényi György egy-egy kórusművét szólaltatja meg a fiatal hangok nagy zenekara. Bartók *Legénycsúfolója* és Kodály *Forr a világ*-ja fejezi be a nagy tavaszi seregszemle műsorát... A szigeti hangverseny után valósággal hangyaboly volt a főváros. A nagy társadalmi eseménynek kijáró tisztelettel számoltak be róla egymásnak az emberek, a belföldi sajtó mellett külföldi szakemberek is felfigyeltek erre az új hangra s eddig nem látott jelenségre.¹⁴²

A folyóirat szerkesztői fontosnak tartották, hogy ne kizárólag Budapest éneklő ifjúságának zenei életét mutassák be a havonta megjelenő lapszámokban, hanem a vidéken történt zenei események is teret kapjanak. Így időről időre egy adott város zenei életét ismertették cikkeikben és koncertleírásaikban, példa erre a 2. évfolyam 6. számában Kolozsvárnak, 8. számában Sárospataknak, 9. számában Debrecen és Hajdú-megyének, 3. évfolyam 8. számában Sopronnak szentelt lapszámok, amelyeket a Függelékben csatolt *Az Éneklő Ifjúság folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei* táblázatban részletesebben is kifejtettem (7. táblázat). Ily módon a folyóirat azokról a városokról, amelyek csatlakoztak a mozgalomhoz, naprakész információkkal szolgált az olvasók számára. A 2. évfolyam 10. számában az *É. I. „városi” számai* címmel jelölt cikkből jól látható, hogy a mozgalom alakjai jelentősen hangsúlyozták a vidéki megmozdulásokat is:

Az Éneklő Ifjúság II. évfolyamában több ízben is alkalmat adtunk vidéki városainknak arra, hogy beszámoljanak zenei életükről. Célunk az volt, hogy az Éneklő Ifjúság olvasó táborának egységét erősítsük egymás munkájának megismerése által. A szerkesztőség számára különös örömet jelentettek a vidéki ifjúság jól sikerült írásai. Magyar művelődésünknek régi nagy hibája, hogy központi berendezettségű: minden Pesthez kapcsolódik. Szeretnénk, ha az Éneklő Ifjúság nem „pesti lap” lenne, hanem az ország legkisebb városkájá is a sajátjának tekintené, s hasábjain hírt adna fellendülő zenei

¹⁴² I.h.

életének jelenségeiről. Éppen ezért jövőre is folytatjuk vidéki körutazásunkat. Meglátogatjuk Szegedet, Győrt, Nyíregyházát, Székesfehérvárt, Sopront, stb...¹⁴³

Az 1944-es év októberi lapja hiányosan került kiadásra, az utolsó megjelent szám a novemberi volt, amelyben Kerényi György *Levélke az É. I. ügyében* címmel reflektált a történetekre – Buda ostroma meggátolta a további számok kinyomtatását –, és tudatta az olvasókkal, hogy nem szándékoznak a lapot megszüntetni, viszont érezhető írásában a bizonytalanság. Így búcsúzik: „Viszontlátásra, kedveseim, ha majd az ágyúk megszűnnek dörögni. KGygy.”¹⁴⁴ 1945-ben mindössze egy alkalommal jelent meg a folyóirat, a karácsonyra készülő őszi számukban a szerkesztők *Tudnivalók az É. I.-ről* című cikkükben reagáltak az eseményekre:

Az idei iskolaév alakulása előre nem látható. (Összelőtt, ablaktalan épületek, széntelen, üres pincék, hideg kályhák...) Egyelőre azt határoztuk, hogy körülbelül 2 hónaponként megjelentetünk egy-egy füzetet.¹⁴⁵

1946-ban szintén csak egy füzet tudott megjelenni, Kerényi György tanulmányát adták közre *A magyar népzene ismerete* címmel. A folyóirat azonban nem szűnt meg, még további három évig, 1949-ig, az államosításig működött, viszont tartalmilag igencsak megváltozott. Megszűntek az addig szinte minden számban megtalálható, olvasókat megszólító közvetlen írások, az aktuális eseményekre történő személyes hangvételi reakciók. Helyükbe az olyan kiadványok léptek, amelyek egy-egy konkrét témát dolgoztak fel tanulmány-szerűen: „Énekes Petőfi”, „A magyar zene történetének summája”, „Megtanulok dallamot olvasni!”, stb. – a már említett táblázatban feltüntettem a további címeket (7. táblázat). 1948-ban így írt a változásról Kerényi György:

Az utóbbi éveikben az Éneklő Ifjúság kényszerűségből nem annyira folyóirat volt, mint inkább önálló füzetek sorozata. A következő évtől fogva újra olyan folyóirat akarunk lenni, mint amilyen megindulásakor és virágzó éveinkben voltunk. Minden számban sokféle tárgyról lesz szó: Zenetörténeti olvasókönyv, Érdekességek a magyar népzeneből, Társas zene és ének, Beszámolók a zenei önképzőkörből, Hogyan hallgassunk zenét? Népdalgyűjtő ifjúság. Nem fog hiányozni egy számból sem az

¹⁴³ „Az É. I. városi számai.” *Éneklő Ifjúság* 2/10 (1943. június): 119.

¹⁴⁴ Kerényi György: „Levélke az É. I. ügyében.” *Éneklő Ifjúság* 4/3 (1944. november): 14.

¹⁴⁵ „Tudnivalók az É. I.-ről.” *Éneklő Ifjúság* 5/1 (1945. ősz): 15.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története

1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

énekelni és muzsikálni való. (Kétszólamú énekek, stb.) Szeretnénk, ha minden iskola ifjúsága résztvenne a munkában. Régi olvasóink tudják, hogy minden kérdésre szívesen felelünk.¹⁴⁶

Meglátásom szerint nem sikerült visszahozni és újra megvalósítani a folyóirat háború előtti stílusát, azonban zenei feladványokat újra lehetett találni a kiadványok végén. Amint az *Énekszó* folyóiratnak szentelt fejezetben már írtam, a két lap ugyan egybeolvadt – 1949-ben és 1950-ben a kibővült terjedelmű *Énekszó* című lapot igényelheték az olvasók –, ám a folyóiratok és a kiadványok további működését teljes mértékben ellehetetlenítették, az államosítás következményeként húsz évnyi munka és hozzávetőlegesen kettőezeröttszáz mű közreadásának tettek a végére pontot.

1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Ennek a fejezetnek célja, hogy Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság mozgalom kapcsolatát feltárja. A feldolgozás során olyan nyilatkozatokat is figyelembe vettem, amelyek nem feltétlenül magához a mozgalomhoz, hanem a kórusélet akkori helyzetéhez kapcsolódnak valamilyen formában.

Az alábbi táblázatban (1. táblázat) azon Kodály cikkek adatait közlöm, amelyben a zeneszerző említi a mozgalmat. Az *első megjelenés helye* oszlopban azonban látható, hogy a mozgalomhoz szorosan kapcsolódó három folyóirat – a *Magyar Kórus*, az *Énekszó*, illetve az *Éneklő Ifjúság* – mindössze három alkalommal szerepeltetett a kórusélettel kapcsolatos Kodály-írást, ezek közül a *Magyar Kórus* egy, az *Éneklő Ifjúság* kettő, az *Énekszó* viszont egy cikket sem jelentetett meg e témában Kodálytól.

<i>Cím</i>	<i>Műfaj</i>	<i>Első megjelenés helye</i>	<i>Időpont</i>
<i>Gyermekkarok</i>	cikk	<i>Zenei Szemle</i> , XIII. évf. 2. kötet 1929, 1–9. o.	1929
<i>Sopron</i>	cikk	<i>Zenei Szemle</i> , Temesvár – Budapest, XIII. évf. 1. kötet, 1929. 1–2. o.	1929

¹⁴⁶ Kerényi György: [Cím nélkül.] *Éneklő Ifjúság* 7/5 (1948.): 16.

Az ötvenéves Kodály Zoltán a tömegek muzsikájáról, a vidéki zenei mozgalmakról, a kórusok átalakulásáról, a virtuóz hangszerjátékról és az énekkarok feladatairól. „A karének az egyetlen, ami zenei kultúrát ad a legszélesebb tömegeknek”. (eredeti cím) <i>A vidéki zenei mozgalmakról.</i> <i>Nyilatkozat.</i>	nyilatkozat	<i>Délmagyarország</i> , Szeged, IX. évf. 85. (helyesen 86.) sz. 1933. április 16. 11. o.	1933
Szomjas lelkek – nagy alkotások (Eredeti cím). <i>Zenei belmisszió.</i> <i>Nyilatkozat.</i>	nyilatkozat	<i>Budapesti Hírlap</i> , LIV. évf. 291. sz. 1934. december 25. 37. o.	1934. december
<i>A magyar karének útja</i>	előadás	<i>Békésmegyei közlöny</i> , Békéscsaba, 62. évf. 9. sz. 1935. április 21. 5–6. o.	Elhangzott: Békéscsaba, 1935. április 7.
<i>Excelsior</i>	cikk	<i>Magyar Dal</i> , XLI. évf. 1. sz. (1936. január 5. o.	1936
<i>Vidéki város zeneélete</i>	előadás	Szóllósy András (szerk.): <i>A zene mindenkié.</i> Budapest: Zeneműkiadó, 1954. 55–58. o.	Elhangzott: Nyíregyháza, 1937. május 2.
<i>A hangadás</i>	cikk	<i>Magyar Dal</i> , XLII. évf. 2–3. szám, 1937. 4–5. o.	1937
Kodály Zoltán: <i>Énekeljünk tisztán! Előszó.</i>	előszó	Magyar Kórus Kiadó 3–4. o.	1941
<i>Éneklő Ifjúság. Bevezető cikk a folyóirat első számában.</i>	cikk	<i>Éneklő Ifjúság</i> folyóirat I. évf. 1. sz. 1941. szeptember, 1. o.	1941
<i>Karéneklésünk jövője</i>	cikk A Kodály-év alkalmából (a zeneszerző távollétében) rendezett első ünnepségre, Makó, 1942. január 18.	<i>Visszatekintés I.</i> 1964. 120–121. o.	1942
<i>A Magyar Dalosszövetség közgyűlésén</i>	felszólalás	<i>Magyar Dal</i> , XLVII. évf. 8. sz. 1942. augusztus 1. 3–4. o.	Elhangzott: Budapest, 1942. június 28.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Kodály Zoltán látogatása. (Eredeti cím) <i>A Dalosszövetség karvezetői tanfolyamán. Felszólalás.</i>	felszólalás	<i>Magyar Dal</i> XLVII évf. 10. sz. 1942. október 1. 4–5. o.	Elhangzott: Budapest, az 1942. augusztus 17–29. között rendezett tanfolyamon
<i>Útravaló. Előszó Ádám Jenő „Módszeres énektanítás” című könyvéhez.</i>	előszó	Budapest: Turul Kiadó, 1944. 3–4. o.	1944
<i>Mire való a zenei önképzőkör?</i>	cikk	<i>Éneklő Ifjúság</i> IV. évf. 1. sz. (1944. szeptember) 1–3. o.	1944
<i>A munkáskarének nemzeti jelentősége</i>	cikk	<i>Éneklő Munkás</i> , 1. évf. 8. sz. 1–3. o.	1947
<i>A zenekedvelő ifjúsághoz</i>	rádió-nyilatkozat	Rádió Gyermekekújság (A Magyar Rádió melléklete) IV. évf. 51. sz. 1950. december 22. 35. o.	1950. december
Kodály Zoltán kétszeres Kossuth-díjas nyilatkozata a pécsi kórusok munkájáról. (eredeti cím) <i>Pécsi kórusok munkájáról. Nyilatkozat.</i>	rádió-nyilatkozat	<i>Dunántúli Napló</i> , Pécs, X. évf. 12. sz. 1953. január 15. 1. o.	Pécs, 1953. január
<i>Megjegyzések a „Karének I–III.” című könyvről</i>	kritika	<i>Visszatekintés I.</i> 1964. 264–265. o.	1953
<i>A karéneklés iskolája. Előszó.</i>	<i>Choral Method</i> angol nyelvű előszava. Magyar fordítás: Bónis Ferenc	London, Boosey and Hawkes, első magyar megjelenés: <i>Visszatekintés III.</i> 1962, 113. oldal	1962. július

1. táblázat: Kodály írásai az Éneklő ifjúság mozgalomról

A táblázatban látható, hogy a többi nyilatkozat és felszólalás egyéb helyeken, vidéki lapokban, rádióban, budapesti újságokban jelent meg, ily módon az mondható el, hogy Kodály többféle közönségnek, olvasónak szánta a témába vágó gondolatait, nem csak muzikusoknak. A felsorolt írások közül öt 1945 után keletkezett, így szorosan nem kapcsolódnak a disszertációmban vizsgált időszakhoz: *A munkáskarének nemzeti jelentősége* – 1947, *A zenekedvelő ifjúsághoz* – 1950, *Megjegyzések a „Karének I–III.” című könyvről* – 1953, *Pécsi kórusok munkájáról. Nyilatkozat.* – 1953, *A karéneklés iskolája. Előszó.* – 1962.

Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság mozgalom kapcsolatának kezdete 1928-ra datálható: ebben az évben Kodály egy angliai hangversenykörútja alkalmával egy Gloucesterben megrendezett kórusfesztiválon vett részt.¹⁴⁷ Az ott látott magas színvonal, amelyet az angol kórusok és iskolák képviseltek, ösztönözte arra, hogy nekilásson a hazai zenei műveltség elmaradottsága felszámolásának.¹⁴⁸ Ezt követően 1929-es *Sopron* című írásában Szombathely, Sopron és Győr zeneegyesülteinek összefogását szorgalmazta az angol városok példája nyomán.¹⁴⁹ 1933-as *A vidéki zenei mozgalmakról* című írásában – amely a kórusénekléssel foglalkozó egyik legkorábban született nyilatkozata – olvashatjuk, hogy Kodályt foglalkoztatta az énekkarok működése:

A karének az egyetlen, amibe tömegeket lehet bevonni. Ami zenei kultúrát ad a legszélesebb rétegeknek. És ez a lehetőség talán van olyan elsőrendűen fontos kérdés, mint a legkitűnőbb, de mégis exkluzív hangszervirtuozitás... A hangsúly most a karéneklésre terelődik.¹⁵⁰

Az említett cikk a *Délmagyarország* című szegedi lapban jelent meg. Talán pont az a gondolat, miszerint a kóruséneklés tömegeket mozgat meg, vezette oda, hogy többek között a karénekléssel kapcsolatos gondolatait is szélesebb rétegekhez kell eljuttatni. Az írások műfajukat tekintve cikkek és nyilatkozatok, de vannak köztük előadások, rádiónyilatkozatok, előszavak és felszólalások is. Olyan, a kórusmozgalom szempontjából releváns témákat érintenek, mint a karvezetők képzettségének hiánya, a kottaolvasás fontossága a kóruspróbákon, a hangszerhasználat kérdése a betanító munka folyamán, az eredeti nyelven való éneklés kérdése, a kórusok repertoárjának bővítése és a férfikarok átalakítása vegyeskarokká.

Ezekben a szövegekben több esetben találtam ismétlődő gondolatokat; Kodály számos alkalommal hangsúlyozta az előbb felsorolt irányadó felvetéseit, amelyek elősegíthetnék a kórusmozgalom előrelépését és fejlődését. Igyekszem alább ezeket összegezni, az egymáshoz tartozó idézeteket együtt közölni.

¹⁴⁷ Eöszte László: *Kodály Zoltán életének krónikája*. (Budapest: Editio Musica, 2007.) 122.

¹⁴⁸ Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája I.* (Budapest: Magánkiadás, 1989.) 71.

¹⁴⁹ Kodály Zoltán: „Sopron.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés I. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. (Budapest: Argumentum, 2007.) 36–37.

¹⁵⁰ Kodály Zoltán: „A vidéki zenei mozgalmakról. Nyilatkozat.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. (Budapest: Argumentum, 2007.) 30–31.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Képzett kórusvezetők hiánya

Kodály nagy súlyt fektetett a karvezetők képzésére. Több nyilatkozatából is kiderül, hogy a kórusok élén képzetlen vezetők álltak, holott – s ez a mai napig is igaz – az elméleti és gyakorlati zenei ismeretek terén nem megfelelően jártas karvezető nem képes magas színvonalú énekkart építeni:

Nem: ifjúságunk hanganyaga és zenei érzéke oly kiváló, hogy lelki-testi fejlettségéhez szabott, bármily nehéz feladatokat a művészi tökéletességig meg tud valósítani. Minden a vezetőn múlik.

És itt van szükség sürgős reformokra.

Az a képesítés, melyet ma kívánnak a polgári és középiskolai énekköznevelőtől, oly kezdetleges zeneismeretet jelent, hogy aki azon a maga emberségéből túl nem jutott, még a mai tantervben előírt munkát sem tudja elvégezni.¹⁵¹

Az idézet az 1929-es datálású *Gyermekkarok* című írásában olvasható, amelyből világosan kiderül, hogy elsősorban az iskolák gondja – pontosabban a zenetanítás megkerülése és a „a művészet előcsarnokán is kívül eső tanítási anyag” – került érdeklődésének középpontjába, továbbá a karéneklés közösséget formáló erejéről, az iskolák kötelességeiről, tanári továbbképző tanfolyamok szervezéséről és az énekiskolák számának gyarapításáról ír.¹⁵² Az említett cikkben élesen fogalmaz az énektanárok hozzáállásával kapcsolatban:

Azt hiszem, rámutattam néhány dologra, ami nagyot lendítene az iskola zeneművelésén, és sem az államnak, sem másnak egy fillérjébe sem kerülne.

Nem kell hozzá más, mint néhány énektanár, aki déli harangszókor nem dobja vissza a máltert a vakolóládába.

Akinek lelki szükséglete az a kis munkatöbblet, amire hivatala nem kötelezi, de ami éppen a hivatalos munka ízét, lelkét, értelmét adja meg.

Szerencsére vannak ilyenek is.¹⁵³

¹⁵¹ Kodály Zoltán: „Gyermekkarok.” Visszatekintés/1, i.m., 38–45.

¹⁵² I.m. 45.

¹⁵³ I.h.

Az 1930-as és 1940-es években nagyszámban működő dalárdák és munkásénekkarok – Kodály legalábbis így látta – a rossz magyarság és az erős német hatás hordozói voltak, ezzel igen erős elmaradást mutatva a magyar zenei életben.¹⁵⁴ Kodály az elmaradottság háttérében szintén a nem megfelelően képzett karvezetőket vélte felfedezni, hiszen egymástól eltanulva a helytelen irányt, széles körben terjedtek a rossz prozodiájú, magyarra átírt művek, a nem kifejezetten művészi értékeket képviselő kórusdarabok. A *Magyar Kórus* és az *Énekszó* szerkesztői, Bárdos Lajos, Kerényi György és Kertész Gyula – egykori Kodály tanítványok –, vették kézbe az ország különböző tájain, egymástól elszigetelten élő pedagógusok segítségével, és tanárok százaival alakítottak ki közvetlen kapcsolatot.¹⁵⁵ Kodály elveinek nyomán mind az énekórák, mind a karéneklés terén igyekeztek fellendítő intézkedéseket hozni.¹⁵⁶ Mint például az iskolai énektanítás módszertanának ügyében Ádám Jenő, vagy mint az óvodai nevelés módszertanának kidolgozásában Forrai Katalin – és még lehetne folytatni a sort¹⁵⁷ –, úgy a kórusélet fellendítésének kérdésében is a tanítványok álltak az ügy mellé. Viszont – ha Kodály nyilatkozataiból igyekszünk következtetéseket levonni – a kórusmozgalmat Kodály nem irányította oly mértékben, mint a fentebb említett módszertani tevékenységeket. Bárdos Lajos, Kerényi György és Kertész Gyula saját kezükbe vették az énekkarok segítségét, és különféle gyakorlati, a mindennapokban könnyen használható folyóiratok közreadásával igyekeztek támogatni az ország karvezetőinek munkáját.

Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat nagy súlyt fektetett a kottaolvasás gyakoroltatására. Különböző feladatok, feladványok jelentek meg benne, amelyeket a gyerekek egy-egy szám megjelenése között gyakorolhattak – főként magyar népdalok, külföldi zeneszerzők műveinek főtémái, régi táncdallamok, kánonok kerültek terítékre.¹⁵⁸ Kodály 1941-ben bevezető cikket írt az *Éneklő Ifjúság* folyóirat első számába, amelynek témája a magyar gyerekek kottaolvasásra tanítása, az énekközpontúság és a zenei analfabétizmus kérdése

¹⁵⁴ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” *Visszatekintés/1*, i.m., 51–55. 55.

¹⁵⁵ Szabó Helga, i.m., 75–76.

¹⁵⁶ I.h.

¹⁵⁷ Szőnyi Erzsébet: *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. (Budapest: Tankönyvkiadó, 1984.) 26–36.

¹⁵⁸ Példa erre már a folyóirat 1941-es első száma is, melynek végén Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann és Wagner témák vannak lejegyezve betűkottákkal; a gyerekek feladata a hangjegyes lejegyzés és a darabok felismerése volt, melyet beküldhettek egy megadott határidőig. Népdalokkal kapcsolatos feladatokra példa az 1944. márciusában megjelent lap, melyben új, erdélyi gyűjtésű dallamokat közöltek a szerkesztők: „*Kisebbeknek* (10–14 évesek): tessék megírni, hogy mi a hangnemük az itt közölt népdaloknak. *Nagyobbaknak*: ki ismeri a következő, mai számunkban közölt dallamok változatait: *Aj, búbánat, keserűség, A borjúkat elhajtottam* és *Ludaim ludaim*. [...]”

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

volt.¹⁵⁹ Az írás alapgondolata, hogy mindenképpen súlyt kell fektetni arra, *milyen* zenei anyagon keresztül érdemes megismerkednie a gyerekeknek a zenével. Kodály célja volt, hogy irányt mutasson az olvasóknak, zenetanulóknak arra vonatkozóan, mi az értékes és mi nem.

Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat rendkívül olvasó-központú, gyakorlatias folyóirat, amely nagyszámú kottát közölt, mindemellett a megjelentetett cikkek témáinak kiválasztása során az egészen kezdő muzikusokra gondolt. Kodály lapindító „levele” is elsősorban gyerekeknek íródott, hiszen maga a folyóirat is elsősorban a zenetanulás iránt érdeklődő gyerekeknek kívánt információkat, dalanyagot adni és segítséget nyújtani.¹⁶⁰ Kodály „egy csapat lelkes zenészként” utalt azokra a fiatal zeneszerzőkre és zenepedagógusokra, akik kalauzként irányíthatják a fiatalságot a helyes irányba, egy olyan világba, amelyben nem a zenei analfabetizmus uralkodik. A „lelkes zenészeket” nem nevesítette, sőt, írásában különösebben nem is taglalja a mozgalommal kapcsolatos véleményét, inkább arra fókuszált, hogy a magyar gyermek és a magyar fiatal a minőséggel találkozzon, és ehhez helyes útmutatást kapjon:

Tanuljátok hát a kottát, még mielőtt hangszerhez nyúltok, és akkor is, ha nincs szándékotok vagy módotok hangszert játszani. Olyan Isten ajándékához szerzitek meg vele a kulcsot, amit semmi más nem pótol, s ami az élet értékét megsokszorozza.

De nem elég a kulcs. Bánni is kell vele tudni. Átvitt értelemben analfabétának nevezik azt is, aki tud ugyan olvasni, de nem azt olvassa, ami érték s nem tud különbséget tenni jó és rossz között. Méz helyett mérget gyűjt a virágos réten.¹⁶¹

A levél végén így utalt a mozgalom képviselőire:

Egy csapat lelkes zenész arra vállalkozott, hogy a magyar ifjúságnak kalauza lesz, hogy kiségitse mindkét értelemben vett zenei analfabétaságából. Az ifjúságon áll, hogy elfogadja a feléje nyújtott kezet, és ezzel életét s az egész nemzet jövőendő életét szebbé, gazdagabbá tegye.¹⁶²

¹⁵⁹ Kodály Zoltán: „Éneklő Ifjúság. Bevezető cikk a folyóirat első számában.” Visszatekintés/1, i.m., 117–118.

¹⁶⁰ A nyitó szám borítóján ez olvasható a rövid tartalmi ismertető részben: „Kodály Zoltán levele.”

¹⁶¹ I.m., 117.

¹⁶² I.m., 118.

A kottaolvasás hiánya a felnőtt kórusokban

Azok a gyerekek és felnőttek, akik tudnak és szeretnek énekelni, kórusba járni, de nem tudnak kottát olvasni, nagymértékben lelassítják egy-egy darab tanulási folyamatát.¹⁶³ Kodály nyilatkozataiból kiderül, fontosnak tartotta, hogy a karvezetők fordítsanak erre is figyelmet, szánjanak a próbáikon időt arra, hogy a kottát megismertessék a tagokkal. 1937-ben, az Országos Dalosszövetség *Magyar Dal* nevű lapjában, feltehetően elsősorban muzsikus olvasókra számítva *A hangadás* címmel, kifejezetten ebben a témában született egy cikke, amelyben többek között a kottaolvasás kérdésére is kitért:

Ha a dalárda meg akarja állni helyét a megnövekedett igényű magyar életben, pontot kell tennie analfabéta korszaka után. A karvezetők hamarosan látni fogják, mennyi időt nyernek, ha próbánként csak tíz percig is gyakoroltatják a kottaolvasást.¹⁶⁴

A kottaolvasás megtanítása leggyorsabb és leghatékonyabb útjának a szolmizáció bevezetését tartotta a kóruspróbákon.¹⁶⁵ 1942-ben Kodály hatvan éves lett, ennek apropóján az Országos Dalosszövetség ezt az évet Kodály-évvé nyilvánította.¹⁶⁶ Az ebben az évben megrendezett karvezetői tanfolyamon Kodály is felszólalt, beszédében többek között a szolmizálás fontosságáról is kifejtette gondolatait:

Kevésbé érthető azonban: arra hogyan képes a felnőtt, hogy szajkó módjára tanulja meg szólamát. Művészi célkitűzések nélkül nem érdemes énekkarokat tartani. Csak az a kórusvezető dolgozik a jövőnek, aki olyan és annyi célt tűz maga elé, hogy csak az utódai fogják befejezni. A karvezetők ne ijedjenek meg, tartsák első és elemi kötelességüknek a kottaolvasás megtanítását. Erre kitűnő és sokszorosan bevált alap a szolmizáció.¹⁶⁷

A felszólalás tehát karvezetők körében történt, az idézetből is érezhető a nagy elvárás Kodály részéről, amelyet ebben az esetben a karnagyok felé közvetített. Ugyanebben az évben született egy Kodály-írás, amely szintén a kóruspróbákon zajló kottaolvasás

¹⁶³ Kodály Zoltán: „A hangadás.” *Visszatekintés/1*, i.m., 60–61. 61.

¹⁶⁴ I.h.

¹⁶⁵ Kodály Zoltán: „A Dalosszövetség karvezetői tanfolyamán.” *Visszatekintés/3*, i.m., 52–53.

¹⁶⁶ Eősze, Kodály Zoltán életének krónikája, i.m., 197.

¹⁶⁷ Kodály Zoltán: „A Dalosszövetség karvezetői tanfolyamán.” *Visszatekintés/3*, i.m., 52.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

fontosságáról szolt: az 1942-es datálású szöveget egy makói ünnepségre szánta, ahol személyesen nem tudott részt venni, így egy papírra vetett beszédet küldött el a hallgatóságnak, *Karéneklésünk jövője* címmel:

Gondoljuk meg: micsoda munka volna egy színdarab előadása, ha a szereplők nem tudnának olvasni, s úgy kellene beléjük verni, szajkó módra, a szerepüket. Pedig a dalárdák ezt csinálják a mai napig. Annyi munkával, amennyi analfabéta dalárdának egy darabhoz kell, olvasó énekkar tízet is megtanul.¹⁶⁸

Kórusintonáció és hangszerhasználat

A kottaolvasás megtanításához szorosán kapcsolódik a próbákon történő hangszerhasználat kérdése. A mai napig több karnagy próbamunkájánál bevett gyakorlat, hogy a műveket zongora segítségével tanítják meg kórusuknak. Kodály óvva int ettől a módszertől.¹⁶⁹ Az bizonyos, hogy egyes „hangszerűen” megkomponált művek esetében lehet ideig-óráig mankó a zongorás segítség, nem beszélve az eleve zongorakísérettel ellátott kompozíciókról. Ám a művek nagy többségében a kíséret épphogy hátráltatja a tiszta együtthangzás kialakulásának természetes folyamatát. Éppen erre, a hangszerhasználatot mellőző kórusintonáció-fejlesztésre készült Kodály *Énekeljünk tisztán!* című kötete, 1941-ben. A magyar kórusok próbatermeiben nagy valószínűséggel zongorát, vagy inkább pianínót találunk, ami még ha fel is van hangolva, akkor sem tudja természeténél fogva azt a fajta tisztaságot nyújtani, amire egyébként egy énekkar *a cappella* képes lehet. A már fentebb említett *A hangadás* című cikkben így ír erről Kodály:

Sokszor volt alkalmam a próbavezetőt figyelmeztetni: elhangolt, hamis zongorával akar tiszta intonálásra vezetni? Márpedig a karpróbatere zongorája az egész világon mindig el van hangolva. De ha éppen most hangolták is: mit akarunk temperált akkordjaival az *a cappella*-énekekben? Ha sikerülne is pontosan szabályozni az akkord egyes hangjait a zongora vagy harmónium szerint: nem szólna tisztán. A fül sokkal érzékenyebben hallja az énekkar tisztátalan akkordját, mint bármely hangszerét, mert az emberi hang

¹⁶⁸ Kodály, „Karéneklésünk jövője.” *Visszatekintés/1*, i.m., 120–121. 121.

¹⁶⁹ Kodály, „Énekeljünk tisztán! Előszó.” *Visszatekintés/1*, i.m., 83–87. 83.

felhangjai a legerősebbek. A folytonos zongorahasználat következtében híres karok is gyakran hamisan énekelnek.¹⁷⁰

A zongora „jól temperált” hangszer,¹⁷¹ minden egyes hangköze, úgymond, mesterséges pontossággal beállított, ellenben egy énekkar helyes intonációja rendkívül sok mindentől függ. Függ a kórus összetételétől, a szólámarányoktól, a harmóniáktól, az adott mű szólamai közti hierarchiától és még számos más komponenstől. Ide tartozik továbbá az enharmónia jelensége is: míg például a zongorán megszólaltatott *desz* és *cisz* hangmagassága ugyanaz, addig egy kórus esetében egyáltalán nem mindegy, hogy az adott hang a dallamban *cisz*-ként, vagy *desz*-ként szerepel: a helyes intonáció érdekében figyelembe kell vennünk az adott hang helyét és szerepét a zenei környezetben. 1941-ben az *Énekeljünk tisztán!* című füzet előszavában – az igen részletes gyakorlati tanácsokat megelőzve – így ír a zongorahasználat problematikájáról:

Mai zongorás-harmonikás zenekultúránkban – azaz kultúrátlanságunkban – szinte feledésbe merült, hogy a társas ének tisztasága az akusztikailag tiszta hangközökön alapul, és semmi köze a temperált hangoláshoz. Tehát még a legtisztábbra hangolt zongora sem lehet az ének zsinórmértéke. Annál kevésbé a mindig hangolatlan iskolai vagy dalárdai zongora. Mégis, hányszor kaptam rajta még jó karvezetőket is, hogy elhangolt zongorával akarták helyreállítani a kar megingott intonációját!¹⁷²

A *hangadásból* az is kiderül továbbá, hogy koncertek alkalmával még a kezdőhangok megadásához is a zongorához nyúltak a karvezetők.¹⁷³ Ez több okból kifolyólag sem szerencsés, legfőképpen talán azért, mert a közönséget kizökkenti a koncert atmoszférájából: nem a mű megszólalására való várakozásé lesz a főszerep, hanem a karvezető lépteire, a zongora – ebben az esetben – abszolút nem odaillő hangjaira és a még ezzel járó további zajokra irányítja rá a figyelmet. Ez a talán apróságnak tűnő részlet is az énekközpontú koncepcióra vezethető vissza:

Ha nincs a darabnak szervesen hozzátartozó hangszeres bevezetője: minden előre megütött, megfűjt, énekelt, *hallható* hang barbárság, pongyolaság, az elemi művészi

¹⁷⁰ Kodály Zoltán: „A hangadás.” Visszatekintés/1, i.m., 61.

¹⁷¹ Vagyis, a „wohltemperiertes” fogalmát ezúttal köznyelvi (téves-leegyszerűsítő) értelemben véve, kiegyenlített hangolású.

¹⁷² Kodály Zoltán: „Énekeljünk tisztán! Előszó.” Visszatekintés/1, i.m., 83.

¹⁷³ Kodály Zoltán: „A hangadás.” Visszatekintés/1, i.m., 60–61.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

illetudás hiánya. A hallgatóság fülét úgy érje a zenemű első hangja, mintha szabadon szárnyalna az éterből. Hogy adjak hát hangot? – kérdi a karnagy. Akárhogy, csak a közönség ne lássa, és ne hallja!¹⁷⁴

Vidéki kórusélet

Kodály nyilatkozataiból kiderül, hogy a vidék helyzete éppolyan fontos volt számára, mint a fővárosé. Énekkarokból nem volt hiány: mind gyermekkarok, mind felnőtt – elsősorban férfi – kórusok nagyszámban működtek, azonban nem képviseltek magas színvonalat. Így ír erről 1933-ban:

Örvendetes mozgás tapasztalható a magyar vidéken. Most tér a helyes irányba a vidéki zenei mozgalom. [...] Egy egészen egyszerű énekkarral például – ha neki való feladat megoldására vállalkozik – tökéletes művészi hatást lehet elérni. Ellenben egy jó közepes vidéki zenekar a neki nem való feladattal megbukik, és a produkció művészi maradvány marad. Úgy láttam vizsgálódásaim és megfigyeléseim során, hogy az eszközök mindenütt rendelkezésre állnak: az iskolák és az énekkarok. Ezekkel mindenütt lehetne dolgozni, csak megfelelő és lelkes vezetőemberre van szükség.¹⁷⁵

1935-ben *A magyar karének útja* című tanulmányában már pozitívan írt vidéki tapasztalatairól:

Az utóbbi évek néhány vidéki tapasztalata azonban gyökeresen megváltoztatta a véleményemet. A legmesszebb és legszebb kilátást a Békéscsabai Erzsébethelyi Daloskör nyitotta meg előttem. Azt gondoltam: ha ilyen nehéz viszonyok közt ezt az eredményt lehet elérni, akkor nem panaszkodhatik, nem beszélhet lehetetlenségről semmi más vegyeskar. Akkor a kedvezőbb viszonyok közt működő karoknak ennél csakis jobb eredményt szabad felmutatni.¹⁷⁶

Ide tartozik továbbá egy jóval később, 1953-ban született nyilatkozata. Kodály hetvenedik születésnapja alkalmából hangversenysorozatot szervezett Pécs városa, amelyre

¹⁷⁴ I.m., 60.

¹⁷⁵ Kodály Zoltán: „A vidéki zenei mozgalmakról.” *Visszatekintés/3*, i.m., 30.

¹⁷⁶ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” *Visszatekintés/1*, i.m., 51.

a mestert is meghívták. Az eseménysorozattal foglalkozó rádióinterjú alkalmával a kórusokkal, hangversenyekkel kapcsolatos véleményéről kérdezték, ennek révén kitért a vidéki kórushelyzet kérdésére is:

Általában azt hiszem, kultúránk fejlődésének oda kellene irányulnia, hogy a „vidékiesség” fogalma a régi rossz értelemben teljesen eltűnjön, vagyis hogy nívó értelmében semmi különbségnek nem szabad lennie a főváros és a vidék között. A vidékiesség ezentúl is legyen meg, de jó értelemben, hogy mindegyik vidék a maga egyéniségét, sajátos színét érvényesíthesse, de ugyanolyan fokon, mint a főváros.¹⁷⁷

Kodály célja volt, hogy a vidék zenei élete ne maradjon le a fővárosétól. A már említett 1928-as angliai hangversenykörút, amelynek során részt vett a gloucesteri kórusfesztiválon három *vidéki* város – Gloucester, Worcester és Hereford – közös kórusrendezvénye volt. Az Angliában tapasztalt példát igyekezett követni és közvetíteni a hazai városokban is. Kodály ennek ürügyén néhány tanítványát tudatosan vidékre küldte: Gárdonyi Zoltán például Sopronban, Kerényi György pedig Győrben kezdett el tevékenykedni a zenei élet megreformálása érdekében.

Repertoár

Kodály több ízben nyilatkozta, hogy ha idegen népek zeneszerzőitől tűzünk a műsorunkra darabot, az csak és kizárólag mestermű legyen:

Az idegen nagymestereknek, bármilyen nemzetbeliek, kaput kell tárnunk. Ezek csak gazdagítanak. De mi nem ezeket hoztuk be, hanem a Liedertafel klasszikusait.

Mi behoztuk a mindennapiság dalnokait, a német „szürkéek hegedőseit”, s ezek beopták a német nyárspolgárság lelkét a mi világunkba, kisvárosi németté hamisították a magyart, mielőtt kialakulhatott volna a magyar városi szellem a maga gyökeréből.

Nem Bachtól és Palestrinától kell őrizkednünk, az idegen nagyok csak segítik a magunk nemzeti szelleme kibontakozását. Hanem a névtelen szürkéktől és magyar utánczóiktól.¹⁷⁸

¹⁷⁷ Kodály, „Pécsi kórusok munkájáról.” *Visszatekintés/3*, i.m., 74.

¹⁷⁸ Kodály, „A magyar karének útja.” *Visszatekintés/1*, i.m., 53.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

A fenti idézet egy viszonylag korán született, *A magyar karének útja* című, 1935-ös írásából való, amelyben Kodály világosan lefektette az általa jónak tartott irányt a szerzőválasztás ügyében. Még ennél is korábban, 1929-ben *Gyermekkarok* című cikkében szintén élesen fogalmazott a témában:

KÜLFÖLDRŐL: csak mesterműveket! Van elég. A magyar nyelvű irodalom megteremtése a magyar zeneszerzőkre vár.

Eddig nemigen foglalkoztak vele. [...] Ha Erkel Ferenc csak egy-két kis kart írt volna gyermekeknek: ma többen hallgatnák operáit. Senki se túlságos nagy arra, hogy a kicsinyeknek írjon, sőt igyekeznie kell, hogy elég nagy legyen rá.¹⁷⁹

A magyar karének útja először a Békésmegyei Közlönyben, a *Gyermekkarok* a Zenei Szemlében jelent meg, feltehetően elsősorban muzsikus és zenekedvelő olvasóknak szánva. Mindkét idézetből érezhető, hogy Kodály a kóruszene terén is igyekezett a magyarságtudatot, a magyar nyelvű darabok komponálását, a nem elég magas nivójú művek mellőzését szorgalmazni.

1953-ban *A Megjegyzések a „Karének I-III.” című könyvről* című írásában igen éles hangú kritikát fogalmazott meg Kodály a kiadványsorozatról. Mindhárom kötet egy-egy gyűjtemény, amelyek különböző dal- és kórusanyagokat közöltek iskolai énektanárok, kórusvezetők számára.¹⁸⁰ Kodály írásából kiderül, hogy a sorozatot alapvetően alkalmatlannak tartotta iskolai és próbái használatra egyaránt: a könyv formátumot pazarlásnak gondolta, nehezményezte, hogy nem voltak kategorizálva a művek különböző szempontok alapján – például nehézségi szint szerint, a kórusösszetétel szerint, vagy éppen aszerint, milyen alkalomból történő éneklésre ideálisak.¹⁸¹ A köteteket inkább nevezte antológiáknak, mint karének gyűjteményeknek. Ebben az írásban is felmerült a már fentebb taglalt zongora-használat kérdése, és a sok esetben gyenge minőségű művek szerepeltetése is. A második és harmadik könyv valamivel előbbre mutató volt annyiban, hogy Kodály által nagyrabecsült karvezetők tanácsait közölte egy-egy darab betanításához. Mindenesetre ez az írás is bizonyítja, hogy Kodályt foglalkoztatta az, hogy *mi* kerül egy énekkar elé a próbán:

¹⁷⁹ Kodály Zoltán: „Gyermekkarok.” *Visszatekintés/1*, i.m., 44.

¹⁸⁰ Fodor Lajos (szerk.): *Karének I-III.* (Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1954.)

¹⁸¹ Kodály Zoltán: „Megjegyzések a Karének I-III. című könyvről.” *Visszatekintés/1*, i.m., 264–265. 264.

A darabok megválasztása nem szerencsés: unalmas, hosszú, tartalmatlan zenével nem lehet az ifjúság daloló kedvét fokozni. [...] A II–III. kötet annyiban is nagy haladás, hogy kiváló karvezetők tapasztalatait, tanácsait közli az egyes darabok betanításához. (Ilyen az I.-ben csak egy van, Csenki Imrétől.) Erre van szüksége a kezdő karvezetőnek, ezzel tud elindulni önálló munkára. Ilyenek szaporításával lehetne a könyvet valóban hasznos kézikönyvvé, a jövő karvezető nemzedék számára maradandó értékévé tenni. [...] Amire szükség volna, az a számbajöhető irodalom rendszeres áttekintése, kalauza, nehézség szerint rendezve, időtartam, hangterjedelem, hangulati jelleg, esetleg használati alkalom feltüntetésével.¹⁸²

Azon felül, hogy *mi*, talán még fontosabb kérdés, hogy *kié* az a szerzemény, amit a karvezetők betanítanak énekkaraiknak. Különösképpen az egyházzenei folyóiratként működő *Magyar Kórus* fektetett súlyt a külföldi szerzők műveire.¹⁸³ Elsősorban Palestrina miséket, a polifónia különböző remekműveit, valamint magyar zeneszerzők új, egyházzenei kompozícióit adták közre. Példák erre Forrai Miklós gyűjteményei: az *Ezer Év Kórusa*, majd később az *Öt Évszázad Kórusa*.¹⁸⁴ A kötetekben szereplő művek eredeti és magyar nyelven is szerepeltek, célközönségük a kezdő karvezetők és kórusok voltak: a megjelenésük jelentősen megkönnyítette az énekkarok darabválasztását.

Eredeti nyelven éneklés

Kényes kérdés a külföldi művek eredeti nyelven történő éneklésének problémája is. A mai napig divatja van a nem magyar szerzemények magyar nyelvű éneklésének – ennek az lehet az oka, hogy a kórustagoknak könnyebb magyarul megtanulni a darabokat. Ezeket a szövegeket fordításoknak nemigen lehet nevezni, hiszen ahhoz, hogy egy mű zenei anyagához illeszkedjék a magyar szöveg, elkerülhetetlen, hogy mélyre menően hozzányúlunk a nyersfordításhoz. Ily módon sérül a zene, sérül a szöveg mondanivalója, sérül a tartalom, és ami talán a legfontosabb, sérül a prozódia. 1935-ben, Békéscsabán elhangzott *A magyar karének útja* című előadásában Kodály összegezte a magyar kórusélet

¹⁸² I.h.

¹⁸³ Szabó Helga, i.m., 73.

¹⁸⁴ Forrai Miklós (szerk.): *1000 év kórusa*. (Budapest: Magyar Kórus, 1943.) Forrai Miklós (szerk.): *Öt Évszázad Kórusa*. (Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1956.)

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

fejlesztéséhez szükséges lépéseket, amely pontok közt az eredeti nyelven történő éneklést is szorgalmazta:

Röviden összefoglalom: A magyar karéneklésnek, hogy igazi érték, lendítő erő lehessen a nemzeti életben, egyrészt magyarabbá, másrészt művészebbé kell válnia. Mindkettőt eléri, ha 1. egyoldalúan férfi karéneklésből mindinkább áttér a vegyeskarra; 2. műsorából könyörtelenül kiirtja a ponyvairodalmat; 3. férőhelyet ad a magyar lélek mindenoldalú kifejezésének; 4. idegenből csak mesterműveket vesz át, és azokat nem álarc alatt, magyarosítva, hanem az idegen szellem tudatos megismerése céljából, lehetőleg eredeti nyelven műveli; 5. Hazai szerzők műveit se vegyük elő válogatás nélkül. Azt mondták a régiek: „Gyakran alszik az isteni Homérosz is!” Azaz: nagy költő is írat egyszer gyenge művet. Hát még aki ébren sem Homérosz!¹⁸⁵

A munkáskarének nemzeti jelentősége című 1947-es datálású írásában így írt ebben a kérdéskörben Kodály:

Ez az állapot tükröződött a zeneélet perifériáin, dalárdáinkban is, csak sokkal nagyobb körre kihatóan. Ott is azt tartották magasabbrendűnek, ami a természetes magyar hangsúllyal ellenkezett. Némely dalárdánk eleinte németül vagy németül is énekelt. A magyar nyelv természetéből folyó ének már csak a lenézett népdalban és legfeljebb a dilettantizmusban rekedt úri nótázásban élt.¹⁸⁶

Dalárdákból vegyeskarok

Az 1930-as években Kodály zeneszerzői tevékenységének középpontjában többek között a kórusművek álltak.¹⁸⁷ Az ezekben az években született írásaiból kapunk képet Kodálynak a dalárdákkal kapcsolatos véleményéről: *Zenei belmisszió* (1934), *A magyar karének útja* (1935), *Excelsior* (1936), *Vidéki város zeneélete* (1937) és a *Karéneklésünk jövője* (1942).¹⁸⁸ Fontos kitérni arra, hogy az 1930-as években még nagyszámban működtek férfikarok Magyarországon, hiszen az a hagyomány, hogy kizárólag férfiak énekelhettek

¹⁸⁵ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” *Visszatekintés/1*, i.m., 51–55. 55.

¹⁸⁶ Kodály Zoltán: „A munkáskarének nemzeti jelentősége.” *Visszatekintés/1*, i.m., 202–205. 202.

¹⁸⁷ Kaskötő Marietta: „Kodály és a férfikar.” (Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2012.) *MA* szakdolgozat. 14; 1930-ban született a *Galántai táncok* és a *Páva-variációk* is.

¹⁸⁸ I.h.

kórusokban még javában jelen volt az országban.¹⁸⁹ Kodály több esetben nyilatkozott arról, mennyire kardinális szerepe lenne annak, ha a férfikarok vegyeskarokká alakulnának át. Ennek egyik legfőbb oka a repertoár kérdése volt: a világ kórusirodalmának csupán a töredékét tették ki a férfikarok – és ez mindmáig igaz, emellett Kodály a vegyeskarok alapításának társadalmi vetületét sem hagyta figyelmen kívül: az emancipáció, vagyis a női egyenjogúság következtében a férfikarok működése illúziórikussá vált.¹⁹⁰ Továbbá Kodály véleménye szerint a női hang sokkal több érzelem és szín megjelenítésére alkalmas. 1935-ben így írt erről *A magyar karének útja* című cikkben:

Majdnem mindenütt látszik a jobb műsorra törekvés. Mintha rájöttek volna, hogy a jó zene semmivel sem nehezebb, mint a rossz. De legszebben azok ünnepelték évfordulójukat, melyek vegyeskar formájában születtek újjá. Korszakalkotó fordulóponthoz jutottak ezzel. Megnyitották maguk előtt a művészet kapuit. [...] Hallom, néhol még társadalmi akadályokkal is kell küzdeni vegyeskarok szervezőinek. [...] Harminc év alatt nagyot változott nálunk is a nő társadalmi helyzete. Nem hiszem, hogy ma, mikor a nő a hivatalban, gyárban csakúgy dolgozik, mint a férfi, valaki éppen az énekben tartaná alsóbbrendűnek. Ha valahol, itt nélkülözhetetlensége nyilvánvaló: hisz a női hang adja meg a karnak a világosságot, a derűt és melegséget, s a kifejezés más eszközeit, amikkel a férfihang nem rendelkezik. Tehát, ha valahol a férfiak jobban szeretnek maguk közt maradni: ott a művészet háttérbe szorul.¹⁹¹

Hasonló gondolatokat olvashatunk ezzel kapcsolatban az 1942-es *Karénekülésünk jövője* című írásában:

Ha szabad a nőnek az élet minden munkájából kivenni a részét, mért van kizárva olyan örömeiből, ünnepéből, mint az együttes éneklés? Ha szabad a templomban együtt énekelni a férfival, mért nem szabad a polgári életben? Amint a férfi élete nem teljes a nő nélkül, a zene sem teljes a női hang nélkül: a legnagyobb mesterek legnagyobb alkotásait nem is lehet megszólaltatni női hang nélkül. [...] A magyar karének ma már csak a vegyeskar jegyében fejlődhetik tovább.¹⁹²

¹⁸⁹ I.h.

¹⁹⁰ I.h.

¹⁹¹ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” *Visszatekintés/1*, i.m., 52.

¹⁹² Kodály Zoltán: „Karénekülésünk jövője.” *Visszatekintés/1*, i.m., 120.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

A Liedertafel-stílus a magyarországi dalárdák körében töretlen sikernek örvendett, amivel kapcsolatos ellenérzéseit Kodály nem győzte eleget hangoztatni. A stílus ugyanis idegen szellemiséget hordozott, és bár az Országos Magyar Dalosszövetség megalakulásakor elsődlegesen a magyar szellemiség fellendítését tűzte ki céljául, egészen az 1929-ben meghirdetett dalosversenyig ragaszkodott a Liedertafel-stílus formai jellemzőihez pályázatainak kiírásakor.¹⁹³ Ezen okokból kifolyólag látta Kodály legjobb útnak a dalárdák megszüntetését, meginkább vegyeskarokká átalakulását. Még egy részlet a már sokat idézett *A magyar karének útja* nyilatkozatból:

Jól tudom: nem szűnhetnek meg máról holnapra a férfikarok. (Sőt néhol, mint a tanítóképzőkben vagy papi szemináriumokban mindig lesznek. S legyen egyelőre inkább férfikar, mint semmilyen kar.) De szembe kell néznünk azzal a ténnyel, hogy ma még – vagy már – minden jobb ízlésű zenész messze elkerüli őket, legfeljebb szükséges rossznak tartja. Mert meggyőződése, hogy a művészet szempontjából haszontalanok, sőt károsak, s hogy kivágandók, mint a bibliai terméketlen fügefafa. Én erre azt felelem: amit az evangéliumi kertész: „Uram, hagyjuk, meg még az idén, körülásom, megrágyázom, hátha gyümölcsöt hoz jövő nyáron? Ha nem hoz, kivághatod azután!”¹⁹⁴

Az idézetből kiderül, hogy a dalárdákat nem lehetett egyik napról a másikra megszüntetni, és a vegyeskarok alapítása is hosszadalmasabb folyamat volt. Így Kodály gondjaiba vette a férfikarok sorsát, és minőségi darabokat komponált számukra.¹⁹⁵ Az „elmagyartalanodott” zenei társadalom, a befolyásoló német szellemiség, a tagok zenei képzetlensége, a magyar zenéről beállított helytelen beidegződés – amely szerint a népies műdal és a népdal egy és ugyanaz¹⁹⁶ – és a dalárdáknak rendezett dalosversenyek sora azonban ennek útjában állt.¹⁹⁷ A *Gyermekkarok* című tanulmányában így írt erről:

S a karének irodalom? A latin és idegen nyelvű oly gazdag, hogy nehéz a választás. A magyarban sem könnyű a választás. De itt a jót nehéz megtalálni. 1870 körül „so weit die deutsche Zunge reicht” szólt a német dalárdák éneke szerte az országban, dolgozott a „Schulverein”. Könnyű volt ez ellen küzdeni Rákosi Jenőnek a „Reform”-ban. Látható ellenséggel harcoltak. De azóta a német Liedertafel szövegeit lefordították, magyar

¹⁹³ Kaskötő Marietta, i.m., 15.

¹⁹⁴ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” Visszatekintés/1, i.m., 52.

¹⁹⁵ Kaskötő Marietta, i.m., 15.

¹⁹⁶ Kodály Zoltán: „A magyar népdal művészi jelentősége.” Visszatekintés/1, i.m., 33–35.

¹⁹⁷ Kaskötő Marietta, i.m., 16.

nevű szerzők egész sora írt új dallamokat azok szellemében. Ez a stílus vezet máig az iskolában. És még ez a jobbik. Mert ami nem dalárdásan németes, abban rendszerint a legvadabb dilettantizmus tombol”.¹⁹⁸

1934-ben *Zenei belmisszió* című tanulmányában így írt a dalárdák vegyeskarokká alakításának fontosságáról, illetve a dalosversenyek iránti ellenérzéséről:

Ha mi karéneklésünket művészi és nevelő célok szolgálatába akarjuk állítani, annak teljesen újjá kell születnie. A régi dalárda-szellem, üres hazafias frázisaival, magyartalan és művészietlen zenéjével végkép lejárt a magát. A vegyeskaré a jövő, az nyit utat a magasabb művészet felé. A dalosversenyek, a művészi szellem hóhérai, adjanak helyet dalosünnepeknek, melyet középpontja egy-egy nagyszabású karmű közös előadása legyen, gyerekes versengés helyett.¹⁹⁹

Kodály tehát úgy látta: az ország kórusélete megrekedt: egyrészt a gyermekek nem megfelelő zenei képzése miatt – ebből szorosan következett, hogy a felnőtt kórusok tagjai sem voltak eléggé felkészültek –, másrészt a férfikarok működésével nagymértékben korlátozódott a repertoár, amelyből a karvezetők válogathattak. Kodály bízott abban, hogy a vegyeskarok létrejöttével új utak nyílnak meg, a magyar zeneszerzők is egy új, idehaza addig nem létező területen bontakoztathatják ki művészetüket.

Kodály kórusművei az Éneklő Ifjúság számára

Arra való konkrét utalást Kodálytól, hogy született-e kórusműve kifejezetten az Éneklő Ifjúság mozgalom szellemében, egy helyen találtam, az 1962-ben megjelent *A karéneklés iskolája* című könyvhöz írt előszavában. A *Psalmus Hungaricus* második előadásán (1924) a Palestrina kórust – női szólamainak erősítése érdekében – kiegészítette a Wesselényi utcai fiúiskola énekkarával.²⁰⁰ Az ő előadásuk ösztönözte a szerzőt arra, hogy írjon nekik még további műveket, ezek közül kettőt említett: a *Túrót eszik a cigányt* (1925), és a *Villőt* (1925). Bár 1923 és 1925 között még nem beszélhetünk Éneklő Ifjúság mozgalomról,

¹⁹⁸ Kodály Zoltán: „Gyermekkarok.” *Visszatekintés/1*, i.m., 43–44; A Kodály által idézett „so weit die deutsche Zunge reicht” – eredeti formájában „So weit die deutsche Zunge klingt” – Morits Arnnds *Was ist des deutschen Vaterland?* című 1813/1814-es költeményéből származik.

¹⁹⁹ Kodály Zoltán: „Zenei belmisszió. Nyilatkozat.” *Visszatekintés/1*, i.m., 48–50. 50.

²⁰⁰ Eősze, Kodály Zoltán életének krónikája, i.m., 109.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Kodály első gyermekkari műveinek születésére mindenképpen a mozgalom kialakulásának egyik előzményeként tekinthetünk:

1923-ban, a *Psalmus Hungaricus* bemutatására készülve úgy találtam, egyetlen kórusunk nagyon legyöngült (néhány évvel voltunk csak a háború után). Ezért elhatároztam, hogy kiegészítem egy fiúkarral. Ezeknek pompás éneke arra ösztönzött, hogy írjak nekik néhány rövid darabot – a *Túrót eszik a cigány* címűt meg a *Villót*. Néhány év alatt, tanítványaim közreműködésével valóságos kis gyermekkórusirodalom született. De kiderült, hogy eredményt, csak a legjobb énektanárok érhetnek el. Ezért világossá vált: a legsürgetőbb feladat az, hogy neveljünk jó tanárokat, és dolgozzunk ki egy jó módszert.²⁰¹

Műveinek jegyzékét vizsgálva kiderül, hogy a *Psalmus Hungaricus* születése előtt alig néhány kórust írt, így mondhatjuk, hogy az 1923-as év Kodály kórusirodalma szempontjából fordulópont. Ettől az évtől kezdve egyre tudatosabban és egyre szélesebb körben foglalkoztatta a nevelő és kulturális szervező tevékenység is.²⁰² Továbbá ettől az évtől számítva jelentek meg szép számmal gyermekkari művei.²⁰³ Eősze Kodály tizenöt – 1925 és 1929 között keletkezett – gyermekkarát tartja az életmű új fejezetének és egyben a vokális művészet új fénykorának nyitó műveinek.²⁰⁴ A disszertáció következő fejezetében kapnak helyet azok a Kodály kórusművek, amelyek az említetteken kívül még az Éneklő Ifjúság mozgalomhoz köthetők.

1.2.1. Az Éneklő Ifjúság jegyében született Kodály művek

A Gyimes Ferenc által összeállított *Kodály Zoltán és zeneszerző tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál megjelent kompozíciói (1931–1950)* műlistája összesen százhatvan darab Kodály művet számlál.²⁰⁵ Ezek között szerepelnek egyszólamú énekek, bicíniumok, énekhangra és orgonakíséretre született kompozíciók, a *Szó-Mi* füzetek énekei, a 333

²⁰¹ Kodály, „A karéneklés iskolája.” *Visszatekintés/3*, i.m., 113.

²⁰² Eősze László: „Kodály kórusművészete.” In: Uő: *Örökségünk Kodály*. (Budapest: Osiris Kiadó, 2000.) 77–83. 77.

²⁰³ Szőnyi, i.m., 13.

²⁰⁴ Eősze, Kodály kórusművészete, i.m., 79.

²⁰⁵ Gyimes Ferenc: „Kodály Zoltán és zeneszerző tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál megjelent kompozíciói (1931–1950).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében*. (Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017.) 275–332.

olvasógyakorlat énekei, a 15 kétszólamú énekgyakorlat énekei, az Ötfokú zene füzetek, ének-zongorás kompozíciók, egyneműkarok és vegyeskarok egyaránt.²⁰⁶ A Gyimes-féle táblázatban az egyneműkarok apparátus szempontjából egyes esetekben konkretizálva vannak: gyermekkarként, nőikarként, vagy férfikarként vannak megjelölve, azokban az esetekben, amikor a mű tulajdonságai megengedik, a többféle együttessel való előadhatóság lehetőségét, az egyneműkar megnevezés szerepel. Mivel a Magyar Kórus Kiadóvállalat jelentette meg ezeket a Kodály műveket, egyértelműen az *Énekesrend* listájába tartoztak, így a folyóirat olvasói hozzájuthattak a művek jegyzékéhez, és igény esetén a kottákhoz is – természetesen az áruk megtérítése ellenében.²⁰⁷

A három folyóirat közül mindegyik az olvasók részére bocsájtott bizonyos mennyiségű ingyenes kottaanyagot is, emellett a *Magyar Kórus* folyóirat *Új művek* rovata rövid összefoglalókkal felhívta a figyelmet az aktuális új zenékre, köztük Kodály friss műveire is. Több esetben találkozhatunk azzal, hogy nem az egész mű kottáját szerepeltették a lapszámokban, hanem csak egy-egy részletet belőle. Erre példa az *Éneklő Ifjúság* folyóirat első számában megjelent *Újlesztendőt köszöntő* (1929), amelynek csupán töredéke volt bemutatva: maga a népdal három verssel, és nyolc-ütemnyi zenei anyag Kodály feldolgozásából.²⁰⁸ A folyóirat előfizetői így ízelítőt kaphattak egyes művekből, de csak megvásárlás esetén juthattak hozzá a teljes kottaanyaghoz. Ebből kifolyólag a Gyimes-féle lista százhatvan darabjához képest mondhatjuk, hogy elenyésző az általam talált, folyóiratokban szereplő Kodály-művek száma, kiváltképpen azért, mert sok a „hiányos” – pontosabban a nem teljes – anyag közöttük (2. táblázat):

<i>Folyóirat, Évszám/ Évfolyam/ Szám</i>	<i>Mű címe</i>	<i>Megjegyzés</i>
Magyar Kórus 1932/2/8	Pange lingua	vegyeskar
Magyar Kórus 1937/7/26	Öt Tantum ergo	egyneműkar (alapvetően)
Magyar Kórus 1938/8/31	Ének Szent István királyhoz	egysz.+org.; férfikar; nőikar; vegyeskar; fiú- vegyeskar
Magyar Kórus 1942/12/45	Első áldozás	egyszólam+org
Magyar Kórus 1943/13/49	Óh, mely félelem; Krisztus feltámad	bicínium

²⁰⁶ I.h.

²⁰⁷ Az *Énekesrend* a Magyar Kórus Kiadóvállalat által megjelentetett összes mű – régi korok zenéi és kortárs szerzők művei egyaránt – listáját jelenti. Bővebben erről a *Magyar Kórus* folyóirat bemutatása fejezetben írok.

²⁰⁸ Kodály Zoltán: „Újlesztendőt köszöntő.” *Éneklő Ifjúság* 1/5 (1942. január): 53.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Magyar Kórus 1944/14/60	Adventi ének	énekhang+orgona
Magyar Kórus 1948/18/73	Boldogasszony köszöntője	egyneműkar
Énekszó 1934/1/6	Nyulacska	egyneműkar
Énekszó 1936/3/3-4	Horatii carmen	vegyeskar
Énekszó 1936/3/6	A magyarokhoz	kánon, egyszólamban, <i>codával</i>
Énekszó 1936/4/1	A 121. genfi zsoltár	vegyeskar
Énekszó 1936/4/2	Háry János: Ábécédé	egyszólamú gyermekkar+zongora
Énekszó 1937/4/6	Kecskejáték; Tyúkozás; Gyertya-játék; Bent a bárány; kint a farkas; Vásárosdi	gyermekkarok játékkal
Énekszó 1937/5/1	Köszöntő (Serkenj fel)	vegyeskar
Énekszó 1938/5/4	Felsőszeli magas torony; Garibaldi csárdás kis kalapja; Nem hitted, hogy katona leszek én	bicíniumok
Énekszó 1938/5/5/	Katalinka	egyneműkar
Énekszó 1938/5/6	Három gömöri népdal	egyneműkar
Énekszó 1938/6/1	Cú föl, lovam! Esti dal Egyetem, begyetem...	egyneműkarok
Énekszó 1939/7/2	Semmit ne bánkódjál	egyneműkar
Énekszó 1940/8/2	Nagyszalontai köszöntő	vegyeskar, töredék
Énekszó 1941/9/2	Énekeljünk tisztán!	ksz. gyakorlatok
Énekszó 1942/10/3	Bicinia Hungarica IV.	bicíniumok
Énekszó 1943/10/6	Csatadal	vegyeskar
Énekszó 1944/12/69	Vejnemőjnen muzsikál	egyneműkar+zongora
Énekszó 1948/16/85	A szabadság himnusza	egyneműkar
Énekszó 1943/11/2	Kodály–Ádám: Szó-Mi 1.	egyszólamú gyakorlatok első osztályosoknak
Énekszó 1943/11/3	Kodály–Ádám: Szó-Mi 3.	egyszólamú gyakorlatok harmadik osztályosoknak
Énekszó 1947/15/80-81	Kodály–Ádám: Szó-Mi 7.	egyszólamú gyakorlatok hetedik osztályosoknak
Énekszó 1950/17/6	Mély erdőn...	bicínium
Éneklő Ifjúság 1941/1/2	Háry: Szegény vagyok, szegénynek születtem	ének+kíséret, részletek
Éneklő Ifjúság 1941/1/4	Három gömöri népdal;	egyneműkar, töredék

	A betlehemi pásztorok indulója	egyneműkar
Éneklő Ifjúság 1942/1/5	Újesztendőt köszöntő	töredék (több számban is szerepel)
Éneklő Ifjúság 1942/1/8	Búcsúzó ének	„Számunkra írt kétszólamú éneke.” bicínium, 2. füzet
Éneklő Ifjúság 1942/1/11	Székely fonó	népdalok bemutatása
Éneklő Ifjúság 1942/2/2	Psalmus Hungaricus, részlet Jaj, Istenem, a világ	Mikoron Dávid dallam bicínium
Éneklő Ifjúság 1942/2/4	Szolmizáló kánon; Esik eső, ázik a heveder; Karácsonyi pásztortánc	kánon (több számban is szerepel) bicínium (BH 1.) egyneműkar, töredék
Éneklő Ifjúság 1942/2/5	Begyés cinkék; Leányszépség	bicínium, 4. füzet bicínium
Éneklő Ifjúság 1943/2/8	Húsvéti ének	kétszólamú átirat, 17. századi dallam
Éneklő Ifjúság 1942/2/11	Háry János	daljáték ismertetése
Éneklő Ifjúság 1944/3/6	Fut a nyúl	bicínium, 4. füzet
Éneklő Ifjúság 1944/3/10	Psalmus Hungaricus	ismertető
Éneklő Ifjúság 1944/4/1	Magyar, magyart rontja, kár!	kánon, K.Z. ajándéka az Éneklő Ifjúságnak
Éneklő Ifjúság 1947/7/2	Kállai kettős	ének+zongora
Éneklő Ifjúság 1948/8/2	Újesztendőt köszöntő	egyneműkar, töredék

2. táblázat: Kodály Zoltán műveinek kottái, vagy kotta-részletei a *Magyar Kórus*, az *Énekszó* és az *Éneklő Ifjúság* folyóiratokban.

Az egyes kotta-részletek tehát önmagukban nem oldották meg azt problémát, hogy az énekköztetők könnyen hozzáférhessenek a zenei anyagokhoz: a karvezetőknek, iskoláknak áldozniuk kellett arra, hogy a Kodály művek – illetve más szerzők műveinek – teljes kiadásaihoz hozzájussanak. Mindennek nyilvánvalóan szerzői jogi okai voltak. Mégis, nagy kincs lehetett az a néhány kotta, amelyet teljes egészében, ingyenesen közreadtak az előfizetők részére. A következő részleten egy 1933-as, Kodály aktuális műveinek kottáit árusító hirdetemény látható a *Magyar Kórus* folyóiratból (3. faksimile):²⁰⁹

²⁰⁹ N.N.: „Kodály Zoltán gyermekkarai.” *Magyar Kórus* 3/10 (1933. május): 128.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

KODÁLY ZOLTÁN GYERMEKKARAI		Az új árak:
UJESZTENDŐT KÜSZÖNTŐ (3—4) Templomban is énekelhető		—40
JELENTI MAGAT JÉZUS (3) A három nagy ünnepről		—40
A SÜKET SÓGOR (3) Tréfás népi szövegre		—20
VILLÓ (4) Zoborvidéki népszokás		—50
TURÓT ESZIK A CIGÁNY (4) Két népdal		—30
GÓLYA-NÓTA (3—4) Népi gyermekdal		—40
GERGELY-JÁRÁS (3) Magyar iskolásfiúk nótái szerint		—60
TANCNÓTA (3—5) „A kánon diadala“		—70
LENGYEL LÁSZLÓ JÁTEK (4) Szent László király emlékének a néphagyományban fennmaradt töredékei alapján		—70
ISTEN KOVÁCSA (3) Kiszámoló-szövegekre		—30
CIGÁNY SIRATÓ (3—4) Székely népdalok után		—40
PÜNKÖSDÖLŐ (3—4) Leányok ünnepi kantátéja		1.40
	Külön szólamok darabja	—40
	*	
ÖT TANTUM ERGŐ 1, 2, 3 szólamra, részben orgonakisérettel		—90
	*	
Iskolák, énekkarok számára szólamonként való vásárlásnál (25 példánytól feljebb) nagyobb árengedmény!		

3. faksimile: Kodály mű kottáinak árusítása a *Magyar Kórus* folyóirat 3. évfolyam, 10. számában.

A faksimile végén olvasható szöveg: „szólamonként való vásárlásnál, 25 példánytól, vagy feljebb”. „Szólamonként” úgy értendő, hogy az adott énekkar létszámának megfelelő számú *partitúra* vásárlása esetén járhat kedvezmény, azaz nem a mai értelemben vett szólamkottákra utal a felhívás. A „kóta” szót több esetben a „szólam” kifejezéssel helyettesítették. Szintén ebből a folyóirat-számból való a következő, szerzői jogra való utalás, amely Palestrina hét, háromszólamú vegyeskari himnusza, illetve Bárdos Lajos és [Deák-] Bárdos György egy-egy művének kottái kapcsán szerepelt a lapszámban: „Az itt felsorolt művek előadási jogát csak a lap előfizetési díjának befizetése és a szükséges szólamoknak első kézből való megvétele adja meg (szerzőjogi törvény).”²¹⁰ A felhívás azt mutatja, nem kizárólag a kortárs szerzők műveiért kellett előfizetniük az olvasóknak, hanem a régi zenék kottaanyagáért is.

Kodály Zoltántól összesen nyolcvannyolc művet találtam a lapokban (*Énekszó*: 31; *Magyar Kórus*: 54; *Éneklő Ifjúság*: 3), amelyek között kánonok, bicíniumok, egyneműkari művek és vegyeskari művek szerepeltek. A *Szolmizáló kánon* (1942) az *Éneklő Ifjúság* számára készült (4. faksimile).²¹¹

²¹⁰ N.N.: „Szerzőjogi törvény.” *Magyar Kórus* 3/10 (1933. május): 132.

²¹¹ Kodály Zoltán: „Solmizáló kánon.” *Éneklő Ifjúság* 2/4 (1942. december): kottamelléklet.

Szolmizáló Kánon Kodály Z.

Kodály Zoltán legújabb műve. Az Éneklő Ifjúságnak adja „születésnap ajándékul.”

4. faksimile: Kodály Zoltán: *Szolmizáló kánon*

Továbbá mindenképpen említésre méltó még egy Kodálytól származó kánon: 1944-ben a 4. évfolyam 1. számában *Kodály Zoltán ajándéka az Éneklő Ifjúságnak* (1944) alcímmel szerepelt egy háromszólamú kánon, amelynek szövege Szirmay Antal (1747–1812): *Hungaria in parabolis – Magyarország szóképekben* (1804) című művéből való: „Magyar magyart rontja, kár! Bár több esze volna már!” (5. faksimile):²¹²

Kánon

Kodály Zoltán ajándéka az Éneklő Ifjúságnak.

5. faksimile: Kodály Zoltán: *Kánon*

²¹² A Kodály-kánon keletkezése 1944, feltételezem, hogy a szövegválasztás politikai utalást hordoz magában.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Legtöbbször bicíniumokat adtak közre Kodálytól, az egyik lapszámban a *Bicinia Hungarica* sorozat ötvenkilenc kétszólamú énekét szerepeltették.²¹³ A napjainkban is kedvelt és gyakran használt *Vegyeskarok*, illetve *Gyermek- és nőikarok* című Kodály-kötetek darabjai között is számos olyan kompozíciót találhatunk, amiket alig-alig adnak elő a magyar kórusok. A folyóiratokban közölt művek között azonban olyanok is szerepeltek, amelyek manapság egyáltalán nincsenek a köztudatban, legfőképpen talán azért, mert a Kodály-kórusművek köteteiben sem szerepelnek. Ilyenek például: *Boldogasszony köszöntője* – egyneműkar (1939), *A betlehemi pásztorok indulója* – egyneműkar (1941), *Húsvéti ének* – egyneműkar (1943), dallama a 17. századból, amelyet kétszólamra írt át Kodály. Összehasonlítva a folyóiratban megjelent Kodály művek, illetve a Gyimes Ferenc által közreadott, a Magyar Kórus kiadónál megjelent Kodály kompozíciók listáját, megállapítható, hogy ami megjelent a folyóiratokban, az a Gyimes-féle listában is szerepel, azonban egy-két kivételt itt is találtam. A *Boldogasszony köszöntője*, a *Kállai kettős* (1947) és a *Húsvéti ének* című művek kizárólag a folyóiratokban jelentek meg.²¹⁴

Az előző fejezetben összefoglaltam Kodálytól azokat a nyilatkozatokat, amelyek az énekesmozgalommal, korabeli kórusérettel valamilyen módon kapcsolatban álltak. Annak ellenére, hogy Kodály nem igazán beszélt konkrétan az Éneklő Ifjúságról, arra azért több ízben is találtam adatokat, hogy egyes esetekben, a nagyszabású Éneklő Ifjúság hangversenyeknek valamilyen módon személyesen is részévé vált, illetve a kiemelkedő énekkarokat figyelemmel követte és dolgozott is velük.

Tóth Aladár zenekritikái között *Az Éneklő Ifjúság Margitszigeti Ünnepe* címmel szereplő 1937-es cikk *A Júniusi Hetek nagy magyar zenei eseménye* alcíme igencsak árulkodó. Kétezer énekes, valamint Kodály és Bartók személyes részvételével és legszebb kórusműveiknek műsorra tűzésével, régi klasszikusokkal, a fiatal zeneszerző gárdát pedig egy-egy Kerényi-, illetve Bárdos-művel képviselve zajlott az ünnepség. Tóth Aladár így írt az eseményről:

A német vagy román éneklő ifjúság megértő kultuszminisztériumot kapott. A mi fiaink-lányaink azonban olyasmit kaptak, aminek sehol sincs mása a mai kultúrvilágban: kapták Kodály Zoltánt és Bartók Bélát.

Ennek köszönhetjük, hogy a Júniusi Hetek rendezősége vasárnap délután az Éneklő Ifjúság margitszigeti hangversenyén olyan művészi attrakcióval lephette meg külföldi

²¹³ Kodály Zoltán: „Bicíniumok.” *Énekszó* 10/3 (1942. december–1943. január): kottamelléklet.

²¹⁴ Gyimes, i.m.

vendégeinket, melyhez hasonlót azok sehol a világon nem találhatnak. A hangversenyt maga Kodály rendezte, az általa megindított mozgalom egyik legkiválóbb vezérének, Kerényi Györgynek segédkezésével. Ezután mondanunk sem kell, hogy programban, produkcióban egyaránt ifjúsági énekkultúránk legjavában gyönyörködhettünk ezen a hangversenyen.²¹⁵

Kodály mindamelllett, hogy a cikkben írtak szerint szervezőként vett részt a hangverseny előkészületeiben, vállalta *A magyarokhoz* című kánonja vezényletét is a résztvevő énekkarok koncertzáró összkaraként:

A legelementárisabb hatást természetesen a műsor két részét lezáró összkarok váltották ki, melyeket a magyar a cappella-dirigálás két legkiválóbb művésze: Bárdos Lajos és Vásárhelyi Zoltán vezényelt. Mikor végül kétezer énekes ajkán felhangzott Kodály Magyarokhoz című Berzsenyi-kánonja: a közönség tomboló tapsviharral és éljenzéssel szólította egymás után porondra ennek az éneklő Magyarországnak nagy megálmodóját, Kodály Zoltánt és nagy fegyvertársát, Bartók Bélát, majd ifjúsági zenekultúránk három kiváló vezérét, Bárdos Lajost, Kerényi Györgyöt, Vásárhelyi Zoltánt.²¹⁶

A dolgozatom írásra kapcsán fontos forrásként tartom számon a *Tóth Aladár válogatott zenekritikái* című kiadványt, hiszen rendkívül sok, az énekkarokkal, résztvevőkkel, karnagyokkal, művekkel kapcsolatos adat szerepel benne a mozgalom koncertjeiről, azonban lényeges információkat tesz hozzá a könyv megismeréséhez szerkesztője, Bónis Ferenc írása is, amelyet „utószóként” illeszt a kötethez. Az utószóban írtak segítenek tisztán látni azt a szinte rajongó hangvétellű fogalmazási módot, amelyet Tóth Aladár többek között Kodállal kapcsolatos cikkeiben érezhetünk. Bónis szerint „az állandó harci készenlét és az új magyar zene elismertetéséért vívott szakadatlan küzdelem” miatt a szerző elfogult volt Kodállal kapcsolatban. Mindezt tette akár annak árán is, hogy közben írásaiban igazságtalan volt például Stravinskyval vagy Schoenberggel. Bónis úgy fogalmaz, az a fajta „szent egyoldalúság”, amely kialakult Tóth Aladár kritikáiban, történelmi szükségszerűség volt.²¹⁷

²¹⁵ Tóth Aladár: „Az Éneklő Ifjúság Margitszigeti Ünnepe. A Júniusi Hetek nagy magyar zenei eseménye.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1968.) 298–306. 298–299.

²¹⁶ I.m., 299–300.

²¹⁷ Bónis Ferenc: „Utószó.” In: Uő.: *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*, i.m., 623–624.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

Szintén a gyűjteményes kötet közölte az 1938-as *Ifjúsági énekkarok a legmagasabb magyar kultúra szolgálatában* című cikket, amelyben egy budapesti kórusestről számolt be a zenekritikus.²¹⁸ A Salvator tanítóképző, a Szent László Főgimnázium, a Korona utcai polgári leányiskola és a Liget utcai polgári fiúiskola részvételével Lassus, Palestrina, Festa, Schütz és más régi klasszikusok, illetve Kodály, Bartók és Vásárhelyi Zoltán művek szólaltak meg.²¹⁹ A hangverseny különlegessége volt, hogy a több ízben leginkább monumentálisként, legszebbként és egyben legnehezebbként jellemzett *Jézus és a kufárok*, illetve a *Székel keserves* is szerepelt a műsoron.²²⁰ Gimnazistákkal kihívást jelent a nagy Kodály-vegyeskarok megtanulása és előadása, a szerző így fogalmazott cikkében ezzel kapcsolatosan:

Csak zeneéletünk bennfentesei tudhatják: mit jelent ezeket a remekműveket ifjúsági énekkarral megoldani. És még hozzá gimnazistákkal, akiket az énekórák számát redukáló új tanterv még az eddiginél is konokabban zár el a magasabb zenei művelődéstől. De hiába: zenei géniuszunk megtiltani nem lehet. Ez a zenei géniusz át fogja vezetni a magyar ifjúságot azon a szakadékon, mely a magyarságot a műveltségtől elválasztja. [...] Kodály és Bartók felépítették a lélek hídját. És amíg vannak Vásárhelyi Zoltánok, amíg vannak Preisinger Lászlók, Markóczy Irének, és hozzájuk hasonló lelkes ifjúságnevelők, addig a magyar ifjak-lányok serege törhetetlen bizalommal hirdetheti: „Átalmegyünk a hídon, átalmegyünk rajta!”²²¹

Tóth Aladár *A Szegedi Kodály-hangverseny* című írásából kiderül, hogy a szegedi ünnepi játékok keretén belül, 1938-ban megrendezték a legkimagaslóbb, művészi és közművelődési szempontból egyaránt legjelentősebb zenei eseményt, amelyen az Operaház ének- és zenekara adta elő a *Psalmus Hungaricus*, a *Jézus és a kufárok*at, illetve a *Budavári Te Deum*ot.²²² A kritika alcíméből is kiderül, hogy az est mondhatni szenzációjaként maga a szerző vezényelte műveit. Így írt erről Tóth Aladár:

²¹⁸ Tóth Aladár: „Ifjúsági énekkarok a legmagasabb magyar kultúra szolgálatában.” In: Bónis Ferenc, i.m., 422–424. 423.

²¹⁹ I.m., 423–424.

²²⁰ I.m., 424.

²²¹ I.h.

²²² Tóth Aladár: „A Szegedi Kodály-hangverseny. A Psalmus Hungaricus, a Jézus és a kufárok és a Te Deum előadása a szerző vezényletével.” In: Bónis Ferenc, i.m., 433–435. 433.

Maga Kodály Zoltán pedig bebizonyította, hogy mint dirigens is egyike a kiválasztottaknak: vezénylése a karmesterpálca legnagyobb művészeit juttatta eszünkbe.²²³

A Kodály vezénylésével kapcsolatos kritikák olvasása során – főként a fentebb már taglalt „szent egyoldalúság” jelensége miatt – önkéntelenül – is felmerülhet bennünk a kérdés, hogy vajon egy 1938-as zenekritikai írás, ez esetben Tóth Aladár kritikája, valóban a teljes igazságot fedi-e, hiszen szinte minden korabeli tanulmány, amely Kodály munkásságáról szólt – legyen az zeneszerzői tevékenysége, vagy bármilyen más minőségű megnyilatkozása – méltatta őt, csodálattal tekintett a munkásságára, személyes jelenléte esetén határozottan magasztalták őt. További idézet a cikkből:

A nézőtérén ezúttal az ország minden részéről összeseregülő ifjúság vezérkedett és tombolva, dobogva, éljenezve együtt ünnepelte Kodályt intellektuális, művészi és zenei életünk képviselőjét, külföldi muzsikus-vendégekkel, akik nagy számban jöttek el a hangversenyre.²²⁴

A cikk folytatása azonban, úgy vélem, meggyőző képet nyújt Kodály karmesteri kvalitásait illetően. Tóth Aladár kitért Kodály korábbi vezényléseire is, amelyekről úgy nyilatkozott: korábban technikailag még küzdött a karmesteri feladatokkal.²²⁵ Ehhez képest a szegedi hangversenyen nyújtott vezénylését a következőképpen festette le:

Mert ennek a szegedi hangversenynek legnagyobb meglepetése kétségkívül Kodály Zoltán, a karmester! Kodály nem most vezényel először nálunk. De mikor évekkel ezelőtt alkalmilag karmesterdobogóra lépett: csak a nagy tehetségét láthattuk, melyet még erősen leköt a technikával folytatott kényszerű küzdelem. Kodály azóta csak külföldön vezényelt, szintén csak „alkalmilag”. Azonban egy Kodálynak, úgy látszik, ennyi is elég volt, hogy ma már a legnagyobb szabású karmesteri teljesítménnyel ejtsen bámulatba bennünket.²²⁶

Tóth Aladár egy 1939-es írása összefoglalta az akkori Magyarország zenei életét, kitérve a vidék helyzetére is. A cikkből többek között az is kiderül, hogy az „új magyar

²²³ I.m., 434.

²²⁴ I.h.

²²⁵ I.m., 435.

²²⁶ I.h.

1. Az Éneklő Magyarország eszméjének megjelenése, az Éneklő Ifjúság kialakulásának története 1.2. Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság

zene” sorsát a különböző társadalmi alakulatok és szervezetek a saját maguk által választott zenei vezetőkre bízta, így stabilabb alapokon állhatott a zenekultúra fejlesztése:

Zeneéletünk új arcot ölt. Egyre céltudatosabban veszik át benne a vezető szerepet olyan társadalmi alakulatok (polgári, munkás-, parasztdalárdák, új egyesületi ének- és zenekarok, népművelési és felekezeti szervezeteknek, továbbá iskoláknak, kollégiumoknak zenei együttesei stb.), melyek a hivatalos zenei fórumoktól függetlenül, maguk választják zenei vezetőiket, és a maguk erejéből vállalják mélyebb, szilárdabb, szélesebb alapokon zenekultúránk kiépítését. Igen jellemző, hogy a vidéken túlnyomó többségben éppen ilyen független társadalmi muzikális körök rendezik azokat a hangversenyeket, előadásokat, melyeken szóhoz jut a magyar zene valódi génusza.²²⁷

A kritika további részében három város: Debrecen, Székesfehérvár és Kaposvár egy-egy hangversenyét méltatta a szerző. A debreceni zeneiskola gyermekhangversenye, amelyen többek között gyermekkórusok, egy új gyermekopera *Szépen szóló szőlő* címmel (Elefánthy Sándor és Szabó Emil alkotása székely népmesék és népi dallamok nyomán) és népszokás-játékok hangzottak el Kodály, Kerényi, Volly és Lajtha gyűjtéseiből.²²⁸ A székesfehérvári Vörösmarty Színházban megrendezett 1939-es Éneklő Ifjúság hangverseny résztvevői már figyelemreméltó műsorral álltak színpadra, annak ellenére, hogy a város viszonylag későn csatlakozott a mozgalomhoz. Kodály Zoltán először ennek a hangversenynek apropóján jelent meg személyesen Székesfehérváron.²²⁹ A harmadikként említett vidéki hangverseny Kaposváron került megrendezése. A kaposvári Somssich Pál Gimnázium hangversenyének műsora többek között Kodály *Jézus és a kufárok* című vegyeskarát is tartalmazta, amelyet ebben az írásban is az egyik legnehezebb műként említettek, illetve Tóth Aladár újra hangsúlyozta, hogy kifejezetten nagy vállalásnak számított a mű előadása gimnazista korosztállyal:

A hangverseny páriját ritkító bravúrja: Kodály monumentális bibliai kórusának, a Jézus és a kufároknak megszólaltatása a gimnáziumi énekkarral. Ez volt az első eset, hogy középiskolai kórus vállalkozott ennek a rendkívül nehéz remekműnek előadására. Igaz, a kaposvári gimnazisták Gelléri Imre tanárban olyan széles kulturális látókörű, nagy műveltségű és nemes törekvésű énekkari vezetőt kaptak, amilyennel csak nagyon kevés

²²⁷ Tóth Aladár: „Éneklő-muzsikáló fiúk-lányok a vidéken.” In: Bónis Ferenc, i.m., 506–513. 507.

²²⁸ I.m., „Gyermekének, gyermekjáték, gyermekopera a debreceni zeneiskolában.” 507–508.

²²⁹ I.m., „Kodály-ünnep Székesfehérvárott.” 508–509. 509.

középiskola dicsekedhetik. És ha a hangverseny műsorán még akadtak is könnyebb fajsúlyú szerzemények, viszont a Kodály-kórus mellett előadásra került Lasso Visszhangja, Arcadelt Ave Mariája, Mozart Ave verumja, tehát olyan remekművek, melyek biztosították a műsor klasszikus értékét.²³⁰

Bárdos Lajos visszaemlékezéséből megtudhatjuk, hogy Kodály saját kórusműveinek közreadását a tanítványok által elindított Magyar Kórus Kiadóvállalatra bízta.²³¹ A kiadónak köszönhetően gyorsan és sok helyre el tudtak jutni többek között Kodály kompozíciói is:

1935-ben egy kis kórusgyűjtemény jelent meg egyneműkarok részére: Magyar Cantuale, egyházi anyag. (Sok felekezeti iskola volt és általában elég jó énekkarok, amelyek örömmel fogadták az új szellemű énekelnivalót, legyen az egy kis Palestrinaticinium, vagy egy legmodernebb, akkor modernnek számító új magyar mű.) Ennek a részére kért Kertész nagy merészen Kodálytól egy Ave Mariát azzal, hogy „az apácák mindenféle elavult, német Ave Mariákat énekelnek...” Kodály harmadnapra küldte híres Ave Mariájának kéziratát, tehát azonnal megírta. Attól kezdve ő kínálta fel a műveket, nem kellett kapacitálni. Nem is mertük volna. A lapot tiszteletpéldányként megküldtük neki, és ő látta – mindent látott, tudott, áttekintett –, hogy mit jelent, ha Nyírcsaholytól Murakeresztúrig mindenhova eljutnak a kották.²³²

A korábbi, *Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság* című fejezetben összefoglalt írások alapján azt a következtetést lehet levonni, hogy Kodály az Éneklő Magyarország eszméjének csupán egyik részleteként tekintett a kórusélettel kapcsolatos kérdésekre, illetve, hogy a mozgalom eseményeit inkább csak megfigyelőként követte. Úgy vélem, ez a fejezet valamelyest mégis rávilágít arra, hogy Kodály közvetlenül is részt vállalt a feladatokban és akár személyes jelenlétével is támogatta az Éneklő Ifjúsággal kapcsolatos eseményeket.

²³⁰ I.m., „A kaposvári gimnázium zenei bravúrja.” 509–510. 509. A fentebb említett 1938-as Kodály-esten egyesített kórusral adták elő a *Jézus és a kufárok*at, itt arra utalhat a szerző, hogy ez volt az első alkalom, amikor egy gimnázium énekkara maga vállalkozott a megszólaltatására.

²³¹ Kodály többi művét a bécsi Universal Edition adta ki.

²³² Mátyás János: „Hány színe van az életnek?” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.) 18–19.

2. Új zenei repertoár megjelenése

2.1. Az általános repertoár bemutatása

A *Magyar Kórus*, az *Énekszó* és az *Éneklő Ifjúság* című folyóiratok hiteles képet nyújtanak az 1930-tól 1950-ig terjedő időszak magyarországi kórusrepertoárjáról. A cikkek mellett számos mű kottáját közölték, amelyek mind az iskolai együttesek, mind az amatőr kórusok – kiemelten a gyülekezeti kórusok – számára alkalmasak voltak. A repertoárral kapcsolatos fejezet célja a darabok statisztikai áttekintése, különféle szempontok szerinti vizsgálata. A függelékben mellékelte összesítő táblázatokból is jól látható, hogy számottevő az említett időszakban megjelent kompozíciók mennyisége. A Függelékben négy táblázatban foglaltam össze a megjelent műveket. A három folyóiratnak külön dokumentumokat készítettem: az aktuális lapok évfolyama és száma mellett a szerzőket és műveik címét, mindemellett pedig az apparátusra vonatkozó, vagy egyéb, az alkotás felépítésre különösen jellemző megjegyzéseket tüntettem fel (8. 9. és 10. táblázat). Rendkívül sok népdalt közöltek a lapokban, így ezeket külön táblázatban gyűjtöttem össze (11. táblázat).

Az 1930 és 1950 között működő zenei folyóiratok szerkesztői számos zeneszerző számos kórusművét jelentették meg, ezek nagy része kortárs szerző friss, akár éppen az egyik folyóirat következő havi számába szánt művei. Ezek a kortárs kórusdarabok nem minden esetben mondhatók velős és művészileg kidolgozott műveknek, azonban az *Éneklő Ifjúság* folyóirat talán ebből a szempontból is kitűnt a többi közül; ez tekinthető a leginkább átgondolt, gondosan megtervezett lapnak. A *Magyar Kórus* és az *Énekszó* folyóiratokhoz nem született Kodály tollából „előszó”.

A három folyóirat három különféle profilt képviselt. A *Magyar Kórus* elsősorban egyházi műveket közölt, alapvetően nem jellemezte lapszámonkénti tematikus összetartozás. Célja volt, hogy minél több kotta birtokába juthassanak az olvasók; a három folyóirat közül ebben találhatunk legnagyobb számban kórusműveket.

Az *Énekszó*ban szintén nagy mennyiségű kottaanyagot találhatunk. A folyóirat elsősorban népdalfeldolgozásokat és versmegzenésítéseket tartalmazott. Gyakorta előfordult továbbá, hogy az egyes szerzők saját szövegeiket látták el dallammal. Halmos László esetében találhatunk erre legtöbb példát: az *Énekszó* 2. évfolyamának 1. számában például kizárólag Halmos egy-neműkarokat közölt a lap kottamelléklete. A szerző tizenhárom kórusműve közül négy a saját versét zenésítette meg, a többi kompozíció pedig

többek között Petőfi Sándor és Gyulai Pál verseken, illetve népdalokon alapult.²³³ Azoknál a műveknél, ahol feltüntették a szöveg szerzőjét vagy forrását, azt zárójelben jeleztem a darab címe után (8. 9. és 10. táblázat). Az *Énekszó* ének- és zenepedagógiai folyóirat, így rendszeresen jelentek meg benne két-három furulyára vagy egyszólamú énekekre és furulyákra írt miniatűrök, amelyek elsősorban iskolai használatra a legmegfelelőbbek. Gárdonyi Zoltán *Furulyaszó* címmel több sorozatot is írt erre a hangszerre, amelyek alapjául népdalok szolgálnak.²³⁴

Az *Éneklő Ifjúság* folyóiratot tartom tematikai felépítés szempontjából leginkább átgondoltnak. A lapszámok zöme valamilyen címmel volt ellátva, amelyek köré a cikkek és a művek egyaránt épültek. Azonban a közölt kompozíciók mennyiségének szempontjából ez tekinthető a leginkább elenyészőnek. Számos egyszólamú éneket gyűjtöttem össze, ezek között kiemelkedően sok a magyar szöveggel ellátott, más népektől való népdal. E mögött is a tematikai egységesség szándéka húzódott meg: többek között délnyugati országok népdalait, *Izlandtól Kréta szigetéig* címmel pedig bolgár és görög dallamokat is találhatunk.²³⁵ Ezek a dalok elsősorban szintén az iskolai használatra voltak alkalmasak: izgalmas, új területeket nyithattak meg az érdeklődő ének-zene tanárok és karvezetők számára.

Kerényi György és Rajeczky Benjamin szerkesztésében több olyan szám is megjelent az *Éneklő Ifjúság*ban, amely ugyan kottát nem adott közre, azonban valamilyen zenetörténeti korszakot, egy-egy zeneszerző életét vagy éppen zeneelméleti témát tárgyalt. Példa erre *Bartók Béla könnyű zenéje* című lapszám, amely a *Gyermekeknek* és a *Mikrokozmosz* köteteiből, továbbá a *15 magyar parasztdalból* adott ízelítőt.²³⁶ További példák a Rajeczky Benjamin által írt *A barokk zene – Zenetörténeti jegyzetek II.*, illetve Gárdonyi Zoltán: *Forma a zenében* című tanulmánya.²³⁷

A következőkben a három folyóiratot összesítve igyekszem szemlélni a repertoár vizsgálata során kialakult szempontok szerint. A művek listáját áttekintve szembevetendő,

²³³ Halmos László: „Az októberi gyásznapra.”, „Sírjakok, magyarok...”, „Ima a hazáért.” „Gyászba magyarok.” *Énekszó* 2/1 (1934. szeptember): kottamelléklet. Halmos László saját versein alapuló egyneműkarai a folyóiratban.

²³⁴ Gárdonyi Zoltán: „Furulyaszó.” *Éneklő Ifjúság* 1/1 (1941. szeptember): hátsó borító. Gárdonyi Zoltán: „Furulyaszó 2.” *Énekszó* 17/91. (1949. szeptember): kottamelléklet.

²³⁵ Kerényi György (közr.): „Délnyugati országok.” *Éneklő Ifjúság* 8/3 (1948.): kottamelléklet. Kerényi György (közr.): „Izlandtól Kréta szigetéig.” *Éneklő Ifjúság* 8/4 (1949.): kottamelléklet. Ezek a lapszámokon nincs feltüntetve a megjelenés hónapja.

²³⁶ N.N.: „Bartók Béla könnyű zenéje.” *Éneklő Ifjúság* 3/11 (1944. július): kottamelléklet.

²³⁷ Rajeczky Benjamin: „A barokk zene – Zenetörténeti jegyzetek II.” *Éneklő Ifjúság* 7/3 1947/1948.): kottamelléklet. Gárdonyi Zoltán: „Forma a zenében.” *Éneklő Ifjúság* 7/4 (1948.): kottamelléklet. Ezek a lapszámokon nincs feltüntetve a megjelenés hónapja.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

hogy elsősorban kortárs magyar zeneszerzőktől jelentek meg művek, azonban a régi zenék közlése sem elhanyagolható számú. Összesen hetven magyar zeneszerző 454 vokális művét, illetve hatvan nem magyar ajkú komponista 260 művét számoltam össze.

Fontos szempont a népzene és az egyházzene arányának vizsgálata. Mivel a *Magyar Kórus* egyházzenei folyóirat volt, ebben elsősorban ilyen tematikájú művek jelentek meg – ellentétben a más funkciót betöltő *Énekszóval* és *Éneklő Ifjúsággal*. A *Magyar Kórus* mindössze két magyar népdalt közöl – egy népi Mária-siralmat, illetve az „A csitári hegyek alatt” kezdetű népdalt –, a másik két lap viszont, kiváltképp az *Éneklő Ifjúság*, bővelkedett a műfajban. A *Magyar Kórus* lapszámaiban ötszázegy egyházi vokális művet számoltam. Bár az egyházi művek száma nagyobb, azt mondhatjuk, nincs nagy eltérés a két műfajban megjelenő kották mennyisége között, a közlései mennyisége lényegében kiegyenlítettnek tekinthető.

Némely esetben a népdalok közlése terén is fel lehet fedezni lapszámonkénti összetartozást. Ennek két fajtájával találkoztam: Kodály: *Székelyfonó* című 1932-ben keletkezett daljátéka olyan céllal lett feldolgozva a folyóiratban, hogy az olvasó minél jobban megérthesse a mű cselekményét és felépítését. A szerkesztők a darabban szereplő népdalok kottáinak bemutatásával, illetőleg a népdalok között futó cselekmény ismertetésével igyekeztek átfogó képet nyújtani a műről.²³⁸ Több népdal egy lapban történő közlésének másik fajtája, amikor egy teljes népdalsorozatot jelentettek meg. Ezekben az esetekben leggyakrabban az egy tájegységgel tartozó énekeket gyűjtötték össze; példa erre az *Erdélyi népzene* sorozat, amely egyértelműen az erdélyi területek visszacsatolása révén került bele a lapba 1944-ben,²³⁹ illetve a *Kossuth-dalai* sorozat, amelyben az 1948-as események kapcsán *negyvennyolc* énekkel találkozhatunk.²⁴⁰ Különbféle pályázatoknak köszönhetően, illetve egyéni kísérletezésekből kifolyólag több esetben jelentek meg lelkes amatőrök, diákok által szülőfalujukban vagy annak közelében gyűjtött dallamok is.²⁴¹

A *Magyar Kórusban* hét, az *Énekszóban* hatvanhárom, az *Éneklő Ifjúságban* húsz kánont találtam, amelyek között az egyszerű kétszólamúaktól egészen a hatszólamúakig válogathattak az olvasók.

²³⁸ Kodály Zoltán: „Székelyfonó.” *Éneklő Ifjúság* 1/11 (1942. július).

²³⁹ N.N.: „Erdélyi népzene.” *Éneklő Ifjúság* 3/7 (1944. március).

²⁴⁰ Mathia Károly (közr.): „Negyvennyolcas dallamok.” *Énekszó* 15/82 (1948.) Ezen a lapszámon nincs feltüntetve a megjelenés hónapja.

²⁴¹ N.N.: „Édesanyám népdalkincse.” *Éneklő Ifjúság* 2/7 (1943. március). Kovács László debreceni gyűjtése; N.N.: „Szüret Nagylétán.” *Éneklő Ifjúság* 2/9 (1943. május). Suta Ilona, liceumi diák nagylétai gyűjtése.

A következőkben a két nagy műcsoportot: a régebbi korokból származó műveket, illetve a kiadóállalathoz csatlakozó kortárs szerzők kompozícióit külön fejezetekben vizsgálom.

2.1.1. Régi zenék közlése

Dolgozatomban minden olyan művet, ami nem kortárs szerzőtől származik, hanem korábban keletkezett kompozíció, a *régi zene* kifejezéssel jelölöm. Nem véletlenül írtam régi zenék közléseként, ugyanis összesítve a külföldi zeneszerzők neveit a következők rajzolódtak ki: a legtöbb, szám szerint harminc komponista a reneszánszban alkotott, tizenkilenc közülük a barokk korszakban, tíz a bécsi klasszicizmusban és mindössze ketten közülük a romantika korában.²⁴²

A Magyar Kórus Kiadóvállalat a régebbi korok kóruszenéi közül olyan műveket válogatott be az *Énekesrend* listájába, amelyek minőségüket tekintve magas színvonalúak. A három folyóirat közül itt elsősorban a *Magyar Kórust* fontos figyelembe venni, többek között egyházzenei profilja miatt itt található a legtöbb példát régi zenékre: százhuszonhárom darab korábban született kórusművet számláltam. Az *Énekszó* repertoárja is számottevő, összesen kilencvennégy régi zene található a lapszámokban. Ezekhez képest az alapvetően ifjú olvasóknak szánt *Éneklő Ifjúság* folyóiratban található ilyen típusú művek száma elenyésző. Inkább kortárs műveket és népdalokat közöltek itt, azoknak is gyakran csak egy-egy részletét, hiszen a folyóirat elsődleges célja az volt, hogy a *jó* zenét megismertessék és megszeretessék a fiatalsággal, illetve hogy minél szélesebb körben fejlesszék a műveltségüket. Bizonyára az is szerepet játszott, hogy a részletek közlésével serkentették a vásárlókedvet.

A kották közreadásával a gyakorlati használat segítése volt a cél: a művek listáját áttekintve jól kirajzolódik, hogy a szerkesztők igyekeztek minden lapszám megjelenítésénél törekedni arra, hogy bármilyen összetételű énekkarnak is voltak karnagyai a lap előfizetői, találjanak a saját maguk számára megfelelő kottaanyagot. Így a legtöbb esetben elmondható, hogy az *Énekesrend* régi zenéi nem túlzottan összetettek,

²⁴² Liszt Ferenc-től nagy számban adtak közre műveket, a másik romantikus szerző Franz Schubert, tőle mindössze két vegyeskart adtak közre. Franz Schubert: „In monte Oliveti.” *Magyar Kórus* 7/25 (1937. február): kottamelléklet. Franz Schubert: „Salve Regina.” *Magyar Kórus* 7/25. (1937. december): kottamelléklet.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

inkább egyszerűbb, könnyen tanulható, sok esetben két-háromszólamú, illetve elég gyakran kísérettel ellátott művek.

A legtöbb kompozíciót a következő, régi korokban alkotó zeneszerzőktől találtam, összesítve a három folyóirat eredményeit: Orlande de Lassus huszonhárom, Claudio Monteverdi huszonegy, Josquin des Prez tizenkilenc, Liszt Ferenc tizennyolc, Wolfgang Amadeus Mozart tizennyolc, Giovanni Pierluigi da Palestrina tizenhét, Michael Praetorius tizenhét, Johann Sebastian Bach tizenkét műve jelent meg az évek során.

Valamivel kevesebb művet jelentettek meg a következő szerzőktől: Ludwig van Beethoven nyolc, Antonio Caldara hat, Giovanni Battista Martini hat, Lodovico Grossi da Viadana öt, Tomás Luis de Victoria négy, Pierre de la Rue három, Joseph Haydn három, Georg Rhau három, Sixt Dietrich három darabját találtam a folyóiratok lapszámaiban.

Végül álljanak itt azok a nevek, akiknek egy-két műve került közreadásra: Alessandro Scarlatti, Antonio Lotti, Capi Lupi, Christoph Bernhard, Luigi Cherubini, Claudio Casciolini, Conrad Rein, Costanzo Festa, Erasmus Rotenbucher, Francesco Rosselli, Franz Schubert, Francesco Soriano, Giacomo Antonio Perti, Georg Friedrich Händel, Giovanni Francesco Anerio, Giuseppe Ottavio Pitoni, Giuseppe Tartini, John of Fornsete, Giovanni Croce, Hans Leo Hassler, Henry Purcell, Heinrich Schütz, Konrad Hagius, Otto Siegfried Harnisch, Jacques Arcadelt, Jacobus Gallus, Johann Hermann Schein, J. Heller, Jacob Regnart, J. Thamant, Luca Marenzio, Leonhard Schröter, Gustav Lange, Ludwig Senfl, Marc'Antonio Ingegneri, Menegali, Michael Haydn, Philip Hayes, Philippe de Monte, Quirino Gasparini, Rouget de l'Isle, Sethus Calvicius, Antonio Salieri, Thomas Morley, William Hayes.

A régi zenéket szövegük tekintetében többféle módon jelentették meg. Találkozhatunk csak eredeti szövegűvel, csak magyar fordítást közzölve, illetve – ideális esetben – az eredetit és a fordítást egyaránt szerepeltető megoldással. A nem magyar szövegű művek fordítói sajnos nem minden esetben voltak feltüntetve. Azok alapján, ahol mégis szerepel: Kerényi György, Raics István, Jankovich Ferenc, Nádasdy [Graff] Kálmán, Faludi Béla, Szabó Miklós és Rezessy László neve merült fel.

A *Kodály Zoltán és az Éneklő Ifjúság* című fejezetben Kodály nyilatkozataival kapcsolatban már kitértem a műfordítás kérdésére. Kodály alapvetően azt szorgalmazta, hogy lehetőleg eredeti nyelven hangozzanak el a külföldi szerzők művei.²⁴³ Úgy vélem,

²⁴³ Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés I. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Budapest: Argumentum, 2007.) 51–55. 55.

alapvetően a magyartalan, nem helyes prozodiájú szövegfordításokat ellenezte, így jobbnak látta az eredeti nyelven történő éneklést. Ezzel szemben nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a szempontot, miszerint a gyermekkarok és az amatőr – sőt még a profi – énekkarok számára is jelentősen hosszabb időt tud igénybe venni egy-egy idegen nyelvű mű elsajátítása, mint a magyar nyelvűeké. Mátyás János a „*Hány színe van az életnek?*” című, Bárdos Lajossal készült beszélgetéseit dokumentáló könyvében a műfordítás kérdéskörére is kitért. Bárdos méltatta a velük dolgozó szövegköltők munkáját, általuk számottevően több hazai kórus ismerhette meg a régi mesterek műveit:

Elsősorban és hálásan a műfordítói gárdáról kell beszélni. Ők a régi és a modern művek szövegeit olyan nagyszerűen ültették át magyarra, amire azelőtt zenei életünkben nem volt példa. A régi, „Lász-LÓ-király”-szerű prozodiákkal szemben Nádasdy Kálmán volt az, aki a Társas énekekben és más kiadványai által – Kerényi Györggyel együtt – ezt a kiváló műfordítói iskolát megteremtette. Náluk, társaik és követőik szövegeiben a magyar nyelv az idegen dallamon teljes összeolvadottságban, ritmikai, hangsúlyozási és kifejezésbeli egységben áll; mintha együtt született volna azzal. Ez a gárda aztán nagyon kiterjedélyesedett. A fiatalabbak közül Raics István, Jankovich Ferenc, Szabó Miklós – az operaénekes, aki kitűnő madrigálfordításokat írt –, még később dr. Vargha Károly, Lukin László és mások nevét kell följegyezni.²⁴⁴

Bárdos nagyra becsülte továbbá a szövegírókat és költőket is.²⁴⁵ Példaként Marenzio *A hajnal* című művét említette, felhívva rá a figyelmet, hogy a magyar címet természetesen nem a szerző adta kórusdarabjának, ennek ellenére mégis színvonalas a szövege: Kerényi Györgynek köszönhető, hogy Marenzio művét többszáz énekkar énekelte már el magyar nyelven. Bizton állíthatjuk, hogy olaszul kevesebben mertek volna hozzáfogni.

A szerkesztők tudatosan összehangolták a folyóiratokkal kapcsolatos tevékenységeket. Egy folyóiraton belül, illetve az egyes folyóiratok között sem volt jellemző, hogy a kompozíciók közlésében ismétlődések lettek volna. Néhány esetben azonban láttam olyan műre példát, amelyet több alkalommal is közreadtak. Így például Ludwig Ernst Gebhardi (1787–1862) *Glória-kánonját*, amely a mozgalom egyik legnépszerűbb éneke volt: a kánont az Éneklő Ifjúság hangversenyek egyik elmaradhatatlan összkari darabjaként tartották számon, ennek köszönhető, hogy többször is megjelent a

²⁴⁴ Mátyás János: „*Hány színe van az életnek?*” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.) 22–23.

²⁴⁵ I.h.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

kottája (7. faksimile).²⁴⁶ Az 1934-es nagyszabású koncert – amelyet az *Énekszó* és a *Magyar Kórus* a mozgalom első hangversenyeként emlegetett – már a világtáj-énekítés technikájával szólaltatták meg a kánont. A régi zenék egyik kulcsfontosságú képviselőjeként fontosnak tartom kiemelni, s így közölni is a mű kottáját (7. faksimile):²⁴⁷



1 2
Gló-ri-a száll-jon a mennybe fel, jő-jön a föld-re a bé-ke! És az
3 4
em-be-ri szív-be a jó-sa-ga-tat. A-men, a-men!

Az Éneklő Ifjúság híres Glória-kánonja (Gebhardi műve), az első „négy világtáj-énekítés témája. Olyan volt — írja róla Szomoró Dezső — „miként Isten egész mennyboltja, ami megnyílt és zengett!’”

7. faksimile: L. E. Gebhardi: *Glória-kánon az Éneklő Ifjúság* 2. évfolyam 4. számában.

A hangversenyt bemutató júniusi lapszámban egy a Gebhardi mű előadásával kapcsolatos kritikát idéztek a *Budapesti Hírlapból*, innentől számítva a kánon az Éneklő Ifjúság-hangversenyek „hymuszaként” szólalt meg:

Ez a záró-kánon az egész est leghatalmasabb élménye volt. A többi ismertető is azt állapítja meg. A *Budapesti Hírlap* írja: „Megindító és egyben szívet vidító volt a műsor első részét befejező kánon, amelyet 4 iskola növendékei énekeltek. Az egyes kórusok a terem különböző részeiben voltak elhelyezve, a négyszólamú kánon ezzel az akusztikailag is hangsúlyozott beállítással, különösen színesnek hatott. A sok tiszta, frissességében szinte fanyar csengésű és mégis édes gyermekhang olyan volt, mintha nemcsak a terem töltené be, hanem áttörné a falakat, hogy egyenesen a magasba szálljon. A kánon befejezésekor viharszerűen tört ki a közönség lelkesedése. A már elvonulni kezdő énekeseknek vissza kellett térniük, hogy a kánont megismételjék.”

A régebbi korok igényes kóruskompozícióinak felkarolása, illetve, hogy a mai napig a magyar kórusok repertoárján szerepelnek a kiadó által közreadott *Énekesrend* legnépszerűbbé vált művei, egyértelműen a Magyar Kórus működésének köszönhető.

²⁴⁶ Gebhardi: „Glóira-kánon.” *Éneklő Ifjúság* 2/4 (1942.december); A szerkesztők „az Éneklő Ifjúság híres Glória-kánonja”-ként tüntették fel a művet.

²⁴⁷ N.N.: „Éneklő Ifjúság. Az Énekszó és Magyar Kórus hangversenye. Zeneművészeti Főiskola, április 28.” *Énekszó* 1/6 (1934, június): 103.

2.1.2. Új zenék közlése

A folyóiratokban számos kortárs magyar zeneszerző neve megjelent. Voltak köztük olyanok, akiknek művei végig kísérték a két évtizedet, illetve olyan alkotók is, akiknek neve csak néhányszor, vagy csupán egyszer szerepelt. Kodály Zoltán nyolcvannyolc, Bárdos Lajos nyolcvanhat művel a legtöbbet közölt szerzők a folyóiratok működésének éveiben. Sok darabját jelentették meg továbbá a következő zeneszerzőknek: Halmos László hatvannyolc, Kerényi György ötven, illetve Farkas Ferenc tizenkilenc művét találhatjuk meg a lapokban. A magyar szerzők kompozícióinak több mint negyvenkilenc százalékát Bárdos, Halmos, Kerényi és Farkas Ferenc vokális alkotásai teszik ki. Gárdonyi Zoltán, Kertész Gyula, Ádám Jenő, Veress Sándor, Deák-Bárdos György, Nádasdy [Graff] Kálmán, Volly István és Harmat Artúr nevének kiemelését szintén indokoltnak érzem: aktív szerzőkként kompozícióik, mindemellett néhányuk írásai is gyakran megjelentek a folyóiratokban. Vannak azonban olyan szerzők, akiknek nevével csak egyszer, vagy nagyon kevés alkalommal találkoztam, ilyenek például: Horváth Cirill, Rossa Ernő, Kiss Dénes, Brantl Ernő és Maros Rudolf. Maros Rudolf ebben az időszakban még igen fiatal volt – egy művet közöltek tőle 1947-ben, ekkor volt a szerző harminc éves –, ha az államosítás nem vetett volna véget a kiadóvállalat működésének, feltehetőleg a legtöbbet közölt zeneszerzők egyike lett volna.²⁴⁸

A kiadó lehetővé tette, hogy a szerzők egy-két héten belül megjelentethessék frissen elkészült műveiket, és ez igen vonzónak bizonyult számukra. Ennek köszönhetően Bárdosék számos kollégája kereste meg őket szerzeményeikkel, így nem volt probléma a közlésre szánt kortárs repertoár mennyiségét illetően. Bárdos így emlékezett vissza a kiadó szerzőkörére:

Az a lehetőség, hogy egy-két hét alatt bármi megjelenhetett, természetesen sokkal serkentőbb volt a szerzőkre, mint az a helyzet, amelyet gyakran ma is érzünk, hogy évekig heverhet fiókunkban – vagy más fiókjában – egy kézirat, míg nyomdafestékhez jut. Ezért aztán egyre-másra jöttek a kollégák hozzánk: valahol végre megjelenhetnek a műveik. – Mert a nagy, hivatásos kiadók nem voltak hajlandók bizonytalan üzletkebe

²⁴⁸ Maros Rudolf: „A liba pék.” *Énekszó* 15/79 (1947.): kottamelléklet. Ezen a lapszámon nincs feltüntetve a megjelenés hónapja. *A liba pék* Weöres Sándor versére íródott háromszólamú egyneműkar.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

belemenni. Farkas Ferenc, Veress Sándor, Vásárhelyi Zoltán, Péter József, Járdányi Pál, Maros Rudolf – nem is tudom felsorolni, az egész fiatal zeneszerzőgárdát. Egyre többen kapcsolódtak be olyan élvonalbeli muzsikusok is, akik addig kevésbé érdeklődtek a vokális zene iránt, mint Kadosa Pál és mások – mert látták, hogy ez is virágzó ága a zenének, amely éppúgy hozzátartozik a muzsika teljességéhez, mint a vonósnégyesek, fúvóskvintettek.²⁴⁹

A művek gyors megjelentetésének lehetősége tehát rendkívül serkentően hatott a kiadóvállalathoz csatlakozó zeneszerzőkre. A lapszámokba bekerült művek kiválasztásánál kétfelől vettek anyagokat a szerkesztők: egyrészt figyelembe vették az aktuális külső eseményeket és emlékéveket, erre példa 1936: Liszt Ferenc halálának ötvenedik évfordulója alkalmából a szerkesztők számos Liszt kompozíciót jelentettek meg. Feltehetően acélból, hogy az együttesek fel tudjanak készülni az emlékévre már 1935 decemberében, az *Énekszó* 3. évfolyam 2. számában *Liszt Ferenc emlékének* címmel került kiadásra a lap, benne a szerző számos kórusművével.²⁵⁰ Másrészt egyre több és több kortársuk jelentkezett náluk már kész művekkel, így nekik csak válogatni kellett a fő szempont alapján: jó zenét akartak kiadni.²⁵¹

Az *Éneklő Ifjúság* jegyében született Kodály művek fejezetben már kitértem arra, hogy Kodály a Magyar Kórus Kiadóvállalatnál jelentette meg kórusműveit. Bartók Bélát is megkeresték ezügyben a szerkesztők, s bár először finoman elhárította a kérést, Kertész Gyula – arra hivatkozva, hogy Kodály neve mennyire ismertté vált országszerte a folyóiratoknak köszönhetően –, végül mégis elérte, hogy Bartók is bekapcsolódjon a mozgalomba. Huszonhét egyneműkari műve a kiadó gondozásában jelent meg.²⁵² Az első kéziratokat már 1936-ban megkapták Bárdosék Bartóktól, a bemutatókra 1937-ben került sor először Kecskeméten április 18-án, majd Budapesten május 7-én.²⁵³ Kerényi György visszaemlékezéseiből megtudhatunk néhány információt a bemutató szervezésének körülményeiről:

Kodály már jó ideje arra buzdította Bartókot, írjon ő is kórusműveket. Bartók végre rászánta magát gyermek- és nőikari sorozatának komponálására. Az 1937. május 7-i budapesti koncertet Bartók felkérésére én szerveztem; jól ismertem az akkori előadókat,

²⁴⁹ Mátyás, i.m., 17–18.

²⁵⁰ N.N.: „Liszt Ferenc emlékének.” *Énekszó* 3/2 (1935. december): kottamelléklet.

²⁵¹ I.h.

²⁵² Mátyás, i.m., 19.

²⁵³ Szabó Miklós: *Bartók Béla kórusművei*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1985.) 20.

tudtam, kikre bízhatom kórusműveinek megszólaltatását. A közreműködő énekkarokat aszerint igyekeztem kiválogatni, hogy melyik Bartók-kórusmű melyik együttes arculatához, befogadóképességéhez illik leginkább. Endre (András) Béla, az akkor fiatal karnagy jó barátom volt, ő vállalkozott arra, hogy mindhárom férfikarának legjobb énekeseiből együttest alakítson erre az alkalomra. Az ő előadásukban hangzott el a budapesti hangversenyen Bartók Elmúlt időkből című, háromrészes férfikari ciklusa, forró sikerrel. A gyermek- és nőikarok egy részét polgári iskolai leánykarok mutatták be, kiválóan: a Váci útiakat Barth Ferencné, az Óhegy utcaiakat Faragó Mária, a Batthyány utcaiakat Radnai Paula, a Liget utcai fiúkórust Preisinger (Perényi) László vezényelte. Különleges szépséggel szólt a Ciszterci Gimnázium fiúkara és a Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium énekkara, az előbbit Rajeczky Benjámín, az utóbbit Sztojanovits Adrienne vezényelte.²⁵⁴

Egy 1937-es *Magyar Kórus* lapszám *Éneklő Ifjúság* rovata a Bartók Béla egyneműkarait bemutató hangversenyre hívta fel a figyelmet a következőképpen:

Az Éneklő Ifjúság budapesti áprilisi hangversenyére lázasan készülődik az ifjú énekesek sokasága. A hangversenynek egyedülálló nevezetessége lesz Bartók Béla ifjúsági karénekeinek bemutatója. A világ ünneplte zeneszerzője eljön körünkbe, az éneklő ifjúság nagy, ünneplő koszorújába, nemcsak remekszép gyermekkari műveivel, de személyesen is és maga is szerepelni fog a hangversenyen.²⁵⁵

A mozgalom történetében tehát meghatározó eseményként tartották számon, hogy Bartók részt vett a hangversenyen. Két kánon címe számtalanszor felbukkant a folyóiratokban, hiszen nem múlhatott el Éneklő Ifjúság-hangverseny közös záróének nélkül. A *régi zenék* közlésével foglalkozó alfejezetben kiemeltem Gebhardi *Glória kánonját*, mint a mozgalom egyik legnagyobb jelentőséggel bíró összkarri művét. Emellett az *új zenék* között is született egy legalább ennyire hangsúlyos – ha nem a leginkább jelentős – kánon, Kodály *A magyarokhoz* című, Berzsenyi Dániel költeményét feldolgozó nagyszabású kórusműve, amelyet többnyire *Forr a világ*-ként emlegettek a lapszámok. Bárdos visszaemlékezéseiből kiderül, hogy pontosan vissza tudta idézni Kodály szavait azzal kapcsolatban, amikor telefonon bejelentette számukra a kánon elkészültét: „Volna itt

²⁵⁴ Gábor Lilla: „Kodály pedagógiájának nyomában. Kerényi György és Bors Irma visszaemlékezése.” In: Ittész Mihály (szerk.): *A Kodály Intézet évkönyve III.* (Kecskemét: Kodály Intézet, 1986.) 28–38.

²⁵⁵ N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 7/25 (1937. február): 463.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

egy magyar kánon, hogy ne mindig csak idegent kelljen énekelni...” – a *Glória kánonra* célozva.²⁵⁶ Elsőként az *Énekszó* folyóiratban jelentették meg a kottát egyszólamban 1936-ban, a 3. évfolyam 6. számában.²⁵⁷ Bárdos két tanulmányt is szentelt Kodály kórusának, amelyekben különböző szempontok szerint dolgozta fel a művet. *A Kodály-kánon prozódíája* címmel Berzsenyi versének elemzése alapján vizsgálta a zenei anyagot: elsőként szavanként haladva, a felütések kérdését vizsgálva, majd a mű mondattagjain, mondatain, végül a teljes versen végighaladó áttekintéssel.²⁵⁸ A másik tanulmány *A szabadság kánonja* címet kapta, amely gyakorlati tanácsokkal látta el a karvezetőket a kánon jó szólambeosztásához, betanításához és kidolgozásához.²⁵⁹ Az 1943. májusi lapszámnak már első oldala is felhívta magára a figyelmet *Forr a világ* címével (8. faksimile):



8. faksimile: *Forr a világ...* cikk-részlet az *Éneklő Ifjúság* folyóirat 2. évfolyam, 9. számából.

²⁵⁶ Mátyás, i.m., 30.

²⁵⁷ Kodály Zoltán: „A magyarokhoz.” *Énekszó* 3/6 (1936. április): kottamelléklet.

²⁵⁸ Bárdos Lajos: „A Kodály-kánon prozódíája.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Harminc írás*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1969.) 262-273. Első megjelenés: *Új Zenei Szemle* 3/12 (1952. december): 20–22.

²⁵⁹ Bárdos Lajos: „A szabadság kánonja. Gyakorlati tanácsok.” In: Bárdos Lajos: *Tíz újabb írás*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1974.) 215–218. Első megjelenés: Fodor Lajos (szerk.): *Karének II-III*. (Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1954.) Továbbá a *Harminc írásban* „A magyarokhoz. Tanácsok a Kodály-kánon betanításához” címmel egy „A szabadság kánonja” című tanulmányt nagyrészt lefedő, bár több helyen eltérő szövegű írás is megjelent.

Sokatmondó olvasni azt a szinte megbabonázott lelkesedésről árulkodó dolgozatot, amelyet Lőrinczy Éva, hatodik osztályos református leánygimnazista tanuló írt a kánonnal kapcsolatos élményeiről. Az idézetben érintette továbbá a már fentebb említett *Glória* kánont is:

„Forr a világ...” – zúg minden karének-órán Kodály tündöklő kánonja. Megbabonázva szoktam énekelni. Mikor a leányjakakon felzeng ez a mondat, mindig legyőzhetetlennek érzem magam. Tudom, hogy diadalmaskodnunk kell, akármi történjék is. A harcokra gondolok, az előnyomulásokra, véres veszteségekre... Forr a világ... Jönnek a sebesültek, félkarú katonák tűnnek fel az utcán, és valahol most ujjongva a mi veszteségünk ünnepét ülik... Forr a világ... Most mi örülünk! Győzelem! Az ellenség visszavonult... Forr a világ... Holnaptól kezdve kevesebb a kenyér! De nem hagyjuk magunkat! Mindent a győzelemért.... Forr a világ... De nem félek! Mert nem sokaság, hanem Lélek! s szabad nép tesz csuda dolgokat! Szabad nép! Büszke vagyok magyarságomra. Berzsenyi szövegéhez járul Kodály lelkesítő zenéje; egyszeri hallás után úgy érzi az ember, most tudja már: Mit jelent magyarnak lenni. [...]

A Kodály-ünnep készülődésében egy énekórán eszembe jutott egy másik gyönyörű kánon, amely megmarkolja az ember szívét, de reményt is önt bele. Azt hiszem, nem véletlen, hogy rá gondoltam: Glória szálljon a mennybe fel...²⁶⁰

2.1.3. A folyóiratokban megjelenő karirodalmi műfajok csoportosítása

Az Éneklő Ifjúság mozgalom kapcsán sokaknak bizonyára az éneklő gyermekek sokasága jut eszébe, így feltételezhetnénk, hogy a mozgalom indulásakor is túlnyomórészt a gyermekkari – vagy legalábbis egyeteműkari – irodalomra épült a folyóiratok repertoárja. Egyeteműkarok valóban nagy számban szerepeltek, érdemes azonban megvizsgálni a többi területet is, hiszen a Magyar Kórus Kiadóvállalat számos műfajjal bővítette az *Énekesrend*, s ezáltal a lapszámokban kiadott kották listáját.

A Függelékben található műveket összegyűjtő táblázatok *Megjegyzések* oszlopaiban igyekeztem minden műnél feltüntetni az előadói apparátusra vonatkozó információkat (8. 9. és 10. táblázat). Az egyeteműkarok közlése esetében a legtöbbször nem egyértelmű, hogy pontosan milyen összetételű énekkarral adandók elő, viszont arra a

²⁶⁰ Lőrinczy Éva: „Forr a világ. Készülődés a Kodály-ünnepre.” *Éneklő Ifjúság* 2/9 (1943. május): első borító.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

néhány esetre, amikor konkrét utasításként szerepelt az előadói apparátus, szerepeljen itt néhány Bárdos mű példája: az *Országunk istápjja* „négyzólamú férfikarra” íródott, a *Haj ide, Bella!* című egyneműkar a „kicsinyek kórusa” meghatározást kapta, a *Jertek frissen, pásztorok* pedig „gyermekkar” műfajmegjelöléssel szerepel. A többi mű esetében alapvetően a kompozíció szövege, a mű jellege és összetétele határozhatta meg azt, hogy a karvezetők milyen egyneműkari apparátussal kívánták előadni.

A *Magyar Kórus* folyóiratban 216, az *Énekszó* folyóiratban 185, az *Éneklő Ifjúság* folyóiratban harminchárom egyneműkari darabot találtam – a viszonylag alacsony szám betudható annak, hogy míg a *Magyar Kórus* húsz, az *Énekszó* pedig tizenhét éven át került kiadásra, addig a csak később, 1941-ben elindított *Éneklő Ifjúság* folyóirat mindössze kilenc éven át működhetett –, így az egyneműkarok repertoárja tekinthető a leggazdagabbnak: 312 mű összesen. Ezek a kórusművek többnyire két- vagy háromzólamúak, a számlálásba nem kalkuláltam bele a kánonokat. Találhatunk közöttük egyházi és világi ihletésű szövegűeket egyaránt: a *Magyar Kórus* folyóiratban – jellegéből adódóan – az egyházi szövegű kórusok kaptak helyet, az *Énekszóban* főként az iskolai használatot vették figyelembe, így egyesek szerepeltek közöttük egyházi és világi művek egyaránt. Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat repertoárja szintén tartalmazott egyházi és világi műveket egyaránt.

A második nagy csoport a vegyeskaroké. A mozgalom célja elsősorban a gyerekek zenei műveltségének új alapokra helyezése volt, így valóban, legnagyobb számban az egyneműkarok kaptak helyet a folyóirat kottamellékleteiben. Azonban a már működő egyházi énekkarokra, felnőtt együttesekre és az ifjúsági énekkarokra is gondolniuk kellett a szerkesztőknek, így a *Magyar Kórusban* 143, az *Énekszóban* harminckilenc, tehát összesen 182 vegyeskart jelentettek meg. Az *Éneklő Ifjúságban* – profiljából adódóan – vegyeskari művet nem találtam.

Az *Éneklő Ifjúság* hangversenyek kapcsán a korábbi fejezetekben többször hangsúlyoztam már a kánonok nagy jelentőségét. A folyóiratokat összesítve még inkább megbizonyosodhatunk arról, hogy a mozgalom képviselői mekkora szerepet tulajdonítottak ennek a műfajnak. A kánon-tanulás a többszólamú éneklésre való nevelés talán legalapvetőbb, elengedhetetlen eszköze. Ennek megfelelően az elsősorban énekkarok részére közreadott *Énekszóban* számoltam belőle legtöbbit: hatvanhárom darabot. Az *Éneklő Ifjúságban* húsz, a *Magyar Kórus* folyóiratban hét található, ez összesen kilencven darab kánont jelent.

A következő szintén lényeges és gazdag terület a magyar népdaloké, amelyeknek a Függelékben külön táblázatot szenteltem (11. táblázat). Összesen 444 magyar népdal köztjét közölték a folyóiratok. A népdalok gyűjtőit a legtöbb esetben nem tüntették fel, ahol azonban szerepelt, az ennek szentelt táblázat *Megjegyzések* oszlopában jelöltem a gyűjtő nevét, illetve a gyűjtés helyét. Volly István (1907–1992) zeneszerző, népzene kutató, folklorista neve merült fel legtöbbször, aki a *Népi Leányjátékok*, illetve a három kötetes *Népi Játékok* című gyűjteményeiről ismert leginkább.²⁶¹ A népdalgyűjtők közül Volly István mellett Kodály Zoltán, Bartók Béla, Ádám Jenő, Veress Sándor, Péczely Attila, és Kerényi György neve szerepelt leggyakrabban.²⁶²

Főként az egyházi–gyakorlati használatra készült *Magyar Kórus* folyóiratban számos az állandó és változó misetételekhez tartozó gregorián dallamot adtak közre – például a *Vezérfonal liturgikus énekes miséhez*, amely minden állandó misetételhez közölt egy-egy kísérettel ellátott gregoriánt.²⁶³ Továbbá a folyóirat bővelkedett az éppen aktuális ünnepkörhöz tartozó korálisokban, illetve egyszólamú népénekekben. A szerkesztők több esetben megjelölték a dallamok forráshelyét, amelyek közül gyakoriságuk miatt kettőt érdemes kiemelni: a Kisdy Benedek szerkesztésében, 1651-ben, első nyomtatott magyar katolikus énekeskönyvként megjelent *Cantus Catholicit*, és az 1797-es Bozóky Mihály féle *Katolikus kar-béli kótás énekes könyvet*.²⁶⁴

A következő karirodalmi műcsoport a bicíniumoké, amely főként Kodály Zoltán neve kapcsán merül fel gyakran, és valóban, jó néhány kétszólamú énekét közölték a kiadványok. Példa erre az *Énekszó* 5. évfolyam 4. száma, amelyben a *Felsőszeli magas torony*, a *Garibaldi csárdás kis kalapja*, a *Nem hitted, hogy katona leszek én* és a *Hej, Vargáné káposztát főz* kezdetű bicíniumok kaptak helyet.²⁶⁵ Azonban fontos megemlíteni, hogy nemcsak Kodály, hanem a kiadvállalathoz csatlakozó szerzők közül többen is alkottak a műfajban: szemléletes példa erre az *Énekszó* 3. évfolyam 6. száma, amelyben többek között Farkas Ferenc kilenc, kétszólamú, népdalokat feldolgozó művét adták közre

²⁶¹ Szalay Olga: „A Kodály-tanítványok népzene tudományi bibliográfiája (1913–2005).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében.* (Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017.) 333–478. 476–478.

²⁶² Továbbá: Vargyas Lajos, Pálóczy Horváth Ádám, Sebestyén Gyula, Lajtha László, Szemere Gyula, Rossa Ernő, Vass Lajos, Lükő Gábor és Jurassa Andre.

²⁶³ N.N.: „Vezérfonal liturgikus énekes miséhez.” *Magyar Kórus* 2/6 (1932. június): kottamelléklet.

²⁶⁴ N.N.: *Cantus Catholicit*. In: Dr. Diós István és Dr. Viczián János (szerkesztők): *Magyar Katolikus Lexikon*. <http://lexikon.katolikus.hu/C/Cantus%20Catholicit.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. augusztus 10.)

²⁶⁵ Kodály Zoltán: „Felsőszeli magas torony.” „Garibaldi csárdás kis kalapja.” „Nem hitted, hogy katona leszek én.” „Hej, Vargáné káposztát főz.” *Énekszó* 5/4 (1938. február): kottamelléklet.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.1. Az általános repertoár bemutatása

a kottamellékletben.²⁶⁶ Ide tartozik továbbá Bárdos Lajos *Kicsinyek kórusa* című sorozata is, amely szintén népdal-alapú bicíniumokat foglalt magában, erre példa az *Énekszó* 6. évfolyam 2. száma: tizenhét darabot tettek közzé Bárdos sorozatából.²⁶⁷

Nagy számban jelentettek meg továbbá hangszerkíséretes műveket: leggyakrabban orgona – esetleg harmónium – kísérettel. A *Magyar Kórusban* hatvannyolc ilyen művet számoltam. Az *Énekszóban* is található hangszerkíséretes kompozíciókat, azonban ezek inkább zongora-, furulya-, csembaló- és hegedűszólamokat tartalmaztak: tíz darabot számoltam. Az *Éneklő Ifjúság* folyóiratban leginkább ének-zongorás művekre találtam példát. Az *Énekszóban* több esetben helyet kaptak énekgyakorlatok és furulyadarabok is: például a Kodály-Ádám féle *Szó–Mi* füzetek darabjai, illetve Gárdonyi Zoltán *Furulyaszó* sorozatai, amelyek jól hasznosíthatóak voltak az énekórákon.²⁶⁸

A folyóiratok szerkesztői kedvelték az egy adott témára épülő lapszámok közreadását, így számos esetben találkozhatunk további típusú sorozatok megjelenítésével: a *Magyar Kórus* 13. évfolyam 52. és 53. száma például Monterverdi halálának 300. évfordulója alkalmából egyneműkari és vegyeskari műveinek sorozatát adták közre.²⁶⁹ Kortárs zenei összeállításokra is álljon itt néhány példa: az *Éneklő Ifjúság* folyóirat 7. évfolyam 5. számában „A szabadságharc korának zenei emlékezete” alcímmel jelent meg Kerényi György *Énekes Petőfi* című kétszólamú egyneműkarok-sorozata, amely tíz darab Petőfi-vers megzenésítését tartalmazta. E művek a bicínium műfajába tartoznak.²⁷⁰ További példa Hajdu Mihály öt gyermekkara, amely az *Énekszó* 17.

²⁶⁶ Farkas Ferenc: „Karikázó tánc.” „Egyszer két lányok.” „Csillagom révészem.” „Sudidrom.” „Párosító.” „Gyöngyöri gyöngy.” „Regős ének.” „Lányoknak való nóta.” „Molnárnóta.” *Énekszó* 3/6 (1936. április): kottamelléklet.

²⁶⁷ Bárdos Lajos: „A szántói híres utca.” „Ugyan, édes komámasszony.” „Haj ide Bella.” „Megjött már a fecskemadár (cserkészdal).” „Mit vizstek.” „Menyasszony, vőlegény.” „Az árgyélus kismadár.” „Csütörtökön virradóra.” „Kiskacsa fürdik.” „Elment a lúd.” „Nem láttam én molnárcsókot.” „Nád a házam teteje.” „Jázminkor kihajlik az uccára.” „Emlékezzünk Szent Balázsról.” „Ettem szőlőt most érik.” „Elszaladt a kemence.” „Egy boszorka van (tót dudások).” *Énekszó* 6/2 (1938. november): kottamelléklet.

²⁶⁸ Gárdonyi Zoltán: „Vidám zene. Két és három furulyára, népdalok.” *Énekszó* 7/1 (1939. szeptember-október): kottamelléklet. Gárdonyi Zoltán: „Furulyaszó 2. Népdalok énekhangra két furulyával, vagy hegedűvel.” *Énekszó* 16/91 (1949. szeptember): kottamelléklet.

²⁶⁹ Monteverdi: „Ave Maria.” „Angelus ad pastores.” „Pater, venit hora.” „O Domine.” „O crux benedicta.” „O magnum pietatis.” „Surgens Jesus.” „Quam pulchra es.” „Veni sponsa Christi.” – egyneműkarok, *Magyar Kórus* 13/52 (1943. szeptember): kottamelléklet. Monteverdi: „Ubi duo vel tres.” „Justi tulérunt.” „O Domine.” „O bone Jésum.” „Surge propera.” „Quam pulchra es.” „Ave Maria.” „Lapidabant Stephanum.” „Veni sponsa Christi.” „In tua patientia.” – Vegyeskarok, de előadhatóak egyneműkarral is. *Magyar Kórus* 13/53 (1943. november): kottamelléklet.

²⁷⁰ Kerényi György: „Énekes Petőfi.” *Éneklő Ifjúság* 7/5 (1948): kottamelléklet.

évfolyamának 6. számában jelent meg: a sorozat Károlyi Amy és Móricz Zsigmond állatokról szóló verseit dolgozta fel.²⁷¹

Végül az *Éneklő Ifjúság* folyóiratban jelentős szerepet kaptak a más népektől származó népdalok. Főként egyszólamú énekeket találhatunk a folyóiratban: 1949-ben – amely az önállóan működő *Éneklő Ifjúság* folyóirat utolsó éve volt – kizárólag más népek dalait közölték a szerkesztők. Olasz, francia, baszk, spanyol, breton, skót, ír, izlandi, skandináv, finn, német, orosz, tót, román, bolgár és görög dallamok kottáit tartalmazták a lapszámok.²⁷² A fordításokat Kerényi György készítette el. Már korábban is volt azonban példa nem magyar eredetű népzenei közlésére a folyóirat történetében: a folyóirat 3. évfolyamának 3. számában kétszólamú francia dallamokat találhatunk, amelyeknek fordításait és a két énekszólamra való alkalmazásukat szintén Kerényi György végezte el.²⁷³

Összességében elmondható, hogy a karrirodalmi műfajok tekintetében rendkívül sokféle tudott lenni a három folyóirat: mind a felnőtt kórusok, mind az iskolai énekkarok, illetve mind a gyermek, mind a felnőtt énekesek részére egyaránt bőséges repertoár állt rendelkezésre a kiadóvállalat működésének éve alatt.

2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

A fentebb írtakból jól látható, hogy rengeteg zeneszerző neve merült fel a Magyar Kórus kiadó működése kapcsán, hiszen a tény, hogy kifejezetten gyorsan közzé tehetővé váltak a kórusművek, nagyon vonzóvá tette a kortárs szerzők számára azt, hogy csatlakozzanak a vállalathoz.

Úgy vélem, az a két személy, akik zeneszerzőként, szerkesztőként és a mozgalom vezető alakjaiként egyaránt leginkább kulcsfontosságú szerepet tölthettek be a kiadó működésének éveiben, Kerényi György és Bárdos Lajos volt. A következőkben az ő tevékenységüket mutatom be, illetve a folyóiratokban megjelent műveik közül választott kóruskompozícióikat elemzem.

²⁷¹ Hajdu Mihály: „Öt gyermek kórus.” *Énekszó* 17/6 (1950. május): kottamelléklet. „Őzike-nóta (Károlyi Amy).” „Szúnyog-lakodalom (Károlyi Amy).” „A héja (Móricz Zsigmond).” „A kóro és a kismadár (Móricz Zsigmond).” „A veréb (Móricz Zsigmond).”

²⁷² Kerényi György (közr.): „Európai népek dalai – Délnyugai országok.” *Éneklő Ifjúság* 8/3 (1948). Kerényi György (közr.): „Európai népek dalai – Ízlandtól Kréta szigetéig.” *Éneklő Ifjúság* 8/4 (1949).

²⁷³ N.N.: „Francia dalok lapja.” *Éneklő Ifjúság* 3/3 (1943. november).

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

2.2.1. Kerényi György szerepe az Éneklő Ifjúság mozgalomban

Kerényi György (1902–1986) Bárdos Lajoshoz hasonlóan azon „Tizenhárom fiatal zeneszerző” tanítvány egyike volt, akik Kodály Zoltán zeneszerzőosztályába járt. Kodály így írt róla és Bárdosról 1925-ben: „Bárdos és Kerényi dr. érdekesebb természet; sok munkával fejezhetik csak ki magukat. Ennek fáradtságától talán soha nem szabadulnak. De tartalmas műveket ígérnek. Kerényi mellett szól még zenéjének optimizmusa.”²⁷⁴ Kerényi a Pázmány Péter Tudományegyetemen – Kodályhoz hasonlóan az Eötvös Kollégium magyar-francia szakos diákjaként – *A magyar jambusdallamok ritmusa* című disszertációjával szerzett doktori fokozatot. Munkássága leginkább Győr városához köthető, a *Győri Hírlap* újságírójaként, a zenei élet szervezőjeként, tanárként, kórusvezetőként tevékenykedett.²⁷⁵

Az Éneklő Ifjúság mozgalom történetének kezdetén kulcsfontosságú szerep jutott Kerényi Györgynek. A budapesti minták alapján Győrben megrendezett 1927. április 3-i hangverseny nagy jelentőséggel bírt: a *Győri Hírlap* is bejelentette „Kodály két gyermekkora a MANSZ Kultúrdélutánján” címmel az eseményt.²⁷⁶ Műsorra került többek között a *Villő* és a *Túrót eszik a cigány középrése*, a „Csipkefa bimbója” önálló tételként.²⁷⁷ Kerényi a következő évtől kezdődően a *Győri Hírlap* állandó újságírója lett. A lapban megjelent írásaiban nem titkolta véleményét, és élesen bírálta a győri püspöki kórus műsorra tűzött darabjait: „A budapesti zenei főiskolán összhangzattan gyakorlatokat különbeket írnak, mint Joseph Gruber fehérbillentyűs miséje”.²⁷⁸ Véleménye vitaindítóan bizonyult: a hírlap számaiban közölt, Dr. Petz Alajos főrendházi taggal folytatott „levélváltások” tartalma gyakorlatilag Kodály „új szellemű” zenéjének befogadhatóságával volt kapcsolatos.²⁷⁹ Kerényinek eltökélt szándékává vált a Kodály gyermekkaraihoz hasonlóan magas színvonalú művek közreadása, így a Bárdos Lajos és Kertész Gyula szerkesztésében létrejött *Magyar Cantuale* gyűjteménybe egyneműkarokat, a *Harmonia Sacrába* vegyeskarokat komponált.

²⁷⁴ Kodály Zoltán: „Tizenhárom fiatal muzsikus.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok.* (Budapest: Argumentum, 2007.) 447–451.

²⁷⁵ Lukin László: „Egy hűséges Kodály-tanítvány. Kerényi György emlékezete.” *Magyar Nemzet* 50/13 (1987. január 16.): 4.

²⁷⁶ Széll Rita: *Kerényi György munkássága.* (Budapest: s.n., 1982.) 5. MANSZ: Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetsége.

²⁷⁷ I.h.

²⁷⁸ I.m., 6. Joseph Gruber (1855–1933): osztrák orgonista és egyházzenesész. <https://peoplepill.com/people/josef-gruber-2> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.25.)

²⁷⁹ I.h.

Az 1929-es évben már önálló iskolaközi hangversenyt szervezett Győrben, amelyen Kodály is vezényelt.²⁸⁰ Műsorra került az *Isten kovácsa*, a *Lengyel László*, a *Túrót eszik a cigány*, a *Villő*, a *Juhásznóta*, az öt *Tantum ergo*, a *Gólyanóta* és a *Pünkösddőlő*.²⁸¹ Kerényi György nevéhez köthető tehát az első vidéki Éneklő Ifjúság hangverseny. Erre a koncertre már ő maga is mint a kórusmozgalom egyik indító eseményére emlékezett vissza:

Leánykarom mellé vegyeskart is szerveztem, s több ízben szerepeltünk is. Akkortájt már gyülekeztek a Kodály-kórusművek, és előadásukat egyik fő célunknak tekintettük. Mivel jó néhány győri iskolához fűzött szakmai kapcsolat, 1929-ben megszületett egy közös hangverseny terve. Csaknem egy időben azzal, hogy Budapesten meghirdettek egy Kodály gyermekkari estét, hét iskola közreműködésével. A mi iskolaközi hangversenyünkre négy héttel később került sor, de gyakorlatilag a gondolat majdnem egyszerre fogant meg bennünk. Győrött reneszánsz kórusműveket, valamint Kodály és a magam műveit vezényeltem. A nagyszerű budapesti Kodály-est és az első, vidéken létrejött, győri iskolaközi hangverseny tekinthető az Éneklő Ifjúság mozgalom magvának.²⁸²

Ezt követően ösztöndíjas hallgatóként Rómában és Berlinben vett részt tanulmányúton. Római útjának gyümölcse az *Angyali énekszó* című gyűjtemény, amely harminc könnyű, kétszólamú, polifon éneket tartalmaz műfordítással.²⁸³ Kodály Zoltán és Gárdonyi Zoltán levélváltásából tudhatjuk meg, hogy Kodály elismerően nyilatkozott az elkészült sorozatról: „Most jelent meg Kerényi »Angyali harangszó« c. füzet: 30 2 szólamú régi darab, igen jó magyar szöveggel. Ha ezt beleoltja diákjaiba, máris hatalmas dózis ellenmérget kaptak a rossz ízlés ellen.”²⁸⁴

Berlinbe Kodály biztatására ment el, ahol egy évet töltött 1930 és 1931 között. Tanulmányútjának célja – Kodály kifejezetten e célból küldte Berlinbe – Fritz Jöde metódusának megismerése volt.²⁸⁵ Mint arról már szó esett, Kerényinek köszönhetően vált Magyarországon is ismertté a nyilvános énekórák gyakorlata, a nyilvános énekórákkal is

²⁸⁰ I.m., 7.

²⁸¹ I.h.

²⁸² Gábor Lilla: „Kodály pedagógiájának nyomában. Kerényi György és Bors Irma visszaemlékezése.” In: Ittész Mihály (szerk.): *A Kodály Intézet évkönyve III.* (Kecskemét: Kodály Intézet, 1986.) 28–38.

²⁸³ Kerényi György (közr.): „Angyali énekszó. Kétszólamú énekek egyenmükarra.” *Magyar Kórus* 2/7 (1932. október): kottamelléklet. Az összeállításban szereplő szerzők: Lassus, Praetorius, Dietrich, Thamant, Josquin des Pres, Rue, Festa, Rein, Rotenbacher, Heller, Gumpelzhaimer.

²⁸⁴ Legány Dezső (szerk.): *Kodály Zoltán levelei.* (Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1982.) 104. Kodály Zoltán kézírásos levele Gárdonyi Zoltánhoz, 1932. november 16. 261. számú levél.

²⁸⁵ I.h.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

berlini tartózkodása idején ismerkedett meg.²⁸⁶ Az *Énekszó* folyóirat 5. évfolyamának 4. száma például a *Jöde szám* címet kapta: a kiadványban többek között Jöde továbbképző tanfolyamáról, a közös énekóra módszereiről és formáiról, nyilvános énekórákról, Jöde műveiről számolt be Kerényi György.²⁸⁷

1933-tól Kertész Gyulával együtt az *Énekszó* folyóirat szerkesztője lett, majd emellett 1934 és 1938 között Bartók Béla mellett tevékenykedett, a népzene kutatásban segítette munkáját: a magyar népdalok rendszerezésében és a kiadásra való előkészítésükben vállalt nagy szerepet.²⁸⁸ Továbbá 1949-ben a *Magyar Népzene Tára* kiadásának kezdetekor Kodály elsőszámú szerkesztői munkatársa is ő lett.²⁸⁹ A sorozat első öt kötetéből hármat ő rendezett sajtó alá: az elsőt, a másodikat és a negyediket.²⁹⁰ 1982-ben a gyűjtemények témáiról – gyermekdalok, az év hagyományos ünnepeinek énekei, párválasztás dalai –, illetve az egyéb népszokásokról összefoglaló könyvet adott ki *Magyar énekes népszokások* címmel.²⁹¹

Kerényi nevéhez köthető a már említett *Kis Filharmónia* koncertsorozat is, amely kifejezetten a gyerekek számára meghirdetett, kiváló művészek által előadott műsorokat vitt színpadra.²⁹² Minden koncert végén közös kánonéneklésben vehettek részt a gyerekek, amely alkalmakra a gyerekek előre felkészülhettek a megvásárolt műsorfüzetek alapján.²⁹³ Kerényi György szerteágazó tevékenységi köreiből kiemelt fontosságú a műfordítás területén végzett munkája. Többek között az Éneklő Ifjúság mozgalom egyik himnuszaként számon tartott Gebhardi *Glória-kánon* magyar szövege is az ő nevéhez köthető.²⁹⁴

Számos tanulmánya és könyve mozdította előre az új alapokon nyugvó magyar zenekultúra és az énekképzés fejlődését. Nevéhez több tankönyv és gyűjtemény létrejötte köthető: ilyenek például az *Énekes Ábécé* (amelyhez *Vezérkönyvet* is készítettek Rajeczky Benjammal, a társszerzővel), az *Éneklő Iskola* és az *Énekes Líceum*.²⁹⁵ A *Nyugati kórusok* és a *Mozart-kánonok* gyűjteményei szintén az ő munkái – a *Mozart-kánonok* szövegeinek fordításait részben ő maga végezte el, és „illesztette” úgy a zenei anyagra, hogy megőrizze

²⁸⁶ Nyilvános énekórák, ld. bővebben: Az *Énekszó* folyóirat bemutatása c. fejezetben.

²⁸⁷ N.N.: „Jöde szám” *Énekszó* 5/4 (1938. február): 505–512.

²⁸⁸ Sárosi Bálint: „Kerényi György példája.” *Parlando* 33/4–5 (1991): 54–55.

²⁸⁹ I.h.

²⁹⁰ I.h.

²⁹¹ Kerényi György: *Magyar énekes népszokások*. (Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1982).

²⁹² Lukin, Egy hűségese Kodály-tanítvány, i.m., 4.

²⁹³ I.h.

²⁹⁴ I.h.

²⁹⁵ Gábor, Kodály pedagógiájának nyomában, i.m. 28–38.

a művek eredeti szövegének mondanivalóját.²⁹⁶ Az 1936-os keletkezésű *Az énekkari műveltség kezdetei* című tanulmánya, mintegy szórakoztató olvasmányként, emellett viszont széleskörű ismereteket átadóan vezet be a kórusvezetés rejtelmeibe.²⁹⁷

Az 1943–1944-es keletkezésű *Iskolai énekgyűjtemény* két kötetének szerkesztőjeként Kodály Zoltán neve szerepel a borítón. Valójában azonban a gyűjtemények megjelenésében nagy szerepe volt Kerényinek is, ő maga így nyilatkozott ezügyben:

Balassa Bruno tanár elnökletével, 1940-ben állami bizottság ült össze, hogy hivatalos iskolai tankönyv kiadásáról tárgyaljon. A tanácskozáson Kodály is megjelent. Noha a nyolc osztály tankönyvének kéziratával én éppen akkoriban készültem el, Kodály iránt való tisztelem sugallatára fölszóltam, és azt javasoltam, mindenekelőtt Kodályt kérdezzük meg, elvállalná-e a tankönyv szerkesztését. Kodály igent mondott, és én ezután elvittem hozzá a magam fent említett, nyolcosztályos összeállítását. Ennek fölhasználásával szerkesztettük meg az Iskolai Énekgyűjteményt. Az öt függelékkel Kodály egészítette ki. Ezeknek a címe a következő: Vallásos énekek, Kánonok, Történeti énekek, A XIX. Század mūdalaiból, Más népek dalaiból [a) Szomszédaink, b) Nyelvrokaink].²⁹⁸

Az általam vizsgált három folyóirat szerkesztői és írói nem titkolták véleményüket az olyan politikai rendelkezésekkel kapcsolatosan, amelyek valamilyen módon befolyásolták a zeneoktatást, illetve általában véve a magyar zenei életet. Cikkeikben nyíltan kiálltak álláspontjuk mellett. Bárdos Mátyás Jánossal folytatott beszélgetéséből kiderül, hogy legmerészebben a háború éve alatt „támadták” például az indulókat, s emiatt egymás közt sokat hadakoztak a folyóiratokba szánt szövegrészeket illetően.²⁹⁹ Legmerészebbnek Kerényi György bizonyult, több esetben figyelmeztetniük is kellett: „Te, ebből baj lehet! Egy szép napon elvisznek bennünket...” – erre azonban Kerényi csak annyit felelt: „Valahol egyszer meg kell mondani!”³⁰⁰

²⁹⁶ I.h. Az *Énekszó* 9/2 (1941. november) számában szerepelnek Mozart-kánonok magyar szöveggel. A fordításokat Kerényi mellett Jankovich Ferenc végezte el.

²⁹⁷ Kerényi György: *Az énekkari műveltség kezdetei*. (Budapest: Somló Béla Könyvkiadó, 1936.) A könyv a *Hogyan vezessek énekkart?* kérdéskör mentén a műről, a vezetőről, az énekkarról, a közönségről és ezek együttes jelenlétéről ír, rendkívül olvasmányosan bemutatva a kórusvezetés alapvetését.

²⁹⁸ I.h.

²⁹⁹ Mátyás János: „Hány színe van az életnek?” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok*. (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.) 20.

³⁰⁰ I.h.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

Kerényi György zeneszerzőként is tevékeny volt, főként egyszerűbb népdalfeldolgozásokat komponált. A folyóiratokban összesen ötven művét számoltam (3. táblázat). Kerényi György hagyatéka az Országos Széchényi Könyvtárban található.³⁰¹

<i>Folyóirat, Évszám/ Évfolyam/ Szám</i>	<i>Mű címe</i>	<i>Megjegyzés</i>
Magyar Kórus 1931/1/2	Ó dicsőséges	egyneműkar
Magyar Kórus 1931/1/4	Kirje, kirje kisdedecske; Karácsony van ma	egyneműkar
Magyar Kórus 1933/3/9	Leborulva áldlak	egyneműkar
Magyar Kórus 1933/3/11	Angyaloknak nagyságos Asszonya	egyneműkar
Magyar Kórus 1933/3/12	Aranyat, tömjént...	egyneműkar
Magyar Kórus 1934/4/13	Imádlak nagy Istenség	egyneműkar
Magyar Kórus 1937/7/25	Árva, bűnös lelkem reszket...; Jézus, világ megváltója; Krisztus anyja, Szűz Mária; Ó Jézus, Jézus...	egyneműkar egyneműkar egyneműkar
Magyar Kórus 1939/8/32	P. Szedő Dénes OFM: Isten szerelme – Bárdos és Kerényi karénekeivel	egyneműkari bicíniumok
Magyar Kórus 1939/9/35	Karácsonyi bicíniumok	egyneműkar
Magyar Kórus 1940/10/39	Mennysországi fényes hajnal (C.C.); Ave kegyes Anya (népének téma)	ksz. egyeneműkar ksz. egyeneműkar
Magyar Kórus 1944/14/57	Szent Margit; Magasság, örvendj	egyneműkar egyneműkar
Énekszó 1934/1/3	Hej, tulipán (népdal)	egyneműkar
Énekszó 1937/4/5	Ha kiindulsz Erdély felől... (népdal); Porka havak esedeznek (népdal, regös ének)	egyneműkar egyneműkar
Énekszó 1938/5/5	A virágok vetélkedése (népdal)	vegyeskar

³⁰¹ Kerényi György műveiből az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára 99 kéziratos kottát őriz, illetve egy archiválási dobozt, amely különböző dokumentumokat tartalmaz. Az OSZK Kézirattárában ezen kívül található még néhány Kerényi levél. <https://www.oszk.hu/zenemuvek?mobile=off> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.30.)

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

Énekszó 1938/5/6	Óh nézd, az idő csodaszép (Babits)	hsz. egyneműkar
Énekszó 1938/6/3	Julis néni tücske (Erdélyi József)	egyneműkar
Énekszó 1940/8/2	Kerényi-Rajeczky: Jól van dolga a mostani huszárnak... (Énekes Ábécé Vezérkönyv)	ének+furulya
Énekszó 1942/10/2	Balatoni szonáta	ksz. vegyeskarok (5db)
Énekszó 1945/12/71	Isten éltesse Péter, Pál	furulya+ének
Énekszó 1947/15/80-81	Kirje, kirje kisdedecske; Aranyat, tömjént.	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar
Énekszó 1949/17/3	Szépen úszik a kiskacsa a vízen; Kis pacsirta; Magas ég; Ez karácsony éccakáján	egyneműkarok
Énekszó 1950/17/5	Kék a hajnal (Weöres)	ksz. egyneműkar
Énekszó 1950/17/6	Szedik a szöllőt	ksz. egyneműkar
Éneklő Ifjúság 1943/2/6	Elmentek a cigányok...	ének+zongora
Éneklő Ifjúság 1943/2/7	<i>Két népdal</i> Házasodik a tücsök; Zörög a kocsi	Kétszólamú énekgyűjteményből, zongorára feldolgozott népdalok
Éneklő Ifjúság 1943/2/12	Marujána	két zongoradarab népdalokra
Éneklő Ifjúság 1943/3/4	Aranyat, tömjént, mirhát	ksz. egyneműkar, erdélyi népének témájára
Éneklő Ifjúság 1944/4/1	A vőfély éneke	szöveggel; szoprán és alt furulyára; ének- furulyára; csak énekhangra
Éneklő Ifjúság 1944/4/3	Haza madár, haza	népdal: Magyardécse, Kerényi két furulyára, szöveggel (lehet ének+zong.)
Éneklő Ifjúság 1948/7/5	<i>Kerényi György: Énekes Petőfi</i> A betyár Boldogtalan voltam Sírom Messze vándoroltam Száll a felhő Ereszkedik le a felhő A tél halála Magyar zászló Induló Szülőföldemen	ksz. egyneműkarok Petőfi verseire

3. táblázat: Kerényi György művei a Magyar Kórus Kiadóvállalat folyóirataiban.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

2.2.2. Bárdos Lajos szerepe az Éneklő Ifjúság mozgalomban

Fejezetem célja nem Bárdos Lajos (1899–1986) életének bemutatása, hiszen a munkásságáról szóló írások már több ízben születtek – ezek között is kiemelt fontosságú Ittész Mihálynak a *Magyar Zeneszerzők* sorozatban megjelent Bárdos Lajos életét és művészetét összefoglaló kismonográfiája.³⁰² Célom inkább a mozgalommal kapcsolatos tevékenységeinek bemutatása, ezen belül a karvezetői szerepköre, illetve a vokális művek komponálásához való hozzáállásának feltárása.

Úgy vélem, ha Bárdos Lajos neve felmerül, Kodály Zoltáné is rövid időn belül feltűnik mellette. Mégis, számos területre kiterjedő tevékenységi körének köszönhetően – bár sok mindent Kodály tanítványként kifejezetten rá bízott feladatként vállalt és teljesített –, érdemes a személyére mint önálló és szuverén egyéniségre tekinteni: nem vitatható, hogy ő maga egy rendkívüli jelenség volt. Szokolay Sándor – Bárdos egykori tanítványaként – *Kodály Zoltán szerepe Bárdos Lajos életművében* című rövid tanulmányában is végsősoron *egyedül* igyekezett vizsgálni Bárdos személyét:

Kimondhatjuk-e, hogy Bárdos Lajos életműve elválaszthatatlan Kodály Zoltánétól? Kodály is, mint a legtöbb óriás: *egyedül* alkotta meg zeneszerzői életművét. Ám hatalmas nemzetnevelő programjához mérhetetlen érzékkel és figyelemmel választotta ki a megvalósításhoz szükséges elengedhetetlenebb munkatársait! [...] A „kiválasztott” és „önkéntes” tanítványok sorában Bárdos Lajos hűsége, szolgálatvállalása hatalmas példa, de nem érte be a roppant megbízatások teljesítésével csupán. [...] Belső hittel, szinte észrevétlenül vált a zene *”hiányának”* pótlójává, a „hézagok” kitöltőjévé, iskolamesterré, *iskolateremtővé* úgy, hogy *a legelmaradottabb, legegyszerűbb embereket is kézen fogta.* [...] Bárdos Lajos is kimeríthetetlen energiával vállalta az új magyar zenekultúra útjának munkáit és kikövezését, de közben nem adta fel önmagát, sőt maradék energiája szinte népmesei fokon megsokszorozódott.³⁰³

³⁰² Ittész Mihály: *Bárdos Lajos*. [=Berlász Melinda (szerk.): *Magyar zeneszerzők 36.*] (Budapest: Mágus Kiadó, 2009.)

³⁰³ Szokolay Sándor: „Kodály Zoltán szerepe Bárdos Lajos életművében. Bárdos évforduló után 4 Kodály jubileum előtt.” *A Magyar Kodály Társaság hírei* 13/2–14/1 (1991/2–1992/1): 7–8.

Bárdos volt az egyik leghűségesebb Kodály-tanítvány: életének minden szakmai területén érezhető a Kodályi alapelvek követésére és terjesztésére való törekvése. Mégis, a rá bízott feladatok teljesítése mellett célja maradt az önmegvalósítás is, karnagy- és zeneszerzői tevékenységei példaértékűek voltak mind minőségüket, mind mennyiségüket tekintve.

1930-ban fiatal, kezdő pedagógusként és karvezetőként kezdte el a Magyar Kórus Kiadóvállalat működtetését Ádám Jenővel, Kertész Gyulával és Kerényi Györggyel. Az ezzel járó feladatok húsz éven át végig kísérték a mindennapjait. Arra vonatkozóan, mit jelentett számára a kiadó egyik vezetőjeként munkálkodni, Mátyás Jánossal folytatott interjúiból olvashatunk gondolatokat. Bárdos válasza igen komplex módon szemlélteti, mennyire fontos volt számára az ügy:

Egyrészt azt a lehetőséget, hogy a kompozíciókat hetek alatt ki lehetett adni, s ezt – különösen eleinte – a nagy, hivatalos kiadóknál alig lehetett volna elérni. Másrészt viszont azt jelentette, hogy rengeteg időt kötött le a szerkesztés, a művek kiválogatása, utaztatás és tanítás, a tanfolyamok, alkalmi előadások és vezénylések, az ország minden részében. De ha az embernek valami a szívügye, nem fárad el benne. Mi is hobby-szerűen csináltuk, hogy lassan-lassan kiszorítsuk az avult, értéktelen irodalmat valami jobbal: a régi nagy mestereknek és a mai magyaroknak hangjával.³⁰⁴

Kórusművei között minden korosztály és minden énekkar-típus találhat a maga számára megfelelő kompozíciót. Népszerűsége nem kizárólag alkotói tevékenységének köszönhető, hanem annak is, hogy művei pedagógiai szerzeményeknek is tekinthetők.³⁰⁵ A *Kicsinyek kórusa* sorozat például „észrevétlenül” tanítja meg a gyerekeket az együtthangzás, a többszólamú éneklés alapvetéseire. A mozgalom tehát egyfelől a számos kórusmű megírására sarkallta a szerzőt, másfelől pedig arra, hogy nem kizárólag Budapesten, hanem vidéken is segítsen a karvezetőknek: személyes jelenlétével, előadások megtartásával, a hangversenyeket záró összkarok elvezénylésével, tehát teljes lényével *jelen volt* az egész ország területén. Bárdos úgy fogalmazott: „Bölcsebben csinálták azok a kartársaim, akik nem vállaltak tanítást, lapszerkesztést, országjárást és más egyebeket, hanem otthon ülve bőségesen alkothatták nagyobb szabású műveiket.”³⁰⁶ Mivel kevesen voltak az újítások kidolgozásához, vállalta a feladatokat:

³⁰⁴ Mátyás, i.m., 23.

³⁰⁵ Szokolay, i.m., 8.

³⁰⁶ Mátyás, i.m., 51.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

Vasárnap Sátoraljaújhelyen dirigálni, hétfőn idehaza Stravinskyt betanítani, kedden gyűlésre menni, nap nap után tanítani, éjjel komponálni, közben lapot szerkeszteni... Azért ez a sokféleség nemcsak negatív értelemben hatott vissza a zeneszerzői munkára. Hasznos volt állandó kapcsolatban lenni az ország énekkari életével. Van frissítő hatása is a többféle munkának: az ember nem fárad bele az egyféleségbe.³⁰⁷

Az, hogy másrészt viszont negatívan hatott zeneszerzői tevékenységére a sokféle ágazó munkaköre, nem érezhető a folyóiratokban megjelent vokális kompozícióinak mennyiségén és, úgy vélem, minőségén sem (4. táblázat). Összesen nyolcvanhat kórusdarabját számoltam össze a három folyóiratban, amelyek között az egészen egyszerű *Kicsinyek kórusa* sorozat darabjai, illetve összetettebb egyneműkari és vegyeskari művek egyaránt szerepelnek:

<i>Folyóirat, Évszám/ Évfolyam/ Szám</i>	<i>Mű címe</i>	<i>Megjegyzés</i>
Magyar Kórus 1931/1/1	Ó szentséges	egyneműkar+orgona
Magyar Kórus 1931/1/3	Szent Erzsébet	vegyeskar
Magyar Kórus 1931/1/4	Szent Karácsony éjjel	egyneműkar+orgona
Magyar Kórus 1932/2/5	Ingrediente Domino	vegyeskar
Magyar Kórus 1932/2/6	Zeng a harang	egyneműkar
Magyar Kórus 1932/2/8	Ó dicsőséges Asszonyosság(?); Ó ékes szép virág	vegyeskar vegyeskar
Magyar Kórus 1933/3/10	Confirma hoc	egyneműkar
Magyar Kórus 1933/3/11	Zengj szívem dalt, Üdvözlégy Mária; Ave Maria; Mária Szűzanya; Ó ékes szép virág; Pázmány Péter himnusza	egyneműkarok
Magyar Kórus 1933/3/12	Kirie, elejszon!	egyneműkar
Magyar Kórus 1934/4/13	Üdvözlégy Felség; Ó én édes Jézusom	egyneműkar négy hangra
Magyar Kórus 1934/4/15	Missa II. Op. 17. Isten, hazánkért térdelünk elődbe...	egyneműkar+orgona szöveg: Mente Mihály; dallam: 1695
Magyar Kórus 1935/5/19	Szentségi Jézus; Édes Jézus, öntsd szívembe;	egyneműkarok+org.

³⁰⁷ I.h.

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

	Jertek, Jézus hívei; Meváltónknak őre (kisdi dallam, Kapuvári Elemér szöveg)	
Magyar Kórus 1936/6/22	Ékes nap	háromsz. kánon
Magyar Kórus 1936/6/24	Miseének (Az angyal énekel); Adorna thalamum; Jertek frissen, pásztorok	egyneműkar vegyeskar, antifóna + magyar szöveggel GYERMEKKARRA
Magyar Kórus 1937/7/25	Sír a szent szűz (Volly gyűjtés); Én nemzetem; Gyászba borult... A keresztfához megyek (Bozóky – Tárkányi)	egyneműkarok vegyeskar
Magyar Kórus 1937/7/27	Áldott Szent István (Cantus Catholici, Kisdi)	vegyeskar/egyneműkar
Magyar Kórus 1938/8/29	Krisztus virágunk (C.C. húsvét) Örvendetes napunk (Bozóky énekeskönyv) Bárdos Lajos: Ó Jézus, Jézus Szent Imre herceg (Lyra coelestis) Szent István dicsérete (Öt mű Harmat-Sík: Szent vagy Uram-ból) Országunk istápjá (Négy mű)	vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
Magyar Kórus 1939/32	P. Szedő Dénes OFM: Isten szerelme – Bárdos és Kerényi karénekeivel	egyneműkari bicíniumok
Magyar Kórus 1939/33	Zsoltár-kánon (három-hat szólamra)	egyneműkari kánonok
Magyar Kórus 1940/10/39	Meváltónk szülője (Bozóki; Szent vagy Uram!); Ó dicsőült szép kincs	ksz. egyneműkar egyneműkar
Magyar Kórus 1941/11/43	Betlehem, Betlehem! Aranyszárnyú angyal	egyneműkarok
Magyar Kórus 1942/12/45	Istené az áldás	kánon egynemű vagy vegyeskari befejezéssel+org, trom. ütő.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

Magyar Kórus 1942/12/47	Jertek frissen, pásztorok	gyermekkarra (szerepelt már)
Magyar Kórus 1943/13/50	Szent Karácsony éjjel; Ó szentséges...	egyneműkar+org.
Magyar Kórus 1944/14/57	Megfeszített Jézus	férfi női vagy gyermekkarra
Magyar Kórus 1945/15/61	Hozsannaszó	férfikar
Magyar Kórus 1946/16/63	Missa tertia	vegyeskar+org.
Magyar Kórus 1947/17/67	Szent Cecília	egysz.+ harm. v. prg. manualiter
Magyar Kórus 1947/17/39	Amíg élek, remélek	egyneműkar
Magyar Kórus 1948/18/72	Boldogasszony	egyneműkar+egysz. férfikar, org. előjáték ad libitum
Magyar Kórus 1949/19/76	Úr Jézus; Szíved frigszekrény	egysz.+org. v. harm. egyneműkar+org., harm., vagy zong.
Énekszó 1933/1/1	Horthy Miklós; Tücsöklakodalom (B.B. gyűjtés) (népdal)	ksz. egyneműkarok
Énekszó 1934/1/3	Előttem van Észak... ; Január, február...	kánonok
Énekszó 1934/1/4	Kossuth toborzója (Kecskemét is kiállítja...)	egyneműkar
Énekszó 1934/1/5	Tündérnóta	egyneműkar
Énekszó 1935/2/4-5	Ember küzdj! (Madách)	hsz. kánon
Énekszó 1936/3/6	Liszt Ferenc	egyneműkar
Énekszó 1937/5/2	Spártai gyermek	egyneműkar+zong.
Énekszó 1938/5/5	Kender-nóta (Népi játék)	ksz. egyneműkar
Énekszó 1938/6/2	<i>Kicsinyek kórusa</i> A szántói híres utca Ugyan, édes komámasszony Haj ide Bella Megjött már a fecskemadár (cserkészdal) Mit vizstek Menyasszony, vőlegény Az árgyélus kismadár Csütörtökön virradóra Kiskacsa fürdik Elment a lúd Nem láttam én molnárcsókot Nád a házam teteje	ksz. egyneműkarok

	Jázminkbokr kihajlik az uccára Emlékezzünk Szent Balázusra Ettem szőlőt most érik Elszaladt a kemence Egy boszorka van (tót dudások)	
Énekszó 1939/6/4	Zsoltár-kánon	egyneműkar
Énekszó 1940/7/4	Tél-kánon	kánon
Énekszó 1942/10/1	Jókedvű dallamok	férfikar
Énekszó 1947/12/80-81	Kírie elejtszon!	ksz. egyneműkar
Éneklő Ifjúság 1942/1/7	A szántói híres utca	ksz. egyneműkar
Éneklő Ifjúság 1942/1/9	Hej, Dunáról fúj a szél. (kétszólamú, részlet)	ksz. részlet
Éneklő Ifjúság 1942/2/3	Haj ide, Bella!	kicsinyek kórusa

4. táblázat: Bárdos Lajos megjelent művei a Magyar Kórus Kiadóvállalat folyóirataiban.

Bárdos vokális műveinek nagy többségéről – mind az egyházi, mind a világi művek tekintetében – megállapítható, hogy alapvetően használati céllal komponálta őket a szerző.³⁰⁸ Jól énekelhető, a szólamok dallamanyagát tekintve többnyire nem komplikált műveket írt. Világi kórusainak alapjai a népdalok voltak: népdalkórusokat vetett papírra, pedagógiai célzatú műveiben is népdalokat használt fel. 1933-ban a Magyar Kórus kiadó gondozásában jelent meg népdalfeldolgozásokat összegyűjtő sorozata, a *Népdalkórusok*, amely negyven magyar népdalt tartalmaz vegyeskari feldolgozásban.³⁰⁹ Az *Énekszó*ban olvasható, kötetet bemutató írás egyben szép példa arra is, hogy mennyire a gyakorlati használatra hívja fel a figyelmet: a cikk összefoglalja a kötet zeneszerzőit, röviden bemutatja a gyűjteményben szereplő műveik alapvetéseit, majd szinte buzdítja az olvasó karvezetőket a használatára, hiszen úgy fogalmaz:

Ezekkel a kórusokkal el lehetne kezdeni egy vegyeskar tanítását; oly könnyűek e szólamok, oly magukból kifejlődők az újhangzású akkordok s eleven ritmikájuk oly könnyen perdülő. E kis dalformákból szinte sugárzik az élet és az éneklés boldogsága.³¹⁰

³⁰⁸ Ittész, i.m., 9–10.

³⁰⁹ Kerényi György: „Bárdos Lajos új kórusgyűjteménye.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 13.

³¹⁰ I.h.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.2. Jelentős zeneszerzők bemutatása

Kerényi György egy új műfajt is Bárdos nevéhez társít a cikkben, amely nem más mint a *népdalkánon*,³¹¹ továbbá rávilágít Bárdos zeneszerzői sokszínűségére:

Bárdosnak meglepő megjelenítő ereje van, gyakran találunk nála drámai csúcspontokat, izgalmas megszakításokat s közvetlen ezek mellett lehelletszerű árnyalatokat (*Látod-e babám*). Ő honosítja meg nálunk a népdalkánont, ami által kórustechnikája az életteljes mozgalmasságnak eddig nem is sejtett fokát éri el. Bárdos költője az énekkarnak, sokoldalú, nagy fantáziájú, egészséges, jókedvű, de mélyen érző s gondolkozó mester.³¹²

Bárdos tehát a vokális művek komponálásába fektette elsősorban zeneszerzői energiáit, hiszen ezt látta fejlődésben lévő, „fejlesztendő” területnek az 1920-as és 1930-as években működő kórusok repertoárjai alapján.³¹³ Bárdos visszaemlékezései szerint szükség volt a lehetőleg könnyen megoldható darabokra, amelyek mégis valami újat hordoztak magukban.³¹⁴ Mivel az akkoriban működő kórusok nem feltétlenül voltak képesek „rögtön” elsajátítani például egy olyan nehézségű vegyeskari darabot, mint Kodály *Este* című kórusa, szükségét érezte olyan művek komponálásának, amelyek segítségével áthidalhatták a szakadékot az addig énekelt, már repertoárjukon szereplő művek és az új, összetettebb kompozíciók között:

Így korai kis kórusaimban céltudatosan alakítottam ki bizonyos etűdszerűséget. Olyan darabokat, amelyek révén az énekesek megszokják, hogy nem csak dúr és moll van a világon. Nemcsak elcsépelte domináns–tonika fordulatok, nem csak homofón, majdnem-csak-tercelés.³¹⁵

Bárdos az *énekest* tartotta tehát szem előtt: igyekezett olyan műveket közreadni, amelyeket jól esik énekelni.³¹⁶ Sohasem a zongora mellett komponált, helyette inkább dúdolgatott, szólamokat énekelt, s közben „fül előtt” tartotta az együtthangzást.³¹⁷ Természetesen fontos figyelembe venni azt is, hogy Bárdos mindvégig énekkarokat vezetett – 1925-től a Cecília Kórus, Palestrina Kórus, később az kettőből egybeolvadt

³¹¹ I.h.

³¹² I.h.

³¹³ Mátyás, i.m., 51.

³¹⁴ I.h.

³¹⁵ Mátyás, i.m., 52.

³¹⁶ I.h.

³¹⁷ I.h.

Budapesti Kórus karnagya, 1942 és 1962 között pedig a Mátyás templom karnagya volt³¹⁸ –, folyamatos karnagyi tevékenysége nyomán elsőkézből tapasztalta meg, mi a „kóruszerű”. Bárdos vezényletéről sajnos semmilyen felvétel nem maradt fenn, de a róla olvasottak alapján rendkívül szuggesztív, magával ragadó karnagyi tehetség lehetett. Szokolay így írt Bárdosról, a karnagyról:

Kodály Magyarországa Bárdos Lajosban egy legendás híri előadóművészt, zenét felragyogtató karnagyot is nyert! Ennek ritkán lehettem már személyes tanúja. Az intuitív és intellektuális eszközök hatványozója volt mindenben. A művek magasfokú megszólaltatása tesz legtöbbet a műért, s ez is fegyvertárának, titkainak kincse volt.³¹⁹

Bárdos arra a kérdésre, mit jelentett számára a karnagyi tevékenység, így nyilatkozott:

Sokat. Többször kérdezték, hogy különböző foglalkozásaimból melyiket hogyan műveltem. Ha magamba nézek, azt mondom, hogy a vezényletbe adtam a legtöbbet igazi énemből. Tragédiája ennek a munkának, hogy elröppen. Abban a pillanatban, azokban a percekben ott *él* valami, az énekkarról mint parabolatükörből sugárzik a közönségre – és három perc múlva vége... Úgy érzem, ott *éltem* a zenét.³²⁰

Bárdos vezényletéről az *Énekszó* folyóirat egy 1939-es számában találtam többek között cikket, amelyben a *Zsoltár-kánon* című művének bemutatója kapcsán írtak a zeneszerző-karnagyról:

Az igazi sokasága azonban akkor szállta meg a dobogót, mikor az összes énekkarok bevonultak a közös énekhez. Előbb felvidéki népdalokat énekeltek, majd Bárdos új Zsoltár-kánonját. Az énekkarok igazi helye ennél a hatalmas kánonnál az erkélyeken lett volna, hogy a négy világtáj zenghette volna a Teremtés Művészenek dicséretét. Vizek örvénye, sárkányok, csúszó-mászók hömpölygése kavargott a kánon forgatagában s végül kizengett az alleluja fényes hangzatában. A vezénylő szerzőt

³¹⁸ Dalos Anna: „*A nyúl éneke* avagy Bárdos Lajos és a politikai katolicizmus Magyarországon.” *Magyar Egyházzene* 25/2 (2021–2022): 191–212.

³¹⁹ Szokolay, i.m., 10.

³²⁰ Mátyás, i.m., 49.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

énekkar és közönség hosszan, addig ünnepelte, míg csak meg nem ismételték a darabot.³²¹

Bárdos személye egy külön disszertációt érdemelne, hosszan lehetne még vizsgálni a művészetét, hiszen rendkívül szerteágazó volt a munkássága: ha csak végig nézzük életművét, hamar kirajzolódik, hogy elképesztő teherbírással rendelkező ember volt. Az Éneklő Ifjúság mozgalom nagyrészt az ő személye miatt indult és vált akkora jelentőségű törekvéssé, amelynek a történelmi események sem szabhattak gátat.

2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

Kerényi György és Bárdos Lajos a folyóiratokban is megjelent kompozícióiból két-két kórusművet választottam ki, a következőkben ezeket elemzem. Kerényi Györgytől egy egyneműkari versmegzenésítést, a *Julis néni tücskét*, illetve egy öt műből álló vegyeskari népdalfeldolgozást a *Balatoni szonátát* mutatom be, Bárdos Lajostól pedig két nagyszabású kánont választottam: a *Boldogasszonyt* és az *Istené az áldást*. A választott művek analízisével céloom valamelyest demonstrálni a mozgalom jegyében született kórusművek általános jellegzetességeit.

2.3.1. Kerényi György: *Julis néni tücske*

A folyóiratokban megjelent Kerényi kórusművek között főként népdalfeldolgozásokat és versmegzenésítéseket találunk. Elsőként az utóbbi műfajt mutatom be egy olyan reprezentatív egyneműkari művével, amely a szövegválasztás, a mű felépítése és annak jellegzetes fordulata miatt is jó példája a mozgalom jegyében született kompozícióknak.

Kerényi György *Julis néni tücske* című kórusműve az *Énekszó* folyóirat 6. évfolyam 3. számában jelent meg 1938 decemberében.³²² A kompozíció Erdélyi József (1896–1978) *Julis néni tücske* című versére készült.³²³ A vers a *Csipkebokor* című kötetben kapott helyet 1955-ben:

³²¹ N.N.: „Ifjúság a gyermekekért-hangverseny.” *Énekszó* 6/4 (1939. február–március) 613.

³²² Kerényi György: „Julis néni tücske.” *Énekszó* 6/3 (1938. december–1939. január.): kottamelléklet.

³²³ Erdélyi József (Újbátorpuszta, 1896. dec. 30. – Bp., 1978. okt. 4.): költő, háromszoros Baumgarten-díjas (1929, 1931, 1933). Első versei 1921-ben a Nyugatban jelentek meg. Első kötetei (*Ibolyalevél*, 1922, *Világ*

Erdélyi József: *Julis néni tücske*

Vén özvegyasszony volt Julisnéni, Istenre maradt, Istent dicsérni. Senkije sem volt, de volt egy tücske. Az dalolt néki altatót este. Midőn ágyában Istent dicsérte, az a fekete diák kísérte egyhangú arany hegedűszóval, melynek mintha csak vonóhúzója lenne a tücsök, húrja pediglen valahol bent a	fáradt szívekben zengne unatlan <u>szaggatott</u> nótát, melyhez a <u>lélek</u> tartja a kótát s észrevétlen ki- ejti kezébül és titkos álom- örvénybe szédül. // Az a tücsök is <u>megunta</u> nála, vágott népesebb, vígabb tanyára. Megszökött volna minden bizonnal, de Isten gondolt a jó asszonnyal, mert Julisnéni csak észrevette	s görbebotjával visszakergette. // Mégy vissza tüstént, Oktalan tücske, ha betalál itt kapni a fecske, ki hegedül majd nékem estenden, az embertelen halálos csendben. // Ne hagyj el, tücsköm, <u>szívem</u> lakója, <u>egyetlen földi</u> <u>vigasztalója</u> . Joga volt ahhoz az egy tücsökhöz, joga <u>mennybéli</u> hegedűsökhöz. ³²⁴
---	--	---

Erdélyi József költeménye a verses anekdoták műfajába sorolható. A *Julis néni tücske* a falusi élet témáiból merít, a vers az anekdota műfajára jellemző csattanóval zár.³²⁵ A *Julis néni tücske* egyneműkarra készült kórusmű, összesen száztizenkettő ütemnyi, körülbelül három percet igénybe vevő zene – az előadási időre vonatkozó utasítást már a folyóiratban közölt kotta végén is feltüntette a szerző.

végén, 1924) a népdalok egyszerűségét, a Petőfi-hagyományt idézték a modern ember érzékenységgel. Szegényparaszti indulatát megfogalmazva a népi mozgalom előfutára lett. 1923-tól az Est-lapok munkatársaként dolgozott, 1931-ben Párizsban járt. Verseit a Nyugat, a Válasz, a Magyar Csillag közölte. Nyelvészettel is foglalkozott (Eb ura fakó, 1937). A fasiszta ideológia hatására szélsőjobboldali pártokkal lépett kapcsolatba, a háború alatt antiszemita verseket jelentetett meg. 1944-ben Nyugatra távozott, majd Romániában bujkált, 1947-ben önként jelentkezett a hatóságoknál. Elítélték háborús bűnösneként. Szabadulása után (1950) ismét bekapcsolódott az irodalmi életbe, *Visszatérés* c. verseskötetével 1954-ben. Forrás: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/e-e-7530E/erdelyi-jozsef-753EF/>

³²⁴ A versben aláhúzott szavak esetében Kerényi kisebb változtatásokat alkalmazott a szövegben: „szaggatott” helyett „szakgatott”, „lélek” helyett „ész csak”, „megunta” helyett „elunta”, „szívem” helyett „házam”, „egyetlen földi vigasztalója” helyett „szívem egyetlen vigasztalója”, „mennybéli” helyett „mennyei” szerepel mű kottájában.

³²⁵ Pomogáts Béla: „Erdélyi József költészete és a népies hagyomány.” *Irodalomtörténeti közlemények* 81/1 (1997): 26. http://www.epa.hu/00000/00001/00301/pdf/itk00001_1977_01_023-032.pdf (Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 08. 12.)

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

Fentebb, a versben // jellel választottam el a szöveget aszerint, hogy a kórusmű hol tagolódik nagyobb zenei egységekre. Ennek megfelelően megállapítható, hogy többnyire a vers felbontását vette figyelembe a szerző, eszerint alakul a zene felépítése is.

A mű szinte végig kétszólamú, szoprán és alt szólamra íródott, csupán az utolsó két sorban oszlik két felé a felső szólam. A kétszólamúság, az egyszerű ritmikai megoldások, a kis hangterjedelemben és túlnyomórészt szekund lépésekben mozgó dallam a bicíniumok műfaját juttathatja eszünkbe. A darab alapvetően háromnegyedes lüktetésű, azonban több esetben ütemváltások találhatók benne. A zenei folyamat három nagy egységre tagolható, amelyet a tempójelzések is érzékeltetnek: a kezdő szakasz tempójára vonatkozó utasítás: $\text{♩} = 60$, majd a középrész *piu vivo* jelzése után a harmadik szakasz *a tempo* tér vissza, legvégén egy *lento molto* codaként értelmezhető szakasszal.

Az első nagy zenei egység összesen ötvenkilenc ütemet ölel fel, ez a versben a már említett módon jelölt első nagyobb szövegegységet jelenti. Ez a zenei anyag tovább bontható kisebb szakaszokra, azon belül is egy *unisono* és egy kétszólamú szakaszra. A kezdő sorok alapvetően negyedekben és fél értékekben mozognak, ezek a ritmusértékek azonban csak részben szolgálják a szöveg helyes prozódiajű előadását. A vers népi íze és a dallam is emlékeztet a magyar népdalok sajátosságaira, így az előadás során érdemes lehet törekedni arra, hogy a nyelvileg helyes hangsúlyokat még inkább kiemeljük, valamelyest árnyaltabbá téve ezzel a monoton negyedmozgást. Az első kisebb zenei szakasz összesen huszonnégy ütemnyi: három nyolc ütemes frázisból tevődik össze, végig *unisono* énekel a kórus. Az első nyolc ütemben a szoprán, a másodikban a szopránhoz csatlakozik az alt szólam is, majd a harmadik szakaszban magára marad az alt, előkészítve ezzel a folytatást, amelyben már kétszólamban folytatódik a dallam. Az *unisono* zenei anyagon belüli szólamcserék jól szolgálják a vers kezdő sorainak mesélő jellegét, bevezetve ezzel a hallgatót a történetbe.

Az előjegyzés két bé, a bevezető egység első tizenhat üteme a várható *b*-dó, vagy *g*-lá alaphangú dallammal szemben azonban egyértelműen *c* alaphangon mozog, pontosabban *c* pentatonban. A tizenhetedik ütemben megjelenő *desz* hang így az újdonság erejével hat, amelyet két ütemmel később a mű első *a* hangja követ. Így a *c* pentaton dallam – kiegészülve a *desz* és *a* hangokkal – a hétfokúság irányába mozdul el, megrajzolva ezzel egy új hangsort: *c-desz-esz-f-g-a-b-c*, szolmizálva: *l-ta-d-r-m-fi-s-l* (1. kottapélda). A hangsor gyakorlatilag a dór és a fríg keveréke – „dóros frígnék”, vagy „fríges dórnak” is nevezhetjük – így a kezdő pentaton után a 17. és 24. ütemek között polimodalitásról beszélhetünk.



1. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 17–24. ütem.

A 25. ütemben következik a második kisebb zenei szakasz, amely 8 (25–32. ütemek) +8 (33–40. ütemek) +8 (41–48. ütemek) +11 (49–59. ütemek) taktusra bontható, ez összesen harmincöt ütemnyi zenei anyagot jelent. Ezzel egyidejűleg megjelenik a kétszólamúság is: a szoprán szólam tartott hangokon – mintegy nyugvópontokként – szöveg nélküli, „o” és „m” hangzókon hosszan kitartott hangokkal kíséri az alt szólamot, amely ismét a mű legelső dallamát éneklí. A szakasz különlegessége az eddigi két „bemutatott” hangsor együttes használata: a szoprán szólam dallama marad a fent említett dóros fríg hangkészletben, míg az alt szólam visszatér a *c* pentatonhoz. Az alt első nyolc üteme megismétli a mű elejéről már ismert dallamot, majd a következő kétszer nyolc ütemnyi szakaszokban új hangokat hoz: *a* helyett *asz*, *esz* helyett *e*, *desz* helyett *d*, *f* helyett *fisz* hangok jelennek meg vendéghangokként, a folytonos dallamban szinte állandóan változtatva az adott hangok módosításait. Ha a 44-től 59. ütemig tartó zenei egységet vizsgáljuk, megállapítható, hogy végül a teljes kromatikus skálát fel tudjuk építeni a hangkészletből: *c–desz–d–esz–e–f–fisz–g–asz–a–b–h–c*”. Mivel azonban a módosítások nem sűrítve, rövid időn belül váltakoznak, illetve nem kizárólag az egyik szólam zenei anyagában vannak jelen, hanem a két szólam együttesen adja ki a kromatikát, nem válik túlzottan feltűnővé a sokszor alkalmazott alteráció: ezek a hangok oly módon vannak elrejtve dallamban, hogy nem nehezítik meg a tanulási folyamatot például egy gyermekkor esetében sem. A módosításoktól függetlenül azonban egészen az 56. ütemig marad a megszokott *c* alaphang érzet, az 57-től az 59. ütemig tartó zárlat azonban már előkészíti a következő, második nagy zenei egységet: *a*–lá alaphangon zárul a szakasz. A folytatásban a két bé előjegyzés megszűnik, és előjegyzés nélkül folytatódik tovább a mű.

A második nagy zenei egység összesen harminc ütemet ölel fel, új tempó: *piu vivo*, új hangnem: előjegyzés nélküli hangrendszer, és új metrum: két negyedes ütemmutató jelenik meg. Ezek már önmagukban is megalapozzák a zenei anyag eddigiektől eltérő karakterisztikumait. Ezúttal a szoprán szólamba kerül a dallam, az „Az a tücsök is elunta magát...” kezdetű szövegrészt az alt szólam kíséri, az eredeti versben nem szereplő, tücsköt imitáló „ciriririn” hangutánzó szóval. Az alt szólam indítja az új zenei anyagot: a „ciriririn”

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

további különlegessége, hogy folytonosan a *fisz* hangon „ciripelteti” a tücsköt (2. kottapélda). A „ciriririn” ritmikailag rendkívül jól illeszkedik a szó prozódiai jellegéhez: a szerző triolákkal, tizenhatodokkal, negyed és nyolcad szünetekkel megszakítva jeleníti meg a jól ismert tücsökhangot (2. kottapélda):



2. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 62–66. ütem.

A második nagy zenei egységre hangnemileg kétféle értelmezés is lehetséges: a *fisz* hang állandó jelenléte mind a kísérő alt szólamban, mind a szoprán szólam dallamában egyrészt sugallhatja az *e*-lá alaphangot, s valóban, egyes szakaszok inkább *e*-lában értelmezhetők. Azonban az egész szakaszt vizsgálva a gyakran *f*-re módosított *fisz* hangok és azok gyakori változtatása, illetve a kisebb zenei motívumok zárlati elemei inkább az *a*-lá, *c*-dó alaphangokat sejtetik, gyakran *fisz*-szel, tehát dór modalitásban. Példa erre a 77. ütemtől kezdődő szakasz, amelynek zárata a 80. ütemében következik el: mindenféle módosítás nélkül inkább előjegyzés nélküli tonalitást eredményezve (3. kottapélda). A 81. ütemben folytatódó dallam azonban újra *fisz*-szel szerepel:

3. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 77–83. ütem.

A második nagy zenei egység további sajátossága a gyakori metrumváltás: az alapvetően kétnegyedben mozgó zene gyakran háromnegyedben folytatódik tovább, egy-egy alkalommal pedig a hétnyolcados és a négynegyedes metrum is szerepel. Az ütemmutató-váltások nyilvánvalóan prozódiai okokból kerültek be a zenei anyagba: a hétnyolcados ütem például a „minden bizonnyal, de” verssornál szerepel (4. kottapélda). A vesszőt kvázi nyolcad szünetként értelmezve, pontosan hét szótagból tevődik össze a kifejezés:



4. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 72. ütem.

A 81. ütemben „szerepet kap Julis néni”: az alt szólója jeleníti meg a versben is újdonságként ható megszólalást. A szoprán szólam újra kíséreként van jelen: szöveg nélkül, *piano* tartott hangokat énekel, a 83–86. ütemig tartó zenei anyag idézi a főtémát, *e* alaphangról kisebb dallami variánssal: *l,–m–m* kezdés helyett *l,–m–f* dallammal (5. kottapélda).



5. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 81–86. ütem.

Az alt–szóló ritmikája a „Mégy vissza tüstént...” kezdetű verssorok esetében rendkívül jól szolgálja a szöveg lüktetését. A hatodik kottapélda alt szólamának zenei

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

anyaga mellett az egyik legszemléletesebb példa a helyes prozódiaára az „embertelen halalos csendben” részlet, amelynek triolásított ritmusával a szerző eléri, hogy gyakorlatilag teljes egészében beszédszerűvé váljék a dallam (6. kottapélda).



6. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 88–89. ütem.

Az említett „Mégy vissza tüstént...” kezdetű szakaszra jellemző alt–szóló a visszatérő szerkezet érzetét keltő pillanatban is megmarad a 90. ütemtől. A szoprán szólam egy bevezető ütemmel indítja el az új zenei szakaszt a már megszokott kísérő szerepben, kitartott „a” magánhangzón énekelt dallammal, az alt szólama pedig teljes egészében imitálja a mű lelegejéről ismert dallamot, azonban ezúttal *a*–lá alaphangról indítva. A visszatérés nyolc ütemnyi zenei anyagot ölel fel, majd a 99. ütemben egy, az eddigiektől teljesen eltérő szakasz következik: a szoprán szólam *divisije* által háromszólamúvá válik az anyag. A „Joga volt ahoz az egy tücsökhöz...” kezdetű szövegrész a már említett anekdota jelleget erősíti meg: a mintegy erkölcsi tanulságot megfogalmazó végkicsengést a szerző a háromszólamú mixtúrával jeleníti meg – e-moll, F-dúr, d-moll akkordokon kvázi recitál a három szólam (7. kottapélda).



7. kottapélda: Kerényi György: *Julis néni tücske*, 99–105. ütem.

A záró *lento molto* szakasz zenei anyaga egy hét ütemes *codaként* csatlakozik a zenei előzményekhez, a háromszólamú felépítés megmarad. Ezúttal az altszólam veszi át a kétszólamúságot, a szopránhoz hasonlóan kitartott magánhangzón énekel, legvégül zárt „m” hangzón. A szakasz különlegessége a 108. ütemben megszólaló pillanat, amelyben

hangsúlyos helyen, egyszerre szerepel a mű teljes egészét átszövő *fi*sz és *b* hang, azaz a *fi* és a *ta*, amelyek a dór és a fríg együttes jelenlétét eredményezték.

Az elemzés alapján megállapítható, hogy Kerényi műve tipikus gyermekkari kompozíció, mindezt alátámasztja az egyszerű harmóniak használata, az ellenpontozó kétszólamúság és maga a szövegválasztás is. Mindemellett a szövegfestő eszközök, az egyes szakaszok bicíniumokra emlékeztető felépítése és a zene történetmesélő jellege egyértelműen a Kodály gyermekkarokból ismert modelleket juttathatja eszünkbe.

2.3.2. Kerényi György: *Baltoni szonáta*

Kerényi György öttételes vegyeskari sorozata 1940-ben a Magyar Kórus Kiadóvállalat gondozásában létrejött *Erdélytől Felvidékig* című gyűjteményben jelent meg. A kötet két- és háromszólamú, vegyeskarokra írt magyar népdalfeldolgozásokat tartalmaz.³²⁶ Két évvel később 1942-ben az *Énekszó* folyóirat szerkesztői a novemberi szám ingyenes kottamellékletként adták közre a sorozatot.³²⁷

A mű címéből kiderül, hogy a tételek valamilyen módon kapcsolódnak a Balaton témájához, a *szonáta* kifejezés azonban mindenképpen magyarázatot igényel. Az öttételes felépítés ugyan nem hordozza magában a klasszikus szonáta sajátosságait, azonban Kerényi kompozíciójában mindenképpen találhatunk a műfajra jellemző tulajdonságokat. A romantika kora óta a szonáta felépítésnek szabályai kötetlenebbé váltak – vonatkozik ez a tételek számára, rendjére, tempójára egyaránt. A tételek tempói a következők: első tétel ♩ =136, második tétel ♩ =87, harmadik tétel ♩ =136, negyedik tétel ♩ =146, ötödik tétel ♩ =134. Ennek alapján azt mondhatjuk, hogy a lassú tétel – követve a hagyományos szerkezetű formát –, a második helyen szerepel, ezzel is erősítve a klasszikus szonáta műfajára vonatkozó jellegzetességeket.

A *Baltoni szonáta* jól demonstrálja, hogy az Éneklő Ifjúság mozgalom jegyében elsősorban viszonylag gyorsan tanulható, két- háromszólamú művek születtek, illetve azt is, hogy nem kizárólag a gyermekkarokra gondoltak a kiadóvállalat szerzői: vegyeskarok számára is születtek kompozíciók, hiszen felnőtt énekkarok is nagyszámban részt vettek a

³²⁶ Kertész Gyula (közr.): *Erdélytől Felvidékig. Magyar népdalok 2 és 3 szólamú vegyeskarra. Kodály Zoltán, Bárdos Lajos, Halmos László, Kerényi György, Péter József és Veress Sándor műveiből.* (Budapest: Magyar Kórus, 1940.)

³²⁷ Kerényi György: „Baltoni szonáta.” *Énekszó* 10/2 (1942. november): kottamelléklet.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

mozgalom hangversenyein. Kerényi sorozatának darabjai is főként kétszólamúak – néhol rövid ideig tartó nőikari *divisik* gazdagítják a hangzást –, kivétel viszont a sorozat második tétele, amely végig háromszólamban íródott. Kerényi a nőikar kezdő partitúrasora előtt csillaggal jelölt információként jelzi, hogy gyermekkarral is előadható a szólam – úgy vélem, a mozgalom „velejárájaként” ezzel kívánta bővíteni a darab célközönségét, még ha nem is mondható sem szokványosnak, sem életszerűnek egy gyermekkar és egy férfikar együttes alkalmazása kivéve, ha egyházi iskoláról van szó, ahol fiúkar és ifjúsági kórus is működik. A műveket megismerve azonban szembetűnő, hogy a gyermekkar-használat igencsak illene – főként a mű gyors tételeinek – a zenei anyagához és hangulatához. Bizonyára többek között a Kodály-bicíniumok (1937–1942), illetve Bárdos *Kicsinyek kórusa* című sorozatának darabjai (1938–1952) alapozzák meg azt az érzetet, hogy a Kerényi-kottakép sugallta kétszólamúság már önmagában is a gyermekkari hangzást juttatja eszünkbe. Az elemzés során kirajzolódik, hogy a dallamok hangterjedelme, az ellenpont-használat és az egyszerű harmóniak alkalmazása mind a gyermekkarokra jellemző letisztultságot hordozza magában. A szólamanyagok jól énekelhetők és nem bonyolultak, így amatőr kórus előadásában és gyermekkar bevonása esetén is viszonylag könnyedén megtanulhatók a tételek.

1. *Jer, nézd a Balatont*

A sorozat első tétele egy szempontból mindenképpen kivételt képez: ebben az egy darabban a népdalhasználat mellett egy klasszikus magyar költemény sorai is helyet kapnak. Kerényi Berzsenyi Dániel valamikor 1799 és 1802 között keletkezett, *A Balaton* című versének négy belső sorát választotta ki a tétel szövegének alapjául.

Berzsenyi Dániel: *A Balaton*

Jer te, ki a szép genfi tavat s szép genfi virulmányt
Olly eleven szinnel festéd, s Eratódnak ölében
A roppant Bernhárd farain múlatni szerettél,
*Jer, nézd a Balatont, mikor a nap reggeli lángja
Tükrözetén reszket, s mikor a hold fényre alatt ég!*
*Nézd a kék hegyeket, mint állnak sorba körülte,
Mellyeken a nektár csorog és az öröm dala harsog.*
Itt meredek sziklák tetein sok régi erős vár

Omladozó falain lebeg a múlt hajdani képe,
S elnyeli a döbrent elmét a fényes előkor.
Itt a századokat látott vadonok feketednek,
Mellyek ezer meg ezer göbölt kényünkre nevelnek;
A szilaj Arcasok heverészve legeltetik a nyájt,
S a kies estvéken nyögdéccsel lassu furullya.
Itt a sárga mező s kiterült láp terjed előnkbe,
Hol dús búzakarász hullámos tengere játszik,
S a barnult arató víg dal közt hosszú képét rak.
Nézd, valamerre veted szemeid, szép minden előtted,
S a koszorus Tellus kosarit mosolyogva üríti;
És valamint boldog Helvetia népe örömmel
Szántja szabad földjét: itt is szabad a magyar és víg.
A gazdag palotát itt lakja királyi szabadság,
S a gunyhók lakosit szent törvény jobbkeze védi.³²⁸

A szövegválasztás mellett a tétel formája is eltér a többitől: *ABA+Coda* visszatérési forma jellemzi, az első zenei szakaszban, amely a 28. ütemig tart, megtalálunk benne egy kvázi „főtémát” és egy „melléktémát”, amelyek közül mindkettő módosítva ugyan, de visszatér a darab harmadik nagy egységében. A mű 29. ütemében kezdődő lassú tempójú középső szakasz az „A hegy nincsen erdő nélkül...” kezdősorú népdal három versszakát dolgozza fel, majd az 51. ütemben tér vissza a *Jer nézd a Balatont* már ismert dallama *Tempo I.* jelzéssel, így ez az ütem tekinthető a visszatérés kezdetének. Klasszikus szonáta-elvről természetesen nem beszélhetünk a darab kapcsán, hiszen a témák nincsenek variálva, nincsenek szabályszerűen „beépítve” a zenei folyamatba, mégis, valamelyest azt sugallja a mű szerkezete, hogy Kerényi talán tudatosan alkalmazta ezt a formát a sorozat első tételében. A második szakaszban – amely a szonáta-elv szerinti „kidolgozás” egységét jelentené – az előjegyzés nélküli hangnem az egy bé-s rendszerbe vált, amely a továbbiakban megmarad a tétel végéig. Annak ellenére, hogy a darab elején nincs kitéve előjegyzés, a hangnem gyakorlatilag végig az egy bé-s rendszerben mozog.

Kodály zeneszerzés óráin többek között a Palestrina-ellenpont tanulmányozása is helyett kapott.³²⁹ Így feltételezhetjük, hogy az ellenpontozó szerkesztésmód Kodály tanításai révén Kerényi Györgyhez is utat talált. A „főtéma” imitációs szerkesztésben indul *F* hangról, elsőként a férfikar szólaltatja meg. A nőikar a 4. ütemben egy kvinttel

³²⁸ Berzsenyi Dániel: „A Balaton.” <https://mek.oszk.hu/00600/00614/html/vers01.htm#019> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.27.) A versben dőlt betűkkel emeltem ki a Kerényi művében alkalmazott sorokat.

³²⁹ Dalos Anna: „Kodály és a Palestrina-ellenpont – teória és praxis.” In: Uő.: *Forma, harmónia, ellenpont.* (Budapest: Rózsavölgyi, 2007.) 232–270.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

magasabban, *c*'-n lép be (8. kottapélda), majd pontosan három ütemen keresztül szabályos kvintkánont szólaltat meg. A dallam többnyire szekund és terc hangközökben mozog: a kis hangközlépések alkalmazása többek között jellemző a barokk kórusirodalomra.



8. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta – 1. Jer, nézd a Balatont*, 1–8. ütem.

A 8. kottapéldában látható zenei szakasz a basszus szólam tartott *kis b* hangja fölötti *d*"–*e*" nőikari szekund-súrlódáson áll meg, majd egy öt ütemes átvezető rész következik, amely érinti az *a* és *h* tonalitást (9. kottapélda).



9. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta – 1. Jer, nézd a Balatont*, 9–12. ütem.

A 16. ütemben *h* alaphangon végződő szakasz már a következő ütemben induló „melléktémát” készíti elő, amely a nőikarban oktávugrásokkal nyitó szekvenciából építkezik – a motívumok hat negyednyi értéket töltenek ki, ezáltal a négynegyedes ütemmutató szerinti súlyok némileg eltolódnak a szakaszban. Ezalatt a férfikar dallamában is motívum-imitációit találhatunk, azonban ők egy három ütemet kitöltő frázist ismételnék először *kis e*-ről, majd *kis g*-ről indítva.

A második nagy zenei egységben felhasznált kétnegyedes lüktetésű keszthelyi népi dallam különlegessége, hogy a harmadik népdalsor egy rendkívül rövid, háromnegyedes ütemet tölt ki, így egy versszak megzenésítése Kerényi tételében mindössze hét ütemet ölel fel. Az első és második versszak elhangzásánál a nőikarban, majd harmadszor a férfikarban szerepel a népdal. A férfikar versszakának különlegessége, hogy az eredetileg *r–d–t,–l*, záró

motívum helyett *r-d-ta,-l*, dallamot hoz a 47. ütemben: ezzel tovább vezet arra a három ütemes átvezető szakaszra, amely már a visszatérést készíti elő (10. kottapélda).

The image shows two systems of musical notation. The first system is in 3/4 time and features a treble and bass staff. The lyrics are: "hadd panaszkod-jam..." on the top staff and "hadd panasz - kod - jam meg nektek. Hegyek, völgyek áll-ja-tok meg, áll - ja-" on the bottom staff. The second system is in 4/4 time, marked "Tempo I." and "poco a poco". It also has two staves. The lyrics are: "Jer, nézd a Ba-la-tont, mi-kor a nap reg-ge-li lángja tük-rö-zetén resz-" on the top staff and "tok meg, hadd pa - naszkodjam meg nek-tek... Jer, nézd a" on the bottom staff. Dynamics include *rit.*, *f*, *p*, and *mf*.

10. kottapélda: Kerényi György: *Baltoni szonáta – 1. Jer, nézd a Balatont*, 46–54. ütem.

A visszatérést a nőikarban halljuk, viszont a frázis harmadik ütemétől már variált dallammal, s a következőkben a férfikar ezúttal egy alsó kvintválással, *b* hangról indítja a témát. Úgy vélem, nem csak bennem fogalmazódik meg az a felismerés, miszerint a „főtéma” visszatérésének záró motívuma idézi a Kodály-kórusművekből ismert dallami fordulatokat (11. kottapélda):

The image shows two systems of musical notation. The first system is in 4/4 time and features a treble and bass staff. The lyrics are: "ket a ko-ra reg - ge-li láng, a láng s ha a" on the top staff and "Ba-la-tont, mikor a nap reg-ge-li láng-ja tük-rö-ze-tén resz-ke-t és mikor a" on the bottom staff. The second system is also in 4/4 time and features a treble and bass staff. The lyrics are: "hold fé-nye a-latt ég." on the top staff and "hold fé-nye a-latt ég." on the bottom staff.

11. kottapélda: Kerényi György: *Baltoni szonáta – 1. Jer, nézd a Balatont*, 55–60. ütem.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

A „hold fénye alatt ég” *a-g-d-c* befejező hangokból álló *unisonója* Kodály *Fölszállott a páva* (1937) című vegyeskari művének 54-től 87. üteméig tartó szakaszát juttathatja eszünkbe: „Vagy itt ül a lelkünk, *tovább leigázva*”. A Kodály-részlet szintén *unisono* zenei anyag és szintén *a-g-d-c* hangokra épül (12. kottapélda):

51 ó - don vad vár-mé-gye-ház - ra, Vagy itt ül a lel-künk tovább lé-i-
57 gáz - va.

12. kottapélda: Kodály Zoltán: *Fölszállott a páva*, 51–57. ütem.

A Kodály-modellek használata természetes módon volt jelen a tanítványok zeneszerzői gyakorlatában. Úgy vélem, a két részlet közti hasonlóság annak köszönhető, hogy az ilyen jellegű kodályos pentaton fordulatok többek között Kerényi fülébe is „beültek”.

A tétel folytatását tekintve fontos megemlíteni, hogy a 17. ütemből már ismerős „Nézd a kék hegyeket” dallama – amelyet kvázi „melléktémaként” értelmezhetünk – visszatér a 61. ütemben, azonban ezúttal most nem *g*, hanem *c* hangról indítva, transzponálva. A folytatásban már a *coda* következik, amelynek különlegessége, hogy kizárólag ebben a szakaszban használja fel Kerényi a tétel alapjául használt vers hetedik sorát: „Mellyeken a nektár csorog és az öröm dala harsog”. „Az öröm dala harsog” már ötnegyedben íródott: összesen hatszor hangzik el a férfikar, majd a nőikar ismétlődő, egyre erősödő dallamaival, végül a tétel egy *f unisono d*-hangba torkollik (13. kottapélda):

The image shows two systems of musical notation. The first system has a vocal line with lyrics 'melyeken a nek-tár csorog és az öröm,' and a piano accompaniment with lyrics 'me-lyeken az öröm dala harsog, az öröm dala harsog, az öröm dala harsog,'. The second system continues with 'az öröm dala harsog, az öröm dala harsog, az öröm dala harsog, hajahaj!' in the vocal line and 'nek-tár csorog és az öröm dala harsog!' in the piano line. Dynamics like 'f' and 'cresc.' are indicated.

13. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 1. Jer, nézd a Balatont, 64–72. ütem.

2. *Balatoni csillagok*

A *Balatoni csillagok* a sorozat második tétele. A darab alapja a népszerű „Csillagok, csillagok szépen ragyogjatok” szövegkezdetű, szintén keszthelyi népdal, Bartók Béla gyűjtéséből, 1906-ból.³³⁰ Kerényi sorozatának egyetlen háromszólamú tétele, végén egy négyszólamra kibővülő zárlattal. Mint már korábban kitértem rá, a *Balatoni csillagok* a tempót illetően is kitűnik a sorozat többi darabja közül: ez a leglassabb tétel. Összesen két versszakot felölelő zenei anyagot dolgoz fel a kórusműben Kerényi, elsőként a férfikarnál, másodsor a nőikarnál szerepel a népdal eredeti dallama, azonban mindkétszer a népdal első versszakát felhasználva.

Az első versszak ismétlésének köszönhetően két egyenlő terjedelmű zenei egységre tagolódik a tétel: tizennégy-tizennégy ütemre – ebből a népdalok konkrét megzenésítése tizenkét ütemet ölel fel mindkét részben, a fennmaradó ütemek átvezető részeket, illetve a záró motívumot foglalják magukban.

A darab kezdetén a férfikar népdal-indítása után az alt szólam ellenpontozza a témát. A férfikar második ütemének dallama nem a megszokott dallami fordulatot mutatja: *l-s-m-r-l*, helyett *r-m-f-r-l*, hangok szerepelnek (14. kottapélda). Az ellenszólamok szövege nem a népdalból idéz, feltehetően Kerényi saját sorai:

³³⁰ Kodály Zoltán–Vargyas Lajos: *A magyar népzene*. (Budapest: Editio Musica, 2003.) 278; „Csillagok, csillagok, szépen ragyogjatok...” 409. számú népdal.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

Oh hullámos tó, balatoni tó zajló, vészes habjai,
zajló vészes hullámai, viharos hullámai!
Oh szőlős, erdős Badacsony ormain alvó nyári ég szép csillagai!
Oh ti balatoni csillagok!

Oh hullámos tó, oh
Csil-la-gok, csil-la-gok
szé-pen ra-gyog-ja-tok,

14. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 2. *Balatoni csillagok*, 1–3. ütem.

A szópránszólam kezdetben az alttal *unisono* mozog, a negyedik ütemben a nőikar illetve a férfikar hangjai között, majd a nőikari szólamok szétválásának pillanatában is szekundsúrlódás hallható, továbbá ugyanebben az ütemben az alt és a basszus között is jelen van a disszonancia (15. kottapélda). Megállapítható, hogy a gyakori szekund, illetve szeptim együtthangzás később az egész tételre vonatkozóan általános érvényű marad. További példa a második versszak „a szegény legénynek utat mutassatok” sorának megzenésítése, amelyben a férfikar hosszú, kitartott hangjai és a női szólamok közti szeptimhangzások kapnak főszerepet (16. kottapélda).

hul - lá - mos tó, ba-la-to-ni
a sze-gény le-gény-nek ú - tat mu-tas - sa - tok,

15. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 2. *Balatoni csillagok*, szekund-súrlódások az együtthangzásban, 4–6. ütem.

A musical score snippet for 'Balatoni csillagok'. It features three staves: a vocal line (soprano), a vocal line (alto), and a bass line. The lyrics are: 'a szegény le-gény-nek ú - tat mutas - sa - tok, mutassatok útat - - la-gok, szépen ra-gyog - ja - tok, mu - tas - sa - tok nyá - - ri ég szép csil-la-ga-i! Oh.' The music is in a minor key and features a complex harmonic structure with dissonances.

16. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 2. *Balatoni csillagok*, szekund-súrlódások az együtthangzásban, 18–21. ütem.

Érzékletes pont továbbá a 20. ütem harmadik negyedének megszólalása, amelyben egy basszus-késleltetés okoz diszsonanciát: a szoprán szólam *e*-hangja és a basszus *f*-ről *e*-re oldásának fordulata igen erős zenei feszültséget hordoz magában. A részlet továbbá az ellenpontozásra is szemléletes példa: a szoprán dallamához képest az alt szólam kis hangközökben mozog, a 19. ütemben gyakorlatilag lefelé skálázó ellenszólamot énekel, míg a férfi szólam kvázi orgonapontként hozza a harmóniák alapját.

A végig természetes a-mollban zajló zenei folyamatban mindössze egy helyen szerepel egy *b*, azaz *ta* hang módosításként a darab 10. ütemében egy *e* alapú félszűk szeptim kvintjeként – illetve ebben az ütemben hallható továbbá egy *cisz* hang is, viszont ezen a taktuson kívül egészen a *codá*ig az a-moll hangkészletében zajlik a zene. A *coda* – inkább *codetta* – két ütemet ölel fel, amelyben megszólal a hangnem *picardiai* tercű zárzata (17. kottapélda):

A musical score snippet for 'Balatoni csillagok'. It features three staves: a vocal line (soprano), a vocal line (alto), and a bass line. The lyrics are: 'a sze-re-tő - jé - nek. Oh ba-la-to-ni csil-la-gok! a sze-re-tő - jé - nek. Oh ba-la-ta-ni csil-la-gok! csil - la - gok!' The music is in a minor key and features a complex harmonic structure with dissonances. The bass line has a long note with a fermata.

17. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 2. *Balatoni csillagok*, 25–28. ütem.

A három, illetve négyszólamúság, valamint a diszsonáns együtthangzások miatt a sorozat legösszetettebb és egyúttal művészileg, úgy vélem, leginkább kidolgozott tétele a *Balatoni csillagok*, azonban az egyes szólamok lineárisan nem rejtenek magukban nehézségeket, így a kórusmű valóban alkalmas az amatőr kórusok repertoárjára is.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

3. *Széles a Balaton*

A sorozat harmadik darabja egy egyszerű szerkezetű népdalfeldolgozás. A „Széles a Balaton, azért ingadozik” kezdősorú éneket, amely a tétel alapját képezi, Kerényi György gyűjtötte a Tolna vármegyei Sárpilisén.³³¹ Az *A–B–Bv–A* sorszerkezetű népdal a tétel során kétszer hangzik el, mindkétszer tizenkét ütemnyi zenei anyagot felölelve. A népdal szövege a következő:

Széles a Balaton, azért ingadozik,
Szerelmes a legény, azért házasodik,
Szerelmes nem volna, nem is házasodna,
Egyik faluból a másikba nem járna.

Széles a Balaton, keskeny a híd rajta.
Ne menj arra babám, mert leesel róla!
Nem esem, nem esem Balaton vizébe,
inkább esem babám véled szerelembe.

A két versszak megszólalásai között egy négy ütemes átvezető szakasz hallható, a tétel végén pedig – ahogyan az az új stílusú népdalokra jellemző – a szerző megismétli a harmadik és negyedik sor dallamát. Az egyszerűség nem csak a mű szerkezetére vonatkozik. A gyors tempójú tétel *unisono* indítása után a nőikar viszi tovább a népdal második sorát, a férfikar eközben szöveg nélkül, „a” hangzón ellenpontozó dallammal kíséri a népdalt (18. kottapélda):

³³¹ Borsy István–Rossa Ernő (közr.): *Tiszán innen, Dunán túl. 150 magyar népdal.* (Budapest: Editio Musica, 1951.) 39.

♩ = 136

f

Szé-les a Ba-la-ton, azért in-ga-do-zik, Szerel-mes a legény,

f

Szé-les a Ba-la-ton, azért in-ga-do-zik A,

azért há-za-so-dik, sze-rel-mes nem vol-na, nem is há-za-

18. kottapélda: Kerényi György: *Baltoni szonáta* – 3. *Széles a Balaton*, 1–8. ütem.

A 13. ütemben induló átvezető szakasz egyértelműen *d*-pentatonban jár, a szólamok komplementer módon, egymásnak adják át a pentaton motívumokat. A férfiak hangjai: *l*–*d*–*r*–*m*–*s*, a nőikaré: *m*–*s*–*l*–*d*–*r*–*m* (19. kottapélda).

p

A,

a

la la la la

p

a.

mf

Szé-les a Balaton,

19. kottapélda: Kerényi György: *Baltoni szonáta* – 3. *Széles a Balaton*, átvezető szakasz, 13–17. ütem.

Az átvezető szakasz kottapéldáján továbbá látszik a népdal második versszakának férfikari indítása: ezúttal a nőikaré a kísérőszerep (19. kottapélda). Az első versszak „a” hangzós, melizmatikus férfikari ellenszólamával szemben a nőikar most „la-la” hangzókat énekel, a harmadik népdalsorban pedig a szöveg párbeszéd-jellegű tartalma miatt átveszi a fő dallamot, viszont itt már a férfiak is a népdal szövegét éneklék. Erre a szakaszra az imitációs szerkesztés jellemző: a férfikar ritmikailag a nőikart imitálja, dallami szempontból viszont, mint a népdal allúziója van jelen: a népdalra jellemző, de nem konkrétan a népdal elemeiből építkezik (20. kottapélda).

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

The image shows two systems of musical notation for a vocal and piano piece. The top system has a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in bass clef. The lyrics are: "inkább esem babám véled sze-re - lem - be! Nem e-sem, neimesem zé - be, inkább esem véled szere-lem-be! Nem e-sem, nem". The bottom system continues the piece with lyrics: "Balaton vi - zé - be, inkább esem babám vé - led sze-re - lembe! e - sem Ba-la-ton vi - zé - be, inkább esem véled szerelembe!".

20. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 3. *Széles a Balaton*, 26–34. ütem.

4. *A malom*

A malom címet viselő negyedik tétel sok szempontból párja a *Széles a Balaton*nak. Szintén könnyen áttekinthető szerkezet jellemzi, emellett ez a tétel is egy népdalt dolgoz fel és terjedelmében is hasonló az előző feldolgozáshoz. „A Balaton széles nagyon” kezdősorú népdal két versszakát ezúttal két-két különböző zenei folyamatban dolgozza fel Kerényi: először a férfikar mutatja be a szöveget, majd a nőikar, ezután a szólamok cserélnek. A népdal szövege a következő:

A Balaton széles nagyon,
De annak is partja vagy, sejahaj,
Az én búmnak nincs határa,
Belehalok nemsokára, sejahaj.

Malomvölgyben van egy malom,
Búbánatot ölnek azon, sejahaj,
Nekem is van búbánatom,
Odaviszem, lejáratom, sejahaj.

A tételben feldolgozott, Bartók által gyűjtött őriszentpéteri dallam a „Dunaparton van egy malom” szöveggel jobban elterjedt: a népdal a dunántúli ingadozó hangközök tanításának egyik mintapéldájaként széles körben ismert.³³²

A harmadik tételben már tárgyalt, szöveg nélküli, melizmatikus kíséretre ebben a tételben is találunk példát: a két ütemes bevezető „Sej, a Balaton” motívuma után a nőikar éneklí az ellenszólamot, s az alapvetően egy bé előjegyzésű, azonban *c* alaphangú tételben már a harmadik ütem során találkozunk az ingadozó terccel. Mindkét szólamban megjelenik a *h*, amely a népdal kvintváltó harmadik és negyedik soraiban *b*-re módosul (21. kottapélda).

21. kottapélda: Kerényi György: *Baltoni szonáta* – 4. *A malom*, 1–5. ütem.

A darab másik ingadozó hangköze az *esz* és az *e*: az első két népdalsorban *esz*-szel, a harmadik és negyedikben *e*-vel szerepel a dallam és a kíséret is. A tétel *c* alaphangja magában hordozza továbbá a harmadik bé megjelenését is, amely be is következik: a népdal másodszeri éneklésénél a férfikar kísérő szólama a természetes *c*-mollban jár (13–20. ütem).

A második versszak zenei folyamatai nem hordoznak magukban újdonságot: vagy népzenei allúziókat szerepeltető, vagy melizmatikus, de mindenképpen az aktuális népdalsor alterációihoz igazodó ellenszólamok kísérik a fő dallamot.

5. *Szent Erzsébet háza*

A finálé karakterű ötödik tétel egyfajta keretet ad a sorozatnak: terjedelmében hasonló, mint az első tétel, viszont az eddigiektől eltérően egy leánykérő játékot idéz meg. Erre a tételre

³³² Kodály Zoltán–Vargyas Lajos: *A magyar népzene*. (Budapest: Editio Musica, 2003.) 119; „Dunaparton van egy malom...” 34. számú népdal.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

igaz tehát leginkább az elemzés elején említett gondolat, miszerint a sorozat bár vegyeskarra íródott, mégis, igencsak gyermekkar-szerű tartalmat hordoz. Már a kottakép alapján is eszünkbe juthat például Kodály *Hét könnyű gyermekkarának* (1936) negyedik, *Versengés* című, vagy ötödik, *Ciróka* című tételle: párbeszéd-szerűen, egymásnak felelgető szólamok, főként negyedekben és nyolcadokban mozgó ritmika látható.

Alapvetően három nagyobb egységre tagolom a tételt, abból adódóan, hogy Kerényi három különböző szöveget, illetve dallamot használt fel a kompozíció során. Az első rész a 64. ütemig tart, ebben a szakaszban a „Kerülöm, fordulom, Szent Erzsébet házát” kezdősorú szöveget hallhatjuk végig, a férfikar és a nőikar egymásnak válaszolható párbeszédében eljátszva a kérő és a „nagyasszony” beszélgetését. A komponálás során Kerényi számára mintául szolgálhatott például Kodály *Lengyel László* (1927) című gyermekkara, amely a párbeszéd zenébe öntésének, úgy vélem, egyik legjobb példája. Ebből a szakaszból mindenképpen kiemelendő egy Kodály gyermekkaraira emlékeztető „modell” alkalmazása: a 37. ütemben kezdődő „Jere ki szívem” szöveg az alsó szólamban fődallamként van jelen, efölött a nőikar kétfelé oszlik és a „Jere ki” szöveget ismételteti kétszólamban, szünetekkel megszakítva. Tulajdonképpen a mondat első tagját „kiemeli” a szerző és „készít belőle” egy kíséző motívumot (22. kottapélda):

The image shows two systems of musical notation. The first system consists of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment line (bass clef). The vocal line has lyrics: "Je-re ki, je-re ki,". The piano line has lyrics: "Je-re ki szi-vem, je-re ki szi-vem a szől-lő-hegy-". The second system also consists of a vocal line and a piano accompaniment line. The vocal line has lyrics: "je-re ki, je-re ki! Bu-dó An-tal-". The piano line has lyrics: "re, a szől-lő-hegy-re. Bu-dó An-tal-ék". The score includes dynamic markings like "mf" and "p".

22. kottapélda: Kerényi György: Balatoni szonáta – 5. Szent Erzsébet háza, 37–46. ütem.

A fenti „technika” emlékeztethet bennünket többek között Kodály a *Héja* (1936) című kétszólamú gyermekkarára – szintén a *Hét könnyű gyermekkarból* –, amelyben

például a bevezető három *unisono* „Héja” után az altszólamban elindul a fődallam: „Héja, héja lakatos, látom, lábad ripacsos” szöveggel, fölötte a szoprán pedig a „Héja” szót tovább ismételteti kíséretként, váltakozó dallammal (23. kottapélda):

23. kottapélda: Kodály Zoltán: *Hét könnyű gyermekkar* – 3. *Héja*, 1–11. ütem.

További példa még Kodály *Nyulacska* (1934) című kétszólamú gyermekkara, amelynek „Minek néked az a kis kert?” kezdetű szakaszában szintén az alt szólamot kíséri a szoprán szólam „Minek?” ismételtetése (24. kottapélda):

24. kottapélda: Kodály Zoltán: *Nyulacska*, 41–45. ütem.

Ezeken kívül még számos esetben találunk Kodály műveiben hasonló megoldást. A következő zenei egység egy új népdal alkalmazásával kezdődik: a 65. ütem férfikari szólamában az „Éva szívem, Éva, most érik a szilva” szövegkezdetű népdal hallható, amelyet a szoprán még a „Kerülöm Szent Erzsébet házát” szakasz szövegével és annak dallami elemeivel kísér, majd a 77. ütemben a szólamok cserélnek: a nőikarban szerepel a népdal, a férfikar ellenpontoz (25. és 26. kottapélda).

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

Szent Erzsébet há-zát, ke-rülöm Szent Erzsébet há-zát
É - va szi - vem É - va, most é -

25. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 5. *Szent Erzsébet háza*, 63–68. ütem.

for - du - lom... É - va szi - vem É - va, most é -
jük haj - nal - ra. Ke-rü - löm, for-du - lom

26. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 5. *Szent Erzsébet háza*, 75–80. ütem.

Ezt követően egy hét ütemes átvezető szakasz következik, amely előkészíti a harmadik és egyben záró szakaszt: „Hej, kicsi csodaház ez a mesebeli ház, Szent Erzsébet háza” szöveggel. A gyorsan a szólamok közt „ugráló”, imitativ zenei folyamat igazi finálé karaktert kölcsönöz a szakasznak, amely egy négyszólamú, szűk szerkesztésű C-dúr akkordba torkollik (27. kottapélda).

há - za, Szent Erzsébet há - za, Szent Er -
Szent Erzsébet há - za, Szent Erzsébet háza-tá - ja, Szent Er -
zsé - bet há - za, me - se - be - li ház!
zsé - bet há - za, me - se - be - li ház!

27. kottapélda: Kerényi György: *Balatoni szonáta* – 5. *Szent Erzsébet háza*, 105–116. ütem.

A *Balatoni szonáta*, úgy vélem, jól példázza az Éneklő Ifjúság jegyében született kompozíciók alapvető karakterisztikumait, illetve azt, hogy a mozgalom kapcsán alkotó szerzőkre – többek között Kerényi Györgyre is – nagy hatással volt Kodály Zoltán

személye és zenéje egyaránt: meglátásom szerint a darab elemzése több ponton rávilágít Kodály gyakorlatára és arra, hogy Kerényi a zeneszerzői tevékenységei során is követte őt.

2.2.3. Bárdos Lajos: *Boldogasszony*

„A folyóiratokban megjelenő karirodalmi műfajok csoportosítása” című fejezetben már kitértem rá, hogy a mozgalom egyik legnépszerűbb műfajává a kánon vált, ennek megfelelően Bárdos kompozíciói közül két kánont választottam ki, hogy ezzel is demonstráljam a mozgalom szempontjából fontos műfaj jelentőségét.

A magyar katolikusok legkedvesebb éneke, a *Boldogasszony Anyánk* valószínűleg a 18. század elején keletkezett. Legkorábbi lejegyzett szövegét Szoszna Demeter, pannonhalmi bencés szerzetes 1715-ös énekeskönyvéből ismerjük.³³³ A „Boldogasszony” kifejezés a magyar népi imádságok szerves része, a 18. században – Kölcsey Ferenc *Himnuszának* keletkezése előtt – a katolikus magyarság himnuszaként, „néphimnuszként” tartották számon a „Boldogasszony Anyánk” kezdetű sorokat:

Boldogasszony Anyánk, régi nagy Pátrónánk!
Nagy ínségben lévén, így szólít meg hazánk:
Magyarországról,
Édes hazánkról,
Ne felejtkezzél el
Szegény magyarokról!³³⁴

A *Magyar Kórus* folyóirat 4. évfolyam 14. számában „Szent István napi hivatalos énekek” címmel öt éneket jelentettek meg 1934 júniusában: „Ah, hol vagy”, „Ó dicsőséges szent Jobbkéz”, „Magyarok fénye”, „Isten, hazánkért térdelünk” és a „Boldogasszony”.³³⁵ A kiadványban a *Boldogasszony* egyszólamú dallamának kottája és a hozzá tartozó hat

³³³ N.N.: „Himnusz és magyar, de mikor és miért?” <https://regnumportal.hu/regnum2/node/65> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.)

³³⁴ N.N.: „Boldogasszony Anyánk. Ünnepi népének a magyarok nagyasszonyához.” <https://www.magarkollegium.hu/pdf/nemzetiimadsag1.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.24.) Szövegének forrása: a Deák-Szentes féle 1774-es kéziratos gyűjtemény. Még további tizenegy versszak tartozik az eredeti szöveghez, minden versszak végén refrénként ismétlődik a „Magyarországról, édes hazánkról, ne felejtkezzél el szegény magyarokról” sorspár.

³³⁵ „Szent István napi hivatalos énekek.” *Magyar Kórus* 4/14 (1934. június): kottamelléklet. A szerkesztők megjegyzésként a következő utasításokat adták a népének kottáihoz: „Változtatást se a szövegen, se a dallamon, se a ritmuson ne engedjünk! Másképp nincs egyöntetű éneklés!”

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

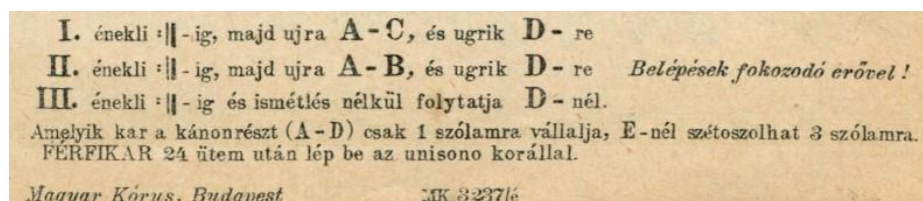
versszak szövege került kiadásra. Bárdos jóval később, 1944 februárjában komponálta a kánont Makón, és még ehhez képest is csak négy évvel később, 1948-ban került bele a műkottája a *Magyar Kórus* folyóiratba.³³⁶ A kiadvány érdekessége, hogy Bárdos művével egyszerre jelentették meg benne Kodály, P. Szedő Dénes szövegére írt *Boldogasszony köszöntője* című kétszólamú egyneműkari művét is, amely először a *Naptestvér éneke* című füzetben jelent meg 1939-ben.³³⁷

A *Boldogasszony* keletkezésekor negyvenöt éves Bárdos Lajos Dr. Szeghy Endrének és szegedi énekesrendjének ajánlotta a művet.

A kórusmű alcímeként a következő szerepel: „Kánon 3 szólamú SA (fiú-, lány- vagy női) hangokra és egyszólamú férfikórusra”. A *Magyar Kórus* kiadásában megjelent szólamkottán Bárdos utasításokat fogalmaz meg a kánon előadására vonatkozóan: három belépő szólam esetén feltünteti, hogy pontosan „megtől meddig” és hányszor kell elénekelnie az adott szólamoknak a kánon sorait (9. faksimile). Ennek megkönnyítése érdekében a szerző *A–B–C–D* betűjelekkel látta el a kotta egyes szakaszait, továbbá általános utasításként azt is jelezte, hogy az újonnan belépő szólamoknak egyre fokozódó hangerővel érdemes megszólalniuk. A részletes utasítások feltüntetése alapvetően jellemző Bárdos kottáira: az énekkarok számára pontos iránymutatásokat fogalmazott meg műveiben, amelyek segítették a mozgalomban résztvevő különféle apparátusú együttesek munkáját. Arra az esetre vonatkozóan is jelezte tanácsát, amennyiben egy énekkar nem vállalná a kánonéneklést, csupán egy szólamban adná elő az alapdallamot: ekkor az egyszólamú kánon után az *E* betűvel jelzett, háromszólamú szakasznál van lehetőségük szétválni a szólamoknak, a férfikar pedig a 25. ütemben csatlakozhat be a darab folyamatába:

³³⁶ Bárdos Lajos: „Boldogasszony.” *Magyar Kórus* 18/72 (1948. május): kottamelléklet.

³³⁷ Kodály Zoltán: Boldogasszony köszöntője.” *Magyar Kórus* 18/72 (1948. május): kottamelléklet; P. Szedő Dénes 1902–1983) ferences rendi szerzetes, költő, műfordító, Kodály Zoltán számára is készített szabad, költői fordításokat, pl: *Miatyánk, Adventi ének, Naphimnusz,* stb. Forrás: <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szed%C5%91.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.) Kodály–Kerényi–Szedő: „Naptestvér éneke.” (Budapest: Magyar Kórus, 1939). Kerényi György és Kodály Zoltán karénekeivel, Szedő Dénes verseivel közreadott füzet.



9. faksimile: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, Bárdos Lajos előadói javaslati a kottán feltüntetve.

Az 1948-ban megjelent folyóirat kottamellékletében még nem találunk hangszeres előjátékot, azonban az általam elemzéshez használt, szintén a Magyar Kórus Kiadóvállalat által közreadott 1950-es kiadványon már szerepel egy orgonára – vagy zongorára – írt öt ütemes bevezető, amelyet a szerző három hangnemben is közölt (11. kottapélda).³³⁸ A mű alapvetően egy kereszt előjegyzésben van lejegyezve *e*-alaphanggal, azonban a '48-as kiadásban Bárdos odaírja a mű elejére: „Előadás lehetőleg *f*-ben”. Ennek megfelelően az orgona előjáték kottája az egy kereszt, illetve a négy bé-s hangnemben is szerepel, amely továbbá *fisz*-ben is értelmezhető – amennyiben a négy bé helyett három kereszt előjegyzés szerint olvassuk a hangokat (28. kottapélda).

Bárdos Lajos
(1899–1986)

Előjáték
(♩ = 72-76)

1. *e*-ben:

vagy
(Orgonán kötve, zongorán újból megütve)

2. *f*-ben
(3. *fisz*-ben)

28. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, orgona vagy zongora előjáték.

Az 1950-es kiadásban a szerző továbbá arra vonatkozóan is megfogalmazza javaslatait, hogy a mű rövidebb formában is előadható legyen. Ebben az esetben a kotta elején feltüntetett, dőlt betűvel írt szövegű egyszólamú kánon dallamot ki kell hagyni az

³³⁸ A hangszeres előjáték öt ütemét nem számolom bele a darabba, az ütemszámozást a kórus belépésénél kezdem.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

előadásból, s az előjáték után rögtön a második szólam zenei anyagával kell indítani, természetesen ennek megfelelően beléptetve a többi női, majd később a férfiszólamot is.

A kánont éneklő nőikari szólamok nem a fentebb közölt „Boldogasszony Anyánk” soraira épülnek, viszont hasonlóan a néphimnusz tartalmához, Bárdos is a Boldogságos Szűz Máriához fohászkodik saját szövegében. A kánondallam összesen huszonnégy ütem, és mivel igen nagy hangterjedelmet ölel fel – kis *a*-tól kétvonalas *d*-ig –, kevert szólamokkal érdemes énekelni, hogy minden hang kiegyenlítetten szólalhasson meg. Ritmikailag rendkívül összetett a zene, így Bárdos részéről indokolt volt az a feltételezés, hogy egyes énekkarok nem fogják vállalni a kánonszakasz többszólamú előadását: a bonyolult ritmikából adódóan komplikálttá válik a tempótartás és a szólamok pontos együtt mozgása, „egyben tartása” is. Amennyiben a kiírt kottát és nem a rövidített változatú előadást vesszük figyelembe, a női szólamok negyven ütemen keresztül, három szólamban szólaltatják meg a kánont, hét ütemes eltérésekkel a belépések között.

A kánon *e*-lá alaphangú, a kezdés a kvint hangról, *h*-ről indul. A következőkben a nőikar kánondallamának egyes szakaszait tagolom az összetartozó szövegi és zenei egységek szerint, továbbá az így kialakult frázisok leglényegesebb zenei jellemzőit tüntetem fel. A „Boldogasszony, kérve kérünk, szánd meg a nemzetet, te népedet” szakasz a kvint hangról indul, módosítások nélküli tiszta *e*-moll dallammal, nagy szext hangterjedelemben. A „Nagy bajban így kiált föl hozzád mind az ország, mutasd meg orcád, Atyaisten lánya” szakasz az első zenei frázis közvetlen folytatásaként az *e*-természetes moll kis szeptimérről *d*” hangról indul. A *hozzád*, *ország* és *orcád* rímelő szavak elhangzásánál egyre magasabbra törő oktáv ugrásokkal: *h*”–*h*, *c*”–*c*, *d*”–*d* fokozódik a dallam. Az „Atyaisten lánya” szakasz először hoz módosított hangot: a *disz* megjelenésével az eddig természetes moll hangsorból összhangzatos *e*-mollba vált a dallam. A „Nyerj immár békességet, kérve kér a nép, kit a gond, kit a bánat régen tép” szövegű szakasz dallama mélyebb fekvésben mozog: a *kis a* hangot érint, a hangsor továbbra is az összhangzatos *e*-mollban marad. „Ne tekintsd ezernyi súlyos bűnét, kér a nép, kér ez a küzdő ország, fölkiáltva hozzád” szövegrész zeneileg szinte közvetlen folytatása az előző frázisnak. Új módosított hangként megjelenik a *cisz* (*fi*), mellette marad a *disz* (*szí*) hang is a dallamban, így dallamos moll hangsor alakul ki. A „Szánd meg ezt a szegény népet, nyerj neki békét kérve kér a nép, kit a gond, kit a bánat régen tép” ritmikailag a leginkább mozgalmas szakasz, a szöveg gazdag alliterációkban, rímekben. A hangsor tekintetében a részlet elején nincs változás, továbbra is *e*-mollban értelmezhető a dallam. A „kérve kér a nép” résznél az eddigi módosítások eltűnnek, *d* és *c* hang szerepel, ennek eredménye képpen a szakasz

végén egyértelmű G-dúr kicsengés figyelhető meg. Végül a „Nagy bajban így szól tehozzád mind az ország” szakasz rövid befejező sora zár, amely egyúttal rávezet az újbóli kánonindításra is. G-dúrban folytatja az előző zenei szakaszt, majd *l-r-l*, hangokkal zárja le a nagyszabású kánon dallamot.

Egyes művek esetében a zene és a szöveg helyes illeszkedésének érdekében szinte teljes egészében módosítani szükséges a ritmust, illetve nagy odafigyeléssel érdemes nyomatékosítani a dallamhangsúlyokat annak érdekében, hogy „magyarul énekeljen” a kórus. Bárdos azonban nem bízza az előadókra a szövegszerűség kérdését: a sorok oly módon íródtak meg kánonjában, hogy semmilyen mértékben nem igényelnek a karnagy és a kórus részéről ilyenfajta „utómunkát”. Az egész kompozícióról elmondható, hogy prozódiai szempontból a Kodályéhoz hasonló rendkívüli pontosság jellemzi. Egy-két esetben találtam az 1948-as kiadásban olyan szavakat, szókapcsolatokat, amelyeknek ritmikai módosításával még árnyaltabban ki lehetett volna fejezni a nyelv ritmusát: az 1950-es kiadásban Bárdos már korrigálta ezt a néhány részletet – továbbá egy szót teljesen kicserélt – a táblázatban bemutatott szöveghez képest a korábbi kiadásban „nyerj immár békességet” helyett „adj immár békességet” szerepelt.

A prozódia tökéletesítése céljából történt ritmikai módosítások első példája a kánonszakasz induló motívuma: az 1948-as kottában nyolcadokban mozog a „Boldogasszony” kezdő két szótagja, az 1950-es kiadásban már kisnyújtott ritmussal szerepel ugyanez. További példa a „mutasd meg” szókapcsolat három szótagjának zenei megvalósítása: elsőként egy nyolcad értékű szünet után, hangsúlytalanul induló nyolcad mozgást láthatunk (29. kottapélda), majd a két évvel később közreadott kottában a szerző már pontozott nyolcad szünet utáni tizenhatod indításra változtatta meg a ritmust, ezzel elérve a még pontosabb prozodiát:

The image shows two musical staves. The top staff is labeled 'B' and has a '2' above it. It shows a melody in G major with a quarter rest followed by an eighth note, then a quarter note, and a quarter note. The lyrics are 'or-szág: mutasd meg or-cád, A-tya-is-ten lá-nya!'. The bottom staff is labeled 'I' and 'B' and shows a similar melody but with a dotted quarter note followed by an eighth note, then a quarter note, and a quarter note. The lyrics are 'or-szág, mutasd meg or-cád, A-tya-is-ten lá-nya!'.

29. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, a „mutasd meg orcád” szakasz prozódiai változása, kánon-dallam 8–9. ütem.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

A zene és a szöveg helyes illeszkedésére álljon itt még néhány példa (30. 31. és 32. kottapéldák): „Szánd meg ezt a szegény népet, nyerj neki békét” szöveggel induló szakasz: kisnyújtott és kiséles ritmusok változtatása, a *neki* szó rövid szótagjainak kiemelése a környezetből tizenhatodokkal. Hasonló példa a rövid szótagok tizenhatod mozgására a „*ne tekintsd ezernyi súlyos bűnét*” szakasz, illetve a „*kér ez a küzdő ország*”:



30. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, „Ne tekintsd ezernyi súlyos bűnét” szövegszerű megzenésítése, 13–14. ütem.



31. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, „kér ez a küzdő ország” szövegszerű megzenésítése, 16–17. ütem.



32. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, „Szánd meg ezt a szegény népet” szövegszerű megzenésítése, 18–20. ütem.

A fejezet elején feltüntetett néphimnusz sorai Bárdos művében a férfikar szólamának szövegét fedik le, a régi énekeskönyvekben szereplő eredeti dallammal, kitarított, többnyire fél és egész értékeket énekel a férfikar (33. kottapélda). A férfihangok egyfajta fokozásként, támaszként lépnek be a mű 25. ütemében, tehát csatlakoznak a nőikar kánonénekléséhez, negyedikként belépő kvázi cantus firmusként, kissé középkori-reneszánsz gyakorlatot is idézve ezzel:



33. kottapélda: „Boldogasszony Anyánk” népének eredeti dallama.

A kottában *D* betűvel jelzett másfél ütemnyi zenei anyag zárja le a kánon-szakaszt és egyben vezet tovább az *E* részre, amely hasonló hangkészlettel és dallami elemekkel folytatódik mint az előzmények, azonban újdonságot hoz. Az ebben az esetben már altként és mezzóként viselkedő két női szólam tercparhuzamban mozog, a szoprán szólam imitál, a férfi szólam továbbra is az egyszólamú „Boldogasszony Anyánk” hangjait folytatja – teszi ezt egészen a darab végéig, az utolsó tizenkét ütemben már kitartva a záró *e*-alaphangot. A 42. ütemtől a nőikar új szöveget énekel egészen a darab végéig, amely így szól:

Ó áldott Boldogasszony, kérve kérünk, tenger gondban, vészben ó nézz le ránk!
Immár szánd meg ezt a szegény népet, emeld föl te nemzetedet,
vedd el ezt a nagy ínséget, nyerj minékünk békességet,
Boldogasszony, kérve kérünk: Tárjad föl a mennyet minékünk,
Jézus előtt hajts térdet értünk, nagy ínségben lévén, zokogva, sírva kérünk.
Boldogasszony szánd meg árva népünk, emeld föl ebből a mélyből,
szánd meg népünk, kérve kérünk!³³⁹

A mű csúcspontját egy hangmagasságban, dinamikában, felépítésben egyre fokozódó zenei szakasz előlegezi meg, amely a 46. ütem „Immár szánd meg ezt a szegény népet” szövegkezdettel, a szopránban, felütéssel indul. A férfi szólam *ff* dinamikája azt sugallja, hogy a mű az 51. ütemben éri el a tetőpontot, a női szólamok azonban még tovább fokoznak: a szoprán két ütemen keresztül érinti a kánon során eddig legmagasabb hangként megszólaló *e*” hangot, majd az 53. ütemben felhangzik a darab egyetlen *fisz*” hangja, a „Tárjad föl a mennyet minékünk” sornál, ezzel a szerző madrigalizmust alkalmaz: a *menny*

³³⁹ Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, 41–66. ütem szövege.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

mint a kompozíció legmagasabb hangja szerepel itt (34. kottapélda). A tetőpont pillanatában a férfiak alaphangként szolgáló hangzó *kis e*-je fölött a *ff* nőikar *a-d-fisz*” D-dúr kvartszext akkordja a harmónia tág felrakása, illetve a basszus és a szoprán közötti oktáv + nagy nóna távolság miatt elképesztő erővel hat:

nyerj mi-né-künk bé-kes-sé-get, Bol - dog - asz - szony,
 nyerj bé-kes-sé - get, Bol - dog - asz - szony,
 nyerj mi-né-künk bé-kes-sé-get, Bol - dog - asz - szony,
 LEJT - KEZ - ZÉL

kér-ve ké-rünk: Tár - jad föl a meny-nyet mi-né-künk,
 kér-ve ké - rünk: Tár - jad föl a meny-nyet mi-né-künk,
 kér-ve ké - rünk: Tár - jad föl a meny-nyet mi-né-künk,
 EL SZE - GÉNY MA - GYA -

34. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, a mű tetőpontja, 50–54. ütem.

A kompozíció lassan épül fel, és éri el a mű tetőpontját, ennek megfelelően a levezetés és a mű zárata is egy lassú folyamatú zenei szakasz, amely az 55-től egészen a záró ütemig tart. A „Jézusunkat kérjed értünk” szövegű, 55. ütemben kezdődő öt ütemes szakasz ritmikailag és dallamilag is az előzményekből építkezik, viszont mindössze két ütem alatt egy egész oktávot „esik” a fődallamot éneklő szoprán szólam hangterjedelme (35. kottapélda). Az 59. ütem érzetben akár a mű e-moll zárlatát is jelenthetné, hiszen a

férfikar már négy üteme tartja a záró *e* alaphangot, és a szoprán is zárlati, *l-t-d-l*, motívumot énekel (35. kottapélda):

(4) 7

Jé - zus e-lőtt hajts tér-det ér - tünk, *poco sost.* nagy in-ség-ben lé - vén,
 Jé-zu-sun - kat kér - jed ér - tünk, nézd: le-bo-rúl - va,
 Jé - zus e-lőtt hajts tér - det ér - tünk, ó nézd: zokogva,
 ROK RÓL! *stb. tartják*
 zokogva, sír-va ké - rünk! *sempre cresc. sinc al Fine*
 sír - va ké - rünk. *p a tempo* Boldogasszony,
 sír - va ké - rünk. Boldogasszony, szánd meg ár-va né - pünk, e -
 végig (B: 12 ütem, T: 10 ütem + kadencia), egyre erősítve

35. kottapélda: Bárdos Lajos: *Boldogasszony*, 54–60. ütem.

A várt zárlat helyett azonban az említett, 59. ütemben formai elízióra találunk példát: a férfikar, a mezzo és a szoprán dallama lezár, ezzel szemben az alt szólam egy újabb „Boldogasszony” szövegkezdetű dallamot indít el a „mélyből”, *kis h* hangról, amelyet a mezzo *fisz* ’-ről, majd a szoprán *h* ’ hangról kezdve imitál két-két ütemmel később. A zenei folyamatot itt ismét a fokozódás jellemzi – megerősíti ezt Bárdos utasítása is, amelyet a férfikari szólamokra vonatkozóan fogalmaz meg: „egyre erősítve” (35. kottapélda). Az alt, majd a szoprán és tenor szólam együtt mozgó, e-mollban értelmezhető, „kérve kérünk” szövegű dallamai előlegezik meg az E-dúr záróakkordot, amely nem más mint egy „reményteli”, *picardiai* tercű e-moll zárlat.

A nagyszabású kánon mind a szövegválasztás, mind az előadói apparátus megválasztása miatt különleges, és egyben az Éneklő Ifjúság mozgalomhoz

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

nagymértékben kapcsolódó kompozíciót eredményez: a szövegválasztás miatt kötődik a katolikus egyházzenei reformmozgalom alapelveihez, magában hordozza annak a lehetőségét, hogy többféleképpen előadható legyen annak megfelelően, milyen összetételű énekkar áll rendelkezésünkre. Ez a mozgalomban résztvevő sokféle énekkar-típus szempontjából kulcsfontossággal bírt. Ezen felül a kompozíció a Bárdosék által sokat népszerűsített kánon műfajában íródott, így, úgy vélem, a darab jól illusztrálja a kiadóvállalat éveiben megjelent magyar kompozíciók sajátosságait.

2.3.4. Bárdos Lajos: *Istené az áldás*

Elemzéseim között mindenképpen fontosnak tartottam egy olyan mű kiemelését is a repertoárból, amely jól példázza az Éneklő Ifjúság hangversenyek szempontjából kulcsfontosságú tömegéneklés jelenségét. Gebhardi *Glória* kánonja és Kodály *A magyarokhoz* kánonja mellett említésre méltó Bárdos Lajos 1942-es keletkezésű *Istené az áldás* című kórusműve, amely a még monumentálisabb hatás érdekében *ad libitum* hangszerkísérettel is előadható. A darab kottája a *Magyar Kórus* folyóirat 12. évfolyam 45. számában jelent meg.³⁴⁰

A mű alapjául Erdélyi József szövege szolgál – a költő neve már felmerült Kerényi György *Julis néni tücske* című kórusművének elemzése során:

Erdélyi József: *Istené az áldás*

Azt hirdeti a nap, hold, csillag, felhő, virág, szivárvány és pacsirtadal,
hogy emberé a küzdelem, a munka, Istené az áldás, a diadal!³⁴¹

Bárdos Lajos műveinek listáját áttekintve szembetűnő, hogy szöveges kompozíciói között számos egyházi ihletésű darab szerepel.³⁴² Lánya, Brücknerné Bárdos Ágota így

³⁴⁰ Bárdos Lajos: „Istené az áldás.” *Magyar Kórus* 12/45 (1942. tavasz): kottamelléklet. A folyóiratban az egyszólamú kánon kottája szerepel, kiírt egyzenés és vegyeskari befejezéssel. A hangszerek szólamkottáit nem adták közre az ingyenes kottamellékletben.

³⁴¹ A mű szövege végig Erdélyi József versére épül, azonban Bárdos néhol változtat rajta, főként abban, hogy többször ismétli el az egyes szövegrészeket: „Azt hirdeti a nap, azt hirdeti a hold, azt hirdeti a csillag, felhő...” stb.

³⁴² Ittész Mihály: *Bárdos Lajos*. [=Berlász Melinda (szerk.): *Magyar zeneszerzők*. 36.] (Budapest: Mágus Kiadó, 2009.) 22–42.

fogalmazott a szerző katolikus hitéről, illetve a sok esetben hitvallásnak számító kórusműveinek szövegei tartalmáról:

Édesapám minden körülmények között megvallotta hitét. 1972-ben például megjelent a kórusok lapjában egy cikk, ahol Marosán György a vallást népbútító intézménynek nevezte. Édesapám vette a tollát, levelet írt Marosánnak, melyben 21 pontban összefoglalta, hogy miért nem népbútító a vallás. [...] Ugyanakkor lemondott a KÓTA-beli tagságáról, mondván, ha ilyen cikket jelentenek meg, nem tud velük azonosulni... Nem lehetett őt elválasztani a katolikusságtól, hiszen minden tette, és művei jelentős hányada egyértelműen hitvallás... Sok éneknek van több szövegváltozata, mert számos kórusművet nem engedett a rendszer az eredeti „túl vallásos” verzióban előadni. Varga Károly segített neki továbbra is tartalmas, nem a kommunista rendszert dicsőítő, ám mégsem kifejezetten egyházi vonatkozású szövegeket írni. Például „Az Istené az áldás” úgy szerepelt, hogy „Vedd észre, hol a fény...”³⁴³

A fenti idézetben említett „Vedd észre, hol a fény” szövegű változat címe *A munka dicsérete* volt, de megtalálhatjuk *Láng és fény* címmel is a variáns kottát.³⁴⁴ A szöveget Vargha Károly írta annak érdekében, hogy Bárdos kánonja – mint az idézetből kiderül – az alapvetően vallás-ellenes rendszerben továbbra is előadható maradjon.

Az ötvenes évek eseményeire Bárdos visszaemlékezéseiben is találhatunk utalásokat. Ugyan nem az *Istené az áldás*ról mesélt a szerző, mégis, úgy vélem, az alábbi részlet világosan bemutatja az államosítás bekövetkeztével megjelenő „új elvek” hatását Bárdos zeneszerzői tevékenységeire, így az *Istené az áldás* szövegvariánsának keletkezése is érthetőbbé válik:

Aztán ott volt a József Attila-eset. Az új korszakban sem akartam megalkudni mindenféle szöveg-gyárossal, mikor van ilyen óriás költőnk. Azt a csodálatos pár sorát zenésítettem meg: „...dolgozni csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen, úgy érdemes”. Gondoltam, nohát most „odaát” is örülni fognak, hogy végre a mai kornak és munkás-énekkaroknak is alkalmas szöveget választottam. Hát nem letiltották? Teljesen értetlenül álltam: mi van ebben, ami nem szabad? Utólag itt is megjött a magyarázat: „Most, amikor a teljesítményt, a normát akarjuk napról napra

³⁴³ N.N.: „Vedd észre, hol a fény... – Bárdos Lajos áldása.” <http://ujmisszio.hu/vedd-eszre-hol-feny/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.)

³⁴⁴ Bárdos Lajos: „Láng és fény.” (Budapest: Népművelési Propaganda Iroda, 1969.) Az *Istené az áldás* Vargha Károly szövegváltozatával.

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

fokozni, s a csillag meg minden nap ugyanannyit megy az égen, ez destrukció!” Nem vicc! Szó szerint így kaptam meg.³⁴⁵

Az analízis során természetesen az eredeti és egyben ma is használatos szöveggel elemzem a művet. Háromszólamú kánondallam, majd kiírt négyszólamú egy-neműkari vagy vegyeskari befejezés társul hozzá, ily módon alapvetően két nagy egységre lehet bontani a kompozíciót: a kánonszakaszra, majd egy nagyszabású *codára*. Vegyeskari befejezés esetén a harmadikként belépő férfiak *divisije* adja ki a női szólamokhoz társuló tenor és basszus szólamot. Érdeemes megfigyelni, hogy Bárdos *Boldogasszony* kórusművéhez hasonlóan ebben az esetben is huszonnégy ütemet ölel fel a kánondallam. A háromszólamú kánonszakasz a 40. ütemig tart, a négyszólamú *coda* pedig tizenkét ütemet tölt ki.

Az énekszólamokhoz társuló hangszerek *ad libitum* használhatók: három trombitával, három harsonával, három timpanival – „Re, Do, Sol” hangolást ad meg Bárdos –, függesztett cintányérral (*piatto sospeso*) és orgonával fokozható a hangzás. A hangszerek szólamai nélkül, úgy vélem, egy jelentősen egyszerűbb „végeredményt” kapunk, mivel már a hangszerpaletta is jól mutatja, hogy mennyivel fényesebbé, monumentálisabbá tud válni a kórushangzás a rezekkel, ütőkkel és az orgonával kiegészülve.

A partitúrában az *ad libitum* orgona bevezető fölött csillaggal jelölve szerepel a vers szövege, amelyet egy „lehetőleg fiú-szoprán” szövegmondó szavalhat el az orgona bevezető harmóniáival egyidejűleg.³⁴⁶ A *pp* orgona bevezető egy teljes ütem szünettel indul: tehát a darab első megszólalásának pillanatában a szövegmondó „Azt hirdeti” szavai kezdenek, majd a második ütemben csatlakozik az orgonista. A jobb kéz szólamai kvartszext felrakású *A, G, B, C, h* alapú hármashangzat mixtúrában mozog, ezzel szemben a bal kéz három hangból – *a–g–d* – álló, úgynevezett „terno” *ostinatót* játszik. Az orgona bevezető a 7. ütem végére kitisztul egy *A*-dúr akkordra, amelynek alaphangja egyben megadja az énekesek kezdőhangját is (36. kottapélda).

³⁴⁵ Mátyás János: „Hány színe van az életnek?” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* (Budapest: Ikon Kiadó, 1996.) 44–45.

³⁴⁶ Bárdos Lajos: „Istené az áldás.” (Budapest: Editio Musica, 2006); Csillaggal jelölt utasítás Bárdos Lajostól a mű partitúrájának első oldalán: „Szövegmondó, lehetőleg egy fiú-szoprán.”

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

Organo
(ad lib.)

Man.

5 emberé a küzdelem, a munka, Istené az áldás, a diadal!

36. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, *ad libitum* orgona bevezető, 1–7. ütem.

A kánonszakasz huszonnégyszeres üteme végig kíséret nélkül, *a cappella* szólal meg, a másodikként majd harmadikként belépő szólamok kilenc ütem eltéréssel csatlakoznak az előzményekhez. Ez amatőr kórusok, illetve összkarok esetén is problémát okozhat, mivel az *a cappella* szakasz intonációja könnyen elmozdulhat, így a később belépő hangszerek pontos hangmagasságához képest igencsak zavaró lehet a kórus „csúszása”. Amennyiben indokolt, véleményem szerint érdemes lehet egy-egy hangszerrel – akár egy trombita-játékosal – „megtámogatni” a kezdő szólam énekét, így biztosítva az énekesek helyes intonációját.

A kánon dallama, annak ellenére, hogy nincs előjegyzés, egyértelműen *F*- és *d*-alaphangokon mozog, hiszen állandó módosításként, végig jelen van az egy bé. A dallamban továbbá négyszer szerepel a *fisz*, viszont minden esetben felfelé ívelő dallammenetben, egyértelműen vendéghang szerepét betöltve: a hangsort alapvetően nem változtatja meg. A kánon első három motívuma folyamatos dallami fokozást mutat: a motívumokat *a* hangról indítja, először *c*, majd *d*, végül *e* hangra ível fel a fanfárszerű dallam (37. kottapélda):

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

8 (főnséggel)

I Azt hir - de - ti a nap, ___ Azt hir - de - ti a hold, ___

12 (lágyabban)

Azt hir - de - ti a csil - lag, fel - hős, vi - rág, szi - vár - vány és pa - csir - ta -

37. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, a kánon-dallam kezdő motívumai, 8–15. ütem.

Prozódiai szempontból különleges a kánon első két motívumának ritmikai megvalósítása: Bárdos a „nap” és a „hold” szavak záró mássalhangzóinak pontosan „lekottázza” a helyét: ennek köszönhető a 9., illetve a 10. ütemben látható átkötött tizenhatod érték (37. kottapélda). A nem szokványos kottaképpel kvázi felhívja a figyelmet a szóvégi mássalhangzók ejtésének problémájára – amelyeknek ejtése sok esetben eltoppul a kórusok előadásában. Továbbá, tömegéneklés esetén fontos az egységes előadásmód, ezt is előkészíti ez az apróságnak tűnő, ám fontos részlet.

Szövegfestő ábrázolással bír az „ember” és az „Isten” szavak zenei megvalósítása: míg az „emberé a küzdelem, a munka” szakasz kezdő motívuma tiszta kvart hangterjedelemben, *c'* és *f'* között mozog, a következő motívumok egyre magasabbra törnek, növekszik a hangterjedelemük is, ezzel előkészítve a kánonszakasz 17. ütemében elérkező „Istené az áldás” nagyívú, a többszólamú hangzás esetén is egyértelműen kiemelkedő dallamát, megteremtve ezzel az „ember” és az „Isten” közti kontrasztot (38. kottapélda). Bárdos továbbá előadói utasításként megjegyzi: „emberé a küzdelem, a munka”: „keményen”, „Istené az áldás”: „bensőséggel”, ezzel is kiemelve a két motívum karaktere közti ellentétet.

16
I
dal, hogy emberé a küzdelem, a munka,
(keményen)
24
I
Is - te - né az ál - dás,
(bensőséggel)

38. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, az „ember” (16–18. ütem), és az „Isten” (24–25. ütem) dallami megvalósítása.

A kánondallam hangterjedelme összességében egy decimát ölel fel: *c–e*”, így a *Boldogasszonyhoz* hasonlóan érdemes ebben az esetben is kevert szólamokkal énekelni az első nagy zenei egységet. Amikor az első szólam egyszer végig énekelte a teljes kánont, az újabb indításánál belép a három trombita és a három harsona, mindössze egy ütemmel később kiegészülve a timpanikkal, amelyek abban a pillanatban hatalmasat emelnek az eddig csak *a cappella* megszólaló kórus énekén. Az orgona bevezető elemzése során már felmerült a három hangból álló, „terno” *ostinato* jelenléte: a timpani, hasonlóan ehhez, szintén a már ismert *ostinato*t játssza, ugyancsak felfelé lépő nagy szekund, lefelé ugró tiszta kvart hangközökkel, ezúttal transzponált változatban: *c–d–g* hangokkal, ezzel alátámasztva a hangzást (39. és 40. kottapélda):

5 emberé a küzdelem, a munka, Istené az áldás, a diadal!

39. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, orgona bevezető – *ostinato*, 5–7. ütem.

Timp.
(Re, Do,
Sol)
ff

40. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, timpanik belépése – *ostinato*, 32–35. ütem.

A rézfúvós hangszerek közül az első trombita végig a már akkorra jól a fülünkben csengő kánont játssza, pontosan együtt mozogva az első női szólam dallamával. A rézfúvós

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

hangszerek az *unisono* „Azt hirdeti a...” motívumai után hat szólamra bomlanak szét, több esetben nyolcad-menetekkel gazdagítva a harmóniákat (41. kottapélda).

The image displays two systems of musical notation for brass instruments. The first system, starting at measure 32, features three parts: 3 Trbe (Do) in the treble clef and 3 Trbni in the bass clef. Both parts are marked with a forte (*f*) dynamic. The notation includes eighth and sixteenth notes, rests, and slurs. The second system, starting at measure 36, features three parts: 1. Trbni, 2. Trbni, and 3. Trbni, all in the bass clef. This system shows more complex rhythmic patterns and chromatic movement, with various accidentals and slurs.

41. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, rezes hangszerek szólamai, 32–39. ütem.

A kánondallam hangkészletéhez hasonlóan ezekben a szólamokban továbbra is állandó módosításként szerepel az egy bé, illetve időnként természetes diézises alterációként megjelenik a *fisz* hang, ennek ellenére ez a szakasz is egyértelműen *F*, illetve *d* alaphangú (41. kottapélda). Tizenhat ütemet ölel fel a rezekkel és timpanikkal kibővült rész, amelynek vége is megerősíti a *d*-tonalitást: a 40. ütem első negyedén egy *d*-moll akkordba torkollik a szakasz, majd az ütem folytatásával elérkezik a kompozíció *codája*, amelyben az eddigi szólamok kiegészülnek az orgonával, ezzel még tovább fokozva a telített hangzást (42. kottapélda).

The image shows two systems of a musical score. The first system is for a four-part choir (I, II, III, IV) and organ. The lyrics are: "dal, mert Is - te - né az ál - dás, Is - te - né az is, mert Is - te - né az ál - dás, Is - te - né az dal, mert Is - te - né az ál - dás, Is - te - né az is, mert Is - te - né az ál - dás, Is - te - né az". The organ part includes a "Ped." marking. The second system continues the lyrics: "ál - dás, az ál - dás, a di - a - ál - dás, az Is - te - né az ál - dás, a di - a - ál - dás, az ál - dás, a di - a - ál - dás, az Is - te - né az ál - dás, a di - a -".

42. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, 40–47. ütem.

Ezen a ponton érdemes kitérni arra a kérdésre, hogy harmóniai szempontból miként érdemes vizsgálni Bárdos kánonját. Úgy vélem, rövid időn belül kiderül – akár már az orgona bevezető elemzése során is –, hogy a hagyományos és legtöbbször használatos fokszámos elemzés – lévén, hogy modern, 20. századi zenéről van szó – ennek a darabnak az esetében abszolút nem kézenfekvő. A relatív szolmizációra nem tekinthetünk kizárólag mint a zenetanulás egyik „mankójára”, pontosan a szolmizációs hangokban hordozott „viszonyrendszer” miatt komoly eszköz lehet az analízis területén is. Bárdos Lajos „tanítványainak tanítványai” a mai napig továbbadják a Magyarországon a szerző által bevezetett és dokumentált szolmizációs akkordnevekkel történő elemzés módszerét, amely ugyan Bárdos esetében elsősorban reneszánsz kórusművek, illetve Liszt Ferenc vokális kompozícióinak analízise alapján lett magyarázva, mégis úgy vélem, a neomodális ízü

2. Új zenei repertoár megjelenése 2.3. Kerényi György és Bárdos Lajos műveinek elemzése

művek esetében is jól alkalmazható a metódus. Bárdos több írásában is alkalmazza a szolmizációs akkordnevekkel történő elemzést, legfontosabb ezek közül a *Modális harmóniák* című kötete, de a *Harminc* írásban is találunk erre példát.³⁴⁷

Ezek alapján a darab második nagy zenei egységét vizsgálva legegyszerűbbnek és egyben leginkább szemléletesnek a modális analízis módszerét tartom. Mindenekelőtt fontos megjegyezni, hogy az *Istené az áldás* codája már nem az eddigi egy bé-s diatóniában jár, hanem az előjegyzés nélküliségnek megfelelően *C* alaphanggal érdemes vizsgálni. Ez alapján a 40. ütemtől fényes *Mi*-dúr és *La*-dúr akkordok váltakoznak a kórus szólamaiban (42. kottapélda). A rézfúvós hangszerek játéka hét ütemre megszűnik, az orgona szólam skálái először egy *Mi*-dúr akkordba, másodszer egy *La*-dúr akkordba, harmadszor pedig – a negyvenötödik ütem pillanatában – egy *Ta*-dúr akkordba torkollnak, – így itt, a darab csúcspontján újra igazán jelentős szerephez jut a *b* hang (42. kottapélda). A továbbiakban egészen a darab zárlatáig az előjegyzés nélküli rendszerben értelmezhető a zenei folyamat, a szakasz már végig az „Istené az áldás, a diadal” szövegsorra épül.

A 47. ütemtől a három trombita- és a három harsonaszólam, továbbá a függesztett cintányér is bekapcsolódik a monumentális hangzásba, egyúttal a hangszerek főszerephez jutnak, mivel a kórus az utolsó öt ütemben már végig egy kitartott *C*-dúr akkordot szólaltat meg. Efölött a rézfúvós szólamok egy meglehetősen dinamikus *C*-dúr, illetve kvartszext felrakású *b–d–fis* bővített hármast között ingázik, az orgona basszusa és a timpani pedig a már jól ismert *ostinatót* ismételteti, ezúttal egymáshoz képest eltolt ritmusban: az orgona negyedekben, a timpani nyolcadokban mozog, továbbá az orgona jobb keze szintén a *b–d–fis* bővített hármast és *C*-dúrt „váltogatja”, hasonlóan a rézfúvós hangszerek akkordjaihoz (43. kottapélda):

³⁴⁷ Bárdos Lajos: *Modális harmóniák*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1979.) A kötet a reneszánsz zene összhangzattanának értelmezése céljából elsősorban Palestrina kórusművein keresztül mutatja be a módszert; Bárdos Lajos: „Modális harmóniák Liszt műveiben.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Harminc* írás. (Budapest: Zeneműkiadó, 1969.) 129–166.



43. kottapélda: Bárdos Lajos: *Istené az áldás*, a timpani és az orgona együttes *ostinato*ja, 48–50. ütem.

Minden szempontból állíthatjuk, hogy az *Istené az áldás* kifejezetten a tömegéneklésre alkalmas kompozíció, hiszen mindamelllett, hogy a szövegválasztása örökérvényűnek tekinthető, a szólamanyagok külön-külön vizsgálva, voltaképp, rendkívül egyszerűek és könnyen átláthatók, mégis az együtthangzás egy jó előadás esetén lebilincselő tud lenni. Ahogy azt a „Bárdos Lajos szerepe az Éneklő Ifjúság mozgalomban” fejezetben már taglaltam, Bárdos az *énekest* tartotta szem előtt. Mindkét általam elemzett műve ékes példája annak, mennyire *könnyen* és *jól* énekelhető szólamokat írt a szerző. Úgy vélem, az *Istené az áldás* továbbá azt is bemutatja, hogy a szerző a komponálás során nem kizárólag az énekesek, hanem a hangszeres előadók helyébe is bele tudta magát képzelni, s mindezt tette úgy, hogy a koncerten megszólaló végeredmény a közönségre is elemi erővel tud hatni.

Összegzés

Dolgozatomban az Éneklő Ifjúság történetének első két évtizedét vizsgáltam. Munkám alapjául három folyóirat: a *Magyar Kórus*, az *Énekszó* és az *Éneklő Ifjúság* elnevezésű lapok szolgáltak legfőbb forrásként. Kutatásom középpontjában elsősorban az a többszáz műből álló kórusrepertoár állt, amely a mozgalom első évtizedeiben keletkezett. A folyóiratokban megjelent kottamelléletek és cikkek egyaránt a kutatásom középpontjába kerültek, ezek segítségével igyekeztem rávilágítani arra, hogy a mozgalom és annak eredményei, milyen nagy jelentőséggel bírtak az akkori karvezetők és zenepedagógusok körében.

A dolgozat első részében a három említett folyóirat felépítését mutattam be. A lapok cikkeinek tartalma, illetve az általam összegyűjtött Kodály-írások és -nyilatkozatok mentén igyekeztem demonstrálni az Éneklő Magyarország eszméjének kórusokra vonatkozó részleteit, továbbá a „Az Éneklő Ifjúság jegyében született Kodály művek” című fejezetben további célom volt feltárni Kodály és a mozgalom kapcsolatát. Kutatásaim eredményei jól rávilágítanak arra, hogy Kodály több szempontból is támogatta a mozgalom vezető alakjait, illetve énekkari kompozícióival, nyilatkozataiból ismert tanácsaival és olykor személyes jelenlétével is segítette a mozgalom fejlődését.

Disszertációm második részének középpontjában az 1930 és 1950 közötti időszakban megjelent nagymennyiségű kórusmű áll: ezek összegyűjtését, a közlésükre vonatkozó sajátosságokat, a folyóiratokban megjelent kompozíciók karirodalmi műfajok szerinti vizsgálatát tűztem ki célul. Bízom abban, hogy a disszertációm alapjául szolgáló műlista a mai kórusoknak is segítséget nyújt abban, hogy bővíteni tudják repertoárjukat. A fejezet második részében a mozgalomban kardinális szerepet betöltő két személy, Kerényi György és Bárdos Lajos tevékenységét vizsgáltam. Műveik elemzésével arra tettem kísérletet, hogy az Éneklő Ifjúság mozgalom jegyében született kompozíciók legfőbb sajátosságait feltárjam.

Függelék

5. táblázat: A *Magyar Kórus* folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

<i>Év-folyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Események dokumentációja</i>	<i>Mozgalommal kapcsolatos írások</i>	<i>Egyéb megjegyzések</i>
1931/1	2.		Szervezzünk egyházi énekkarokat, Harmat Artúr cikke. A karvezetőkhez, cikk a megjelentetett darabok előadási javaslatairól az apparátus kérdéskörében.	
1931/1	3.		A korális ének háromszabály, felhívás. Templomi gyermekkarok, cikk. (Alapelvek, amelyek a sikeres gyermekkar-vezetést segítik.) Kánonéneklés a templomban, K.Gy. cikke.	
1931/1	4.		Vegyeskar a népiskolában, cikk.	
1932/2	5.			
1932/2	6.		Az OMCE esztergomi közgyűlése [Országos Magyar Cecília Egyesület] cikkben belül: Szabó János előadása – Plébániai gyermekkarokat szervezni, cikk, részlet.	
1932/2	7.		A „Korális füzetekről”, cikk. Énekesrend, K. Gy. cikke Karvezetők naptára, felsorolás dátumokhoz kapcsolható művek listájával.	Angyali Énekszó – Kétszólamú énekek egyneműkarra, K.Gy. közreadása, ezzel kapcsolatos a cikk.
1932/2	8.	Kodály Zoltán és a magyar kórus, cikk: Gyermekkarok és a templom, Öt		

Függelék 5. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

		Tantum ergo, Psalmus Hungaricus, Muzsika az üvegfestmények stílusában... K. Gy. cikke, visszaemlékezései.		
1933/3	9.			Új alcímet kap a folyóirat: Hangjegyes folyóirat a templom és iskola zenéjének ápolására.
1933/3	10.			Szerzői jogra vonatkozó felhívás.
1933/3	11.	A Csákvári Ünne p, cikk a második egyházi dalosversenyről.		
1933/3	12.		Egyházi indulóink, cikk K.Gy.	
1934/4	13.	A Magyar Kórus a Szentatya előtt, cikk egy római útról.		
1934/4	14.			Harmonia Sacra egyházi énekeskönyv megjelenése Bárdos Lajos és Kertész Gyula szerk.
1934/4	15.	Szegedi Kamara Kórus, cikk. (Tanítóképző énekkarának koncertjéről.)	Az Éneklő Ifjúság, cikk az első bp.-i É.I. hangverseny apropóján.	
1934/4	16.			
1935/5	17.	A székesfehérvári egyházmegye IV. éneknapja, felhívás. Az első „Harmónia Sacra” hangverseny, beszámoló. Bárdos Hangverseny		A budapesti énekrend 4. féléve, „Szent vagy Uram” alapján dátumokhoz tartozó népénekek listája.

		<p>Debrecenben (Szent László Dalegylet, Városi Dalegylet, Scetits-Intézet énekkara).</p> <p>Hangverseny Győrben, cikk. Halmos László szerzői estje.</p> <p>Éneklő Ifjúság rovat. Az Éneklő Ifjúság karácsonya. Második É.I. hangverseny!</p>		
1935/5	18.	<p>Harmat Artur Debreceni Hangversenye, cikk.</p> <p>Éneklő Ifjúság, rövid cikk. Beszámol az országsszerte gyorsan terjedő hangversenymozgalomról.</p>		Magyar Cantuale, egyházi karénekes könyv közlő, szeptemberi megjelenését hirdeti.
1935/5	19.	<p>ÉNEKLŐ IFJÚSÁG, nagyszabású cikk, a közelmúlt hangversenyeinek beszámolóival. (március 24. Kolozsvár; május 5. Miskolc; május 12. és 19. Debrecen; május 19. Pécs; május 12. Szeged; május 18. Kecskemét; május 26. Kőszeg; május 30. Békéscsaba; június 9. Hódmezővásárhely) K.Gy. írása.</p>	<p>Készüljünk idejekorán karácsonyra! ötletadó cikk kórusművekkel.</p>	
1935/5	20.			Liszt Ferenc emlékév jegyében született lap.

Függelék 5. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1936/6	21.			Liszt Ferenc emlékévé folytatása. A lap közben hirdeti az Énekszót, Magyar Dalt is.
1936/6	22.		A budapesti énekkarok statisztikája, cikk. Egyházközségek énekkarairól!	példa a „Reklámrovatok”-ra – A Dalos, Új Prelúdiumoskönyv, Karéneket a népiskolába!
1936/6	24.	IGK IV. nemzetközi kongresszus, magyarok hangversenye, 1936. okt. 12. beszámolók, koncertműsor.		
1937/7	25.		Éneklő Ifjúság, rovat, Bartók műveit bemutató hangversenyt hirdeti (a szerző is jelen lesz), további vidéki hangversenyek említése.	
1937/7	26.			
1937/7	27.	Éneklő Ifjúság rovat. Hangverseny-beszámolók. Nemzetközi Dalosünnep Budapesten, aug 5–8., cikk.	Zenekultúra = kóruskultúra, kóruskultúra = kultúra! Halmos László cikke Kodály Zoltán templomi zenéje, Kerényi cikk konkrét műleírásokkal.	Kerényi György könyvéről, cikk (Az énekkari műveltség kezdeteiről).
1937/7	28.			
1938/8	29.			
1938/8	30.	A XVI. országos középiskolai dalosünnep, beszámoló. Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium „az É.I. élharcosa” hangversenye, Kodály: Harangszó először hangzott el.		
1938/8	31.	Két észrevétlen hangverseny, cikk. – Az Éneklő Ifjúság	Énekes Ábécé, könyvbemutató cikk, Dr.	

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		köszöntője május 24-én az Iparcsarnokban. – Kodály-kórusok május 27-én a Zenefőiskolán.	Papp László gimn. tanár írása.	
1938/8	32.			nem elérhető
1939. (tavasz)	33.			farsangi tréfás lapszám
1939/9 (nyár)	34.	Rimaszombat, Lackner László kórusának hangversenye.		
1939/9 (ősz)	35.	Soproni É.I. hangverseny. Székesfehérvári É.I. hangverseny.	A Himnusz egységes éneklése, cikk.	
1939. (tél)	36.			
1940/10	37.	Rádió-Éneklő Ifjúság, rövid cikk. Rimaszombati és Soproni É.I. hangverseny-beszámolók.		„FORRAI MIKLÓS: A KARVEZETŐ c. könyve kifogyott. Hogy olvasóink a farsang idejére se legyenek kénytelenek nélkülözni a kiváló szakkönyvet, elkészítettük második, átdolgozott kiadását. Jelen könyvünk hűen követi az eredeti beosztását, sőt szószerinti idézeteket is közöl abból.” Farsangi tréfás rovat.
1940/10	38.		Éneklő Ifjúság rovat. „14 igazi É.I. ünnepről számolhatunk be”. Az Énekszóból kimaradtakat közli a MK.	
1940/10	39.			
1940/10	40.			

Függelék 5. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

	42.		Egy karvezető naplójából. II. Írja: Deák-Bárdos György, cikk. Éneklő Ifjúság rovat.	
1941/11	43.		Egy karvezető naplójából. III. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	Éneklő Ifjúság címen megindul az ifjúság zenei lapja. – hirdetés.
1941/11	44.			
1942/12	45.		Egy karvezető naplójából. IV. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	
1942/12	46.		Egy karvezető naplójából. V. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk. Tíz új karnagy. B.L. cikke.	
1942/12	47.			
1942/12	48.			
1943/13	49.		Egy karvezető naplójából. VI. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	
1943/13	50.			
1943/13	51.			
1943/13	52.			
1943/13	53.			Monteverdi emlékévé.
1943/13	54.		Egy karvezető naplójából. VII. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	
1944/14	57.		Egy karvezető naplójából. VIII. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	
1944/14	58.		Egy karvezető naplójából. IX. Folyt. Írja: Deák-Bárdos György, cikk.	
1944/14	59.			Zenei témák mellett háborúval kapcsolatos hírek, épületek megsemmisüléséről, kórusok feloszlásáról, stb.

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1944/14	60.		Éneklő Ifjúság címmel az Énekszó folyóirat szeptemberi számában megjelent „Hogyan énekeljünk halkán?” cikkre hívja fel minden karvezető figyelmét.	Zenei témák mellett háborúval kapcsolatos hírek, épületek megsemmisüléséről, kórusok feloszlásáról, stb.
1945/15	61.		Harmat Artúr 60 éves, cikk.	Háborús élmények a fővárosban, cikk. Kodály Zoltán két egyházi lelkületű új műve: Orgonamise vegyeskari földolgozása; egy himnusz Szent Ágneshez (Szent Ágnes ünnepére).
1945/15	62.			Hírek rovat: „Bartók Béla nincs többé...” Új mű: Kodály: Missa brevis.
1946/16	63.		Ritmust, több ritmust!, Bárdos írása.	A Harminc írás c. könyvben is megjelent cikk.
1946/16	64.		Ritmust, több ritmust! II. Hozzászólások Bárdos Lajos cikkéhez.	
1946/16	65.			
1946/16	66.			
1947/17	67.	Debreceni katolikus leánygimnázium hangversenye. „Nagykarácsony éccakája” hangv., Debrecen. Veszprémi Éneklő Ifjúság Adventi Hangverseny.	Hogyan szervezzek énekkart? Forrai Miklós cikk. Hogyan lettem szólempárti? B.L. írás.	Ötven éves az OMCE. A Harminc írás c. könyvben is megjelent a Hogyan lettem szólempárti c. cikk.
1947/17	68.			A folyóiratok rovatban utal az É.I.-ra is.
1947/17	69.	Debrecen, É.I. hangverseny. Debrecen – „Az ország legjobb		A folyóiratok rovatban utal az É.I.-ra is.

Függelék 5. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

		ifjúsági kórusa" büszke címre tart igény t a 150 tagú kollégiumi kórus budapesti hangversenyének máj. 30-i műsorán. Esztergom, É.I. hangverseny.		
1947/17	70.			AZ OMCE ünnepségeiről. B.L. fotó is szerepel a lapban.
1948/18	72.	Budafok, Egyházi Éneklő Ifjúság hangverseny.		
1948/18	73.	Letenye, É.I. nap. Veszprém, É.I. hangverseny.		
1948/18- 19?	74.		Néha máshol is! Avagy: a helyváltoztatás dicsérete. B.L. cikk.	Bárdos Lajos: Harminc írás-ban szereplő cikk.
1949/19	75.			
1949/19	76.		Énekkarközvetítés rádión, cikk.	
1949/19	77.		Kóruslélek, cikk. + szerkesztőség megjegyzése. Kodály Zoltán szentzenéje, cikk K.Gy.	
1949/19	78.			
1950/20	79.		„Magunkról”. A Magyar Kórus a jövőben csak egyházzenei művek kiadásával kíván foglalkozni.	

6. táblázat: Az *Énekszó* folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

<i>Év-folyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Események dokumentációja</i>	<i>Mozgalommal kapcsolatos írások</i>	<i>Egyéb megjegyzések</i>
1933/1	1.	Bárdos Lajos új kórusgyűjteménye. Népdalkórusok kötet megjelenése Bárdos Lajos szerkesztésében Fiúiskolák dalosünnep a Vigadóban, cikk. 11. országos középiskolai dalosünnep 9 énekkar részvételével.	Bevezetőül, cikk – Sztankó Béla írása	
1933/1	2.		Kötelező népdalsorozatot az iskoláknak!, Kertész Gyula írása	
1934/1	3.	Új gyermekkórus alakul orvosok gyermekeiből, vez.: Lévai Györgyné Gábor Judit	Az alkotó gyermek a zenében, cikk (Fritz Jöde könyve alapján elveinek rövid bemutatása), F. Doktor Edit Kodály Zoltán: Gyermekkarok, cikk .	A lapszám végén már árulják Kodály Zoltán gyermekkari kottáit.
1934/1	4.	Budapest, januári kórushangverseny, Szent Imre Gimnázium kórusa (Műsoron: Vivaldi, Haydn, Mendelssohn, Bárdos, Kerényi) Budai Dalárda <i>a cappella</i> estje		
1934/1	5.	Debreceni hangverseny, Debreceni Református Leánygimnázium, vez. Horváth Károly. Budapesti hangverseny, Orvosgyermek énekkarának hangversenye, vez.: L. Gábor Judit		Mit énekeljünk? kották árusítása kortárs szerzők műveiből. Kodály: Székely

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

				keserves sajtó alatt
1934/1	6.	<p>A Szilágyi Erzsébet Leánygimnázium hangversenye (április 21.)</p> <p>Éneklő Ifjúság (A Magyar Kórus és az Énekszó korábban hirdetett közös hangversenye immár Éneklő Ifjúság címmel megnevezve április 28.)</p> <p>A Budapesti Polgári Iskolák Énekünnepélye (május 5.)</p> <p>AXII. Országos Középiskolai Dalosünnep, május 27.</p> <p>További hangversenyek: Kodály-est Debrecenben</p> <p>A pécsi cisztercita reálgimnázium zenedélutánja</p> <p>Debrecen, Kistemplom egyházzenei hangverseny</p>		
1934/2	1.	Berlinben hangversenyt ad a Magyar Országos Dalosszövetség	<p>A második év, cikk</p> <p>Szemináriumot tart havonta egyszer az Énekszó zenepedagógusoknak, cikk.</p>	
1934/2	2-3.	<p>Bécs, Budapest, Székesfővárosi Énekkar, Kodály: Psalmus és Beethoven 9. szimfónia kórusát énekli Toscanini vezényletével</p>	<p>Az Éneklő Ifjúság hangversenyeiről, cikk (lebonyolítást segítő írás)</p> <p>Meghívó az É.I. második hangversenyére.</p> <p>Karénektanítás az elemi iskolában, cikk.</p>	
1935/2	4-5.	Bárdos hangverseny Debrecenben (Szent	<p>Levelek pedagógusoktól, akik a</p>	

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		<p>László Dalegylet, Városi Dalárda, Svetits Intézet leánylíceumának és tanítónőképzőjének énekkara).</p> <p>Volly István: Nagykarácsony éccakája – bemutatóest.</p> <p>Orvosgyermekek Énekkarának hangversenye</p>	<p>„mozgalom mentén haladnak”.</p>	
1935/2	6.	<p>Első É.I. hangverseny Hatvanban a turai gyerekek részvételével</p> <p>Kolozsvár É.I. hangverseny. (600 gyermek egyházi hangversenye Auguszteum, Liceum, Marianum, Belvárosi elemi iskola, leányliceum, piarista fiúkórus.)</p> <p>Első részletes Hangverseny rovat az újságban számos budapesti és vidéki koncert ismertetőjével.</p>	<p>Tura. Levél a szerkesztőhöz (Turai Énekkar Hatvanban megrendezett hangversenye)</p>	
1935/3	1.		<p>Tíz vidéki város Éneklő Ifjúsága, cikk</p>	
1935/3	2.			<p>Liszt Ferenc emlékére.</p>
1936/3	3-4.	<p>Az Éneklő Ifjúság tavaszi hangversenyei, cikk</p> <p>A Budapesti Éneklő Ifjúság tavaszi hangversenye, cikk</p>		
1936/3	5.	<p>Éneklő Ifjúság Budapesten, április 25. (3. Éneklő Ifjúság ünnep)</p>		
1936/3	6.	<p>Iskolai ünnepélyek a Liszt-évben</p>	<p>Kodály: Liszt Ferenchez, cikk</p> <p>Kodály: Angyalok és pásztorok, cikk</p>	

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1936/4	1.	Éneklő Ifjúság, cikk a harmadik É.I. budapesti „ünnep”-ről	Sátoraljaújhely, május 4. Bárdos részvételével. 2 kórus részv. Debrecen május 31. katolikus iskolák részv. Hódmezővásárhely, június 14. 8 kórus részv. Kecskeméti hangv.	
1936/4	2.	Bartók 30 egyneműkara az azévi Éneklő Ifjúság hangversenyen szólalt meg	Új könyv a karéneklésről, Kerényi György: Az énekkari műveltség	
1936/4	3-4.		Hogyan szervezik vidéken az Éneklő Ifjúságot? cikk Kodály: Bartók Béla gyermekkarai, cikk	
1937/4	5.		Bartók Béla új kórusművei, cikk	
1937/4	6.	Éneklő Ifjúság, Kecskemét, cikk Miskolci É.I., cikk Fővárosi polgári iskolák gyermekkari hangversenye	Május és június hónap Éneklő Ifjúság hangversenyeinek felsorolása a lapszámban	Új mű Kodály: Katalinka. Harangszó, cikk
1937/5	1.	Főlemelik az iskolai énekórák számát a hódmezővásárhelyi fiúgimnáziumban. 15. középiskolai dalosünnep megrendezése. Kodály-ünnepek Kőszegen és Nyíregyházán. Margitszigeti Éneklő Ifjúság, Bartók egyneműkarok bemutatója. Bárdos vezényli a Pünkösdlőt. Magyarokhoz kánont Vásárhelyi Zoltán vezényli. Pestszenterzsébeti É.I., Forrai Miklós vez.	Építsük meg a Magyar Énekesrend Házát! cikk	Gimnáziumban törlik az ének tantárgyat

1937/5	2.	<p>A Dalosszövetség hangversenye fővárosi kórusok mellett három vidéki énekkarral megrendezve (Városlőd, Szeged, Nagykanizsa)</p> <p>„Mintaszerű műsorok” c. kiemelt hangverseny-beszámoló: Kecskemét, Vásárhelyi Zoltán; Székesfehérvár, karvezető neve hiányzik; Rimaszombat, Lackner László; Marosvásárhely, Nagy István; Nyitraegerszeg, Benyuska Antal, Faragó József és Ulrich László)</p>	<p>Ajánlható művek polgári iskolák számára, felsorolás kortárs magyar művekből.</p> <p>Kis Filharmónia első híre.</p>	
1938/5	4.	<p>Kis Filharmónia első koncert beszámolója.</p> <p>Éneklő Ifjúság először a rádióban. (Ranolder Intézet énekkara, Csorda Romana vez.)</p> <p>Kecskeméti Városi Dalárda hangversenye, vez. Vásárhelyi Zoltán. (Műsoron Debussy, Monteverdi, Kodály, Bartók)</p>	<p>Kis Filharmónia első koncert beszámolója.</p>	
1938/5	5.	<p>Első nagykanizsai É.I. megrendezése.</p> <p>Kis Filharmónia második estje.</p> <p>É-I. a rádióban: Óhegy-utcai polgári leányiskola énekkara Barth Ferencné vez. Gyáli-úti elemi fiúiskola gyermekkara Budinszky Géza vez.</p> <p>Mátyás-templom jubileumi hangversenye, Kodály: Te Deum.</p>		

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

		Székesfővárosi Énekkar koncertje. A budapesti Ev. Gimnázium Dal- és Zeneegyesületének hangversenye. Szegedi Tanárképző Főiskola népdalkórustestje.		
1938/5	6.	34 elemi iskola karének-ünnep Székesfehérváron. (Eddigi legnagyobb létszám) 16. középiskolai dalosünnep.	Műsorok címmel számos fővárosi és vidéki hangverseny szerepel a lapban rövid műsor-ismertetővel.	Kodály: Három gömöri népdal megj.
1938/6	1.	Éneklő Erdélyi Ifjúság, cikk (Kolozsvári koncertről) Budapesti É.I. Székesfehérvári É.I. (első) Nagykőrös Kodály vez.!		
1938/6	2.			Kodály: Ének Szent István királyhoz
1938/6	3.	É.I. a rádióban: Váci-úti polgári leányiskola, Faragó Mária vez.		
1939/6	4.	Éneklő Ifjúság Kalocsán, templomi hangverseny 700 gyermek részvételével. „Ifjúság a gyermekért” hangverseny, Angolkisasszonyok tanítónőképzője, vez. Hidy-Gyulai Mária; Kegyesrendi Gimnázium énekkara, vez. Faludi Béla; Ranolder Intézet énekkarai, vez. Csorda Romana; összkar, Bárdos: Zsoltárkánon a szerző vez.	Lapszám végén Világi kórusok c. művek listája feltüntetve.	

Főgel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1939/6	5.	Marosvásárhely, vez. Nagy István, motetta és madrigál-est. Tapolca, É.I. hangv., Csikyné Schippert Gitta vez. További hét gimnázium műsorát közli a lap a műsorokat is feltüntetve.	Sztankó Béla (1866- 1939) halálhíre	
1939/6	6.	Május 21. Rádió É.I. Szabadtéri É.I., május 13., Bp. Székesfővárosi polgári iskolák hangversenye., ápr. 29. A 17. Országos Középiskolai Dalosünnep, ápr. 23., négy budapesti fiúgimnázium részv. É.I. Békésen, ápr. 30., második hangversenyük	Sztankó Bélára emlékező írás. Kilép az életbe az első éneklő ifjúság – kaposvári érettségizők levele K.Z.-hoz, Kodály válaszával együtt közölve.	
1939/7	1.	Kodály-bemutató a nagykőrösi templomban. Semmit ne bánkódjál, nagykőrösi tanítóképzőnek (vez. Márton Barna) írta Kodály, Kodály vezényelt. 17 vidéki énekkari műsor érkezett a szerkesztőséghez. 6 további budapesti koncert leírása.	„Miképpen kapcsolódhatnánk be az Éneklő Ifjúság mozgalmába?” — kérdetik a visszacsatolt Felvidék énektanárai., cikk Hogyan kezdjük az énekkari munkát az iskolában?, cikk Az Éneklő Ifjúság válasza a Dalos Egyesületek Szövetségének, cikk	
1939/7	2.		Az Énekesrend karénekei, cikk.	
		Rádió-Éneklő Ifjúság, Összesen: 4 elemi iskola, 4 polgári, 4 gimnázium és 4 képző-intézet műsora beválogatva, műsoronként (havonta) két énekkarral.		

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1939/7	3.	<p>Székesfővárosi Énekkar. Kodály vez. Budavári Tedeumát. A Zeneművészeti Főiskola, Ádám Jenő vez. Liszt műveket énekelt. Forrai Miklós kamarakórusa a női kamarazenekar kíséretével hangversenyt adott, melynek nevezetes újdonsága volt Händel hatalmas Cecilia-ódája. A Cecilia-kórus énekes órája, Szent Cecília napjának előestéjén a budai Városmajori templomban.</p>		
1940/7	4.	<p>Dunapatai É.I. hangverseny A Cecília Kórus Karácsonyi Énekórája. Erdély „Nagykarácsony Éccakája”, Zenem. Főiskola nagyterme, Volly István rend. Debreceni „Nagykarácsony Éccakája” Soproni „Nagykarácsony Éccakája”. Rimaszombati Éneklő Ifjúság, Lackner László rend.</p>	Éneklő Ifjúság Angliában (angliai minta bemutatása).	
1940/7	5.	<p>Budafok. Az állami polgári leányiskola „Magyar estje”. Bp. Szent Margit Tanítóképző műsora, vez. M. Fodor Anna. Budapest, „Zöld farsang” ünnep, több kórus részvételével, összkar: Volly István vez. Bp. Óbudaiak műsora, több kórus részvételével, Rossa Erdő rend. Sárospatak műsora, vez. Tóth Károly</p>	Kodály Zoltán: Magyarország a zenében, cikk.	

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		Sopron mősora, vez. Nádasdy Alfonz.		
1940/7	6.	Elemi iskolák É.I.-a, Székesfehérvár. Békési É.I. Budapesti Tavaszköszöntő É.I. (négy kórus részv.) Bp. Pünkösdi É.I. (fővárosi és három vidéki kórus részv.) Kecskeméti É.I. (Kecsk. piarista gimn. és Szegedi piarista gimn. kórossal karöltve) Kisújszállás, ref. népiskolák É.I. Kőszeg, harmadik É.I. Nagykanizsa, „Délzalai É.I.” környék kórusainak részv. Pápa, első É.I. Soproni É.I., Kodály maga is megjelent az ünnepen. Székesfehérvári É.I. Tapolcai É.I., öt kórus részv. További tavaszi alkalmak a következő városokban: Budapest, Dunaföldvár, Gyoma, Győr, Kaposvár, Kolozsvár, Nagykőrös, Szeged, Székesfehérvár.	Finnország kórusélete.	
1940/8	1.	Budafok, Budapest, Debrecen, Eger, Devecser, Dés, Dunapataj, Esztergom, Érd, Jánoshalma, Magyaróvár, Mezőkövesd, Orosháza, Pestszentlőrinc, Pécs, Pozsony, Püspökladány, Rákosszentmihály, Sátoraljaújhely, Szeged, Tolna, Vác Éneklő Ifj. hangversenyek.		
1940/8	2.	Bp., Debrecen, Dés Esztergom, Kolozsvár, Marosvásárhely, Székesfehérvár, Vác hangversenyek.	Ami még hiányzik iskoláinkból a sikeres zenei neveléshez!, cikk – többek között új zenei folyóirat az iskoláknak,	

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

			Kelemenné Péterffy Ida cikke.	
1941/8	4.	<p>Bp. Dalosszövetség műsora, előadása fejlődik.</p> <p>Bp. Cecília kórus 20. születésnapjára ünnepe, Bárdos köszöntése.</p> <p>Bp. „Nagykarácsony éccakája”</p> <p>Debrecen, Dész hangversenyek,</p> <p>Diósgyőr-vasgyári hangv. Győr, Halmos László írja: Bartókokat énekeltek egy kis faluban.</p> <p>Gyulavári, Gulyás Mihály, új énekkar az É.I. mozgalomban.</p> <p>Jászberény, új énekkar az É.I. mozgalomban.</p> <p>Losonc, É.I.</p> <p>Magyaróvár, Enge János vez., három kórus hangv.</p> <p>Mözs, Ferenc József vez., É.I. hangv.</p> <p>Pápa, három iskola együttes szereplése,</p> <p>Pásztor Ceília, Szekeres Lajos vez.</p> <p>Pestszenterzsébet, „Nagykarácsony Éccakája”.</p> <p>Szeged, karácsonyi hangv.</p>	<p>Kerényi György és Rajeczky Benjámint: Éneklő Iskola, vezérkönyv az Énekes Ábécé-hez, cikk.</p>	
1941/8	5.	<p>Bp., „Az ifjúság a gyermekért” hangv.</p> <p>Bp. „Liszt Ferenc Kórus” estje. Kodály: Budavári Te Deum előadása.</p> <p>A Zeneművészeti Főiskola Növendékeinek Énekkara, Ádám Jenő vez. műsorára vette többek között</p> <p>Kodály: Psalmus Hungaricusát.</p> <p>Békés, vez. Gulyás György.</p> <p>Békésszentandrás, első É.I. est, Dobó László vez.</p> <p>Debrecen, Horváth Károly vez., Dóczy-kórus.</p>		

		<p>Debrecen, Ref. Kollégium hangv., vez, Csenki Imre. Győr, Zeneegylet nagy énekkari estje, vez. Halmos László. Gyulavár, gyermekkar, vez. Gulyás Mihály. Kecskemét, Nagykőrös, Nyíregyháza, Perkáta, Poroszló, Pozsony, Rimaszombat, Sáropatak hangversenyek. Békésmegyei Éneklő Ifjúság, Gulyás György rend. Ifjúsági Énekkarok estje.</p>		
1941/8	6.	<p>Két megyei Éneklő Ifjúság – Elemi iskolák éneke Székesfehérvárott/ Békésmegyei Éneklő Ifjúság, cikk</p> <p>Bp., Gyermekheti gyermekkarrest. Végén 9 kórus összekara Bárdos vez., Kodály: Forr a világ... A Budapestvidéki Tankerület 13 polgári iskolai énekkarának ünnepe.</p> <p>Óbudai népdalhangverseny. Bp., Az Eötvös-gimnázium hangversenye. A Pénzjegynyomda Énekkarának hangversenye – az addig férfikarként működő kórus vegyeskarként mutatkozott be. „A VIDÉK az idén tavasszal oly bőségben rendezett énekes ünnepeket, hogy szinte helyünk sincs annyi beszámolóra.” Debrecen, Esztergom, Kassa, Kisújszállás,</p>		

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

		Kolozsvár, Mosonmagyaróvár, Pestszenterzsébet, Pozsony, Sárospatak, Székesfehérvár, Vasvár Éneklő Ifjúság hangversenyei.		
1941/9	1.	Éneklő Ifjúság, cikk, Kelemenné Péterffy Ida írása az újonnan induló É.I. folyóirat kapcsán. Baja, Kaposvár, Léva, Mátyásföld, Mosonmagyaróvár, Orosháza, Sopron, Székesfehérvár, Szombathely, Vasvár, Vác É.I. hangversenyei.		
1941/9	2.	Nyilvános Énekóra Rimaszombaton, Lackner László vez.	Jegyzetek az új folyóirat megindulásáról, K.Gy. cikk Ötvenedik számunk, cikk.	
1941/9	3.	Vidéki városok hangversenybeszámolói. Iskolaközi hangverseny Debrecenben, É.I. esemény.	Nyilvános Énekóra a Rimaszombati Gimnáziumban, cikk, írta: Lackner László. Születésnap ajándék – Kodály Zoltán: 15 kétszólamú énekgyakorlat. Magyar Kórus, 1941., K.Gy. cikke.	
1942/9	4.	Vidéki városok hangversenybeszámolói.	Dallamolvasó Verseny és Tavaszköszöntő Éneklő Ifjúság május 1- én, cikk.	
1942/9	5.	Vidéki városok hangversenybeszámolói.	Éneklő Ifjúság májusa, cikk a várható É.I. hangversenyek időpontjairól.	
1942/9	6.	Budapesti kis műsorok, hangv. felsorolása. Énekes május a vidéken, hangv. felsorolása.	Elkészült a Népiskolák dalgíűjteménye, cikk. Éneklő Ifjúság Sopronban, cikk, Radó Ferenc rend., Bárdos is vez.	

			Székesfehérvári népiskolák énekes napja, cikk. Szabadtéri ének Pestszenterzsébeten, cikk. Éneklő Óbudai ifjúság, cikk.	
1942/10	1.		Ének a nagytárborban, cikk a cserkésztaborról.	
1942/10	2.	Éneklő Ifjúság Máramarosban, cikk. Mégkéssett beszámoló címmel összefoglalók a közelmúlt budapesti és vidéki hangversenyeiről.	Főigazgatói körlevél a karénekről, cikk, Fraknóy József levele.	
1942/10	3.	Kodály-kórusok Debrecenben, cikk. Az első Kodály-kórus Nyíregyházán, cikk. Ifjúsági énekkarok jubileumi Kodály- hangversenye Budapesten, cikk. Kodály-ünnepek vidéken – hangverseny beszámolók.	A „Villó” és a „Túrót eszik a cigány” története, cikk. Kodály Győrött, cikk. Gyermekkarok mestere, cikk. Kodály férfikari vegyeskari előadásban, cikk.	Kodály Zoltán 60. születésnapja alkalmából összeállított lap.
1943/10	4.	Nyilvános énekórák Sopronban, cikk. A Forrai-kórus századik hangversenye, cikk. Kodály-ünnep Kecskeméten, cikk.		
1943/10	5.	A Kolozsvári Éneklő Ifjúság Kodály-estje, cikk.	Borus Endre újra vezényel, cikk.	
1943/10	6.	A Te Deum és egy új magyar mise bemutatója Pozsonyban, cikk. Az Éneklő Ifjúság tavaszi hangversenyei, hangv. beszámolók.	Kodály Zoltán gyermekdalaink magyarságáról, cikk.	
1943/11	1.	Az ifjúság éneke címmel összefoglaló vidéki hangversenyeiről.	Üzenet az Éneklő Ifjúság tárgyában, cikk – minden hónapban meg kell jelennie a lapnak miniszteri	

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

			rendeletre az iskolai szünetek idejében is. Énekeljük jól a Himnuszt! cikk.	
1943/11	2.		Engedélyezett tankönyv az Énekes Ábécé! cikk Az Éneklő Ifjúság három új száma, cikk.	
1944/11	3.	Három „Nagykarácsony éccakája”, hangv. beszámolók Szeged, Bp. Veszprém.		
1944/11	4.	Hangverseny-beszámolók.		
1944/11	5.	Nyilvános énekórák Debrecenben, cikk. Hangverseny-beszámolók.		
1944/11	6.	Hangverseny-beszámolók.	Kodály férfikarai, Kovách Andor cikke.	
1944/12	67.- 68.	„Fogyatkozó” hangverseny-beszámolók.	Feladatok és lehetőségek 1944-ben, cikk részlet: A karéneklés.	
1944/12	69.			Általános zenei témájú cikkek, mozgalommal kapcsolatban alig van információ.
1945/12	70.			Általános zenei témájú cikkek, mozgalommal kapcsolatban alig van információ.
1945/12	71.			Általános zenei témájú cikkek, mozgalommal kapcsolatban alig van információ.
1946/12	72.		MAGYAR DALOSSZÖVETSÉG G. A Magyar Dalos Egyesületek Országos Szövetségének rovata, cikk. – A Magyar Dal folyóirat a háború következményei miatt	

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

			nem jelenik meg, az Énekszó folyóirat helyt ad néhány közleményüknek.	
1946/14	73.	Éneklő Ifjúság, cikk az újra induló hangversenyekről, 5 hangv. bemutatása. Éneklő Ifjúság – Népdalverseny, cikk.		
1946/14	74.		Férfihangnevelés a középiskolában, Rajeczky Benjamin cikke.	Kevés a beszámoló, inkább zenei témájú, főként a tanítással kapcsolatos cikkek.
1946/14	75.			Kevés a beszámoló, inkább zenei témájú, főként a tanítással kapcsolatos cikkek.
1947/14	76.	Bp. „Nagykarácsony éccakája” Volly István rend. Forrai Miklós kamarakórusa és a ciszterci énekkar hangversenye. További vidéki hangv. beszámolók.		
1947/14	77.	Vidéki ének – hangverseny-beszámolók.		Ideiglenes tanmenetek közlése.
1947/14	78.	Tizennyolc „Éneklő Ifjúság” hangverseny vidéken, cikk. Iskolai énekkarok műsorai, cikk.		Énekesrendi tájékoztató VII. – lista a művekről, kiadott kottákról.
1947/15	79.	Miért lettek elsők és mit tanultak a magyar munkásdalosok Angliában? – angliai Llangollenben megtartott nemzetközi kórusversenyen első	100 éves terv, KZ. írása.	

Függelék 6. táblázat: Az Énekszó folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

		helyezett lett a magyar munkásénekkar.		
1947/15	80-81.	Hír néhány ifjúsági hangversenyről.		Főként énektanítással kapcsolatos cikkek.
1948/15	82.	Budapest. „Nagykarácsony éccakája...” A ciszterciek és „Szent Margit”-ék közös karácsonyi hangversenye. Vidéki É.I. hangversenyek beszámolóí.	Mit énekeljünk 1948-ban? cikk művek felsorolásával.	
1948/15	83.	Vidéki É.I. hangversenyek beszámolóí.		
1948/1	84.	„Énekkari műsorok személje.”		
1948/16	85.	Magyar iskolai énekkar küldöldön, cikk – Csenki Imre a Debreceni Kollégium kórusával Svájcban lépett színpadra, nyugati szerzők műveivel és magyar szerzők, köztük Kodály és Bartók műveikkel. Bp.-i énekes hírek. Énekkari műsorok szemléje.		Éneklő Ifjúság és Énekszó egybeolvad.
1948/16	86.		Új énekkari művek listája.	É.I. folyóirat tartalmával.
1948/16	87.		Új énekkari művek listája.	É.I. folyóirat tartalmával.
1949/16	88.			É.I. folyóirat tartalmával.
1949/16	89.	Iskolai hangversenyek beszámolóí.		É.I. folyóirat tartalmával.
1949/16	90.			
1949/17	1.	Pest-Budai műsorok, hangv. beszámolóók. Vidéki énekes hírek.		
1949/17	2.			Énektanítás, népzene.
1949/17	3.			Énektanítás, népzene.
1950/17	4.			Zenei tanulmányok. (Szabolcsi

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

				Bence, Gárdonyi Zoltán, Bartha Dénes) – Zenei Szemle befejező füzetének anyagát átvették.
1950/17	5.		Régi mesterek énekkari művei – felsorolás a Magyar Kórus kiadásában.	Zenei tanulmányok. Zenei Szemle befejező füzetének anyagát folytatja a lapszám.
1950/17	6.	"Csak az a zene szólhat a néphez, amely a nép saját hagyományából nőtt ki". K.Z. nyilatkozatának közlése. Hangversenyek beszámolóí. 20 éves a Magyar Kórus, az Énekszó köszönti, cikk.	A Magyar Kórus VIII. Énekesrendi tájékoztatója. 1931-1950. – művek felsorolása kategóriákként.	

Függelék 7. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

7. táblázat: Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

<i>Év-folyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Események dokumentációja</i>	<i>Mozgalommal kapcsolatos írások</i>	<i>Egyéb megjegyzések</i>
1941/1	1.	1941. április, Pozsonyi énekkar: Bartók Béla dalegyesület. Monteverdi, Jannequin, Marenzio, a magyarok közül legfőképp Kodály és Bartók.	Pozsony Magyarul Énekel, cikk Kodály Zoltán levele	A Hány János zenéje
1941/1	2.	1941. május 1., Zeneművészeti Főiskola Nagyterme, polgári leányiskolák dallamolvasó versenye		A Hány János zenéje
1941/1	3.			Mozart emlékére
1941/1	4.	1938. tavasza, Rimaszombati Gimnázium Énekkarának hangversenye.	A második osztály bevonul a zenetörténelembe, cikk.	Kodály Zoltán: Három gömöri népdal története A Hány János zenéje
1942/2	1.		A Székesfővárosi Zenekar, cikk	Beethoven koncert beszámolója
1942/2	2.	Ranolder Intézet, Budapest, tanítóképző és polgári leányiskola énekkara, vez.: Csorda Romana, Angolkisasszonyok tanítóképzőjének énekkara, vez.: Hidy Gyulai Mária. Énekkari műsor a rádióban a legjobb iskolai kórusok közreműködésével. (rádióműsor az iskolaév minden hónapjában kétszer)	A 30 Éves Székesfővárosi énekkar, cikk Ifjúsági Énekkarok, cikk Kis Filharmónia – hangversenysorozat, rövid cikk	Önképzőkörrel kapcsolatos írások kezdő lapszáma
1942/2	3.	Boldog Margit Tanítóképző énekkara. Szent Erzsébet Leánygimnázium Énekkara Zárda-Polgári? Női Kereskedelmi Iskola Énekkara	A Pécsi Ifjúság Kodály-ünnepe, cikk – Éneklő-Ifjúság hangverseny. Baranya Vármegye és Pécs városa, cikk. A daloló Pécs, cikk.	Első utalás Éneklő Ifjúság hangversenyről, Kodály művek.

		Református Polgári Leányiskola énekkara Tanítóképző Pius-gimnázium? Nagy Lajos Gimnázium Fiú-polgári?	A pécsi énekiskola, cikk.	
1942/2	4.		Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? I., cikk.	Kodály Zoltán ünnepére
1942/1	5.		Hát a felnőttek?, cikk Kolozsvári hírek, cikk.	A Hány János zenéje.
1942/1	6.			A Hány János zenéje. Régi táncok, ütőhangszere kről
1942/1	7.		Hangászegyesülettől – Zeneakadémiáig, cikk	Éneklő Ifjúság hangversenye k a Zeneakadémi án – utalás rá. A Hány János zenéje
1942/1	8.			A Hány János zenéje, Népdal az önképzőkörbe n
1942/1	9.	Májusi éneklő ifjúság hangverseny, koncert-leírás. (május eleji fővárosi koncert vidéki énekkarok részvételével; Érdi polgári iskola, vez.: Sass József; „Csillaghegyi fiúk és lányok”. vez.: Pallos Béla; Pestlőrinci Polgári Leányiskola vez.: Gesztelyi Anna; Bajai Tanítóképző, vez.: Bálint Ferenc; „Szent Angela” Leánygimnázium énekkara)		Kodály, Bárdos, Bartók művei Neuwach, Kerényi, Liszt, Willaert, Händel, Bach művei Összkar: Bárdos Lajos vezényletével : Istené az áldás A Hány János zenéje

Függelék 7. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1942/1	10.	Nyíregyháza, vez.: többek között Kodály Zoltán – Forr a világ-ot, Bárdos Lajos – kánonokat, népdalokat (!) (valamennyi nyíregyházi középiskola énekkara); Sopron, Éneklő Ifjúság hangverseny (21 soproni iskola énekkara); Pécs, Éneklő Ifjúság hangverseny (9 kórus részvételével); Kolozsvár, Éneklő Ifjúság hangverseny (két kórus részvételével); Szarvas, Éneklő Ifjúság hangverseny (katolikus, evangélikus és állami iskolák); Szeged, Éneklő Ifjúság hangverseny (Tanítóképző hangversenye)	Éneklő Ifjúság hangversenyek beszámolóí	
1942/1	11.			Székelyfonó
1942/1	12.			Liszt Ferenc emlékezete
1943/2	5.		Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? II., cikk Kis Filharmónia rövid bemutatása	
1943/2	6.	Kolozsvár, 600 gyermek egyházi hangversenye, 1935. március 24.	Éneklő Ifjúsági emlékek, cikk. Kodály vigasztaló levele a kolozsvári lányokhoz, cikk.	Kolozsvárral kapcsolatos lapszám. Utalás az Énekszó folyóíratra.
1943/2	7.		Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? III., cikk	
1943/2	8.		Az első Kodály-bemutató Sárospatakon, cikk. Kodály Zoltánnál, cikk.	Sárospatak zenei életét bemutató lapszám
1943/2	9.	Első hangverseny Debrecenben, 1935. (Fazekas Gimnázium, majd Svetits	Az „Éneklő Ifjúság” kezdetei Debrecenben, cikk.	Debrecen és Hajdú-megye lapszáma

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		Intézményei, harmadik évben minden középiskolai énekkar részt vesz a hangversenyen)	Forr a világ..., cikk.	A három első debreceni hangverseny rövid bemutatása, Bárdos Lajos is vezényelt a 2. évben
1943/2	10.	Nemzeti Színház, Éneklő Ifjúság hangverseny. (Református leánygimnázium, vez.: Czeglédy Emma; Katolikus főgimnázium vez.: Szántó Béla; Marianum leánykara vez.: Kotsis M. Cecília; Tanítónőképzők egyesített vegyeskara vez.: Nagy István; Kolozsvár és Nagyvárad mellett hangversenyek hírei: Aknaszlatina, Békéscsaba, Csíkszereda, Csorna, Debrecen, Dés, Dombóvár, Dunaföldvár, Galánta, Győr, Hajdúnánás, Ipolyság, Kiskunhalas, Komárom, Kőszeg, Léva, Losonc, Nyíregyháza, Pécs, Sopron, Szarvas, Szeged, Székesfehérvár, Szolnok, Szombathely és Újvidék. Vezénylők: Csíky Gyuláné, Lukács László, Rátvay Ladisla, Kiss Magda, Béczy Ernő)	Kodály Erdélyben, cikk. Emlék egy hangversenyéről, cikk. (egy diáklány leírása a nagyvárad-i Éneklő Ifjúság hangversenyéről)	Kodály vezényel az Éneklő Ifjúságon (Kolozsvár) Összkar: A magyarokhoz -t. „Az ÉNEKSZÓ, az É. I. idősebb testvére, mindegyikről részletesen beszámol.” (a felsorolt hangversenye kről)
1943/2	11.			Háry János, A daljáték ismertetése
1943/2	12.			Kerényi György: Marujána, zongoradarabok (népdalfeldolgozások felkérésre)

Függelék 7. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1943/3	1.			Barokk muzsika, zongoradarabok közlése a legkiemelkedőbb zeneszerzők műveiből válogatva
1943/3	2.			Beethovennek szentelt lapszám, kánonok, életrajz, stb.
1943/3	4.			Karácsonyi énekek és játékok „Praetorius Mihály”
1944/3	5.	Külföldi „Éneklő Ifjúság”-ok.(német, francia, amerikai, olasz társas éneklésről)		
1944/3	6.			Magyar táncok
1944/3	7.			Erdélyi népzene
1944/3	8.	Soproni Éneklő Ifjúság.		Soproni lapszám
1944/3	9.			Szeged és Csongrád megye
1944/3	10.			Kodály Zoltán „Psalmus Hungaricus”-a
1944/3	11.			Bartók Béla könnyű zenéje
1944/3	12.			Bihari János művei
1944/4	1.		Mire való a zenei önképzőkör?, cikk.	Kodály Zoltán ajándéka az Éneklő Ifjúságnak – Kánon (Magyar magyart rontja, kár...)

1944/4	2.			borító nélküli lapszám*
1944/4	3.		Levélke az É.I. ügyében (Kerényi György)	*magyarázat a korábbi hiányos lapra
1945/5	1.		Adjunk hálát immár..., cikk. Mi újság a gimnáziumokban? cikk. Tudnivalók az É.I.-ról, cikk. (Háború utáni első lapszám, mindhárom cikk reflektál az elmúlt időszakra)	Búcsúzó ének, Bartók Béla emlékére. Elindultam szép hazámbul... a lap utolsó oldalán a kotta bekeretezve van közölve, egymagában.
1946/6	1.			A magyar népzene ismerete, közreadja: Kerényi György (a lapszám tartalma)
1947/6	2.			Megtanulok dallamot olvasni! közreadja: Kerényi György
1947/6	3.			A magyar zene történetének summája, közreadja: Ferenczy Csaba
1947/6	4.			Jegyzetek a dallam szépségéhez, közreadja: Kerényi György
1947/7	1.			Zenetörténeti jegyzetek I., közr.: Rakeczky Benjamin

Függelék 7. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat mozgalommal kapcsolatos cikkei

1947/7	2.			Öt beszélgetés iskolai énekórán szép magyar táncok dallamairól, közr.: Kerényi György
1947/7	3.			Zenetörténeti jegyzetek II. A barokk zene, közr.: Rakeczky Benjamin
1948/7	4.			Forma a zenében, közr.: Gárdonyi Zoltán
1948/7	5.		bekereztetett levél az olvasókhoz a lap utolsó oldalán Kerényitől, tervek a jövőbeli É.I. folyóirathoz.	Énekes Petőfi, közr.: Kerényi György
1948/8	1.			Az európai zene, 1750-1827., közr.: Kerényi és Rajeczky
1948/8	2.			A legújabb kor zenéje, közr.: Rakeczky Benjamin
1948/8	3.			Európai népek dalai I., közr., Kerényi György
1948/8	4.		Kedves Lányok és Fiúk... kezdettel levél Kerényitől. Az Éneklő Ifjúság folyóirat egybeolvad az Énekszóval.	Európai népek dalai II., közr., Kerényi György

8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

Év-folyam	Szám	Kezdősor/Cím	Megjegyzés
1931/1	1.	Luspay Kálmán: Miseének Buchner Antal: Jöjj el Jézus König Péter: Ó édes Jézus Calligaris Ferenc: Jézus nevééről Szupper Alfréd: Mise elejére Demény Dezső: Hit, remény, szeretet Dr. Koudela Géza: Rákóczi imája Szendrei Imre: Adoremus Harmat Artúr: Jézusomnak szívében k. Pikéthy Tibor: Áldozásra Jósvay Gábor: Kis litánia Kertész Gyula: Az Oltáriszentség előtt Bárdos Lajos: Ó szentséges Sztára József: Ó áldott szent Istenem Sztára Sándor: Kongregációs ének	egyneműkar egyneműkar egyneműkar+orgona egyneműkar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar+orgona vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona
1931/1	2.	Kutor Ferenc: Szívünk-lelkünk Demény Dezső: Mária szívéhez P. Szabó Polikárp O.F.M.: Boldogasszony édes Kerényi György: Ó dicsőséges Irtzing Ferenc: Máriás miseének Sugár Jenő: Keserű gondok Gyulai Lajos: Antifóna Szendrei István (kíséret): Invioláta Deák-Bárdos György: O Maria Szögi Endre: Zengj szívem dalt G. Fr. Anerio: O salutaris hostia Harmat Artúr: Regina caeli Josquin des Prés: Ave vera virginitas Halbwidl Frigyes: Májusi ének	egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona egyneműkar vegyeskar vegyeskar vegyeskar gregorián korális vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona
1931/1	3.	IX. Korális mise: Kyrie, Gloria, Sanctus, Benedictus, Agnus Dei, Deo Gratias G. Martini: Jesu Rex Gyulai Lajos: Isten hozta Országh Tivadar: Liziói Szt. Terézről Kertész Gyula: Cantantibus organis Bárdos Lajos: Szent Erzsébet Harmat Artúr: Salve Regina Kiss Dénes: Pádúai Sz. Antal Ottó Ferenc: Szent Erzsébetről	Korális füzetek :gregorián dallamok egyneműkar egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona
1931/1	4.	III. és IV. Credo (vatikáni Graduale Romanum alapján) Zsasskovszky József: Pásztordal	gregorián dallamok egyneműkar+orgona

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		<p>Kerényi György: Kirje, kirje kisdededcske Perényi Géza: Tui sunt caeli Kerényi György: Karácsony van ma Liszt Ferenc: Ave Maria Meszlényi Róbert: Ó nemes ékes Demény Dezső: Corde Patris Genitus Kertész Gyula: A ksided Jézushoz Graff Kálmán: In dulci jubilo Deák-Bárdos György: Dicsőség légyen Bárdos Lajos: Szent Karácsony éjjel A. Caldara: Karácsonyi kánon</p> <p>Harmat Artúr: Alma Redemptoris Mater</p>	<p>egyneműkar egyneműkar egyneműkar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar+orgona négyszólamú egynemű v. vegyeskarra</p> <p>egyneműkar</p>
1932/2	5.	<p>Deo Gratias-ok, Asperges me</p> <p>G. P. da Palestrina: Bonus est Dominus G. P. da Palestrina: Vide Domine dr. Koudela Géza: Kezdődik az ének</p> <p>Rajter Lajos: Árva, bűnös lelkem reszket</p> <p>Rajter Lajos: Minta köztünk Jézus járna Bárdos Lajos: Ingrediente Domino Josquin des Prés: O Domine Jesu Christe Josquin des Prés: Zuo solus Josquin des Prés: Qui velatus Halmos László: Szűz Mária gyászvirág G. P. da Palestrina: Gloria tibi Domine Tóth Dénes: Ó Jézus, Jézus Harmat Artúr: Ave Regina Haec dies Szendrei István: Örvendetes napunk támadt Szendrei István: Krisztus virágunk</p>	<p>Korális füzetek: gregorián dallamok egyneműkar egyneműkar egyneműkar+orgona v. vegyeskar egyneműkar+orgona</p> <p>vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar gregorián zsoltárdallam egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p>
1932/2	6.	<p>Kertész Gyula: Áhitattal készülődünk Brantl Ernő: Kegyes szemmel Missa de Agelis (Vezérfonal a liturgikus énekes miséhez) W. A. Mozart: Ave verum corpus J. Arcadelt: Ave Maria Vizy János: Szállj szivünkbe, nagy Isten Bárdos Lajos: Zeng a harang</p>	<p>egyneműkar+orgona egyneműkar+orgona gregorián dallamok</p> <p>vegyeskar vegyeskar egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p>
1932/2	7.	<p>Orlando di Lasso: Te vagy az áldás (Domine Deus)</p>	<p>egyneműkar</p>

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		<p>Liszt Ferenc: O salutaris hostia (Ó üdvösséges áldozat)</p> <p>Graff Kálmán: Jesu rex admirabilis</p> <p>Josquin des Prés: Ave vera virginitas (Tengernek fényes csillaga)</p> <p>Lukács Béla: Mária, Mária</p> <p>Bárdos Lajos: Ó dicsőséges Asszonyosság(?)</p> <p>-S –S ? Ave Maris stella</p> <p>Bárdos Lajos: Ó ékes szép virág</p> <p>Orlando di Lasso: Jubilate Deo</p>	<p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>kánon négyszólamra</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p>
1933/3	9.	<p>XVII. mise</p> <p>Kerényi György: Leborulva áldlak</p> <p>Irtzing Ferenc: Hadd lankadjak</p> <p>Calligaris Ferenc: Hogyha hozzád járulunk</p> <p>Kutor Ferenc: Könyörülj Istenem</p> <p>G. B. Martini: In monte Oliveti</p> <p>G. B. Martini: Tristis est anima mea</p> <p>Menegali: Parce Domine</p> <p>Menegali: Jesu, Salvator mundi</p> <p>?: Nagyböjti kánon</p> <p>Orlando di Lasso: Miserere</p> <p>Halmos László: Magnificat (nagyszombati szentmisére)</p> <p>Ism. szerző: Húsvéti kánon</p> <p>Harmat Artúr: Terra tremuit</p> <p>Orlando di Lasso: Ad te perenne (Húsvét van – Kerényi)</p> <p>Halmos László: A 97. zsoltárból</p> <p>Szendrei István: Krisztus feltámadott</p>	<p>Korális füzetek: Gregorián dallamok</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>három lelkes hangra</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p>
1933/3	10.	<p>Palestrina: Jesu rex admirabilis (Nagy felség)</p> <p>Palestrina: Christe, qui lux (Krisztus, ki nap vagy)</p> <p>Palestrina: Multum qui dem (Jézus vétkeztünk ellened)</p> <p>Palestrina: Conditor alme (Felséges csillag)</p> <p>Palestrina: Cultor Dei (Jézus híve)</p> <p>Palestrina: Virgo singularis (Áve választott szűz)</p> <p>Palestrina: O solis ortus (Napkeltétől)</p> <p>Bárdos Lajos: Confirma hoc</p> <p>Deák-Bárdos György: Confirma hoc</p>	<p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>vegyeskar (SAT)</p> <p>egyneműkar</p> <p>vegyeskar</p>
1933/3	11.	<p>Kertész Gyula: Három miseének</p> <p>Bárdos Lajos: Zengj szívem dalt</p>	<p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p>

		<p>Országh Tivadar: Boldogságos Krisztus Anyja Antos Kálmán: Örülj, vigadj Kerényi György: Angyaloknak nagyságos Asszonya Bárdos Lajos: Üdvözlégy Mária... Szögi Endre: Bús szívemnek nagy öröme Szögi Endre: Gyászba borult egek Tóth Dénes: Felvitetett magas mennyországba</p> <p>December 8. Szűz Mária Szeplőtelen fogantatása ünnepének változó misetétélei Introitus Halmos László: Benedicta es (graduale) Halmos László: Ave Maria (offertorium) Gloriosa (communio)</p> <p>Bárdos Lajos: Ave Maria Bárdos Lajos: Mária Szűzanya Bárdos Lajos: Ó ékes szép virág Deák-Bárdos György: Pázmány Péter himnusza Deák-Bárdos György: Nagy mentsége... Szendrei István: Szűz Mária, mennynek... Szendrei Imre: Ó Mária, drága név Szendrei Imre: Felirradt az új örömnapp</p>	<p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar egyneműkar</p> <p>egyneműkar egyneműkar</p> <p>egyneműkar egyneműkar</p> <p>gregorián dallam egyneműkar egyneműkar gregorián korális</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar egyneműkar egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar egyneműkar</p>
1933/3	12.	<p>Ladislau Halmos (Halmos László): Missa e sole Nuncupta</p> <p>Ladislau Halmos (Halmos László): Ad te Domine 1. Offertorium Ladislau Halmos: Deus tu converteus 2. Offertorium Ladislau Halmos: Benedixisti 3. Offertorium Ladislau Halmos: Ave Maria 4. Offertorium Kiss Dénes: Karácsonyi dalok Deák Bárdos György: Dicsőség légyen... Bárdos Lajos: Kirie, elejszon!</p>	<p>vegyeskar+org. vagy harmónium</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p>

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		Kozáky István: Midón a szűz magzatát...	egyneműkar
		Kertész Gyula: Leszállt a földre...	egyneműkar
		Kerényi György: Aranyat, tömjént...	egyneműkar
1934/4	13.	A Pater nosterhez: Per omnia saecula... Agnus Dei előtt: Per omnia saecula... Responzóriumok (Az énekes szentmise feleletei) M. A. Ingegneri: O bone Jesu Pierre de la Rue: O salutaris hostia L. Gr. da Viadana: Adoramus te Claudio Casciolini: Panis angelicus Claudio Casciolini: Panis angelicus Péter József: Tantum ergo Orlandus Lassus: Tantum ergo Kerényi György: Imádlak nagy Istenség G. B. Martini: Adoramus te Bárdos [Lajos]: Üdvözlégy Felség) Orlandus Lassus: Mint enyhe forrást (Graff szöveg) -S –S: Üdvözlégy szent Orvosunk Jac. Ant. Perti: Adoramus (szöveg Kerényi) Bárdos Lajos: Ó én édes Jézusom Qu. Gasparini: Adoramus te Christe	gregorián dallam gregorián dallam gregorián dallamok, korálisok vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar (más!) egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar kánon három hangra vegyeskar kánon négy hangra vegyeskar
1934/4	14.	Szent István ünnepek hivatalos énekei I. Ah, hol vagy II. Ó dicsőséges szent Jobbkéz... III. Magyarok fénye... 293. Isten, hazánkért térdelünk... V. Boldogasszony anyánk	egyszólamú népénekek
1934/4	15.	Bárdos Lajos: Missa II. Op. 17. Isten, hazánkért térdelünk elődbe... Minden szentek litániája	egyneműkar+orgona szöveg: Mente Mihály; dallam: 1695 gregorián dallamok
1934/4	16.	IV. Korális mise Orgonakíséret a Harmonia Sacra gyűjtemény gregorián énekeihez (ifj. Falk Zsigmond, Forrai Miklós, Laskó Emil, Nagy Olivér, Péter József) Karácsonyi ünnepi (III.) miséje	gregorián dallamok gregorián dallamok
1935/5	17.	K. Pikéthy Tibor: Az Andocsi Máriához	egysz. ének+orgona
1935/5	18-	Ladislaus Halmos (Halmos László): Szent László mise	vegyeskar
1935/5	19.	Gyulai Lajos: Mostan kinyílt	egyneműkar+org. karácsonyi népének

		<p>Volly István: Kálvária véres orma</p> <p>Szendrei Imre: Alleluja, örvendezzünk!</p> <p>Bárdos Lajos: Szentségi Jézus Volly István: Kegyes Jézus</p> <p>Bárdos Lajos: Édes Jézus, öntsd szívembe Bárdos Lajos: Jertek, Jézus hívei</p> <p>Harmat Artúr: Ragyogni látom (Sujánszky Antal) Bárdos Lajos: Megváltónknak őre (kisdí dallam, Kapuvári Elemér szöveg) Gyulai Lajos: Terra trémuit</p> <p>Szendrei István: Veni sponsa</p>	<p>egyeneműkar+org. nagybőjti népének egyeneműkar+org. húsvéti miseének egyeneműkar+org. egyeneműkar+org. népi ének Volly gyűjtés</p> <p>egyeneműkar+org. egyeneműkar+org. Mária-ének Volly gyűjtés</p> <p>egyeneműkar+org.</p> <p>egyeneműkar+org.</p> <p>egyeneműkar+org. húsvéti offertórium egyeneműkar+org.</p>
1935/5	20.	<p>Liszt Ferenc: Tantum ergo Liszt Ferenc: Jézust nézzed (Ave verum – Kerényi szöveg) Halmos László orgonakíséretével: A XIII. Korális Mise</p>	<p>egyeneműkar vegyeskar</p> <p>több tétel különféle egyházi eseményekhez</p>
1936/6	21.	<p>Liszt Ferenc: Pater noster I. Liszt Ferenc: Ó ifjak, leányok (O Filii et Filie – Kerényi szöveg) Liszt Ferenc: Pater noster II. Liszt Ferenc: Ave maris stella Liszt Ferenc: Magyar ünnepi dal Liszt Ferenc: Magyar ünnepi dal</p>	<p>egyeneműkar egyeneműkar+harmónium</p> <p>vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyeneműkar</p>
1936/6	22.	<p>Húsvéti nagymise propria (Korális füzetek) Bárdos Lajos: Ékes nap</p> <p>Tóth Dénes: Allelúja, feltámadt</p> <p>Harmat Artúr: Három húsvéti kánon – Föltámadt Krisztus</p>	<p>változó misetételek</p> <p>háromszólamú kánon húsvét négyzólamú kánon húsvét Kétszólamú kánon+org. húsvét</p>
1936/6	24.	<p>Bárdos Lajos: Miseének (Az angyal énekel) Volly István: Kegyes Jézus, oltárodhoz járulunk</p> <p>Gyertyaszentelő Boldogasszony ünnepe (február 2.)</p>	<p>egyeneműkar</p> <p>kétszólamú (orgonakíséret: Cantuale-kíséretetek 2. füzet)</p> <p>gregorián dallamok</p>

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		<p>Liszt Ferenc: Credo a Koronázási miséből</p> <p>Gyulai Lajos: Mennyből az angyal</p> <p>Halmos László: Szülte a Szűz Szent Fiát</p> <p>Praetorius: Karácsonyra</p> <p>Ludovicus Bárdos (Bárdos Lajos): Adorna thalamum</p> <p>Bárdos Lajos: Jertek frissen, pásztorok</p> <p>GYERMEKKARRA</p>	<p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar (Gimes-Szentmihályi)</p> <p>vegyeskar (Kisdi-Sík Sándor)</p> <p>vegyeskar Harmonia Sacra gyűjteményből)</p> <p>vegyeskar, antifóna + magyar szöveggel</p> <p>egyneműkar</p>
1937/7	25.	<p>Bárdos Lajos: Sír a szent szűz (Volly gyűjtés)</p> <p>Kerényi György: Árva, bűnös lelkem reszket...</p> <p><i>Nagyböjti egyneműkarok</i></p> <p>Bárdos Lajos: Én nemzetem</p> <p>Bárdos Lajos: Gyászba borult...</p> <p>Kerényi György: Jézus, világ megváltója</p> <p>Kerényi György: Krisztus anyja, Szűz Mária</p> <p>Kerényi György: Ó Jézus, Jézus...</p> <p>Halmos László: Popule meus (nagypéntekre)</p> <p>Halmos László: Szűz Mária gyászvirág (nagyböjtre, Magyar Cantuale gyűjteményből)</p> <p>Antonio Lotti: Vere languores nostros (nagyböjtre)</p> <p>Orlandus Lassus: Adoramus (+Kerényi szöveg)</p> <p>Bárdos Lajos: A keresztfához megyek (Bozóky – Tárkányi)</p> <p>Michael Haydn: Tenebrae factae sunt</p> <p>Fr. Schubert: In monte Oliveti</p> <p>Giovanni Croce: O vos omnes (Bűnbánati, nagyböjti)</p> <p>Josquin des Prés: In flagellis (krisztus kínszenvedése)</p> <p>G. A. Perti: Inter vestibulum (bűnbánati)</p> <p>Palestrina: O vos omnes (nagyböjti)</p> <p>L. G. da Viadana: Vineam meam (nagypénteki responzorium)</p> <p>T. L. Victoria: Popule meus (nagypéntekre)</p>	<p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>egyneműkar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p> <p>vegyeskar</p>

		J. Gallus: Ecce quomodo moritur (nagy-péntek)	vegyeskar
1937/7	26.	M. Praetorius: Napfelkeltétől estelig (Kerényi) Kodály Zoltán: Öt Tantum ergo Gregorián dallamok Húsvéti mise az I. Credoval Virágvasárnapi gregorián dallamok Nagycsütörtöki gregorián dallamok Nagyszombati gregorián dallamok Feltámadásra – gregorián dallamok Pünkösdszombati gregorián dallamok	kétszólamú ek. alapvetően ek.
1937/7	27.	A. Scarlatti: Exultate Deo (dicsőítő zsoltár) L. G. da Viadana: Exultate justi (örvendező zsoltár) G. O. Pitoni: Cantate Domino (hálaadó zsoltár) L. Marenzio: O Rex gloriae Bárdos Lajos: Áldott Szent István (Cantus Catholici, Kisdi)	vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar/egyneműkar
1937/7	28.	C. Monteverdi: Eljött Jézus Palestrina: Jöjj el Szentlélek M. Praetorius: A mindenség nagy Istene Palestrina: Ó fényes, ékes, drága fa Palestrina: Isten megváltott gyermeke H. Schütz: Mi hisszük Isten Egyfiát A. Caldara: Áldott Jézus Palestrina: Három angyalok <i>II. Gregorián mise</i> T. L. da Victoria: Ave Maria F. Schubert: Salve Regina T. L. da Victoria: Gyászének (Taedet animam meam – Kerényi fordítás) Péter József: Karácsonyi köszöntő (népi szöveg)	egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar
1938/8	29.	Bárdos Lajos: Krisztus virágunk (C.C. húsvét) Bárdos Lajos: Örvendetes napunk (Bozóky énekeskönyv) Kertész Gyula: Keservesen siratja Bárdos Lajos: Ó Jézus, Jézus (Szelepcséni Kódex, nagyböjtre) Bárdos Lajos: Szent Imre herceg (Lyra coelestis) Bárdos Lajos: Szent István dicsérete (Öt mű Harmat-Sík: Szent vagy Uramból)	vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		Báros Lajos: Országunk istápjja (Négy mű)	(négyszólamú férfikarra)
		Kertész Gyula: Szent kereszted Kertész Gyula: Ah, jaj nékem szomorúnak (Kisdi, C.C.)	vegyeskar egyneműkar+org.
1938/8	30.	<i>Orgona előjátékok</i> a Szent vagy, Uram! oltárszentségi énekeihez (Orgonaszófüzet)	
1938/8	31.	Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz Kodály Zoltán: Ének Szent István királyhoz	egyszólam+org. férfikar nőikar vegyeskar fiú-vegyeskar
		Az angyalok... Gyulai Lajos: Jaj, de pompás fa Mozart: Most örvendj	karácsonyi népének kánon gyermekhangokra karácsonyi kánon
1939/8	32.	Ádám Jenő: Mostan kinyílt) Volly gyűjtés) P. Szedő Dénes OFM: Isten szerelme – Bárdos és Kerényi karénekeivel	egyszólam+org. egyneműkari bicíniumok
1939	33.	Bárdos Lajos: Zsoltár-kánon (háromhat szólamra) Halmos László: Missa Verna (Tavaszi mise) Harmat Artúr: Örvendetes napunk támadt (Bozóky)	egyneműkari kánonok egyszólamú egyneműkar+org.
1939	36.	-	
1939/9	34.	Úrnapja – Ünnepi nagymise gregorián tételei Erkel Ferenc: Himnusz Erkel Ferenc: Himnusz Erkel Ferenc: Himnusz Egressy Béni: Szózat Egressy Béni: Szózat Egressy Béni: Szózat Péter József: In ascensione Domini (offertorium+communio) Harmat Artúr: Három hazafias Mária-ének O. di Lasso: Babilonnak vizei mellett (Kerényi) /Super flumina/ Viadana: Örvendező zsoltár (Kerényi)	korális füzetek ifj. vegyeskar vegyeskar egyneműkar férfikar vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar vegyeskar vegyeskar

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1939/9	35.	Kerényi György: Karácsonyi bicíniumok Pikéthy: Orgonaelőjátékok (Orgonaszó füzet)	egyneműkar
1940/10	37.	-	
1940/10	38.	A csitári hegyek alatt... Halmos László: Himnusz Szűz Máriához (kongregánista induló)	népdal egyneműkar
1940/10	39.	Kerényi György: Mennysországi fényes hajnal (C.C.) Kerényi György: Ave kegyes Anya (népének téma) <i>Rorate coeli</i> Bárdos Lajos: Megváltónk szülője (Bozóki; Szent vagy Uram!) Bárdos Lajos: Ó dicsőült szép kincs	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar gregorián ének ksz. egyneműkar egyneműkar
1940/10	40.	Kopasz Aurél és Lisznyai Szabó Gábor: Karácsonyi orgonaszó a Szent vagy Uram! énekeihez Halmos László: Asszisi Szent Ferenc Naphimnusa	egyneműkar
1941/11	42.	Halmos László: Jubilate Philippus de Monte: Mint hűvös érre (Faludi Béla szöveg) Halmos László: Jubilate Deo universa terra G. F. Händel: Jöjj, béke nyájas angyala (P. Szedő Dénes vers)	egyneműkar/vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar
1941/11	43.	<i>Krisztus király ünnepe – változó misetételek</i> Bárdos Lajos: Betlehem, Betlehem! J. S. Bach: Lelkem te vígadj (karácsonyi ének, Raics István ford.) Demény Dezső: Puer natus (solesmesi bencések dallamaiból) Demény Dezső: Aranyszárnyú angyal Bárdos Lajos: Aranyszárnyú angyal	ksz. egyneműkar egyszólam+org. vegyeskar vegyeskar egyneműkar
1941/11	44.	Halász Kálmán: Mise	ksz.+org.
1942/12	45.	Húsvét után a harmadik vasárnapig – gregorián dallamok Bárdos Lajos: Istené az áldás Halmos László: Hogyha az Úr... Rossa Ernő: Hála-zsoltár Kodály Zoltán: Első áldozás	korális füzetek kánon egynemű vagy vegyeskari befejezéssel+org, trom. ütő. egyneműkar kánon egynemű vagy vegyeskarra egyszólam+org.
1942/12	46.	Lisznyai Szabó Gábor: Missa „et unam Sanctam”	egysz. kar+org./harmónium

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		Halmos László: Ének Szent László királyról (Harsányi Lajos vers) Halmos László: Ének Árpádházi Szent Margithoz (Mentcs Mihály v.) P. de Monte: Ím kész a szívem (Faludi Béla ford.) O. di Lasso: Édes Jézusom (Kerényi ford.) Harmat Artúr: Két Tantum ergo	egyneműkar egyneműkar vegyeskar egyneműkar egyneműkar
1942/12	47.	Szeghy Endre: Örüljete! Karácsonyi dalok vegyeskarra Ludwig Senfl: Sanctus Halmos László: Ének Boldog Margithoz Bárdos Lajos: Jertek frissen, pásztorok GYERMEKKARRA (szerepelt már) Arthurus Harmat (Harmat Artúr): Cantate Domino és Jubilate Dei Halmos László: Áldjátok Istenünket	vegyeskar ksz. egyneműkar vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1943/13	49.	Kodály Zoltán: Óh, mely félelem; Krisztus feltámadá G. Tartini: Stabat mater Halmos László: Nagyböjti offertóriumok és communiok	bicíniumok egyneműkar vegyeskar
1943/13	50.	Kertész Gyula: Áhítattal készülődjünk Kertész Gyula: Hozzád sóhajt a lélek Szupper Alfréd: Mise elejére Sztára Sándor: Téged vár/Gyermekszívek (választható szöveg) Zsaskovszky József: Pásztordal (Volly) Bárdos Lajos: Szent Karácsony éjjel A. Caldara: Karácsonyi kánon Sztára József: Ó áldott, szent Istenem Bárdos Lajos: Ó szentséges... Király-König Péter: Ó édes Jézus (szerepelt már) Sztára Sándor: Hozzád futok... Kutor Ferenc: Szivünk-lelkünk (szerepeltek már) Demény Dezső: Mária szívéhez Hidas Frigyes: Májusi ének Gyulai Lajos: Isten hozta Kiss Dénes: Páduai Szt. Antalhoz Halmos László: Ecce sacerdos c. responzóriumhoz orgonakíséret J. des Préz: Ave vera virginitas	egyneműkar+org. egyneműkar+org. vegyeskar egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. négyszólamú kánon egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egyneműkar+org. egysz.+org. egyneműkar+org.
1943/13	51.	Fr. Soriano: O crux ave Fr. Soriano: Ave maris stella	egyneműkar/vegyeskar egyneműkar

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1943/13	52.	Monteverdi: Ave Maria Monteverdi: Angelus ad pastores Monteverdi: Pater, venit hora Monteverdi: O Domine Monteverdi: O crux benedicta Monteverdi: O magnum pietatis Monteverdi: Surgens Jesus Monteverdi: Quam pulchra es Monteverdi: Veni sponsa Christi	egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1943/13	53.	Szent Cecília ünnepének változó tételei Nyolczas Ipoly S. O. Cist.: Ó napnál fényesebb Monteverdi: 10 motetta	Korális füzetek 37. vegyeskar három és négyszólamú vegyeskarok
1943/13	54.	K. Pikéthy Tibor: Orgonaszó Prelúdiumos füzet	
1944/14	57.	Halmos László: Egy akol, egy pásztor Bárdos Lajos: Megfeszített Jézus Gárdonyi Zoltán: Áldott legyen az Istennek neve Kerényi György: Szent Margit Kerényi György: Magasság, örvendj	egynemű vagy vegyeskar férfi női vagy gyermekkarra vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1944/14	58.	Halmos László: Mária, Szűzanya Halmos László: Mária szűz virág P. da Palestrina: Lauda Sionű Halmos László: Te Deum laudamus	vegyeskar vegyeskar vegyeskar egyneműkar
1944/14	59.	Áve, világ királynéja! – Kilenc egyházi ének Szűz Mária tiszteletére összeállította: Bárdos Lajos, Dr. Dienes Valéria	egyneműkarok
1944/14	60.	Pikéthy Tibor orgonaelőjátékok Kodály Zoltán: Adventi ének	énekhang+org.!!!
1945/15	61.	Bárdos Lajos: Hozsannaszó	férfikar
1945/15	62.	Halmos László: Öt karácsonyi kórus	egyneműkar
1946/16	63.	Bárdos Lajos: Missa tertia	egyneműkar+org.
1946/16	64.	Halmos László: h-moll mise	vegyeskar
1946/16	65.	Halmos László: Jubilate Deo universa terra (szerepelt már)	vegyeskar
1946/16	66.	Pikéthy Tibor: Két prelúdium és fúga	
1947/17	67.	Capi Lupi: Ne félj, te szép kisasszony (Raics István ford.) Capi Lupi: Ha eljön az óra (Raics István ford.) Bárdos Lajos: Szent Cecília Regnart: Ó, Uram, segíts élnünk! (Raics István ford.)	egyneműkar egyneműkar egysz.+ harm. v. prg. manualiter egyneműkar

Függelék 8. táblázat: A Magyar Kórus folyóirat repertoárja

		Jaj nagy kedven tartott...	népi Mária-siralom
1947/17	68.	A. Lotti: Mise dór hangnemben	vegyeskar
1947/17	69.	Cecília énekek (Halmos is) Halmos László: Karácsonyi mise Bárdos Lajos: Amíg élek, remélek	egysz. vegyeskar+org. ad. lib. egyneműkar
1947/17	70.	Gárdonyi Zoltán: Tanulmányok harmóniumra	
1948/18	72.	Kodály Zoltán: Boldogasszony köszöntője Bárdos Lajos: Boldogasszony	egyneműkar egyneműkar+egysz. férfikar
1948/18	73.	Ladislao Halmos (Halmos László): Missa Jaurinensis Harmat Artúr: Boldogasszony Anyánk (néphimnusz négyszólamú feld.) Horváth Cirill: Dexter a Domini	egysz. vegyeskar négysz. kánon
1949/19	75.	Járdányi Pál: Missa brevis	kétsz. vegyeskar
1949/19	76.	J. Gallus: Ecce quomodo T. L. da Victoria: Gyászének (Kerényi György) /Taedet animum/ (szerepelt már) Liszt Ferenc: Ave maris stella Bárdos Lajos: Úr Jézus Bárdos Lajos Szíved frigszekerény Lisznyay Gábor: Missa simplex	vegyeskar vegyeskar vegyeskar egysz.+org. v. harm. egyneműkar+org., harm. vagy zong. vegyeskar+org. v. harm.
1949/19	77.	Beethoven: Isten dicsősége (Vargha Károly verse)	vegyeskar
1949/19	78.	-	
1950/20	79.	O Roma nobilis (zarándok-ének a 11.- 12. századból) + magyar szöveg Ágoston Julián ford.	egysz.

9. táblázat: Az *Énekszó* folyóirat repertoárja

<i>Év-folyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Kezdősor/Cím</i>	<i>Megjegyzés</i>
1933/1	1.	Bárdos Lajos: Horthy Miklós táborában (K.Z. gyűjtés) (népdal) Bárdos Lajos: Tücsöklakodalom (B.B. gyűjtés) (népdal) Molnár Antal: Jázminbokor (népdal) Molnár Antal: Nyócan vannak Beethoven: Ünnepeyre (Vörösmarty) Halmos László: Hazafias ének (népdal) J. H. Schein: Ébresztő (Kerényi)	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar háromszólamú kánon hsz. egyneműkar hsz. egyneműkar
1933/1	2.	M. Praetorius: Karácsonyi énekszó E. Gebhardi: Glória szálljon a mennybe fel! Halmos László: Jelszó (Imádság és munka...) Vásárhelyi Zoltán: Két induló	ksz. egyneműkar négysz. kánon egyneműkar egyneműkar
1934/1	3.	J. Regnart: Bújdosóének Kerényi György: Hej, tulipán (népdal) Kertész Gyula: Két nagyszalontai köszöntő (Serkenj fel; Úgy tetszik hogy) Gamauf H.: Kétszólamú kánon Bárdos Lajos: Elöttem van Észak... Bárdos Lajos: Január, február... Veress Sándor: Ábécédé J. Haydn: Ne nézz vágyad távolába	egyneműkar egyneműkar egyneműkarok ksz. kánon ksz. kánon hsz. kánon hsz. kánon ötsz. kánon
1934/1	4.	Bárdos Lajos: Kossuth toborzója (Kecskemét is kiállítja...)	egyneműkar
1934/1	5.	Mozart: Csalogány az erdőn Cherubini: Nevető kánon Georg Rhau: Tavasz van (Bicínia Germanica gy.) Bárdos Lajos: Tündenóta	hsz. kánon hsz. kánon ksz. egyneműkar egyneműkar
1934/1	6.	Kodály Zoltán: Nyulacska (Hová mégy te...) Farkas Ferenc: Meddig alszol még hazám? (Petőfi S.) Farkas Ferenc: Már minékünk (Petőfi S.)	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar
1934/2	1.	Halmos László: Az októberi gyásznapra (H.L. vers) Halmos László: Sírjatok, magyarok... (H.L. vers) Halmos László: Nemzeti dal (Petőfi S.) Halmos László: Ezernyolcszánegyvennyolcba' (népdal) Halmos László: Ima a hazáért Halmos László: Gyászba magyarok (H.L. vers)	szabadon előadható ksz. egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar

Függelék 9. táblázat: Az Énekszó folyóirat repertoárja

		Halmos László: Szabadságért elhullt (Petődi S.) Halmos László: Hadnagy uram (népi dallam, Gyulai Pál vers) Halmos László: Látom a szép eget (Népdal) Halmos László: Kimegyek a doberdói harctérre (népdal) Halmos László: Őszi harmat után (népdal) Halmos László: Katona vagyok én (népdal) Halmos László: Elindultam szép hazámból (népdal)	egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1934/2	2-3.	-	
1935/2	4-5.	Bárdos Lajos: Ember küzdj! (Madách)	hsz. kánon
1935/2	6.	Kodály: Tánkánon Forsete: Nyárkánon	négyszólamú kánon kánon
1935/3	1.	Farkas Ferenc: Cigány-nóta (népdal) Pongrácz Zoltán: Hires madi csárda (népdal) Pongrácz Zoltán: Víz, víz, víz (népdal) Pongrácz Zoltán: Hív bennünket (népdal)	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar
1935/3	2.	Liszt Ferenc emlékének Liszt Ferenc: Istent zengi napkelet (Gottes ist der...) Kerényi ford. Liszt Ferenc: Alleluia (Tu es Petrus) (Kerényi) Nyárkánon Liszt Ferenc: Ó üdvözítő áldozat (O salutaris) Babits–Kerényi	egyneműkar egyneműkar+org. v. zong. egyneműkar kánon egyneműkar
1936/3	3-4.	Liszt Ferenc: Magyar ünnepi dal Kodály Zoltán: Horatii carmen Nádasdy Kálmán: Zöld fű (népdal) Nádasdy Kálmán: Hipp-hopp farsang	egynemű v. vegyeskar +zong. vegyeskar egyneműkar egyneműkar
1936/3	5.	Halmos László: Madarak, fák (H.L.) Halmos László: Köszöntő (H.L. népi dallamra) Halmos László: Most érkezünk... (népdal) Halmos László: Induló (H.L.) Halmos László: Jelszó (H.L.) Halmos László: Harci dal (59. zsoltár részlet) Halmos László: Az Isten ítél (96. zsoltár) Halmos László: Él az Úr! (92. zsoltár) Halmos László: Csendes bizalom éneke (61. zsoltár) Halmos László: Ha felmegyek (népdal) Halmos László: Áldd meg Isten (az édesanyákat) Halmos László: A kis Jézus (népének) Halmos László: Kis karácsonyi ének (Ady)	egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar

Főgel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1936/3	6.	Kodály Zoltán: A magyarokhoz Bárdos Lajos: Liszt Ferenc Farkas Ferenc: Karikázó tánc (népdal) Farkas Ferenc: Egyszer két lányok (népdal) Farkas Ferenc: Csillagom révészem (népdal) Farkas Ferenc: Sudidrom (népdal) Farkas Ferenc: Párosító (népdal) Farkas Ferenc: Gyöngyöri gyöngy (népdal) Farkas Ferenc: Regős ének (népdal) Farkas Ferenc: Lányoknak való nóta (népdal) Farkas Ferenc: Molnárnóta (népdal) M. Praetorius: Énekelj, magyar ifjúság!	kánon egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar hsz. kánon
1936/4	1.	Kodály Zoltán: 121. genfi zsoltár	vegyeskar
1936/4	2.	Kodály Zoltán: Hány János Ábécédé	egysz. gyermekkar+zongora
1936/4	3-4.	-	
1937/4	5.	Kerényi György: Ha kiindulsz Erdély felől... (népdal) Kerényi György: Poroka havak esedeznek (népdal, regős ének)	egyneműkar egyneműkar
1937/4	6.	Gyulai Lajos: Édesanyámhoz (gyermekdal témájára) Kodály Zoltán: Kecsejáték; Tyúkozás; Gyertya-játék; Bent a bárány, kint a farkas; Vásárosdi	egyneműkar gyermekkarok játékkal együtt
1937/5	1.	C. Monteverdi: Jertek egybe, jertek... Kodály Zoltán: Köszöntő (Serkenj fel...) Gárdonyi Zoltán: Szabadság-kánon Gárdonyi Zoltán: Kánon október hatodikára	egyneműkar vegyeskar négysz. kánon négysz. kánon
1937/5	2.	Bárdos Lajos: Spártai gyermek Jöde feldolgozások: Ó, jertek ékes angyalok; Az angyal ajka hírli (két karácsonyi ének)	egyneműkar+zong.
1937/5	3.	Gyulai Lajos: Jaj de pompás fa Mozart: Most örvendj (karácsonyi kánon)	kánon hsz. kánon
1938/5	4.	Kodály Zoltán: Felsőszeli magas torony (B.H.) Kodály Zoltán: Garibaldi csárdás kis kalapja (B.H.) Kodály Zoltán: Nem hitted, hogy katona leszek é (B.H.) Hej, Vargáné káposztát főz (B.H.)	bicínium bicínium bicínium bicínium
1938/5	5.	Bárdos Lajos: Kender-nóta (Népi játék) Kerényi György: A virágok vetélkedése (népdal)	ksz. egyneműkar vegyeskar

Függelék 9. táblázat: Az Énekszó folyóirat repertoárja

		Liszt Ferenc: A lelkesedés dala (Das lied der...) Kerényi ford. Harmat Artúr: Margit asszony (népdal) Kodály Zoltán: Katalinka	vegyeskar egyneműkar egyneműkar
1938/5	6.	Kodály Zoltán: Három gömöri népdal Kerényi György: Óh nézd, az idő csodaszép Liszt Ferenc: Vigyázz az égi jelre! – Es rufet Gott (Kerényi ford.)	egyneműkar egyneműkar vegyeskar
1938/6	1.	Kodály: Cú föl, lovam! (népi szöveg) Kodály: Esti dal (népdal) Kodály: Egyetem, begyetem...(népi szöveg)	egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1938/6	2.	<i>Bárdos: Kicsinyek kórusa</i> A szántói híres utca Ugyan, édes komámasszony Haj ide Bella Megjött már a fecskemadár (cserkészdal) Mit vizstek Menyasszony, vőlegény Az árgyélus kismadár Csütörtökön virradóra Kiskacsa fürdik Elment a lúd Nem láttam én molnárcsókot Nád a házam teteje Jázminbokor kihajlik az uccára Emlékezzünk Szent Balázusra Ettem szőlőt most érik Elszaladt a kemence Egy boszorka van (tót dudások)	ksz. egyneműkarok
1938/6	3.	Egressy Béni: A magyar Szózat J. S. Bach: Ragyogva tűz a nap (Kerényi) J. S. Bach: Már nyugosznak a völgyek (Kerényi) Kerényi György: Julis néni tücske (Erdélyi József) Nádasdy Kálmán: Zöld fű (népdal) Nádasdy Kálmán: Hipp hopp farsang (népdal) (szerepeltek már)	egyszólamú vegyeskar vegyeskar egyneműkar egyneműkar egyneműkar egyneműkar
1939/6	4.	Bárdos Lajos: Zsoltár-kánon Gárdonyi Zoltán: Kis koncert L. G. da Viadana: Örvendező zsoltár	egyneműkar három furulyára vegyeskar
1939/6	5.	-	
1939/6	6.	Egressy Béni: Szózat (B-dúr) Egressy Béni: Szózat (Esz-dúr) Egressy Béni: Szózat (C-dúr) Egressy Béni: Szózat (Esz-dúr) Erkel Ferenc: Himnusz (C-dúr) Erkel Ferenc: Himnusz (Esz-dúr)	ifj. vegyeskar vegyeskar egyneműkar férfikar egyneműkar férfikar

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		Erkel Ferenc: Himnusz (B-dúr) Erkel Ferenc: Himnusz (Esz-dúr)	ifj. vegyeskar vegyeskar
1939/7	1.	<i>Gárdonyi Zoltán: Vidám zene</i> Látod-e babám Zörög a kocsi Elveszett a tojó ludam Kánon (székely népdal) Koldusnóta Negyed-kánon Kánon Tréfás felelgetős Induló Ugrós tánc Cigány-nóta Ötöd-kánon Tükör-rák kánon Kánon Pastorale 4 kánon	Két és három furulyára népzenei, népdal alapúak
1939/7	2.	Kodály: Semmit ne bánkódjál	egyneműkar
1939/7	3.	O. di Lasso: Domine Deus Ism. szerző: Világ üdve... O. di Lasso: Expandi manus J. Thamant: Pleni sunt J. des Préz: Ave verum corpus S. Dietrich: Benedictus J. des Préz: Agnus Dei J. des Préz: Ékes fiatalság... J. des Préz: Domine non secundum S. Dietrich: Ego sum ipse Pier de la Rue: Légy hű mindhalálig... J. des Préz: Megváltónkról hitet valljuk C. Festa: Tűz, tenger... C. Rein: Sanctus, sanctus, sanctus... E. Rotenbacher: Ó ékességes... J. Heller: O gloriosa O. di Lasso: Oculus non vidit Ism. szerző: Stabat mater J. des Préz: Ave Maria O. di Lasso: Vexilla regis O. di Lasso: A hajnal szárnyas hírnöke... O. di Lasso: Expectatio justo O. di Lasso: Fulgebunt justi M. Praetorius: Éber légy! M. Praetorius: Be szép csillag! M. Praetorius: In dulci jubilo M. Praetorius: Napfelkeltétől estelig A. Gumpelzhaimer: Cantate Domino (Magyar szövegekkel is.)	ksz. egyneműkarok
1940/7	4.	M. Praetorius: Bor-kánon (Szabó Miklós)	kánon

Függelék 9. táblázat: Az Énekszó folyóirat repertoárja

		Bárdos: Tél-kánon	kánon
1940/7	5.	Gárdonyi Zoltán: Induló (kl., trom., kürt) J. S. Bach: Kettős (78. kantátából)	kis fúvószenekarra ksz. egyneműkar +csembaló
1940/7	6.	-	
1940/8	1.	-	
1940/8	2.	Kerényi-Rajeczky: Jól van dolga a mostani huszárnak... (Énekes Ábécé Vezérkönyv) Kodály: Nagyszalontai köszöntő	ének+furulya vk., részlet
1940/8	3.	-	
1941/8	4.	-	
1941/8	5.	Rezessy László: Népdalok két furulyára	furulyára
1941/8	6.	-	
1941/9	1.	-	
1941/9	2.	<i>Mozart kánonjai</i> Ave Maria A kedveshez (Kerényi) Ó szánj meg (Jankovich) Kyrie Éliás (Jankovich) Pirkadat (Jankovich) Ó, felvirradt a szép óra (Jankovich) Téli hangulat (Jankovich) Menj, vidd e lángot (Kerényi) Kodály Zoltán: Énekeljünk tisztán!	kánonok ksz. gyakorlatok
1941/9	3.	-	
1942/9	4.	Ádám Jenő: A 46. zsoltár Ch. Bernhard: Ave Maria J. Haydn: Ó jöjj közénk Palestrina: Kyrie	négysz. egyneműkari kánon vegyskari befejezéssel is ksz. kánon ksz. kánon ksz. kánon
1942/9	5.	Michnay Ödön: A bujdosó (Arany János) Michnay Ödön: Mi kék az ég (Petőfi) Michnay Ödön: Kesergő (népdal) Michnay Ödön: Keresztúton állok (Petőfi) Michnay Ödön: Érik a gabona (Petőfi)	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar
1942/9	6.	Kovách Andor: Tyúk	egyneműkar
1942/10	1.	Bárdos Lajos: Jókedvű dallamok	férfikar
1942/10	2.	Kerényi György: Balatoni szonáta	ksz. vegyeskarok (5)
1943/10	3.	Kodály: Bicinia Hungarica IV. 121-180.	biciniumok
1943/10	4.	Bartók Béla: Huszárnóta	egyneműkar
1943/10	5.	Harmat Artúr: Két Balassa-Kórus Cantio; Ó szegény, megromlott Ádám Jenő: <i>Három kánon</i> Honfidal; Fohászkodás; Angelus	egyneműkar hsz., nsz. kánonok
1943/10	6.	Kodály: Csatadal	vegyeskar
1943/11	1.	-	

Főgel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

1943/11	2.	Kodály-Ádám: Szó-Mi I. Egressy Béni: Szózat	ált. isk. első osztálynak egyszólamú gyakorlatok ének+zong.
1943/11	3.	Kodály-Ádám: Szó-Mi 3.	ált. isk. harmadik osztálynak egyszólamú gyakorlatok
1944/11	4.	Gárdonyi Zoltán: Vidám zene (már szerepelt)	furulyákra
1944/11	5.	Halmos László: Három köszöntő Névnapi; Üdvözlő; Köszöntő	egyneműkarok
1944/11	6.	Seiber Mátyás: Két katonadal Tavasz; Mikor megyek Galícia felé (népdalok) Ism. spanyol szerző: Menyecske, menyecske... Viski János: Hozsánna!	férfikarok vegyeskar vegyeskar
1944/12	67-68.	Gárdonyi Zoltán: Két ünnepi kánon Hála-kánon; Tartsd meg hazánkat, Isten	hsz. kánonok
1944/12	69.	Kodály: Vejnemőjnen muzsikál	egyneműkar+zong.
1945/12	70.	-	
1945/12	71.	Kerényi György: Isten éltesen Péter, Pál	furulya+ének
1945/12	72.	-	
1946/14	73.	-	
1946/14	74.	-	
1946/14	75.	-	
1947/14	76.	<i>Tíz angol kánon</i> (magyar szöveggel is – Raics István) Bűvös hang Leány-köszöntő Rózsaszál Vadászat A Westminster harangja Kilenc múzsa Kakukszó Ég a város Mi van eladó? Forgandó szerencse Rossa Ernő: Esik a hó (Szabó Lőrinc) Rossa Ernő: Adja az Isten (Ady)	hsz., nsz. kánonok egyneműkar egyneműkar
1947/14	77.	Lange: Jöjj Kikelet (Raics István) Hagius: Nyári dal (Raics István) Harnisch: A kedves dicsérete (Raics István)	egyneműkar egyneműkar ffk egyneműkar
1947/14	78.	Öt orosz népdal (Raics István)	kísérettel, vagy többszólamú
1947/15	79.	Kodály-Ádám: Szó-Mi 7.	ált. isk. hetedik osztálynak

Függelék 9. táblázat: Az Énekszó folyóirat repertoárja

		Maros Rudolf: A Liba pék (Weöres)	egyszólamú gyakorlatok egyneműkar
1947/15	80- 81.	Kerényi György: Kirje, kirje kisdedecske Kerényi György: Aranyat, tömjént. Bárdos Lajos: Kírie elejtszon! Kiss Dénes: Vigasságos, hangos Deák Bárdos György: Dicsőség legyen! Kertész Gyula: Leszált a földre Mozart: Most örvendj Caldara: Zeng már az égi dal Caldara: Az Úr napja „Népszerű dallam” – Bimmbamm... Gebhardi: Glória szálljon... W. Hayes: Karácsony ünnepén Kadosa Pál: Aki szép lányt akar venni...	ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar ksz. egyneműkar egyneműkar egyneműkar karácsonyi kánon nsz. kánon hsz. kánon kánon, szerző nincs feltüntetve nsz. kánon hatszólamú kánon ksz. egyneműkar
1948/15	82.	-	
1948/15	83.	Farkas Ferenc: Magot a földbe (Weöres) Farkas Ferenc: Kánon az Erényekről Farkas Ferenc: Kánon a munkáról (József A.) Farkas Ferenc: Kánon a versekről (Weöres)	hsz. kánon nsz. kánon hsz. kánon nsz. kánon
1948/15	84.	Rouget de l'Isle: A szabadság himnusza	egyszólamú
1948/16	85.	Kodály Zoltán: A szabadság himnusza	ksz. egyneműkar
1948/16	86.	Mozart: Á, bé, cé, dé; Már int a hajnal rózsaujja	egyneműkarok
1948/16	87.	-	
1949/16	88.	Lisznyay Gábor: Becsüld a népet (Benedek E.) Lisznyay Gábor: A szántóvető (Pósa Lajos) Lisznyay Gábor: A föld szive (Finta S.) Lisznyay Gábor: Szenteljük meg a vasárnapot (Finta S.) Lisznyay Gábor: A drótos tót (Pósa) Lisznyay Gábor: Ebéd (Pósa)	egyneműkarok
1949/16	89.	Farkas Ferenc: Jelszó Farkas Ferenc: Hajnal-nóta (Weöres) Bach: Mély, gyötrő kínban Bach: Ó, édes Jézus Bach: A mennyből Isten nézz le ránk Bach: Félre gyásszal	egyneműkar egyneműkar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar
1949/16	90.	Bárdos György: <i>Négy kánon az évszakokról</i> Tavas; Nyár; Ősz; Tél	négyszólamú kánonok
1949/17	(1) 91.	Gárdonyi Zoltán: <i>Furulyaszó 2.</i> Debrecenbe kéne menni... Ugyan édes komámasszony... Mikor én még legény voltam... A bundának nincs gallérja... A vacsárcsi halastó...	népdalok énekhangra két furulyával vagy hegedűvel

		<p>A juhásznak jól van dolga... Erdő, erdő, erdő... Eddig vendég jól mulattál... Ángyom asszony kertje... Veres kukoricaszár... Félre tőlem búbanat... Aki szép lányt akar venni... Béres legény... Szár az dió... Madárka... Zöld erdőbe, zöld mezőbe...</p> <p>H. Purcell: A vén folyónak lányai; Pásztor, pásztor (Raics István)</p>	két énekhang+zong.
1949/17	2.	<p>Rossa Ernő: Az ifjúság dala (Vargha Károly) Bach: Szép jó éjt, ó élet... (Szabó Miklós)</p>	egyneműkar vegyeskar
1949/17	3.	<p>Caldara: Zeng már az égi dal (Kerényi) M. Praetorius: Nékünk gyermek küldeték (Rezessy László) Bach: Ó, fényes hajnalsillagom Bach: Úristen, dicsérünk L. Schröter: Ó jertek, adjunk hálát Ph. Hayes: Alleluia P. Martini: Az ének szárnyán M. Praetorius: Most Uram elbocsátod S. Calvisius: Ó. Jézus, Isten s ember is G. Croce: Mondom néktek F. Roselli: Téged áldunk A. Gumpelzhaimer: Úristen, szánj meg H. L. Hassler: Áldott Jézus Bach: Jézus, éltem világa</p> <p>Kerényi György: Szépen úszik a kiskacsa a vízen Kerényi György: Kis pacsirta Kerényi György: Magas ég Kerényi György: Ez karácsony éccakáján</p>	<p>kánon vegyeskar</p> <p>vegyeskar vegyeskar vegyeskar nsz. kánon ksz. kánon vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar vegyeskar</p> <p>egyneműkarok</p>
1950/17	4.	<p>T. Morley: Lám, ha a hajnal ébred</p> <p>Lange: Hullj eső</p>	<p>ksz. egynemű v. vegyeskarra egyneműkar</p>
1950/17	5.	<p>Szelényi István: Szolmizációs induló Szelényi István: Vadalmafa (József A.) Kerényi György: Kék a hajnal (Weöres)</p>	<p>ének+zong. ksz. kánon ksz. egyneműkar</p>
1950/17	6.	<p>Hajdu Mihály: <i>Öt gyermek kórus</i> Ózike-nóta (Károlyi Amy) Szúnyog-lakodalom (Károlyi Amy) A héja (Móricz Zs.) A kóró és a kismadár (Móricz Zs.) A veréb (Móricz Zs.)</p>	gyermekkarok

Függelék 9. táblázat: Az Énekszó folyóirat repertoárja

		Kodály Zoltán: Mély erdőn... Kerényi György: Szedik a szőlőt	bicínium ksz. egyneműkar
--	--	---	-----------------------------

10. táblázat: Az *Éneklő Ifjúság* folyóirat repertoárja

<i>Évfolyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Kezdősor</i>	<i>Megjegyzés</i>
1941/1.	1.	Gárdonyi: Furulyaszó 1940 Jól van dolga a mostani huszárnak	ének+furulya
1941/1.	2.	Kodály: Szegény vagyok, szegénynek születtem...(Háry) Bartók: Az igazi székely himnusz	ének+kíséret szöveg+kíséret
1941/1.	3.	Mozart: g-moll szimfónia témája Mozart: Oragna figa Mozart: G-dúr menüett (Mozart egyik első szerzeménye)	Mozart emlékére készült a lap
1941/1.	4.	Gárdonyi Zoltán: A kis Jézus megszületett. Népének. Gárdonyi Zoltán: Kirie elejszon. Régi karácsonyi ének. Kodály Zoltán: Három gömöri népdal (részlet) Veress Sándor: Három kis zongoradarab Kodály Zoltán: A betlehemi pásztorok indulója (Vers: Szedő Dénes: „Rossz a Jézus kis csizmája...)	furulya, ének, hegedű ének, hegedű egyneműkar ksz. egyneműkar
1942/1.	5.	Kodály: Újesztendőt köszöntő (részlet)	egyneműkar
1942/1.	6.	J. S. Bach: C-dúr menüett Louis Claude Daquin: G-dúr rigaudon Krieger: a-moll bourée	régi táncok lap
1942/1.	7.	Ádám Jenő: Honfidal (Petőfi) Bárdos Lajos: A szántói híres utca Simonffy Kálmán: Három a tánc	hsz. kánon ksz. egyneműkar egyszólamú
1942/1.	8.	Kodály Zoltán: Búcsúzó ének.	„számunkra írt kétszólamú éneke, a Bicinia Hungarica 2. füzetéből
1942/1.	9.	Georg Rhau: Tavasz van! Bárdos Lajos: Hej, Dunáról fúj a szél. (kétszólamú, részlet) Cherubini: Tavaszi kánon	Kétszólamú gyűjteményéből, 1545. kétszólamú, részlet hsz. kánon
1942/1.	10.	-	
1942/1.	11.	Kodály Zoltán: Székely fonó	népdalok bemutatása
1942/1.	12.	Liszt: Koronázási mise Credo	Liszt Ferenc emlékezete

Függelék 10. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat repertoárja

1942/2.	1.	Veress Sándor: Rák-kánon Ádám Jenő: Fohászkodás	Két furulyára Kánon 3 szólamra. Berzsenyi Dániel verse
1942/2.	2.	Kodály: Psalmus Hungaricus – Mikoron Dávid... Kodály: Jaj Istenem, a világ...	egyszólamú dallam bicínium
1942/2.	3.	Bárdos: Haj ide, Bella!	Kicsinyek kórusa
1942/2.	4.	Kodály Zoltán: Szolmizáló Kánon Kodály Zoltán: Esik eső, ázik a heveder Gebhardi: Glória szálljon a mennybe fel... Kodály Zoltán: Karácsonyi pásztortánc	ksz. kánon Bicínia Hungarica I. Éneklő Ifjúság híres Glória- kánonja egyneműkar
1943/2.	5.	Kodály Zoltán: Begyes cinkénk Kodály Zoltán: Leányszépség Salieri: Éljen, éljen aki velünk körbe áll...	cseremisiz eredetű bicínium (Bicínia 4. füzet) bicínium hsz. kánon; Kis Filharmónia hangversenysorozat gyerekeknek egyik záróéneke
1943/2.	6.	Kerényi György: Elmentek a cigányok...	ének+zongora
1943/2.	7.	Georg Rhau: Március Kerényi György: <i>Két népdal</i> Házasodik a tücsök; Zörög a kocsi	Kétszólamú énekgyűjteményből zongorakísérettel ellátott népdalok
1943/2.	8.	Kodály Zoltán: Húsvéti ének Bartók Béla: Resteknek nótája (Vasárnap bort inni dallam)	dallama a 17. századból, kétszólamú átirat Kodálytól
1943/2.	9.	-	
1943/2.	10.	Ó, Jézus szűzen született...	Cantus Catholici gyűjtemény, karácsonyi ének
1943/2.	11.	Háry János	a daljáték ismertetése
1943/2.	12.	Kerényi György: Marujána	két zongoradarab népdalokra
1943/3.	1.	<i>Barokk muzsika</i>	zongoradarabok
1943/3.	2.	<i>Beethoven emlékének szentelt lap</i> Beethoven: Testvériség Beethoven: Sziklák, hegyek Beethoven: Ó, testvér, oltsd el mécsested Beethoven: Hangsor-kánon Beethoven: Újévi köszöntő Beethoven: Signor Abbate! Beethoven: A metronóm feltalálójára	hsz. kánon ksz. kánon hsz. kánon hsz. kánon hsz. kánon hsz. kánon nsz. kánon

1943/3.	3.	<i>Francia dalok lapja</i> Május dicsérete Anyám szólj már leányodnak... A menyasszony Te meg én Morzsolányi Malbrough Aranyszárnyú angyal Merre fut az öreg Péter pásztor...	francia trubadúr kétszólamú francia dallam francia kétszólamú francia kétszólamú francia kétszólamú francia kétszólamú francia kétszólamú francia dallam
1943/3.	4.	<i>Karácsonyi énekek és játékok</i> Farkas Ferenc: Ez karácsony éccakája Praetorius: Be szép csillag! Karácsonyi Alleluia Kerényi György: Aranyat, tömjént, mirhát	zongorakísérettel ksz. egyneműkar gregorián dallam ksz. egyneműkar, erdélyi népének témájára
1944/3.	5.	<i>Külföldi „Éneklő Ifjúság”-ok</i> Alamuszi Péter W. Hayes: Karácsony ünnepén John Brown teste nyugszik. Amerikai dal Hej, ti puszták, vad mezők. Orosz népdal Martini: Papi pipa egyiptomi parasztdal	nsz. angol kánon hatszólámú kánon egyszólámú, refrénes három szólamú orosz hsz. kánon egyszólámú, eredeti szöveggel
1944/3.	6.	<i>Magyar táncok</i> Kodály: Fut a nyúl	Bicinia Hungarica IV. cseremisiz
1944/3.	7.	<i>Erdélyi népzene</i>	
1944/3.	8.	<i>Soproni Éneklő Ifjúság J.</i> Haydn: Ó jöjj közénk	ksz. kánon
1944/3.	9.	<i>Szeged és Csongrád megye</i>	
1944/3.	10.	<i>Kodály Zoltán: Psalmus Hungaricus</i>	
1944/3.	11.	<i>Bartók Béla könnyű zenéje</i> Gyermekeknek Mikrokozmosz 15 magyar parasztdal Bartók: Ne menj el!	részletek egyneműkar
1944/3.	12.	<i>Bihari János válogatott művei</i>	
1944/4.	1.	Kerényi György: A vőfély éneke Kodály: Kánon (Magyar, magyart rontja, kár!)	szöveggel, szoprán és alt furulyára, ének-furulyára, csak énekhangra KODÁLY ZOLTÁN AJÁNDÉKA AZ ÉNEKLŐ IFJÚSÁGNAK
1944/4.	2.	-	
1944/4.	3.	Kerényi György: Haza madár, haza	népdal: Magyardécse, Kerényi két furulyára, szöveggel (lehet ének+zong.)

Függelék 10. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat repertoárja

1945/5.	1.	Novus annus (karácsonyi ének) Congaudeat turba fidelium Resonet in laudibus O. di Lasso: Hodie apparuit Gárdonyi Zoltán: Kirie elejszon Kodály: Betlehemi pásztorok Ch. Bernard: Ave Maria (szerepelt már)	francia egyszólamú, magyar szöveggel (Raics) svájci eredet, kétszólamú XIV. századi dallam hsz. egyneműkar furulya+ének Bicinia Hungarica kétszólamú kvintkánon
1946/6.	1.	<i>A magyar népzene ismerete</i>	
1947/6.	2.	<i>Megtanulok dallamot olvasni!</i> Credo in unum Deum Kodály: Szolmizáló kánon	ksz. kánon
1947/6.	3.	<i>A magyar zene történetének summája</i> Planctus ante nescia	keresztyén gregorián+magyar szöveg Ó-magyar Mária-siralom
1947/6.	4.	<i>Kerényi: Jegyzetek a dallam szépségéhez</i> Te aeternum patrem Seregeknek hatalmas királya...	
1947/7.	1.	<i>Rajeczky: Zenetörténeti jegyzetek</i>	
1947/7.	2.	<i>Kerényi: Öt beszélgetés iskolai énekórán szép magyar táncok dallamairól</i> Kodály: Kállai kettős	Nagykálló, ének+zong.
1947/7.	3.	<i>Rajeczky: A barokk zene Zenetörténeti jegyzetek II.</i>	
1948/7.	4.	<i>Gárdonyi Zoltán: Forma a zenében</i>	
1948/7.	5.	<i>Kerényi György: Énekes Petőfi</i> Kerényi: A betyár Kerényi: Boldogtalan voltam Kerényi: Sírom Kerényi: Messze vándoroltam Kerényi: Száll a felhő Kerényi: Ereszkedik le a felhő Kerényi: A tél halála Kerényi: Magyar zászló Kerényi: Induló Kerényi: Szülőföldemen	ksz. egyneműkarok Petőfi verseire
1948/8.	1.	<i>Az Európai zene – A három bécsi klasszikus</i>	
1948/8.	2.	<i>Rajeczky: A legújabb kor zenéje</i> Kodály: Ujesztendőt köszöntő	

Függelék 10. táblázat: Az Éneklő Ifjúság folyóirat repertoárja

1949/8.	4.	<p><i>Európai népek dalai – Izlandtól Kréta szigetéig</i> Izland áldjon az ég Gyertek frissen Egy hős lovag Tule tule lóva Még zöldel a nyárfa Hol nem volt Török búza pogácsának Izent nékem Hogyha veled táncol az én párom Ó te gyászos Judás Már pusztulj innen téli fagy Hallod hogy szól a pacsirta? Vadgalambszót hallok újra Sej, haj tegnap is ma mentem haza A nagy török császár Édes jó anyám Bújj bé béka Csillag ragyog Karácsony estvéjén Sólyom száll el Távoli földön Puszta lett Édes rózsám Szegény Jankó Egy piros alma Barna égről hull a csillag Nyújt e annyi enyhet Mondd ó szép Gyönyörű Phyllis</p>	<p>az óceán szigetei az óceán szigetei skandináv népdal skandináv népdal skandináv népdal skandináv népdal finn népdal finn népdal német népdal német népdal német népdal német népdal német népdal orosz népdal orosz népdal tót népdal tót népdal román népdal román népdal bolgár népdal bolgár népdal bolgár népdal bolgár népdal bolgár népdal görög népdal görög népdal görög népdal görög népdal görög népdal</p>
1949/8.	5.	<p><i>Kerényi György: Énekszó – Beszélgetések dallamokról, ritmusokról</i></p>	

11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

<i>Folyóirat, évfolyam</i>	<i>Szám</i>	<i>Népdal kezdősora</i>	<i>Megjegyzések</i>
Énekszó 1933/1	1.	Kihajtottam én ludamat...	Bartók
Énekszó 1933/1	2.	Itthon vagy-e hidas mester... Bújj, bújj zöldág... Elment Zsuzska a vásárba... A, a, a, kolbász ide, szalonna... Ti kis madárkak szálljatok ide... Mostan kinyílt egy szép rózsavirág...	Volly István, Pereg
Énekszó 1934/1	4.	Erre lőtték földnek nyomát... Kalapom a Tiszán úszkál...	Sebestyén Gyula, Dunántúl Kodály, Felvidék
Énekszó 1935/2	6.	Még azt mondják... Vót e itt az Úr...	Csallóköz, Kodály: Táncnóta Komárom, gyermekjáték, Bartók
Énekszó 1936/4	1.	A pusztai legénynek... Addig megyek míg a szememmel látok... A gőzösnek csattog a kereke... Kis pacsirta száll a levegőbe...	Hódmezővásárhely, Péczely Attila
Énekszó 1936/4	2.	Jázmínbokor kihajlik az utcára... Zsebkendőm négy sarka... Ucca, ucca, ég az ucca...	Székelyföldű Kiskörös, Kerényi Somogy megye, Vikár
Énekszó 1936/4	3-4.	Betlehemes Ki az aki... Bárcsak előbb felébredtem volna... Pásztortársak... Hallod e te pajtás... Hallod e te budás Géczi... Hallod pajtás fujj dudát...	Péczely Attila, Kiskomárom, Zala megye
Énekszó 1936/4	5.	Nád a házam teteje... Három kéve kenderem van... Bábi, bábí de beteg... Molnár, van-e pénzed? Nincs szebb állat, mint a lúd... A cipellő meg a tutyi...	Somogyi, Ádám Jenő
Énekszó 1937/4	6.	Török búza, édes málé... Járj ki lábam, járj ki most... Anyám, anyám, édesanyám... Rengedez a nádszál... A pünkösdi rózsa... Nagyhévízen kettő a kisbíró... Szombat este lementem a kútra... Jaj de szépen esik az eső... Falu végén tralalala...	Moldva, Csángó, Veress Sándor Pest megye, népdalsorozat, Volly István

Függelék 11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

		Rózsa, rózsa, labdarózsa...	
Énekszó 1937/5	1.	Tüzet vittem... Lehajtom fejem... Hej polica, polica... Zöld fű, zöld ág... Három szál vesszőre... Kihajtom a libám a rétre...	Nógrád, Volly István Tréfás népballada-játék, Volly István közr.
Énekszó 1937/5	2.	A szentgyörgyi nagy hegy alatt... Voltam én is mikor voltam... Gyere ki szívem... Ha kimégy a hegyre... Gyere ki a csihi, csihi...	Moldva; Lükő Gábor, Domokos P. Péter
Énekszó 1937/5	3.	Az angyalok azt éneklék... Bölcsőske – népi játék Szűz Mária e világra...; Királyoknak, királynénak...; Isten áldja meg e háznak gazdáját...	Füzesabony, Jurassa Endre Volly István közr.
Énekszó 1938/5	6.	Népdalok Kodály Hány János c. „dalművéből” Ábécédé... A jó lovas... Felszántom a császár... Piros alma leesett... Hej, két tikom... Hej, tarka tikja... Hogyan tudnál rózsám... Ku-ku-kukuskám... Sej, Nagyabonyban... Oh, mily sok hal... Sej, besoroztak... Szegény vagyok... Tiszán innen...	
Énekszó 1938/6	3.	A három királyok Betlehembe mennek... Most megjöttünk messze földről...	Volly: Népi-játékok II. gyűjtés Mezőkövesd, Volly
Énekszó 1939/7	1.	Amott keletkezik két kerek pázsit...	regős-ének, Sebestyén Gyula
Énekszó 1939/7	2.	Furulyaiskola Fehér rózsa... Nyisd ki Isten kiskapudat... Zíbor-zábor... Mély kútba tekintek... Repülj, repülj Péterke... Csön-csön gyűrű... Itthon vagy-e hidas mester... Még azt mondják... Két krajcárom volt nékem...	

		<p>Kiszáradt a bodzafa... A szentgyörgyi nagy hegy alatt... Összegyűltek, összegyűltek... Hervadj rózsá, hervad... Zöld erdőben a tücsök... Molnár legény voltam én... Két szál pünkösdrózsá... Ugyan édes komámasszony... Szár az tónak nedves partján... Elvesztettem zsebkendőmet... Ábécédé... A bundának nincs gallérja... Szélről legeljetelek... Tüzet vittem... Este van már nyolc óra... Érik a szőlő... Adjon az Úristen... Őszi harmat után... Járj ki lábam... Jaj de sokat áztam fáztam... Most jöttem Erdélyből... A mi házuk felett... Macskácskának négy a lába... Éjen az álmodtam... Van már nékem szép új... Hídló végén... Ne menj kislány... Isten hozzád, szülöttem föld... Kicsiny a hordócska... Elmégy rózsám? Ettem szőlőt most érik... Kecskemét is kiállítja... Gerencséri utca... Vasárnap bort inni... Juhászlegény a határon... Széles vízen keskeny palló... Kereszturi saláta... A búzamezőben... Siralmas volt nékem...</p>	
Énekszó 1941/7	4.	Hipp hopp farsang...	Baranya megye 1930, Lajtha gyűjtés, Volly közlés
Énekszó 1941/9	1.	Sári néni de beteg...	Kisbacon, Kerényi György
Énekszó 1941/9	2.	<p>Gombosi népdalok Jártam a szekszárdi pincébe... Kis kertemben három cserép... Piros alma ne gurulj... Ég a kunyhó... Sej ha bemegyek...</p>	

Függelék 11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

		Kedves édesanyám, ha fel akarsz... Ez a kislány, barna kislány... Megy a gőzös lefelé...	
Énekszó 1942/9	4.	A pusztai, a pusztai... Addig megyek... A gőzösnek csattog... Kis pacsirta száll... Jázminbokor kihajlik... Zsebkendőm négy sarka... Ucca, ucca, ég az ucca... Nem messze van ide Kalocsa... Hegyek völgyek között... Bárcsak ez az éjszaka... Fölszántom én a... Nem jó csillag lett volna... Elment a lúd... Hull a szilva...	Péczeli Attila gyűjtés, Hódmezővásárhely Székelyföld, Győr megye, Kenesei J. NÉPSZÍNŰ Szentirmay Somogy megye, Vikár Borsod megye, Vikár Erdély
Énekszó 1942/9	5.	Röpülj páva, röpülj...	Somogy megye
Énekszó 1942/9	6.	Szép a fekete bárány... Haj csicsóka... Megjöttünk mi estére... Ha te elmegy, én is el... Ez az ucca lilium... Csak azt bánom halálig... A pilisi hegy alatt... Adjál egy kis kenyeret... Szemerébe mi történt? A Mózesnek szállása...	Kodály gyűjtések
Énekszó 1942/10	1.	Tüzet vittem lángot vittem... Lehajtom fejem... Hej, polica... Zöld fű... Három szál vesszőre... Temető kapuja... hazám be vagyon kerítve... Jaj Istenem, aki árva...	Volly gyűjtés Kőrösfő, Kerényi Domokos, Kerényi Visa, Kerényi
Énekszó 1943/10	4.	Búsulj rózsám, mert én sírok... Szép lány az utcába... Édesanyám, adjon Isten jó estét... Jaj de szépen cseng a lapi... Fehér galamb száll a házra... Felhágtam a kemencére...	
Énekszó 1943/10	5.	<i>Kvintváltó dallamok</i> Mit árul ke komámasszony? Sári néni de beteg... Megütik a dobot...	

Fógel-Veres Anett: Az Éneklő Ifjúság története

		Az hol én elmegyek... Édesanyám mi vagyok a zsebébe...	
Énekszó 1943/11	1.	Összegyűltek. összegyűltek... Falu végén van egy ház... Molnár legény voltam én... Száras tónak nedves partján...	
Énekszó 1944/11	3.	Kimegyek a doberdói harcterre... Béres legény jól megrakd... Jaj de szépen muzsikálnak... A szántói híres...	
Énekszó 1944/12	69.	Ó, gyönyörűszép titokzatos... Elvesztettem páromat, szép eladó lányomat...	Gyimesi gyűjtés
Énekszó 1945/12	71.	Amott megy egy kislány, vizet visz a vállán...	
Énekszó 1946/14	74.	Keljetek fel pásztorok, pásztorok... Mit vigyünk hát néki... Jó gazdák megbocsássatok... Nosza tehát jó gazda...	Kézdivásárelyi betlehemes játék
Énekszó 1946/14	75.	Elvesztettem zsebkendőmet...	Torda megye
Énekszó 1946/14	77.	Ül Mária egymagában...	ismeretlen nagyhéti népének
Énekszó 1947/15	80- 81.	Nagykarácsony éccakája... A kis Jézus aranyalma... Mostan kinyílt egy szép rózsavirág... Az angyalok azt éneklik... Jaj de pompás fa... Újlesztendő... Ó gyönyörűszép titokzatos... Jancsika, Jancsika... Glória, glória... Ne féljetek pásztorok... Pásztorok hol vagytok? Micsoda dolog... Pásztortársak új hírt mondok... Város kívül nem messze... Nyissa ki a ládáját... Sör, bor, pálinka... Nosza tehát induljunk... Angyalszóra a pásztorok...	az oltárszentségről <i>Kiskanizsai Betlehemes játék</i>
Énekszó 1948/15.	82.	I. Kossuth-dalok II. Népdalok III. Műdalok	<i>Negyvennyolcas dallamok (48 db)</i>
Énekszó 1949/16.	88.	olasz, francia, spanyol, breton, skót és ír népdalok	más népek dalai

Függelék 11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

		Angoli Borbála	Erdély
Énekszó 1949/16.	89.	Nyílnak, nyílnak a mezei virágok... Meggötöm lovamat... A vacsárcsi halastó... Sej, liba liba, de szép sereg liba... Végig mentem a tárkányi... Az óceán szigetei, skandináv finn, német, orosz, tót, román, bolgár, görög népdalok Három orosz népdal	más népek dalai népi többszólamúságban
Énekszó 1950/17.	6.	Egy süveg alma (Hintázó)	Moha, Szemere Gyula
Éneklő Ifjúság 1941/1	1.	Tavaszi szél vizet áraszt... A szentgyörgyi nagy hegy alatt... A kanyargó Tisza partján nem jő... Szár az ágtól messze virít...	moldvai Kolozs megye Maros-Torda megye
Éneklő Ifjúság 1941/1	2.	Októbernek, októbernek elsején... Azért hogy én huszár vagyok... Elment a madárka... Megvirágzott a diófa... A kassai szőlőhegyen...	Csík Pozsony megye, Kodály Veress Sándor gy. Moldva
Éneklő Ifjúság 1941/1	3.	Mikor kezdtem a ládámat pakolni... Kedves álmod hogy szerezz szülöttjének...	bácskay-székelly bogojai bölcsöske
Éneklő Ifjúság 1942/1	5.	Gyújtottam gyertyát... Áll előttem egy virágszál...	Bars megye, Kodály (Háry) 18. századi virágének
Éneklő Ifjúság 1942/1	7.	Felszántom a császár udvarát...	Háry
Éneklő Ifjúság 1942/1	8.	Lehullott a Jézus vére... Feltámadott Krisztus ez napon!	Nagypéntek és húsvét a népzenében
Éneklő Ifjúság 1942/1	9.	Haj csicsóka, csicsóka... A Vidróczki híres nyája...	Bereg megye, Bartók
Éneklő Ifjúság 1942/1	10.	Tisztán innen, Dunán túl... Bujdosik Árgirus hegyeken, völgyeken...	Istensegíts, Kodály gy.
Éneklő Ifjúság 1942/1	11.	Elmegyek, elmegyek, hosszú útra megyek... Ha te elmegy, engem itt hagysz... A citrusfa levelestül... Nékem olyan emberecske kéne...	Székelly fonó népdalai

		<p>Szomorú fűzfának... Én elmentem a vásárba... Jók a leányok, nem rosszak... Bizony csak meghalok... A malomnak nincsen köve... Lányok ülnek a toronyba... Jaj, jaj, jaj, kedves bátyám... Hess légy, ne szállj rám... Most jöttem Erdélyből... Egy nagy orrú bolha... A csitári... El kéne indulni... Jöjjön haza édesanyám... Jaj, jaj, lepedóm... Az hol én elmegyek... Télen a nap úgy telik el... Jaj de szépen cseng a lapi... Mondd meg rózsám... Én Istenem add megérnem...</p>	
Éneklő Ifjúság 1942/2	1.	<p>Álld meg Isten az a papot... Sárga lábú kis pacsirta...</p>	Abauj megye, Vargyas Lajos
Éneklő Ifjúság 1942/2	2.	Kimegyek a doberdói harcterre...	
Éneklő Ifjúság 1942/2	3.	<p>Fekete föld termi a jó... Meg köll a búzának érni... Kinek varrod babám... Szaporán keljetek fel bojtárok...</p>	<p>Három baranyai népdal baranyamegyei pásztorének főtéma</p>
Éneklő Ifjúság 1943/2	5.	Három királyok napján...	baranyai népdal
Éneklő Ifjúság 1943/2	6.	<p>Hej, szépn úszik a vadruca a vízben... Jaj, de búsan harangoznak...</p>	<p>Kőrösfő, Kerényi gy. Kolozs megye</p>
Éneklő Ifjúság 1943/2	7.	<p>Hajnallik, hajnallik... Szomszéd asszony leánya... Hajdináné rokona... Száraz túske nem hajt többé... Hipp hopp farsang...</p>	<p>Kovács László, Debrecen, pályázat A kúpi gyermekek farsangi énekeiből (játékkal együtt) Baranya megyei regösök éneke, Lajtha László</p>
Éneklő Ifjúság 1943/2	8.	<p>Vasárnap bort inni... Csillagok, csillagok... Elindultam szép hazámból...</p>	Bartók Béla: Resteknek nótája

Függelék 11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

Éneklő Ifjúság 1943/2	9.	Elejbe, elejbe pej lovam... Debrecennek van egy vize... Ez a kislány úgy éli világát... Nagylétai szőlőskertben szüretelnek... Láttad e, láttad e azt a bárányt...	Tiszacsege Bartók: Gyermekeknek féle kottával Kiskomárom, Zala megye, Péczy Attila Debrecen környéke Nagyléta, Suta Ilona líceumi diák lejegyzése Pálóczy Horváth Ádám, Debrecen 1813, kézirat
Éneklő Ifjúság 1943/2	10.	Ó, Jézus szűzen született... Áldja lelkem Jézus nevét... Jánoshídi vásártéren...	Cantus Catholici gyűjtemény, karácsonyi ének C.C. dallam, Kászon, Kodály gyűjtés Jánoshida, BB gyűjtés, Péczy A. 103 magyar népdal c. gyűjtemény
Éneklő Ifjúság 1943/2	11.	Sej, verd meg Isten... Piros alma leesett... Oh, mely sok hal terem a nagy... Tiszán innen, Dunán túl... Ku- ku-kukuskám... Hogyan tudnál rózsám idejönni? Hej két tikom... Sej, besoroztak... Nagybonyban csak két torony... A jó lovas katonának... Gyűjtöttem gyertyát... Elment a két lány... Ábécédé... Felszántom a császár udvarát...	Kodály: Hány János daljáték népdalai
Éneklő Ifjúság 1943/3	2.	Most csináltattam egy ösvényt...	Gyergyószentmiklós, Kodály gy.
Éneklő Ifjúság 1943/3	4.	Karácsonyi énekek és játékok Ne fuss, ne fuss... Ez öröm napja... A, a, a, kolbász ide, szalonna... Ti kis madárcák szálljatok ide... Mostan kinyílt egy szép... Ave Maria, gratia plena... Bölcsőkével Mária... Kisded Jézus... Most megjöttünk messze földről... Pásztor hallgass, angyal szól... Bárcsak előbb felébredtünk volna... Pásztortársim jó hírt mondok...	Volly, Pereg Szeged Dunántúli bölcsőske Abaúj-Tornai kántálás Dunántúli betlehemes

		<p>Hallod e te pajtás... Hallod e te Bundás Géczi... (szerepelt már) Hallod pajtás, fujj dudát... Szent Jánosnak tizenkettő volt... Isten áldja meg e háznak...</p>	<p>Pereg, évvégi ének, Volly 1930 betlehemesek kimenő éneke</p>
Éneklő Ifjúság 1944/3	5.	<p><i>Külföldi „Éneklő Ifjúság”-ok</i> Akit a pap kikísér...</p>	<p>Máramarosi rutén népdal, BB.</p>
Éneklő Ifjúság 1944/3	6.	<p><i>Magyar táncok</i> Édesanyám mért is szültél... A menyasszony szép virág... A kapuba a szekér... Elmegyek, elmegyek... Húzzad cigány... Nézzed ó Mária te szép seregedet... Csörög a kocsi, csattog az ostor...</p>	<p>széki csárdás lassú Csík, Kászon, Kodály Nyitramegye</p>
Éneklő Ifjúság 1944/3	7.	<p><i>Erdélyi népzene</i> Bánat, bánat, sűrű bánat... Apró hagyma, pityóka... Aj búbánat, keserűség... Ez az utca végesvéig... A borjúkat elhajtottam... Ludaim, ludaim... Addig búsulni... Mikor hajnal hasadásán... Októbernek elsején... Remetei legények... Megesküdtünk Isten előtt... Mezősége lakik anyám...</p>	<p>erdélyi népdalok, Gyergyó Magyardécse</p>
Éneklő Ifjúság 1944/3	8.	<p><i>Soproni Éneklő Ifjúság</i> Az igaz Messiás már eljött... Édesanyám, édesanyám, hol van az az édes tej...</p>	<p>Csepreg, Rajczy Mária Mechtilda soproni népdal, Lovas Gyula</p>
Éneklő Ifjúság 1944/3	9.	<p><i>Szeged és Csongrád megye</i> Jere rózsám Szegedre... Angyi süttött rétest... Piros pünkösd napján... Gyöngye violának letörött az ága... Szöged felől, Szöged felől... Ez a kislány papucsot varratott...</p>	<p>Bálint Sándor gyűjteménye szegedi gyűjteményből, helyreállította: Kodály</p>

Függelék 11. táblázat: A folyóiratokban található népdalok

Éneklő Ifjúság 1944/4	1.	Volt-e olyan juhász... Elment Zsuzska a vásárba...	Komárom, Csallóköz, Rossa Ernő Komáromi játékdal, Pongrácz Zoltán
Éneklő Ifjúság 1944/4	2.	Kerülj rózsám, kerülj...	1770 Kulcsár-melodiárium (csak hangok) Kidolgozta: Kerényi
Éneklő Ifjúság 1945/5	1.	A három királyok Betlehembe mennek... Kiapadt a rétből mind a sár, mind a víz... Szép violácska... Elindultam szép hazámból...	magyar népi háromkirály- ének Bugac Erdélyi magyar karácsonyi ének, Kodály gy. BB. emlékére, búcsúzó ének 1945.
Éneklő Ifjúság 1946/6	1.	<i>A magyar népzene ismerete</i> Ha te elmégy, engem itt hagysz... Elmenyek, elmenyek, hosszú... Hej, csicsóka, csicsóka... Csillagok, csillagok... Jaj, jaj, jaj, kedves bátyám... Bujdosik Árgirus hegyeken... Jók a leányok, nem rosszak... Mondd meg rózsám, szeretsz-e engemet... Nekem olyan emberecske kéne...	
Éneklő Ifjúság 1947/6	2.	<i>Megtanulok dallamot olvasni!</i> Elment a madárka... Megvirágzott a diófa... Felszántom a császár udvarát...	Moldva, Veress gy.
Éneklő Ifjúság 1947/6	3.	<i>A magyar zene történetének summája</i> Az hol én elmegyek...	
Éneklő Ifjúság 1947/6	4.	<i>Jegyzetek a dallam szépségéhez</i> Mikor gulyáslegény voltam... Elmenyek, elmenyek, hosszú útra menyek... Mély a Tiszának a széle... Egy asszonynak vala három szép leánya... Sári néni, de beteg... Érik a szőlő... János bácsi dudáljon kend... Tiszán innen, Dunán túl... Az hol én elmegyek... De szeretnék páva lenni... Hej fa, fa, körösfá... Kis kacsá fürdik...	nem ír lelőhelyet, gyakorlati oldalról közelíti meg a dalokat

<p>Éneklő Ifjúság 1947/7</p>	<p>2.</p>	<p><i>Kerényi: Öt beszélgetés iskolai énekórán szép magyar táncok dallamairól</i> Sárgadinnye, görögdinnye, vadretek... Kiütöm a fokosom a nyeléből... Érik a szőlő... Esik az eső, ázik a heveder... A szennai lipisen, laponson... A kaposi kanális... A dudari hármos határ... Azt gondoltad mindig úgy lesz... Csillagoknak teremője... Szép lány az utcában... Kivirágzott már a nád... Meghót, meghót a cigányok vajdája... Megismerni a kanászt cifra járásáról... Hej két tikom tavalyi... Kecskemét is kiállítja... Te vagy a legény tyukodi pajtás...</p>	<p>Sárpilis, Kerényi</p> <p>Sárpilis, Kerényi Bereg megye, Bartók Abauj, Kodály Szenna (Somogy), Farkas</p> <p>Dudar (Veszprém), Veres(s)</p> <p>Csongrád megye, Balla</p> <p>kállai kettős Nyitra megye, Kodály Maros-Torda, Kodály Andrásfalva (Bukovina), Kodály Karád (Somogy), Kodály</p> <p>Bolhás (Somogy), Kodály Tura (Pest), Bartók Kecskemét is... rokondallam</p>
--------------------------------------	-----------	---	---

Bibliográfia

- Ádám Jenő: *Módszeres énektanítás a relatív szolmizáció alapján*. Budapest: Turul Kiadó, 1944.
- Bárdos Lajos: „A Kodály-kánon prozódiaja.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Harminc írás*. Budapest: Zeneműkiadó, 1969. 262–273. Első megjelenés: *Új Zenei Szemle* 3/12 (1952. december)
- : „A szabadság kánonja. Gyakorlati tanácsok.” In: Bárdos Lajos: *Tíz újabb írás*. Budapest: Zeneműkiadó, 1974. 215–218. Első megjelenés: Fodor Lajos (szerk.): *Karének II-III*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1954.
- : „Modális harmóniak Liszt műveiben.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Harminc írás*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1969.) 129–166.
- : *Modális harmóniak*. Budapest: Zeneműkiadó, 1979.
- Berzsenyi Dániel: „A Balaton.” <https://mek.oszk.hu/00600/00614/html/vers01.htm#019> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.27.)
- Bónis Ferenc (szerk.): *Így láttuk Kodályt. 80 emlékezés*. Budapest: Püski, 1994.
- Bónis Ferenc: „Utószó.” In: Uő.: *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. (Budapest: Zeneműkiadó, 1968.) 623–624.
- Breuer János (szerk.): *Kodály-mérleg, 1982*. Budapest: Gondolat Kiadó, 1982.
- Dalos Anna: „A nyúl éneke avagy Bárdos Lajos és a politikai katolicizmus Magyarországon.” *Magyar Egyházzene* 25/2 (2021–2022): 191–212.
- : „A Turultól a népdalig. A szélsőjobboldali mozgalmak és a magyar zeneélet kapcsolatai (1938–1944).” In: Dalos Anna–Ozsvárt Viktória (szerk.): *Járdányi Pál és kora. Tanulmányok a 20. századi magyar zene történetéből (1920–1966)*. Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2020. 271–187.
- : „Kodály és a Palestrina-ellenpont – teória és praxis.” In: Uő.: *Forma, harmónia, ellenpont*. Budapest: Rózsavölgyi, 2007. 232–270.
- : „Nem Kodály-iskola, de magyar. Gondolatok a Kodály-iskola eszméjének kialakulásáról.” *Holmi* 14/9 (2002. szeptember): 1175–1191.
- Eősze László: „Kodály kórusművészete.” In: Uő: *Örökségünk Kodály*. Budapest: Osiris Kiadó, 2000. 77–83.
- : *Kodály Zoltán életének krónikája*. Budapest: Editio Musica, 2007.
- Fodor Lajos (szerk.): *Karének I-III*. Budapest: Tankönyvkiadó Vállalat, 1954.

- Gaál Sándor: „Hogyan szervezik vidéken az Éneklő Ifjúságot?” *Énekszó* 4/3–4 (1936. december): 389.
- Gábor Lilla: „Kodály pedagógiájának nyomában. Kerényi György és Bors Irma visszaemlékezése.” In: Ittész Mihály (szerk.): *A Kodály Intézet évkönyve III.* Kecskemét: Kodály Intézet, 1986. 28–38.
- Gyimes Ferenc: „Kodály Zoltán és zeneszerző tanítványainak a Magyar Kórus kiadónál megjelent kompozíciói (1931–1950).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében.* Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017. 275–332.
- Hegy István: „Magyarország.” In.: Hegyi István (szerk.): *Világunk zeneoktatási öröksége. A zenetanítás kisenciklopédiája.* Pécs: Janus Pannonius Tudományegyetem, 1996. 86–91.
- Ittész Mihály: „A zenei nevelés magyar módszere. Kodály Zoltán zenei nevelési elvei, tanításai.” In: dr. habil. Vas Bence (szerk.): *Zenepedagógia tankönyv.* Pécs: PTE Művészeti Kar, Zeneművészeti Intézet, 2015. 119–158.
- : *Bárdos Lajos.* [=Berlász Melinda (szerk.): *Magyar zeneszerzők.* 36.] Budapest: Mágus Kiadó, 2009.
- Kaskó Marietta: *Kodály és a férfikar.* Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2012. MA szakdolgozat.
- : *Musica Sacra Hungariae: A Cecilianizmus Magyarországi története 1897-től 1950-ig.* PhD disszertáció. Budapest: Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, 2020. (Kézirat).
- Kelemenné Péterffy Ida: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 9/1 (1941. szeptember-október): 855–856.
- Kerényi György: [Cím nélkül.] *Éneklő Ifjúság* 7/5 (1948.): 16.
- : „Bárdos Lajos új kórusgyűjteménye.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 13.
- : „Jegyzetek az új folyóirat megindulásáról.” *Énekszó* 9/2 (1941. november): 870–871.
- : „Levélke az É. I. ügyében.” *Éneklő Ifjúság* 4/3 (1944. november): 14.
- : *Az énekkari műveltség kezdeti.* Budapest: Somló Béla Könyvkiadó, 1936.
- : *Magyar énekes népszokások.* Budapest: Gondolat Könyvkiadó, 1982.
- Kerényi György–Rajeczky Benjamin: *Énekes Ábécé.* Budapest: Magyar Kórus Kiadó, 1938.

- : *Éneklő Iskola. Vezérkönyv az Énekes ábécéhez.*
Budapest: Magyar Kórus Kiadó, 1941. 148–150.
- Kertész Gyula: „Kötelező népdalsorozat az iskoláknak!” *Énekszó* 1/2 (1933. november):
17.
- Kodály Zoltán: „A Dalosszövetség karvezetői tanfolyamán.” In: Bónis Ferenc (szerk.):
Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok.
Budapest: Argumentum, 2007. 52–53.
- : „A hangadás.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1.*
Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest: Argumentum, 2007. 60–61.
- : „A karéneklés iskolája.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán.*
Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest:
Argumentum, 2007. 113.
- : „A magyar karének útja.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán.*
Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest:
Argumentum, 2007. 51–55.
- : „A magyar népdal művészi jelentősége.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály*
Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest:
Argumentum, 2007. 33–35.
- : „A munkáskarének nemzeti jelentősége.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály*
Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest:
Argumentum, 2007. 202–205.
- : „A vidéki zenei mozgalmakról. Nyilatkozat.” In: Bónis Ferenc (szerk.):
Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok.
Budapest: Argumentum, 2007. 30–31.
- : „Énekeljünk tisztán! Előszó.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán.*
Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest:
Argumentum, 2007. 83–87.
- : „Éneklő Ifjúság. Bevezető cikk a folyóirat első számában.” In: Bónis
Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek,*
nyilatkozatok. Budapest: Argumentum, 2007. 117–118.
- : „Gyermekkarok.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés*
1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok. Budapest: Argumentum, 2007.
Kodály Zoltán: „A magyar karének útja.” 38–45.

- : „Karéneklésünk jövője.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 120–121.
- : „Megjegyzések a Karének I-III. című könyvről.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 264–265.
- : „Pécsi kórusok munkájáról.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 74.
- : „Sopron.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 36–37.
- : „Tizenhárom fiatal muzsikus.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 3. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 447–451.
- : „*Visszatekintés: Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok I. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc.*” Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1964.
- : „*Visszatekintés: Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok III. Sajtó alá rendezte és bibliográfiai jegyzetekkel ellátta Bónis Ferenc.*” Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1964.
- : „Zenei belmisszió. Nyilatkozat.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Kodály Zoltán. Visszatekintés 1. Hátrahagyott írások, beszédek, nyilatkozatok*. Budapest: Argumentum, 2007. 48–50.
- Kodály Zoltán–Vargyas Lajos: *A magyar népzene*. Budapest: Editio Musica, 2003.
- Kroó György: *A magyar zeneszerzés 30 éve*. Budapest: Zeneműkiadó, 1975.
- Legány Dezső (szerk.): *Kodály Zoltán levelei*. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1982.
- Lőrinczy Éva: „Forr a világ. Készülődés a Kodály-ünnepre.” *Éneklő Ifjúság* 2/9 (1943. május): első borító.
- Lukin László: „Egy hűséges Kodály-tanítvány. Kerényi György emlékezete.” *Magyar Nemzet* 50/13 (1987. január 16.): 4.
- Maróti Gyula: *Kóruskultúránk és Európa*. Budapest: Athenaeum Kiadó, 2001. 128–198.

- Matthias Funkhauser: „Fritz Jöde 'Tonika-Do' Szemináriuma Budapesten 1938-ban. Történelmi háttér – Tartalom – Módszer.” <https://docplayer.hu/4016342-Matthias-funkhauser-fritz-jode-tonika-do-szeminariuma-budapesten-1938-ban-tortenelmi-hatter-tartalom-modszer-kihatasai.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.28.)
- Mátyás János: „*Hány színe van az életnek?*” *Beszélgetések Bárdos Lajossal. Dokumentumok.* Budapest: Ikon Kiadó, 1996.
- Mohayné Katanics Mária: „Bárdos Lajos, a tanár, a karnagy.” In: S. Szabó Márta (szerk.): *Bárdos Szimpóziumok. 25 év – 25 előadás.* Debrecen: Egyetemi Kiadó, 2010. 23–27.
- N.N.: „A Magyar Kórus és Énekszó hangversenye.” *Énekszó* 1/4 (1934. február): 72.
- N.N.: „A Magyar Kórus VIII. Énekesrendi tájékoztatója 1931–1950.” *Énekszó* 17/6 (1950. május). 1–46.
- N.N.: „A szerkesztői kör tagjai.” *Éneklő Ifjúság* 1/1 (1941. szeptember): első borító.
- N.N.: „Az É. I. városi számai.” *Éneklő Ifjúság* 2/10 (1943. június): 119.
- N.N.: „Az Éneklő Ifjúság tavaszi hangversenyei.” *Énekszó* 3/4 (1936. január): 264.
- N.N.: „Az Éneklő Ifjúság válasza a Dalos Egyesületek Szövetségének.” *Énekszó* 7/1 (1937. szeptember–október): 657–658.
- N.N.: „Az Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 4/15 (1934. október): 223–224.
- N.N.: „Az Énekszó.” *Énekszó* 2/2–3 (1937. december): első borító.
- N.N.: „Boldogasszony Anyánk. Ünnepi népének a magyarok nagyasszonyához.” <https://www.magyarkollegium.hu/pdf/nemzetiimadsag1.pdf> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.24.)
- N.N.: „Édesanyám népdalkincse.” *Éneklő Ifjúság* 2/7 (1943. március).
- N.N.: „Éneklő Ifjúság. Az Énekszó és Magyar Kórus hangversenye. Zeneművészeti Főiskola, április 28.” *Énekszó* 1/6 (1934. június): 103.
- N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 1/6 (1934. május): 103–105.
- N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 2/2–3 (1937. december): 140.
- N.N.: „Éneklő ifjúság.” *Énekszó* 2/4–5 (1935. február): 186–187.
- N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 11/42 (1941. nyár): 809–810.
- N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 5/19 (1935. október): 343.
- N.N.: „Éneklő Ifjúság.” *Magyar Kórus* 7/25 (1937. február): 463.
- N.N.: „Erdélyi népzene.” *Éneklő Ifjúság* 3/7 (1944. március).
- N.N.: „Fiúiskolák dalosünnepe a Vigadóban.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 15.
- N.N.: „Főigazgatói körlevél a karénekről.” *Énekszó* 10/2 (1942. november): 957–958.
- N.N.: „Gyászolunk.” *Énekszó* 5/1 (1937. szeptember): 457.

- N.N.: „Himnusz és magyar, de mikor és miért?” <https://regnumportal.hu/regnum2/node/65>
(Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.)
- N.N.: „Ifjúság a gyermekekért-hangverseny.” *Énekszó* 6/4 (1939. február–március) 613.
- N.N.: „Joseph Gruber.” <https://peoplepill.com/people/josef-gruber-2> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.25.)
- N.N.: „Jöde szám” *Énekszó* 5/4 (1938. február.): 505–512.
- N.N.: „Kis Filharmónia.” *Éneklő Ifjúság* 2/5 (1943. január): 62.
- N.N.: „Kodály Zoltán gyermekkarai.” *Magyar Kórus* 3/10 (1933. május): 128.
- N.N.: „Magunkról.” *Magyar Kórus* 20/79 (1950. március): 1733.
- N.N.: „Mit énekelteünk iskolai énekkarainkkal?” *Énekszó* 2/1 (1934. szeptember): hátsó borító.
- N.N.: „Műsorok, idézetek.” *Énekszó* 9/3 (1941. december-január): 886–890.
- N.N.: „Nyilvános énekórák.” *Énekszó* 1/4 (1934. február): 71.
- N.N.: „P. Szedő Dénes.” <http://lexikon.katolikus.hu/S/Szed%C5%91.html> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.)
- N.N.: „Szerzőjogi törvény.” *Magyar Kórus* 3/10 (1933. május): 132.
- N.N.: „Szület Nagylétán.” *Éneklő Ifjúság* 2/9 (1943. május).
- N.N.: „Tavaszköszöntő Éneklő Ifjúság.” *Énekszó* 9/6 (1942. május–június): 937.
- N.N.: „Tudnivalók az É. I.-ről.” *Éneklő Ifjúság* 5/1 (1945. ősz): 15.
- N.N.: „Vedd észre, hol a fény... – Bárdos Lajos áldása.” <http://ujmisszio.hu/vedd-eszre-hol-feny/> (Utolsó megtekintés dátuma: 2023.08.23.)
- N.N.: „Cantus Catholici.” In: Dr. Diós István és Dr. Viczián János (szerkesztők): *Magyar Katolikus Lexikon*. <http://lexikon.katolikus.hu/C/Cantus%20Catholici.html> (utolsó megtekintés dátuma: 2023. augusztus 10.)
- N.N.: „Karvezetők naptára.” *Magyar Kórus* 2/7 (1932. október): 92.
- Pethő Villő: *Kodály Zoltán és követői zenepedagógiájának életreform elemei*. PhD disszertáció. Szeged: Szegedi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, 2011. (Kézirat). 116–118.
- Pomogáts Béla: „Erdélyi József kötetése és a népies hagyomány.” *Irodalomtörténeti közlemények* 81/1 (1997): 26.
http://www.epa.hu/00000/00001/00301/pdf/itk00001_1977_01_023-032.pdf
(Utolsó megtekintés dátuma: 2023. 08. 12.)

- Raics István: „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? I.” *Éneklő Ifjúság* 2/4 (1942. december): 44–45.
- : „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? II.” *Éneklő Ifjúság* 2/5 (1943. január): 50–51.
- : „Hogyan indult útjára az Éneklő Ifjúság? III.” *Éneklő Ifjúság* 2/7 (1943. március): 78–79.
- Rajeczky Benjamin: „A süketnéma középiskola.” In: Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. Budapest: Zeneműkiadó, 1976. 312–313.
- : „Középszkolai énektanítás és zenei nevelés.” In: Ferenczi Ilona (szerk.): *Rajeczky Benjamin írásai*. Budapest: Zeneműkiadó, 1976. 305–309.
- S. Szabó Márta: *Egy múltat feltáró és jövőt építő magyar a 20. században. Gondolatok Kodály Zoltán életművéről*. Debrecen: Debreceni Egyetem Zeneművészeti Kar, 2009.
- Sárosi Bálint: „Kerényi György példája.” *Parlando* 33/4–5 (1991): 54–55.
- Szabó Helga: *A magyar énektanítás kálváriája I*. Budapest: Eötvös József Alapítvány (magánkiadás), 1989.
- Szabó Miklós: *Bartók Béla kórusművei*. Budapest: Zeneműkiadó, 1985. 19–21.
- Szabolcsi Bence: *Úton Kodályhoz*. Budapest: Zeneműkiadó Vállalat, 1972.
- Szalay Olga: „A Kodály-tanítványok népzene-tudományi bibliográfiája (1913–2005).” In: Berlász Melinda (szerk.): *Kodály Zoltán és tanítványai. A hagyomány és a hagyományozódás vizsgálata két nemzedék életművében*. Budapest: Rózsavölgyi és társa, 2017. 333–478.
- Széll Rita: *Kerényi György munkássága*. Budapest: s.n., 1982.
- Szokolay Sándor: „Kodály Zoltán szerepe Bárdos Lajos életművében. Bárdos évforduló után 4 Kodály jubileum előtt.” *A Magyar Kodály Társaság hírei*. 13/2 14/1 (1991/2.–1992/1.): 7–10.
- Szőnyi Erzsébet: *Kodály Zoltán nevelési eszméi*. Budapest: Tankönyvkiadó, 1984.
- Sztankó Béla: „Bevezetőül.” *Énekszó* 1/1 (1933. október): 2–3.
- Tallián Tibor: *Magyar képek. Fejezetek a magyar zeneélet és zeneszerzés történetéből (1940-1956)*. Budapest: Balassi-MTA BTK, 2014.
- Tóth Aladár: „A szegedi Kodály-hangverseny.” In: Bónis Ferenc(szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1968. 433–435.
- : „Az Éneklő Ifjúság Margitszigeti Ünnepe. A Júniusi Hetek nagy magyar zenei eseménye.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1968. 298–306. 298–299.

—————: „Éneklő-muzsikáló fiúk-lányok vidéken.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1968. 506–510.

—————: „Ifjúsági énekkarok a legmagasabb kultúra szolgálatában.” In: Bónis Ferenc (szerk.): *Tóth Aladár válogatott zenekritikái*. Budapest: Zeneműkiadó, 1968. 422–424.